

11–16 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 11 maj	
Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.	3
Anslag till lärarhögskolan i Stockholm	22
Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	24
Anslag till musikaliska akademien	27
Avskaffande av investeringsavgiften m. m.	29
Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.	39
Genomförande av viss form av bostadssparande	43
Lagförslag om ersättning åt smittbärare m. m.	51
Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar	53

Onsdagen den 16 maj

Svar på interpellationer:

av herr Mannerskantz om lån ur kyrkofonden till vissa skoglösa pastorat	64
av herr Franzén om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Got- land och fastlandet	62
av herr Pålsson ang. systemet med s. k. delade telefonledningar	64
av herr Weiland om minskad annonsering i rikstelefonkatalo- gen m. m.	67
av herr Huss ang. bättre koordination av judiciell och admi- nistrativ bestraffning	71
Anslag till fonden för idrottens främjande	77
Försäljning av ett markområde till Umeå stad	80
Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.	81
Anslag till erkända arbetslöshetskassor	88
Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.	89
Upphävande av varuskatten för glass	96
Garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier	99

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 11 maj

Statsutskottets utlåtande nr 102, ang. försöksverksamheten med nio- årig enhetsskola m. m.	3
— nr 103, ang. anslag till musikaliska akademien med musikhög- skolan m. m.	27
— nr 104, ang. anslag till bidrag till fiskares försäkring	28
— nr 105, ang. anslag till bidrag till den lokala polisorganisatio- nen å landsbygden m. m.	28
— nr 106, ang. vissa anslag till epileptikervården	28

	Sid.
Statsutskottets memorial nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förslag rörande pensionsförmånerna vid förstatligade trafikföretag	29
— nr 108, ang. gemensam votering i fråga om anslag till tandläkarhögskolan i Stockholm	29
— nr 109, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	29
Bevillningsutskottets betänkande nr 39, ang. godkännande av tilläggsavtal med Frankrike om undvikande av dubbelbeskattning m. m.	29
— nr 42, ang. avskaffande av investeringsavgiften och den särskilda investeringsavgiften för år 1956 m. m.	29
— nr 46, ang. beskattningen av resekostnads- och traktamentsersättningar	39
Bankoutskottets utlåtande nr 26, ang. förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m.	39
— nr 27, ang. genomförande av viss form av bostadssparande m. m.	43
— nr 28, ang. utarbetande av register till riksdagens protokoll för åren 1951—1960	51
Andra lagutskottets utlåtande nr 29, ang. förslag till lag om ersättning åt smittbärare m. m.	51
Jordbruksutskottets utlåtande nr 26, ang. anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo	53
— nr 27, ang. fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan	56

Onsdagen den 16 maj

Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem	60
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, ang. ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen	76
Statsutskottets utlåtande nr 110, ang. anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande	77
— nr 111, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.	80
— nr 112, ang. anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universitetet m. m.	81
— nr 113, ang. uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset	87
— nr 114, ang. anslag till forskning och undervisning i kardiologi vid södersjukhuset m. m.	87
— nr 115, ang. anslag till anskaffning av viss materiel vid tullverket m. m.	87
Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. anslag till bidrag till erkända arbetslöshetskassor	88
Bevillningsutskottets betänkande nr 43, ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.	89
— nr 44, ang. upphävande av varuskatten för glass	96
Bankoutskottets memorial nr 29, ang. särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän	99
Första lagutskottets utlåtande nr 28, ang. utredning av frågan om det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation m. m.	99
Andra lagutskottets utlåtande nr 31, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om behörighet att utöva läkarkonsten	99
Jordbruksutskottets utlåtande nr 28, ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier	99
— nr 29, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	128

Fredagen den 11 maj

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Justerades protokollet för den 4 in-
nevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till be-
handling av lagutskott Kungl. Maj:ts
propositioner:

nr 178, med förslag till lag om rätt att
utvinna atomenergi m. m. (atomenergi-
lag), m. m.; samt

nr 180, angående godkännande av en
den 22 mars 1956 avslutad överenskom-
melse mellan Sverige och Förbundsre-
publiken Tyskland rörande återställande
av rättigheter på det industriella rätts-
skyddets område, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlå-
tande nr 102, i anledning av Kungl.
Maj:ts framställningar angående försöks-
verksamheten med nioårig enhetsskola
m. m. samt anslag för budgetåret 1956/
57 under åttonde huvudtiteln till skol-
överstyrelsen m. m. jämte i ämnet väck-
ta motioner.

Detta utlåtande var indelat i två av-
delningar, nämligen I. Försöksverksam-
heten med nioårig enhetsskola m. m. och
II. Anslagsberäkningar för budgetåret
1956/57. Den senare avdelningen omfat-
tade 28 särskilda, med 1—28 betecknade
punkter.

På framställning av herr talmannen
beslöts att utlåtandet skulle företagas till
avgörande avdelningsvis och avdelning-
en II punktvis.

Avdelningen I

**Ang. försöksverksamheten med nioårig
enhetsskola m. m.**

I en till riksdagen avlåten proposi-
tion, nr 80, hade Kungl. Maj:t, under
åberopande av bilagt utdrag av stats-

rådsprotokollet över ecklesiastikärenden
för den 23 februari 1956, jämte redo-
görelse för den under skolöverstyrelsens
ledning pågående allmänna försöksverk-
samheten framlagt vissa förslag beträf-
fande specialundervisning m. m. i folk-
skolan och på försöksskolans högsta-
stadium.

I samband härmed hade utskottet till
behandling förehaft vissa i ämnet väck-
ta motioner.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande
avdelningen på åberopade grunder hem-
ställt,

I. beträffande försöksverksamheten
med nioårig enhetsskola m. m.

a) att motionerna I: 428 och II: 519
icke måtte till någon riksdagens åtgärd
föranleda;

b) att motionen I: 432 icke måtte till
någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att riksdagen måtte i skrivelse till
Kungl. Maj:t giva till känna vad utskot-
tet anfört och förordat i anledning av
vad departementschefen anfört i stats-
rådsprotokollet över ecklesiastikärenden
för den 23 februari 1956 ävensom i an-
ledning av motionerna I: 421 och II:
513, I: 427 och II: 529 samt I: 504 och
II: 664, de fyra förstnämnda motionerna
såvitt här vore i fråga;

d) att motionerna I: 427 och II: 529,
såvitt här vore i fråga, i den mån de ej
blivit tillgodosedda genom vad utskot-
tet under c hemställt, icke måtte till nå-
gon riksdagens åtgärd föranleda;

e) att motionerna I: 504 och II: 664,
i den mån de ej blivit tillgodosedda ge-
nom vad utskottet under c hemställt,
icke måtte till någon riksdagens åtgärd
föranleda;

II. beträffande specialundervisning i
folkskolan och på försöksskolans högsta-
stadium m. m.

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 255 och II: 403 ävensom med avslag å motionen II: 421, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för hjälpundervisningen i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 503 och II: 663, godkänna av departementschefen förordade grunder för övrig specialundervisning i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

c) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för specialundervisning på försöksskolans högstadium, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

d) att motionen II: 660 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

e) att motionen II: 421, såvitt den ej behandlats under a, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att motionerna I: 255 och II: 403, såvitt de ej behandlats under a, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Arrhén, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Det utlåtande, som nu ligger på kammarens bord, behandlar den rapport, som varje år i enlighet med riksdagsbeslutet år 1950 skall avlämnas av försöksavdelningen hos skolöverstyrelsen rörande verksamheten under det förflutna året.

Det är egentligen inte så stora skillnader mellan årets försöksrapport och de försöksrapporter, som vi haft anledning ta del av vid tidigare tillfäl-

len ungefär vid denna tidpunkt. Samma svagheter, som tidigare har konstaterats beträffande verksamheten och dess bedrivande, omvittnas också i år. Tyngdpunkten i rapporten, synes det mig, ligger onekligen på det förhållandet, att man återigen måste konstatera att lärartillgången, enkannerligen tillgången på ur formella och reella synpunkter väl kvalificerade lärare, fortfarande är mycket dålig.

Genom beslut tidigare här i riksdagen har ju försöksverksamheten tilldelats visst antal ordinarie tjänster, framför allt adjunkturer i Ca 29 och Ca 27, som inrättats för att denna verksamhet skulle kunna tänkas dra till sig kompetenta sökande. Detta är, som alla förstår, en oerhört viktig sak i hela det problem, som det här gäller att lösa. Det betonas också av departementschefen i hans kommentar till rapporten i år. Han säger: »Utan medverkan av dylika lärare i försöksverksamheten är det risk, att enhetsskolan i pedagogiskt hänseende kan få en utformning, som icke motsvarar de resultat, som verkligen kan nås med en erfaren och kvalificerad lärarkår.»

Vid tidigare tillfällen har vi tillsatt 90 adjunktstjänster i Ca 29 och Ca 27, men av dem är för närvarande endast 35 besatta. Vi har även tilldelat försöksverksamheten 65 adjunktstjänster i Ca 27—Ca 25, och av dem är endast 20 besatta. Vidare tillkommer 100 folkskollärartjänster i Ca 23, och av dem är för närvarande endast 75 besatta. Jag skall inte trötta med ytterligare siffror, men de nu nämnda visar ju att det lärarbestånd, som vi i övrigt för närvarande har i funktion inom försöksverksamheten, inte motsvarar vad man hade tänkt sig.

Emellertid har Kungl. Maj:t nu i alla fall — det är att chansa på en utveckling, som kan vara tänkbar, och jag säger ingenting om det — höjt antalet adjunktstjänster i Ca 29 från 90 till 141. I löneläget Ca 27—Ca 25 är antalet bibehållet vid 65, men folkskollärartjänsterna i Ca 23 har utökats till 200.

Det är klart, att det är riktigt, såsom

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

tidigare sagts av departementschefen, att man med anledning av bristerna i samband med lärarkårens sammansättning och det förhållandet, att det hela inte motsvarar vad man egentligen hade tänkt sig, vid bedömandet av verksamhetens resultat måste ta hänsyn därtill.

Departementschefen säger också i år i propositionen med anledning av dessa förhållanden, att det »ännu är för tidigt att söka göra några generella värderingar beträffande resultatet av försöksverksamheten, liksom det är ogörligt att söka använda endast hittills vunna erfarenheter på vissa punkter som underlag för en bedömning av hur enhetsskolan slutgiltigt bör utformas i pedagogiskt och organisatoriskt hänseende». Detta uttalande är från mina synpunkter endels riktigt. Men det vore ytterst beklagligt, om departementschefens ord skulle representera hela sanningen. Det skulle ju innebära, att den försöksverksamhet, som nu i över fem år bedrivits, inte skulle varit mäktigt att fylla de uppgifter, som ålades den genom 1950 års riksdagsbeslut.

Det talas i propositionen också om att man inom försöksverksamheten från och med fjolåret gått i författning om genomförandet av en s. k. timplanrevision, som skulle bättra de misstag, som man tidigare, enligt min mening, gjort sig skyldig till under försöksverksamhetens gång, så att man finge eller åtminstone lade grunden till möjligheter att få mera effektiva kunskapsresultat. Resultatet av detta försök — man får väl betrakta det som ett sådant — kan emellertid, enligt vad som sagts från försöksverksamhetens ledning, inte bedömas förrän om tre år, alltså 1958. Från mina utgångspunkter ser jag rätt kritiskt på en försöksverksamhet med sådan uppläggning. Detta innebär nämligen, att under den närmaste tiden det ena hundratalet elever efter det andra kommer att göras till föremål för s. k. försök, som eventuellt för dem individuellt kommer att medföra stora möjligheter till katastrofer på skolarbetets område. Vi har redan vid åtskilliga till-

fällen sett dessa risker illustrerade, och ur individens, den enskilda skolelevens, synpunkt är detta att djupt beklaga. Enligt min mening skulle det ha varit möjligt att med en annan uppläggning av försöksverksamheten nå resultat, som inte hade behövt innebära några större bekymmer för den enskilda skoleleven.

Nu är emellertid läget, att departementschefen konstaterar, att den hittillsvarande försöksverksamheten inte kan ge anledning för en bedömning av de möjligheter, som den nya skolan eventuellt skulle kunna erbjuda. Detta är på sätt och vis överraskande.

Det förefaller dock, som om departementschefens tankar, sedan han gjort detta pessimistiska konstaterande, skulle ha letts i en helt annan riktning, ty när man vänder bladet i propositionen, finner man, att han det oaktat säger sig anse, att rätta tiden nu trots allt vore inne för den sammanfattande utredning i skolfrågorna, som särskilda utskottet 1950 enligt departementschefens uppgift talat om. En halv sida tidigare i propositionen nr 80 betecknades detta som »ogörligt».

Inom parentes sagt är det inte heller alldeles rätt, när departementschefen yttrar, att 1950 års särskilda utskott hade rekommenderat en sammanfattande utredning om skolfrågorna ungefär vid den tidpunkt, där vi nu befinner oss. Utskottet önskade emellertid, såsom det såges i riksdagsbeslutet, en sammanfattande utredning i *differentieringsfrågan*. Jag nämner saken endast i förbigående, men det har berört mig obchagligt, att departementschefen använder formuleringar i ett aktstycke från 1950, som inte exakt täcker, vad han i dag begär. Så får man enligt min mening inte göra från departementshåll. Man måste arbeta med absolut korrekt metod.

Riksdagsbeslutet 1950 talade vidare om att under försöksverksamhetens gång vetenskapliga bearbetningar skulle äga rum i samarbete mellan försöksavdelningen och statens psykologisk-pedagogiska institut, vilken senare institution enligt utskottets skrivning 1950 borde

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

på lämpligt sätt förstärkas för detta ändamål.

Jag har alltså funnit anledning att här anmärka mot själva uppläggningsen av motiveringen, men vill för dagen nöja mig med dessa enkla påpekanden, som är gjorda endast i syfte att inför eftervärlden dokumentera, att det dock, även under statsrådets insiktsfulla ledning, fanns folk, som ägde den elementära förmågan att läsa innantill i dessa aktstycken.

Sedan jag tagit avstånd från detta sätt att lägga upp motiveringen, vill jag emellertid i själva sakfrågan förklara, att jag kan ansluta mig till departementschefens förslag om vad han kallar »en sammanfattande utredning i skolfrågorna», liksom till den redan i fjol aviserade tanken på statliga försöksskolor. Departementschefen har tidigare i propositionen, som vi hörde, sagt att det — trots att fem år gått — vore »ogörligt» att dra några slutsatser ur den pågående försöksverksamhetens arbete. Om så verkligen är förhållandet, bör det vara av den allra största vikt att få de av departementschefen föreslagna *nya* organen i funktion. Det har i utskottet meddelats, att den tänka utredningen även skulle bedriva självständiga försök och ta egna initiativ. Detsamma skulle givetvis också bli fallet med de här nämnda statliga försöksskolorna. Det synes mig vara nödvändigt, att så sker, då det enligt departementschefen förhåller sig så, att allt inom försöksverksamheten fortfarande ter sig diffust och svävande, »ogörligt» att bedöma, såsom han själv uttrycker sig. Vi befinner oss, mina damer och herrar, på detta område onekligen i det läget, att allt ropar på en konkretisering och ett mera fast handlag vid lösandet av de olika uppgifterna, om inte stor skada här skall tillfogas oskyldig tredje man — de elever, som vi väntar skall anlita de skolformer, det här gäller. Den tidpunkt för utredningens tillsättande — »så snart som möjligt» — liksom för dess avslutande — »senast år 1962» — som utskottet i utlåtandet uttalat sig för finner jag för min del i likhet med utskot-

tet lämplig. Vi måste nu få enhetlighet och system i en ny försöksverksamhet, som upplägges efter andra linjer än den äldre.

Jag vill, herr talman, också säga några ord om vissa andra uppgifter i försöksrapporten i år, som har mera allmänt intresse. Det gäller differentieringsfrågan, vilken, som var och en vet, är den den springande punkten och den del av problemet, där vi har olika uppfattningar. Det meddelas i år — och jag ber kammarens ärade ledamöter att uppmärksamma de siffror det här gäller — att av lärarna i läroämnena på högstadiet i försöksverksamheten har endast 0,8 procent av den akademiskt utbildade gruppen och 6,9 procent av folkskollärargruppen uttalat sig för differentiering inom klassens ram, medan 77,4 procent resp. 70,4 procent av grupperna »funnit en fördelning av eleverna efter förmåga på olika parallellavdelningar vara bäst». 15 procent resp. 18,9 procent har givit förord för differentiering på klassavdelningar endast i vissa ämnen. Departementschefen konstaterar alltså, att det föreligger en ganska kompakt majoritet för klassdifferentiering i större eller mindre omfattning.

Detta är ganska märkliga siffror i och för sig — de gäller alltså högstadiet. Men det finns andra siffror som är ännu märkligare och som man får fram, om man analyserar vad lärarna på mellanstadiet tänker — det gäller alltså klasserna 4—6 i enhetsskolan. Märkligt nog, säger departementschefen — man liksom anar förtrytsamheten i rösten — är förhållandena likartade även på mellanstadiet. 26,3 procent av lärarna har uttalat sig för differentiering inom klassens ram, under det att 66 procent uttalat sig för klassdifferentiering i större eller mindre omfattning. Märk väl, att detta gällde lärarna och undervisningen på mellanstadiet, alltså klasserna 4—6! Att jag gärna vill markera detta förhållande hänger samman med att jag i en motion begärt försök inom enhetsskolans ram med »genomförd klassdifferentiering från klass 5 med barn, som

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

då bedömdes lämpade för studier i högre skola med hjälp av testning, betyg och lärarnas omdöme». Det vill synas, som om min mening härom livligt stöddes inte bara av lärarna på högstadiet — som jag tidigare talade om — utan även av 66 procent av lärargrupperna på mellanstadiet i den nu pågående försöksverksamheten.

Utskottet har vidare i samband med att det avstyrkt denna min motion hänvisat till den »sammanfattande utredning», som departementschefen i proposition nr 80 sagt sig ha för avsikt att tillsätta och som »självlklat» komme att ta upp differentieringsfrågan som »ett av de centrala problemen». Detta motiv för avslag kan jag godta, eftersom min motion på området skrevs den 26 januari och propositionen är dagtecknad den 23 februari. Men jag måste inlägga en gensaga mot utskottets uttalande, när det säger sig vilja »betona att ett s. k. studielämplighetsurval med renodlad klassdifferentiering från och med femte klassen icke rimmar med de intentioner för enhetsskolans utformning, som låg till grund för 1950 års enhälliga principbeslut». Att utskottet över huvud taget kunnat acceptera denna formulering i så vid utsträckning som blivit fallet utgör enligt min mening endast ett beklagligt vittnesbörd om hur uttalanden ibland kommer till stånd i det här huset, på alltför lösa boliner och utan att man ens mödat sig med att se efter i de aktstycken, som man åberopar. Vad utskottet här åstadkommit är inte bara ett dåligt rim, utan man skulle kanske rentav kunna kalla det ett nödrim. Det finns inte något belägg för denna ståndpunkt i 1950 års riksdagstryck.

I proposition nr 70 vid 1950 års riksdag, som ju var den stora skolpropositionen 1950, förde dåvarande departementschefen Weijne hela tiden en *allmän* diskussion om enhetsskolan, innefattande klasserna 1—9. Det är mot bakgrunden av denna diskussion, som man då kom till vissa slutsatser. Han nämner icke i sammanhanget ordet »högstadiet». Han talar om att »diskussionen i differentieringsfrågan nu har förts så långt,

att det icke synes mig möjligt, att komma nämnvärt längre». Den »diskussion», det här talas om, hade naturligtvis även rört sig med de eventuella möjligheterna att differentiera från klass 5. Departementschefen talade då i omedelbar anslutning härtill om att han ansåg, att »de tio år, som ligger framför oss, böra utnyttjas väl för att fastställa de metodiska resurserna» m. m. Dessa försök borde, sade han, »i första hand inriktas på att pröva de metoder och den organisation, som skolkommissionen har föreslagit». Detta föreföll departementschefen inte utan skäl »naturligt i nuvarande diskussionsläge». Men han tillade i omedelbar anslutning härtill: »Jag har intet att erinra mot att försök även anställas med en mer eller mindre djupgående klassdifferentiering. Tvärtom finner jag det ur pedagogiska synpunkter viktigt att exempelvis få uttrönt, i vad mån mera homogena klasser bjuda bättre betingelser för de arbetsmetoder skolkommissionen förordat. Över huvud bör vid försöksverksamhetens utformning lokala önskemål såvitt möjligt tillmötesgås och lokala initiativ tillvaratagas.»

Dessa formuleringar i propositionen nr 70/1950 vittnar om en betydligt djupare förståelse — det är också en skolman, som åstadkommit dem — för problemets invecklade natur än utskottets skyggglappsskrivning i dagens läge, vilken även ter sig desto mera underlig, som försöksrapporten ju gav belägg för att 66 procent av lärarna på mellanstadiet, som jag nyss nämnde, önskar klassdifferentiering i större eller mindre omfattning.

Jag har också i reservationen erinrat om att särskilda utskottet 1950, vars uttalande var resultatet av en politisk kompromiss, i sin hemställen talade om »allsidiga försök angående de för enhetsskolan ändamålsenliga organisations- och arbetsformerna» samt i sin kommentar förklarade: »Olika former av linje-, klass- och ämnesdifferentiering böra därvid komma till användning.»

Att utgångsläget 1950 var så, som det

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

speglar sig i dessa formuleringar, är med tanke på den då förhandenvarande politiska bakgrunden för beslutet så gott som självklart. Hela differentieringsfrågan utlämnades, i hela dess vidd — och det var rent av kompromissens förutsättning — till försöksverksamhet. Läget på detta område är i dag inte bara ur principiella synpunkter oförändrat utan även ytterligare förstärkt med hänsyn till de nya incitament, som på sistone tillkommit genom debatten kring automationen och atomdriften, varigenom på våra undervisnings- och utbildningsanstalter och deras förhållanden i framtiden ställs nya krav, som väl i själva verket mycket snabbt kommer att tvinga oss att taga upp alla dessa frågor till en ny bedömning under absolut fördomsfria former, vilket då kommer att vara dikterat av att den tekniska utvecklingen framtvingat ett nytt utgångsläge. Jag tror, att vi alla kommer att ställas i detta tvångsläge, och att vi då på alla punkter säkerligen gör bäst i att pröva om det hela.

Det synes mig vara ganska beklagligt, att departementschefen i dagens läge förefaller fästa så litet eller inget avseende vid vad de arbetande krafterna ute i försöksverksamheten säger, anser och framför. De 66 procent av mellanskollärarna, som ansåg, att klassdifferentiering i större eller mindre omfattning vore den bästa organisatoriska metoden, får nöja sig med departementschefens uttalande »förvåning» över en så uppenbar vanart. Departementschefen har i propositionen nr 80 klagat över att han ej får de ordinarie adjunktstjänsterna inom försöksverksamheten besatta, och han har inte gjort det utan skäl, efter vad jag har hört. Kanske kan det här finnas något samband? Att göra tjänst inom en försöksverksamhet måste ha sitt betydande intresse, ja, sin speciella tjusning, skulle jag vilja säga, för en intelligent lärare men endast under förutsättning, att försöken drives absolut objektivt, att erfarenheterna föranleder ändrade dispositioner och åtgärder av olika slag. Jag skulle själv skyndsamt

mast fjärma mig från en försöksverksamhet som endast vore det till namnet men inte fick vara det till gagnet.

Sedan vill jag bara, herr talman, när det gäller detta utlåtande ytterligare betona, att departementschefen på försöksverksamhetens begäran går med på att den fortsatta rapporteringen till riksdagen skall kunna inskränkas till att icke gälla försök, som är upplagda på längre sikt. Den av departementschefen i det sammanhanget förda argumenteringen kan jag godtaga. Jag vill bara understryka — och det har även departementschefen gjort — att detta naturligtvis icke utesluter försöksverksamhetens skyldighet enligt 1950 års beslut att även i fortsättningen ge en rättvisande bild av sin verksamhet genom fortsatta rapporter till riksdagen.

I övrigt finns det enligt min mening för dagen knappast anledning att ytterligare kommentera det föreliggande utlåtandet. Inom det närmaste perspektivet ligger nu tillsättandet av den »sammanfattande utredningen» samt inrättandet av de statliga försöksskolorna, liksom etablerandet av den vetenskapliga bearbetning av försöken, som departementschefen i år varslar om. Allt detta utgör i varje fall tecken på att utvecklingen på det här området går in i ett nytt skede. Det är av utomordentlig vikt för både föräldrar och elever, inte minst för de omkring 200 000 realskoleleverna, som fjolårets utredningar sände om inom en snar framtid — för närvarande är ju siffran ungefär 150 000 — att detta nya skede får prägel av nitälskan för sanningen och en äkta lust att söka den. Jag lånar formuleringen både ur 1940 års skolutrednings betänkande och ur skolkommissionens betänkande år 1948. Det var ju en dylik anda, som både den ena och den andra av de nämnda utredningarna förordade som riktrote för arbetet i den nya skolan. Vi har för visso, herr talman, behov av denna anda även i de vuxnas värld.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen med beteckning 1).

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det är enligt min mening mycket glädjande, att huvudlinjerna i det utskottsutlåtande, som här föreligger, bra nära har samlat enighet och i det stora hela ansluter sig till Kungl. Maj:ts proposition. Det är ju riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att det som nu närmast skall hända är tillsättandet av en utredning. Hur pass mycket den utredningen skall omfatta var vi kanske inte riktigt överens om, men oavsett vad som skrevs 1950 — jag har inte ordalydelsen till hands — är ju var och en på det klara med att en utredning erfordras och måste få största möjliga omfattning utan att därmed riva upp de delar som man var klart överens om 1950. Det förvånar mig litet, att herr Arrhén, som annars brukar vilja rekommendera att man undersöker så mycket som möjligt och har tyckt att vi hittills har gjort för litet, inte vill dela de synpunkterna.

Beträffande denna utredning sägs i propositionen, att utredningen bör i vissa hänseenden påbörjas så snart som möjligt och senast 1958. Jag tänker därvid närmast på den rent vetenskapliga bearbetningen av de olika pedagogiska frågorna, och även om jag inte direkt här i propositionen nämner det, så förstår ju var och en initierad, att det hela tiden har varit min avsikt att när vi nu har fått en pedagogisk institution vid en ny lärarhögskola, kommer den att få medverka vid denna vetenskapliga bearbetning. Utskottet säger också, att utredningen bör tillsättas så snart som möjligt. Det går ju i linje med propositionen, och som väl förmodligen här kommer att åberopas senare har man i folkpartiets motion varit inne på samma linje — i den mån man har uttalat sig här — men sagt att utredningen bör tillsättas före 1957 års utgång. Det är ju inte några väsentliga skiljaktigheter härvidlag, och detta är bara tillfredsställande.

I fråga om den tidpunkt, då förslag bör framläggas för riksdagen med anledning av den sammanfattande utredningen, säger jag ju i propositionen, att

förslag skall kunna föreläggas riksdagen i början av 1960-talet. Utskottet säger, att förslag i förevarande frågor bör kunna föreläggas riksdagen tidigast möjligt i början av 1960-talet och senast år 1962. Det är ingen väsentlig skillnad här heller, och i den tidigare nämnda folkpartimotionen sägs ju också, att senast 1962 års riksdag bör kunna få förslag härom.

Allt detta ligger också i linje med en annan händelse som nyligen inträffat och som jag endast har anledning att hälsa med tillfredsställelse. Jag tänker på skolöverstyrelsens skrivelse med förslag rörande planeringen för enhetsskolans genomförande, som helt nyligen har inkommit till Kungl. Maj:t och i vilken man tar till utgångspunkt — utom skolöverstyrelsens tidigare utredning om hur de stora årskullarna skall mötas — åtskilliga uttalanden i propositioner och interpellationssvar under senare år. Detta skolöverstyrelsens förslag pekar bl. a. på att det från kommunala synpunkter framstår som alltmåra önskvärt med ett auktoritativt besked om den takt, i vilken skolreformen väntas bli realiserad åtminstone inom den närmast överskådliga framtiden. Skolöverstyrelsen förutsätter därvid, att den sammanfattande utredningen även kommer att allmänt innefatta frågan om skolväsendets organisation i samband med enhetsskolans genomförande, vidare vissa nuvarande skoltipers ersättande genom enhetsskolan, yrkesskolornas lämpliga anknäpning samt den praktiska realskolans och den kommunala flickskolans ställning. I den mån man skall uppfatta det nyss hållna anförandet som så, att vi inte behöver bry oss om dessa saker under åtskillig tid framåt, befinner sig reservanterna tydligen här inte alls i samklang med skolöverstyrelsen heller.

Det viktigaste i skolöverstyrelsens skrivelse är emellertid att en allmän övergång till enhetsskola bör ske, med början under perioden 1962/63, till 1968/69, och slutåret för fullständigt genomförd nioårig skolgång skulle då bli 1972/73. Efter 1968/69 bör uppskov kunna förekomma endast efter särskilt medgi-

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

vande av Kungl. Maj:t. Under tiden fram till 1962/63 bör försöksverksamheten enligt detta förslag utbyggas efter följande tre huvudlinjer.

För det första ytterligare sammanhängande försöksregioner, komplettering med ett antal glesbygdskommun, utprovning av interkommunal samverkan, korrespondensundervisning, skolradio, förberedande yrkesutbildning inom jordbruk och skogsbruk och för vissa distrikt partiell försöksverksamhet, utmynnande i 9 y och eventuellt 9 a. Detta är givetvis värdefullt alltsammans, speciellt ur glesbygdssynpunkt. Vi har kanske tyvärr under senare tid inte fått så många verkliga glesbygdskommun som vi skulle behöva, och att skolöverstyrelsen här riktar in uppmärksamheten på detta anser jag vara synnerligen betydelsefullt. En annan synpunkt härvidlag kommer jag att kommentera närmare något senare.

För det andra föreslår skolöverstyrelsen att försöksverksamhet skulle tillåtas i distrikt som ej skulle behöva deltaga i samtliga enquirer och prov och ej avge regelbundna försöksrapporter. Det är ju här fråga om att tillgodose akuta utbildningsbehov, och detta skulle tillåtas eftersom det även kunde ge erfarenheter rörande formerna för den regionala och centrala ledningen.

För det tredje föreslår skolöverstyrelsen utbyggnad till nioårig folkskola i distrikt där befintliga realskolor och flickskolor bibehålls och kan utvidgas. Den nya undervisningsplanen för folkskolan erbjuder alternativ för såväl allmänna teoretisk som praktisk undervisning.

Jag skulle vilja göra några små kommentarer till detta skolöverstyrelsens förslag. Regeringen har givetvis ännu inte kunnat ta någon ställning till de förslag som skolöverstyrelsen lagt fram i den ifrågavarande skrivelsen. Det är ju bara mycket kort tid sedan den kom in. Jag anser det emellertid angeläget att trots detta i korthet redovisa några av mina egna synpunkter på det väsentligaste innehållet i skrivelsen.

Överstyrelsens tidtabell för enhets-

skolans genomförande under 1960-talet synes stämma väl med arbetsprogrammet för den kommande utredningen och ligger också helt i linje med utskottets uttalande om angelägenheten av att enhetsskolan genomföres så snart sig göra låter. Detta är alltså detsamma som vad jag nyss var inne på. Med hänsyn till skolans behov anser jag skolöverstyrelsens tidsplan realistisk, och enligt min mening bör därför samhället göra allt vad som är praktiskt möjligt för att kunna realisera planen. Självfallet måste takten i genomförandet av enhetsskolan bli beroende av vilka faktiska resurser som samhället kan ställa till förfogande. Det gäller kostnaderna över huvud taget för en allmän förlängning med ett å två år av den obligatoriska skolan, det gäller lärarproduktionen, och det gäller även investeringarna för skolbyggen. Här måste uppenbarligen göras en ytterst viktig avvägning av samhällsresursernas inriktning. Enhetsskolan är nämligen inget självändamål och ingen lyxartikel, om någon skulle tycka det, utan den skall utgöra en bättre grund för den fortsatta progressiva välfärdsutveckling som vi alla hoppas på. Med den målsättningen är enhetsskolan en förnuftig och, jag vill tillägga det, en nödvändig investering för framtidskridandet på både det materiella och det andliga planet.

Den fortsatta utbyggnaden av försöksverksamheten fram till den tidpunkt i början av 1960-talet, då vi kan besluta om enhetsskolans definitiva utformning, bör enligt min mening i organisatoriskt hänseende främst inriktas på att söka åstadkomma ytterligare försöksregioner av olika struktur, framför allt på landsbygden. Även glesbygdens högstadieproblem måste uppmärksammas däri. Det är av den största vikt att lämpliga former för interkommunal samverkan utprövas, framför allt med hänsyn till de problem som sammanhänger med högstadieverksamheten. Utan ett mycket omfattande samarbete över kommungränserna blir det nämligen aldrig möjligt att i vårt land genomföra en enhetsskola i egentlig bemärkelse.

Till försöksverksamheten med enhets-

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

skola vill jag för min del knappt räkna det tredje av skolöverstyrelsens övergångsalternativ, alltså utbyggnad av folkskolan till en nioårig folkskola, parallellt med bibehållande och eventuellt utbyggande av realskolor och liknande skolformer i vederbörande skoldistrikt. Med enhetsskolan har dylik försöksverksamhet väl i huvudsak endast den nioåriga skolgången gemensam i fråga om grundprinciperna, och jag vill peka på att den ifrågavarande anordningen innebär en definitiv uppsortering senast från och med sjunde klass av eleverna på olika skolformer på den gamla skolans grund.

Slutligen vill jag i detta sammanhang beröra ett speciellt av skolöverstyrelsen avhandlat problem. Det gäller frågan att under övergångstiden fram till början av 1960-talet i vissa fall kunna anordna partiella enhetsskolhögstadiet avseende praktisk utbildning. Enligt min mening bör ett distrikt för egen del kunna få anordna ett dylikt högstadium såsom försöksverksamhet med enhetsskola endast under förutsättning att distriktet i samverkan med annat eller andra distrikt ordnar också den teoretiska utbildning, som tillhör enhetsskolans högstadium. Endast då blir det fullständig försöksverksamhet med enhetsskola, och i vissa fall kan det bli nödvändigt att driva denna genom en sådan interkommunal samverkan.

Detta utesluter givetvis inte att skolöverstyrelsens propåer här kan på ett och annat enstaka ställe ge möjligheter till omprövning av t. ex. vissa linjer av 9 y i något litet distrikt, som inte kan ordna en fullständig enhetsskola men har särskilt goda förutsättningar för just vissa linjer. Jag vill sålunda inte säga, att det absolut inte någonstans skall förekomma, men jag vill påpeka att det skall bli endast i enstaka fall.

Jag skall inte gå mera i detalj in på dessa saker, ej heller på utskottets utlåtande eller reservationerna, utan jag vill bara till sist ännu en gång konstatera, att det synes mig som om det föreliggande utskottsutlåtandet vore en mycket god grund att bygga på för både den

närmaste försöksverksamheten, det utredningsarbete, som måste komma som sammanfattning härpå, och jämväl för ett verkligt genomförande av enhetsskolereformen.

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av ecklesiastikministerns anförande måste jag konstatera, att det föreligger oenighet mellan oss i fråga om denna nya försöksverksamhet som skulle ske med typer av differentierat elevmaterial.

Herr statsrådet sade nyss, att han var med på en uppsortering av eleverna från och med klass 7 på den gamla skolans grund. Men i propositionen har sagts: »Det bör också beaktas, att systemet med klassdifferentiering alltefter ämnesvalet ej innebär någon definitiv uppsortering av eleverna från och med sjunde klassen, eftersom systemet alltid är kombinerat med rätt till övergång från en tillvalsgrupp till en annan.» Detta innebär, att man icke *fullständigt* accepterar uppdelningen av eleverna från klass 7. Beträktningsättet är knappast heller sakligt riktigt, ty vi vet alla, att från och med i fjol har införts läsning med alternativkurser i försöksverksamheten. Den, som skall gå g-linjen, måste läsa alternativ 2, och den som läser alternativ 1 kan därför rimligtvis endast i undantagsfall tänkas ha den möjlighet, som herr statsrådet här förespeglar oss, att gå över till den högre linjen. Det föreligger här bara en negativ övergångsmöjlighet, från alternativ 2-linjen till en ur kunskapssynpunkt lägre linje, eller hur jag skall uttrycka det.

Att man nu finner anledning att så mycket trycka på differentieringsfrågan beror på, som jag nyss sade i mitt anförande, vilket departementschefen inte hörde i dess helhet, att vi, utan att vi själva kanske har varit medvetna om det, har glidit in i en ny tid, som kännetecknas av en utveckling på det tekniska området, där lösenordet från land efter land nu ljuder: »Hjärnorna fram!» Detta krav är detsamma som kravet på differentiering. Man kan just

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

nu göra dessa iakttagelser i England, Amerika, Frankrike, Tyskland och inte minst nu senast i Ryssland, varom bl. a. våra rysslandsfarare på sistone avlagt vittnesbörd.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Jag har under många debatter i denna kammare hört herr Arrhén föra deras talan, som är så utrustade att de bör ha en avsevärd teoretisk påbyggnad utöver enhetsskolans omfattning, d. v. s. utöver de nio skolåren. Därom är naturligtvis intet annat att säga än att vi behöver många sådana, och utvecklingen tenderar mot att vi behöver flera än vad vi tidigare tänkt oss, som går till studentexamen, universitet och högskolor. Jag har för min del aldrig betvivlat att de, som är utrustade för detta, skulle med gott resultat gå igenom enhetsskolan så som den hittills har blivit upplagd och att de skall nå sitt mål. Men det är klart, att de nya kursplaner, som från och med i år utnyttjas, tillgodoser dessa önskemål i ännu högre grad, och jag har ingenting att invända härvidlag utan tvärtom. Redan i skolkommissionen utsades att de som så orkade skulle läsa vissa överkurser, och de skulle naturligtvis inte vänta med detta tills de så att säga fick piskan på sig, utan de skulle naturligtvis vara villiga och intresserade av att göra detta på ett ganska tidigt stadium.

Jag tror ändå inte, att herr Arrhén kan säga att det har blivit endast ensidiga övergångsmöjligheter såsom försöksverksamheten nu artar sig. Vi skall ju ställa extraläsningsmöjligheter till förfogande för den, som funnit att han gjort ett felval, då han valt en mera praktisk linje — hans senare utveckling visar kanske att han borde ha gett sig på något annat. Men jag medger å andra sidan att det har varit mera övergångar och naturligtvis blir mera övergångar i den andra riktningen. Ty märk väl, herr Arrhén, däri ligger ju en del av enhetsskolans värdefulla egenskaper, att man inte behöver definitivt välja efter 7:an, utan man kan försöka sig på

en teoretiskt mera påfrestande linje. Det blir ingen katastrof, om man inom samma skolanläggning sedan går över till en mera praktisk linje och där justerar sitt ämnesval, om det inte är fråga om en linjeuppdelning, så att man tar flera praktiska ämnen och i stället släpper något eller några teoretiska.

Jag hoppas, herr Arrhén, att vi är överens om att detta är en fördel för enhetsskolan. Under sådana förhållanden tycker jag inte att vi i dag behöver strida om huruvida det skall vara en strikt linjeuppdelning från och med 7:an eller ej. Alla skoldistrikt har därvidlag lov att ordna på det sätt som de finner passa dem och som befinnes passa deras elever. Jag hoppas att man skall koma på litet olika slag av differentieringsförsök därvidlag. Herr Arrhén har sin linje fullständigt kristallklar, åtminstone beträffande högstadiet, och även om han inte sagt något, så vet jag att honom närstående kretsar har funderingar i riktning mot att utsträcka den verkliga linjeuppdelningen längre ned också, en sak, som jag för min del räknar med att den inte skall behöva förekomma, även om jag — och här är jag fullt i linje med vad skolkommissionen föreslog — anser att det behövs vissa förstärkningsanordningar även i femte och sjätte klasserna.

Jag finner sålunda fortfarande att allsidiga försök behövs, och det är just det som herr Arrhén i många fall just trycker så hårt på.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Herr talman! I omedelbar anslutning till herr statsrådets uttalande nu angående differentieringen ner i klasserna 5 och 6, som jag i min motion begärt, vill jag erinra herr statsrådet om att herr statsrådet själv i proposition nr 80 lämnat ett meddelande, som på mig gjorde ett mycket djupt intryck, därför att det just stödde min motion. Det meddelades nämligen där, att 66 procent av lärarna — märk väl i klasserna 4—6 på mellanstadiet — hade uttalat sig för en klassdifferentiering av större eller mindre

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

omfattning. Jag har alltså ingen anledning att i detta sammanhang trycka på att 77 procent av den akademiska gruppen lärare på högstadiet och 70,4 procent av folkskollärargruppen på högstadiet hade uttalat sig för en klassdifferentiering. Det förefaller mig här, som om ledningen för försöksverksamheten och undervisningsväsendet i detta land fullständigt åsidosätter vad lärarna är efter år uttalar som sin uppfattning beträffande dessa ting. Vad de vill och jag vill är bara, att man skall göra försök. Vi vill på empirisk väg komma underfund med vad som är det bästa på detta område. Det är det hela.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag tror inte det är möjligt att göra några sådana försök härvidlag. Det låter så vackert, när herr Arrhén talar om dem, men, herr Arrhén, hur skulle det gå till i praktiken? Jo, det skulle gå till så, att en del skildes ut till ett slags elitklass, och vilka skulle det bli? Jo, naturligtvis de som redan tidigare hade visat sin goda teoretiska begåvning. Hur skulle sedan den andra gruppen se ut? Jo, naturligtvis blir det ett klart negativt urval. Därför kan det inte bli någon i verklig mening empirisk försöksverksamhet.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Efter departementschefens anförande kan jag fatta mig relativt kort.

Jag vill till att börja med betona att vi, när vi på statsutskottets andra avdelning behandlade detta ärende, fick en mycket ingående föredragning. Vi försökte penetrera ämnet efter konstens alla regler. Vad som var mest glädjande ur min synpunkt var, att vi till sist kunde ena oss om de stora linjerna och det viktigaste i detta sammanhang, nämligen att vi nu skall införa en nioårig enhetsskola här i landet. På den punkten är således alla partier överens.

1950 års beslut har ju föranlett olika tolkningar. Vi var nu i avdelningen

överens om att göra en skrivning som icke skulle ge rum för eller anledning till vantolkningar. Vi har alltså varit fullständigt överens när vi skrivit: »Utskottet vill inledningsvis uttala, att enligt utskottets uppfattning den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall utmynna i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nya skolan skall kunna mera allmänt genomföras så snart sig göra låter.» Jag tror att detta är det viktigaste i detta sammanhang.

Det finns naturligtvis också många detaljer i det hela som behöver tas upp, men i och med att utskottet har uttalat sig för den utredning, som här tidigare omtalats, tycker jag nog att vi ganska lugnt kan överlämna dessa detaljer till den utredningen.

För att vi skall kunna nå syftet med den nya skolan och ge våra barn en god utbildning är det utomordentligt värdefullt att vi i utskottet och dess andra avdelning kunnat få till stånd denna enighet.

Det är ju också ett faktum, att det stycke på sid. 21 i utskottets utlåtande, ur vilket jag här gjort ett citat, praktiskt taget helt och hållet återfinnes även i herr Arrhéns reservation. Herr Arrhén tycks alltså i denna del vara överens med oss andra, men han vill ha en annan skrivning vad det gäller detaljerna.

Jag vill här särskilt framhålla, att det är relativt lätt att anordna denna nya skola i städerna och de större tätorterna. Ända från 1940 års skolutredning, över 1946 års skolkommission, 1950 års särskilda utskott o. s. v. har vi varit på det klara med att det på den egentliga landsbygden kommer att bli en rad svårigheter. Trots den kommunsammanslagning, som kom till stånd för några år sedan, är kommunerna ofta för små för att kunna bära upp ett högstadium som kan ge de urvals- och valmöjligheter som vore önskvärda. Vi måste därför gå över kommungränserna med den nya skolan. Det måste bli regioner av kommuner, som kommer överens om att

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

samfällt ordna undervisningen på högstadiet.

Här kommer vi in på just en sådan där detalj. I utlåtandet skriver vi: »Bland annat med hänsyn härtill vill utskottet starkt understryka vikten av att det samarbetsorgan för skolplanering på det regionala planet, som de av 1951 års skolstyrelseutredning föreslagna mellaninstanserna åsyftas skola vara, snarast kommer till stånd.» Jag beklagar djupt, att vi inte redan denna vecka har fått en proposition angående dessa mellaninstanser. Det är i alla fall dessa organ som skall leda och planera samarbetet mellan de olika kommunerna, vilket alla måste förstå är en ganska svår uppgift. I en stad eller större landsortskommun har man inga sådana svårigheter. För de små kommunerna däremot, och vi bör ju värna om dem precis lika mycket som om de större kommunerna, är det absolut nödvändigt att redan från början få till stånd dessa mellaninstanser. Jag beklagar därför att upprättandet av dessa samarbetsorgan dragit ut på tiden på ett sätt som jag tycker är onödigt och som kommer att förorsaka ganska stora besvärligheter ute på den svenska landsbygden.

Det har ju under de senaste åren förekommit många diskussioner om differentieringen. Jag vill på den punkten instämma i vad departementschefen sagt, att kommunerna härvidlag bör få ha stor rörelsefrihet. I högtidliga ögonblick brukar de flesta riksdagsmän deklarera, att man vill slå vakt om våra små landsbygdsskolor. Jag förstår inte hur det skall bli möjligt att behålla de små landsbygdsskolorna, om vi skall gå ned med differentieringen t. ex. till femte klassen. Måste inte följderna därav bli att vi får lägga ned ett otal skolor, ty vi kan inte till dessa differentierade klasser skaffa lärare som fyller de fordringar, vilka måste ställas vid en dylik uppdelning? Det är ett praktiskt problem, som vi redan har mött inom försöksverksamheten och som kommer att göra sig alltmer gällande.

Vill vi ha kvar de små kommunernas landsbygdsskolor — om vilka det ofta

sågs att de är kulturhårdar ute i våra avlägsna byar, något som jag tror att de också är — måste vi nog gå ganska varligt fram när det gäller differentieringen. För egen del är jag inte övertygad om att man på alla ställen behöver differentiera så långt ned, men det är en annan historia.

Till vad herr Arrhen framhållit har jag kanske inte så mycket att tillägga. Vi har ju många gånger diskuterat denna sak. Inom avdelningen och utskottet är vi överens om att vi skall försöka få så kompetenta lärare som möjligt i våra skolor. Vi vet att vi har brist på lärare, brist på skollokaler o. s. v., men i vår skrivning framhåller vi också att problemet om enhetsskolan måste angripas från det hållet. Det har vi gjort i ett flertal olika avsnitt av åttonde huvudtiteln i år.

Det nämndes sedan någonting om den försöksverksamhet som hittills pågått. Jag vill då erinra om hur utvecklingen gått i stora drag. År 1949 var det några få skoldistrikt som började. De började med första och femte klasserna. Hittills är det ett ganska begränsat antal högstadieelever som avgått från nian. Det beror på att så många skoldistrikt börjat vid en senare tidpunkt än 1949. I en rad av försöksdistrikten har årskullarna uttunnats ur intellektuell synpunkt därigenom att rätt många barn har avgått till andra skolor än enhetsskolan. Urvalet har därför ibland redan från början varit dåligt. Det har också varit ganska fritt för föräldrarna att begära vilken linje barnen skall gå. I de rapporter, som kommit från skolstyrelsens försöksavdelning, pekas också just på dessa förhållanden. Vid de jämförelser som gjorts med realskoleklasser har det också ofta varit så, att eleverna i dessa realskoleklasser varit ett år äldre än de barn, som man jämfört med från enhetsskolan. Vem som helst kan övertyga sig därom i de rapporter som går ut från skolöverstyrelsen. För min del anser jag att man bör bära mera rättvisande jämförelser.

Det finns en sak till som vi bör uppmärksamma i detta sammanhang. Vi bör

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

göra klart för oss om vi skall ha precis den gamla skolans högstadium som rättesnöre, när vi nu får en ny skola. Det var nog inte författarnas mening, och det är nog värdefullt om vi tänker litet på den frågeställningen emellanåt. Men det är också en sak som denna utredning skall syssla med.

I propositionen har det vidare talats om uppdelningen inom klasserna. Jag tror för min del att i det praktiska livet kommer det att bli så, att de olika skoldistriktens skolstyrelser kommer att handla på sätt de finner förnuftigast och med hänsyn till de lokala förhållandena lämpligast. Jag har haft tillfälle att följa försöksverksamheten på ganska nära håll i många kommuner. Jag vet att skolledarna, lärarna och skolstyrelserna har den uppfattningen, att det är den enda riktiga vägen. Det kommer nog också att bli mottot för framtiden.

Vad som är mest glädjande för mig, herr talman, är den enighet, som vi nu har fått till stånd. Sedan kommer givetvis alla dessa detaljer. De kommer för övrigt att bli långt flera än de som här berörts — det ha vi redan blivit på det klara med. Jag har haft möjlighet att följa på ganska nära håll verksamheten inom skolöverstyrelsens försöksrotel. Jag vet att man där lägger ned ett utomordentligt gott arbete för att på detta område försöka få fram nya förslag och nya utvägar, där det visar sig att det finns svårigheter. De samlar erfarenheterna från de olika försöksdistrikten och låter dem gå vidare till andra försöksdistrikt, kanske framför allt till de nya som kommer till. Det är en mycket viktig gärning som dessa människor utför. Vi hoppas att det arbete, som de lägger ned på denna sak, skall bli till både nytta och nöje för alla skoldistrikt i hela landet, även för sådana som inte har börjat med försöksverksamheten.

Kan vi vara överens om den nya skolan, är jag också övertygad om att dessa detaljer, som vi strider om ibland, skall kunna lösas sig efter vettiga linjer. Vi är väl alla besjälade av den tanken och den

förhoppningen, att de åtgärder som vidtas på detta område skall bli till fördel för våra ungdomar.

När vi i ett tidigare skede — jag tänker på det särskilda utskottet 1950 — överlade om denna sak, var vi överens om att vi, inte minst med hänsyn till den hårdnande internationella konkurrensen, måste lyfta vårt undervisningsväsende på ett effektivt sätt. Vi var överens om att det inte bara skall vara 35 procent av en årskull, som skall få möjligheter till en högre utbildning än den folkskolan kan ge, utan att vi skall om möjligt försöka se till att de hundra procenten kan få denna högre utbildning, då vi behöver såväl teoretiskt kunniga människor som — och inte minst — praktiskt kunniga.

Den revolution, som nu pågår inom hela vår industriella värld, kommer att kräva kunniga människor i en helt annan utsträckning än tidigare, och jag är övertygad om att enhetsskolan och inte minst dess Y-avdelning skall kunna skapa ett underlag så att vi får fram dessa kunniga människor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! När jag begärde ordet, hade andra avdelningens ärade vice ordförande ännu inte uttalat sin glädje över den allmänna enighet, som han ansåg råda, när han citerade de där orden ur utskottets skrivning, nämligen: »Att enligt utskottets uppfattning den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall utmyнна i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nya skolan skall kunna mera allmänt genomföras så snart sig göra låter.» Det uttalandet förekommer ju även i reservationen, men jag har begärt ordet, herr talman, för att anmäla en avvikande mening i just denna fråga.

Den avvikande meningen går ut på att utfallet av den försöksverksamhet som nu pågår i försökskolan skall få bli

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

avgörande för om man verkligen skall fullfölja tanken med den 9-åriga enhetsskolan till slut. Om det således skulle visa sig att det blir sämre underlag för den fortsatta utbildningen, bör man inte fullfölja enhetsskolan to the bitter end, bara därför att man har bundit sig vid den. Det kan nämligen hända, att det ändamål, som herr Näsström mot slutet av sitt anförande angav som mål för vår folkundervisning, bättre kan uppnås genom att man lägger ner en mycket stor del av de pengar, som enhetsskolan kostar, på utbyggandet av det som vi nu har. Det kan ju även hända att just de sista procentelever för att komma upp till hundra, vilka man då släpar med sig, är de som kommer att göra att det blir svårare att få en tillräcklig mängd både teoretiskt och praktiskt utbildade människor. Sådana tror även jag kommer att behövas i framtiden.

Jag har nu, herr talman, endast velat anmäla, att jag för min del har betraktat försöksverksamheten som något som skall avgöra, om den 9-åriga enhetsskolan skall fullföljas eller inte. Därför kan jag inte ansluta mig till det här citerade uttalandet vare sig det gäller utskottsutlåtandet eller reservationen.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga, att enligt min uppfattning föreligger det inte någon skillnad mellan herr Mannerskantz' mening och utskottets skrivning, ty det är naturligtvis också utskottets avsikt att det som en följd av försöksverksamheten i de statliga försöksskolorna och denna sammanfattande utredning skall framgå acceptabla skolformer.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Arrhéns inlägg var ganska intressant — jag tror vi kommer tillbaka till läget år 1950. Är det då inte klokt att vi redogör för vår ståndpunkt här?

Herr Arrhén har i sin reservation tagit in den passus jag nämnde. Han godkänner utskottets skrivning på den punkten. Hur han samtidigt kan godkänna herr Mannerskantz inställning, går över mitt förstånd. Det vore bra ur många synpunkter, om vi finge klart besked på denna punkt. Vid realbehandlingen i utskottets andra avdelning var folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokraterna eniga. Vid den tidpunkten visste inte herr Arrhén, hur hans reservation skulle komma att se ut. Nu vet vi det, men det vore av stort värde att få reda på: Var står herr Arrhén?

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det finns inte den ringaste anledning att dra upp en sådan kontrovers här och markera den, ty i 1950 års skrivning står det på följande sätt: »I den mån försöksverksamheten ådagalägger lämplighet — — —». Den skrivningen står fortfarande kvar, och det måste också vara utskottets mening, att de skolor, som kommer fram efter försöken i den sammanfattande utredningen och i de statliga försöksskolorna, måste vara acceptabla för syftet.

Därför menar jag, att herr Mannerskantz' anmärkning är tämligen opåskallad, ty vi är naturligtvis, som sagt, eniga om att vi skall ha fram effektiva och acceptabla skolformer.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! När vi behandlade denna sak hade vi i friskt minne vad som förevarit inom 1950 års särskilda utskott, och vi hade också i minnet den diskussion som har förekommit i tidningspress och annorledes sedan dess. För att undvika alla missförstånd ställdes det en klar fråga i andra avdelningen, nämligen »kan vi komma överens om att vi skall införa en 9-årig obligatorisk skola?» Detta var folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokraterna överens om. Vid den tidpunkten hade, som jag sade, herr Arrhén inte deklarerat hur hans

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

reservation skulle komma att se ut. Det var därför med en viss glädje jag märkte, att när hans reservation kom hade han helt enkelt citerat vår skrivning på dessa som jag anser viktiga punkter. Jag är övertygad om att samtliga som var med om realbehandlingen i andra avdelningen skall kunna ge samma historiskskrivning av händelseförloppet. Men nu måste jag säga, att jag vet fortfarande inte var herr Arrhén står.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag får säga, att herr Näsström har en högst märklig förmåga att missuppfatta vad som här säges.

De här satserna betecknas nu såsom någonting sensationellt, men jag vill erinra herr Näsström om, att den 7 mars 1952 anfördes ordagrant samma meningar av departementschefen i hans proposition, och de upprepades i departementschefens proposition år 1954. Därför innebar denna skrivning i år ingen sensation för mig, lika litet som frågeställningen, om vi är eniga om att vi skall ha en nioårig skola eller ej. Den saken uttalade vi oss för redan år 1950.

Jag erinrar också om, att den, som tog initiativet till hela diskussionen om enhetsskolan, var högerledaren Gösta Bagge, genom tillsättandet av 1940 års skolutredning. Därav följer, att vi på högerhåll inte kan stå främmande för denna tanke. Visserligen var det för professor Bagges vidkommande fråga om en åttaårig skola — han måste inskränka sig därtill, eftersom han ansåg att de ekonomiska resurserna, lärartillgången och annat i dåvarande läge tvingade till en inskränkning — men i princip var också han anhängare av en nioårig enhetsskola och gav organisatoriska möjligheter för en dylik utveckling.

På den linjen har vi stått hela tiden. Men vi har varit oeniga om vissa centrala frågor beträffande denna nioåriga skolas organisatoriska uppbyggnad, och därvidlag föreligger också i dag vissa motsättningar. Men jag betonar, att jag finner dem vara betydligt mindre markerade nu än de var för, låt oss säga,

två, tre år sedan, och det tycker jag är lyckligt.

Herr **NÄSSTRÖM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde att 1950 års beslut hade gjorts till föremål för i viss mån olika tydningar. Herr Mannerskantz förklarade att han för sin del höll på 1950 års beslut i visst avseende. Det var just sådana resonemang som vi i utskottet nu ville komma ifrån. Vi ville få fram ett klart besked: Skall det bli nioårig enhetsskola eller skall det inte bli det?

Detta var frågeställningen i statsutskottets andra avdelning, och där enades vi, bortsett från herr Arrhén som vid den tidpunkten ännu inte hade tagit definitiv ställning. Men så kom så småningom hans reservation, och då visade det sig att han där använde samma uttryck som majoriteten gjort beträffande denna viktiga principiella fråga. Sedan återstod en del detaljfrågor, och dem skulle utredningen klarlägga.

Men nu gäller det alltså den principiella frågan, och i det avseendet förstår jag inte, hur herr Arrhén nu kan instämma med herr Mannerskantz. Jag respekterar herr Mannerskantz' inställning — den är klar och entydig, men det kan jag inte säga att herr Arrhéns ståndpunkt är.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Då får jag fråga herr Näsström: står icke herr Näsström i dag på de formuleringars grund, som ingår i 1950 års riksdagsbeslut? Det var dem herr Mannerskantz citerade, och jag föreställer mig att de mycket väl låter sig inpassas i detta resonemang.

Herr **NÄSSTRÖM** (s) kort genmäle:

Jag tror inte det tjänar någonting till att vi fortsätter vår diskussion. Jag har försökt förklara saken, men herr Arrhén tycks inte vilja förstå.

Det förhåller sig kort och gott på följande sätt. Herr Mannerskantz återoppar

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

1950 års beslut för sin ståndpunkt. Det var det beslutet som förorsakade meningsskiljaktigheter: hade man beslutat om en nioårig skola eller hade man inte? Herr Mannerskantz anser att man inte hade det, utan att den skulle genomföras endast under vissa förutsättningar, som han antydde.

Nu är situationen en annan. Försöksverksamheten har påbörjats, och vi vill nu ha klart besked av Sveriges riksdag, hur den ställer sig till genomförandet av den nioåriga enhetsskolan.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Jag har litet svårt att förstå herr Näsström i detta sammanhang. Han återger tämligen riktigt 1950 års skolbeslut. Vi beslöt då att förberedande åtgärder skulle vidtagas för att genomföra en nioårig allmän skolplikt. Denna nioåriga skola kallade vi enhetsskola. Vilken konkret innebörd namnet enhetsskola har, blev dock inte fixerat, utan det skulle bl. a. försöksverksamheten ge underlag för. 1950 års beslut innebar nämligen beslut om, att allsidiga försök skulle verkställas angående enhetsskolans arbetsformer och organisation, däribland också differentieringsproblemet, och det skulle bero på försöksverksamheten, i vad mån denna enhetsskola skulle ersätta nu existerande skolformer, bl. a. realskolan.

Detta var innebörden av 1950 års skolbeslut, och jag skulle nästan tro att herr Näsström missuppfattade herr Mannerskantz, då han lade in den mening i herr Mannerskantz' anförande som han nyss gjorde; men därför får ju herr Mannerskantz själva svara.

Högerns kritik har hela tiden efter år 1950 inriktats, icke på frågan om det skall bli en nioårig skola eller ej — den saken har vi ansett vara fullkomligt klar, ty det beslutet deltog vi i — utan inte minst mot att försöksverksamheten inte har haft den allsidighet, bl. a. beträffande differentieringsproblemet, som 1950 års riksdag beslöt och som är en förutsättning för att försöksverksamhetens resultat skall bli ett tillfreds-

ställande underlag för ett beslut om enhetsskolans organisation.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Jag beklagar att eklestastikministern inte är inne i kammaren. Han redogjorde för skolöverstyrelsens förslag beträffande enhetsskoleförsökens närmare utformning och förklarade att han inte ännu hade tagit ställning till dem. Sedan visade det sig i fortsättningen av anförandet, att det var just det han hade gjort.

När man befinner sig i ett utskott, får man ju alltemellanåt skriva under formuleringar, som kan tolkas på olika sätt. Det skedde år 1950, när enhetsskoleförsöken beslöts, och det har tydligen skett även i år, att döma av den debatt, som har förekommit i dag. Det har visat sig att den inledande frasen i utskottets utlåtande kan tolkas på många olika sätt.

Jag skall inte gå närmare in på denna fråga. Jag vill bara säga att vi, som i princip förklarar oss vilja gå med på en obligatorisk nioårig skola, naturligtvis inte har gjort det på vilka lösningarna som helst. Det måste finnas vissa förutsättningar för att denna skola skall fungera och för att den skall tillgodose alla typer av begåvningar, från de teoretiskt begåvade till de mera praktiskt inriktade och till dem, som har sin begåvning i händerna.

Det finns en passus i utskottets utlåtande, som jag varit en smula skeptisk emot, och det är den som herr Arrhén talade om i sitt första anförande. Utskottet skriver där, att utskottet vill betona att ett s. k. studielämplighetsurval med renodlad klassdifferentiering från och med femte klassen icke rimmar med de intentioner för enhetsskolans utformning, som låg till grund för 1950 års enhälliga principbeslut.

Här stöter vi på en sådan formulering, som tydligen kan tolkas på olika sätt, och det kan ju hända att jag har varit litet för beskedlig i år, när jag inte reagerat mot den diktatoriska form, som detta uttalande fått. Är det någonting, som vi bör hålla oss borta från

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

när det gäller lösningen av skolans problem, så är det diktatoriska tendenser. Om vi följer dem, kan vi och landet råka mycket illa ut. Här gäller det att ta hänsyn till varandra och att beakta varandras synpunkter. Frågorna är så komplicerade, att vi litet var har all anledning att lyssna på varandra.

Detta citat gällde differentieringsproblemet. Det tycks numera råda enighet om att man, överallt där så är möjligt, skall genomföra en fullständig differentiering från och med sjunde klassen. Jag vill här inflika, att det kanske inte är möjligt överallt, av geografiska skäl. Hur det förhåller sig med den pedagogiska möjligheten att helt undvika differentiering på högstadiet, vill jag inte uttala mig om, eftersom försöksverksamheten i mycket liten utsträckning varit inriktad på detta.

I herr Näsströms första anförande förekom en passus beträffande differentieringen, som jag skulle vilja kommentera. Han sade att en differentiering från och med femte klassen under inga omständigheter kan komma i fråga. Hur skall det vid en sådan differentiering gå med våra B-skolor i glesbygderna? De kan ju inte vara med på denna anordning, och alltså får vi avstå från att över huvud taget differentiera, säger herr Näsström. Detta resonemang påminner mig om det stundom förekommande betraktelsesättet att eftersom vi inte kan ha lika förnämlig service i fråga om post och telegraf o. s. v. på alla orter i landet, får vi lämpa servicen efter de sämst ställda orterna. Detta är väl ett ganska orimligt resonemang.

I det sammanhanget kom herr Näsström in på de jämförelser, som gjorts mellan realskolans kunskapsresultat å ena sidan och enhetsskolans å den andra sidan. Jag vill till en början understryka, att jag inte fäster så stor vikt vid dessa jämförelser, därför att de olika skolformerna ju arbetat under olika förutsättningar. Den ena skolformen har haft fullgoda lärare, den andra skolformen har haft otillräckligt utbildade lärare eller kanske lärare med ingen utbildning alls. Herr Näsström sade att

realskolans elever låg över enhetsskolans, beroende på att realskolans elever genomgående var äldre. Jag vill då påminna om den undersökning, som verkställdes för två år sedan. Vid denna undersökning plockade man ut eleverna från enhetsskolan och från realskolan, en mot en, med samma sociala miljö, med samma resultat vid testning, med samma ålder och med samma kön. Vad resultatet blev, behöver jag inte säga här. Jag vill återigen understryka, att man enligt min mening inte får fästa alltför stort avseende vid denna undersökning, eftersom lärarna hade olika standard inom de båda skolformerna. När man i fortsättningen skall göra försök av denna art, när man nått det stadium, då man fått samma lärarrekrytering till de olika skolformerna, bör undersökningen företagas på det sättet, att man plockar ut elever med samma status inom de gamla och de nya skolformerna.

Herr Näsström förmenar tydligen att alla jämförelser av detta slag är meningslösa, därför att enhetsskolan har en annan målsättning än realskolan. Ja, herr talman, det där uttalandet har jag hört förr, nämligen från statsrådsbänken, och jag vill bekänna för kammarens ledamöter, att jag blir skrämmd inför dylika uttalanden. Skall vi införa en särskild geografiundervisning för realskolan och en särskild för enhetsskolan? Skall vi skapa en ny matematik, en ny fysik och en ny kemi för enhetsskolan? Det vore ju orimligt — målsättningen måste väl vara, att eleverna skall bli orienterade i nutidssamhället, och då kommer vi inte ifrån att i görligaste mån försöka delge dem de kunskaper, på vilka det nuvarande samhället vilar. Jag vill understryka vad som redan frambållits i denna debatt, att det nutida samhället ställer allt större anspråk på medborgarna, inte minst i de naturvetenskapligt och mera tekniskt betona-de ämnesområdena. Skall vi kunna hålla vår standard, och då också vår materiella standard, måste vi se till att våra ungdomar föres fram så långt som möjligt på dessa områden redan i skolan.

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Herr NÄSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad herr Ohlon menar när han talar om »diktatoriska» beslut o. s. v. Om vi skall hålla oss till ämnet, så ber jag att få anföra följande.

När denna fråga behandlades i avdelningen, framlades från folkpartiets sida ett medlingsförslag, som godkändes av avdelningen; till yttermera visso fick en stor del av svenska folket redan efter ett par dagar kännedom härom genom ett föredrag. Om detta är vad herr Ohlon åsyftar, måste alltså jag för min del svära mig fri från varje som helst diktatorisk ansats — det var ju ett folkpartistiskt medlingsförslag som segrade i avdelningen.

Herr Ohlon talade också om differentieringen. Jag vill erinra om att tidningskrivarierna och striden på den punkten i regel har gällt klasserna 7, 8 och 9. Genom herr Arrhéns motion fördes striden ända ned till klass 5, och vad jag talade om var de svårigheter en så tidig differentiering måste välla ute på landsbygden. Skulle riksdagen besluta i den riktningen, så finns det två möjligheter, herr Ohlon. Den ena är att man flyttar över all denna undervisning till tätorterna, och den andra är att staten kostar på de enorma belopp som skulle krävas för att ge alla små B-skolor kompetenta lärare.

Herr Ohlon blir skräm, om den nya skolan har en annan målsättning än den gamla. Ja, är han så lättskräm, då måste jag tyvärr meddela, att han nog i fortsättningen kommer att befinna sig i ständig rädsla. Ty varför arbetar man nu med försöksgymnasier? Jo, det är för att i gymnasiet söka få fram en undervisning, som är lämpad såsom påbyggnad av enhetsskolan. Detta har vi ju varit ense om; och då måste man även komma in på frågan om målsättningen. Det betyder inte, herr Ohlon, att vi skulle försöka skapa någon ny matematik o. s. v. Tiden medger inte att vi går in på detaljer, men herr Ohlon förstår mycket väl vad det här rör sig om.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om vad som redan sagts i dag, att det inte är vi inom folkpartiet som aktualiserat frågan om en differentiering i mellanskolan, utan att det är enhetsskolans lärare på mellanstadiet som ligger bakom önskemålet. Bland dessa lärare — de är ju folkskollärare — har 33 procent uttalat sig för en fullständig differentiering i klasserna 5 och 6, medan 33 procent uttalat sig för en partiell differentiering i de s. k. nyckelämnena. Endast 26,3 procent har uttalat sig för en differentiering inom klassens ram. Jag blev mycket överraskad när jag tog del av dessa siffror i skolöverstyrelsens skriftserie »Aktuellt», och ännu mera överraskad blev jag sedermera, då jag fick veta att de unga lärarna är mer avancerade i fråga om differentieringskravet, under det att de gamla lärarna vill hålla ihop klasserna så mycket som möjligt.

Vad vi beslutar i riksdagen på detta område har föga betydelse, om vi inte får lärarna med oss; det gäller lärarna både på mellanstadiet och på överstadiet. Det är ändå de som skall utföra verket — sedan må vi teoretisera hur mycket som helst inom detta hus.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag har endast begärt ordet med anledning av att det uttalats ett beklagande och till mig riktats en direkt fråga.

Vi torde alla vara överens om att det är önskvärt att ett förslag, grundat på skolstyrelseutredningens betänkande om skolstyrelser och mellaninstanser, snarast möjligt framlägges för riksdagen. Jag vill inte på något sätt bestrida, att denna fråga är relevant i detta sammanhang, ty på försöksverksamhetens område och i än högre grad för det senare genomförandet av enhetsskolan kommer det att uppstå stort behov av interkommunal samverkan och planeringsverksamhet såväl mellan angränsande kommuner som, åtminstone när det gäller

Ang. försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

yrkesutbildningen, mellan kommuner och landsting.

Det var inte möjligt att framlägga ett förslag inom den ordinarie propositions-tiden i vår, ty det är fråga om ett mycket omfattande förslag med många olika aspekter, och på grund av tekniska och andra omständigheter skulle jag inte ha kunnat presentera ett förslag förrän tidigare idag. Jag är ganska övertygad om att kammaren håller mig räkning för att jag inte gjort detta.

Regeringen har emellertid ingående diskuterat saken, och vi är fullt överens om att så långt möjligt undvika en saklig försening av dessa förslag, och vi avser därför att lägga en dylik proposition på riksdagens bord första dagen under kommande höstriktdag.

Vi vinner då, att det blir en motions-tid, då riksdagsmännen inte längre är så upptagna som under brådskan i denna månad, och utskottsarbetet behöver ju inte bli försenat av annat än nämnda motionsdagar. Jag tror nog, att det utskott, som skall behandla dessa frågor — förmodligen blir ett sammansatt utskott erforderligt — kommer att få ganska rimlig tid på sig. Under sådana förhållanden kommer det inte att behöva bli någon verklig försening med själva riksdagsbehandlingen, jämfört med om propositionen kommit redan den 11 april, ty den särskilda skolavdelningen i statsutskottet hade då så mycket att göra, att det blivit ganska svårt att grundligt behandla en sådan proposition under vårriksdagen.

Av skäl, som jag snuddat vid förut — fler behöver kanske inte anföras — är det emellertid önskvärt, att innehållet i nu ifrågavarande proposition snarast möjligt bringas till de särskilda skolplanerarnas och i viss mån även till allmänhetens kännedom. Detta är också regeringens mening. Regeringen överväger att på lämpligt sätt offentliggöra det förslag som av regeringen kommer att fastställas. Ett offentliggörande av förslaget torde åtminstone i vissa delar troligen kunna ske i början av nästa månad.

Nå, men har vi inte på grund av allt

detta förlorat värdefull tid? Ja, det är klart att man kan ha delade meningar om den saken. Skolstyrelseutredningen har föreslagit att reglerna om de nya skolstyrelserna och mellaninstanserna skulle träda i kraft 1957. Det lär inte kunna gå eller, rättare sagt, det är alldeles omöjligt, om förslaget skall behandlas av höstriktdagen. Vi måste räkna med ett års uppskov åtminstone med det fulla ikraftträdandet. De nya mellaninstanserna exempelvis bör lämpligen börja sin verksamhet vid ett budgetårsskifte. En reform av denna omfattning, som griper in på ett flertal väsentliga områden inom skolväsendet — det måste man ändå hålla på — skall vara väl förberedd och förslaget därom inte komma ut i ett icke fullgott skick.

Jag har bedömt det såsom ogörligt att nu framlägga alla erforderliga författningar. Det är här fråga om ett mycket omfattande författningsarbete som kan förberedas men ingalunda på långt när slutföras, förrän riksdagens beslut föreligger. Det är sålunda omöjligt att få detta arbete klart till nästa sommar.

Man behöver bara tänka på den debatt, som med anledning av decharge-memorialet i onsdags fördes i andra kammaren, för att man skall förstå, att riksdagen säkerligen funnit det allt annat än i sin ordning, om ett författningskomplex — det är här fråga om ny folk-skolestadga, eventuellt i sig upptagande bestämmelser rörande andra skolformer, i vilket fall ändringar i stora delar av vissa andra skolförfattningar inte skulle behöva göras, och vi hoppas inom ecklesiastikdepartementet på en förenkling av hela skolförfattningskomplexet — skulle komma ut bara dagen innan eller kanske rent av någon vecka efter det att författningarna skall träda i kraft. Jag tror således, att vi i alla fall på ett riktigt och tillfredsställande sätt löst denna fråga.

Jag kan tillägga, att jag för min del inte avser att resa några hinder för en kommun att tillsätta den nya skolstyrelsen, så snart författningsarbetet medger detta, även innan hela komplexet fullt

Anslag till lärarhögskolan i Stockholm

trätt i kraft. Ett sådant arrangemang gjorde vi just för några år sedan, då de nya storkommunerna trädde i verksamhet. Det skall sålunda inte bli omöjligt för en kommun att tillsätta den nya skolstyrelsen och ge den vissa uppgifter — det blir då särskilt fråga om planeringsuppgifter — redan innan de gamla skolstyrelserna slutat sitt verkställighets- och förvaltningsarbete.

Under sådana omständigheter anser jag, att någon försening i sak med denna organisatoriska reform inte bör behöva ifrågakomma, och jag menar att tidtabellen därvidlag bör kunna rätt väl anpassas efter den tidtabell för den sammanfattande utredningen om försöksverksamhetens genomförande på enhetsskolans område, varom både jag och andra här tidigare i dag i debatten talat.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Jag uppkallades att begära ordet med anledning av tvisten om tolkningen av 1950 års beslut, eftersom jag den gången var ledamot av särskilda utskottet och faktiskt också var den, som lyckades skapa formell enighet inom utskottet om beslutet, när det hela i slutloppet hotade att spricka, genom en liten omkastning av det föreliggande förslaget till formulering. Den terminologi om en 9-årig enhetsskola, som man här använder, är i och för sig inte sådan, att den kunde bli föremål för tvist vare sig då eller senare — att vi skulle ha en 9-årig skola har vi väl hela tiden varit överens om, och att vi skulle ha en enhetsskola i den meningen, att det svenska skolväsendet skulle få en enhetligare struktur än dittills varit fallet, var inte heller föremål för någon meningsskiljaktighet inom 1950 års skolutskott. Det mycket omdebatterade spörsmål, som man då i diskussionerna i utskottet slogs om och som hotade att spränga utskottet i oförsonligt motsatta grupper, gällde vid vilken tidpunkt i skolgången differentieringen skulle ske. Skolkommissionen hade velat lägga den mellan klasserna 8 och 9. Utskottet kom ganska snart till det resultatet, att dif-

ferentieringen i varje fall inte kunde uppskjutas längre än till klass 7, men en mycket stor grupp inom utskottet ansåg även en så länge uppskjuten differentiering såsom olycklig. Det var alltså i fråga om den konkreta strukturen av en kommande enhetsskola som det rådde motsättning.

Såsom framgår av förevarande uttalande, har en anpassning skett i riktning mot det krav, som uppställdes av dem, som ville ha en tidigare differentiering. Därmed har således en stark utjämning skett i fråga om den motsättning, som tidigare rätt, men den är naturligtvis alltfjämt förefintlig. Det är, såvitt jag kan se, av avgörande intresse att man verkligen får en opartisk och inträngande utformning av försöken i denna del så att de ger verklig ledning när det gäller att ta ställning till frågan om vid vilken tidpunkt man skall göra differentieringen. Därvidlag vill jag påminna om att den engelska skolan, som ju har underkastats ändringar ungefär samtidigt med den svenska, principiellt har accepterat en differentiering långt tidigare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande avdelningen hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar i utskottets motivering, som förordats i den av herr Arrhén m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Avdelningen II

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Anslag till lärarhögskolan i Stockholm

Under punkten 183 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för lärarhögsko-

lan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 034 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels de båda likalydande motionerna I: 258 och II: 475 av herr *Arrhén* samt herrar *Nestrup* och *Nihlfors*;

dels de båda likalydande motionerna I: 257 och II: 404 av herr *Arrhén* samt herrar *Nestrup* och *Nihlfors*;

dels ock de båda likalydande motionerna I: 421 och II: 513 av herr *Lindblom* m. fl. och herr *Ohlin* m. fl., i vilka (punkt I C c) hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att från och med budgetåret 1956/57 statens psykologisk-pedagogiska institut skulle sammanslås med lärarhögskolan, varvid personaltjänsterna skulle överföras dit, medan styrelsen för institutet tills vidare och i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till övriga delar av psykologutredningens förslag skulle få till uppgift att liksom hittills fördela forskningsanslag samt att från samma tidpunkt en laboratorstjänst i Ca 34 skulle inrättas vid lärarhögskolan, varvid förevarande anslag skulle uppräknas med 28 000 kronor till 2 062 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 258 och II: 475 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 257 och II: 404 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga och i vad de avsåge medelsanvisningen,

Anslag till lärarhögskolan i Stockholm

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

c) till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 034 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, i anslutning till motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga och i vad de icke behandlats under III, i skrivelse till Kungl. Maj:ts giva till känna vad utskottet förordat beträffande förstärkning för nästa budgetår av lärarhögskolans i Stockholm pedagogiska institution.

Reservation hade anmälts av herr *Ohlon*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! På s. 41 i detta utlåtande finns en personalförteckning för lärarhögskolan. Nederst är upptagna 15 lektorer i 33 lönegraden. Dessa skall därutöver ha en löneförstärkning på 1 800 kronor och betalt för två veckotimmar extra. Det blir i realiteten en lön i 37 lönegraden som dessa lektorer får. Överst på s. 42 möter vi två lektorer i mellanstadiets metodik i 29 lönegraden, fyra lektorer i övningsämnenas metodik i 27 lönegraden och två lektorer i övningsämnenas metodik — det lär vara slöjd — i 25 lönegraden. Här har vi alltså ett antal befattningshavare med samma tjänstebenenämning men en lönespännvidd på inte mindre än 12 lönegrader — från 25 till i verkligheten 37 lönegraden, även om de senare formellt bara står i 33 lönegraden. Man behöver inte ha mycken fantasi för att förstå, att denna uppläggning av ärendet i sig innebär ett frö till kommande löneförvecklingar. Jag måste därför beklaga, att inte herrarna i lärarhögskolan — eller vilka det nu är som har föreslagit de här tjänsterna — haft så mycket fantasi, att de kunnat hitta på

Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala

litet mer differentierade beteckningar. I och för sig kan man säga, att det är likgiltigt vad befattningshavarna kallas, men vi vet ju, hurdana människorna är. Tjänsteförteckningarna drar gärna med sig anspråk på vissa bestämda löner.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag vill beklaga, att man inte har kunnat ordna upp den här saken bättre.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord till min vän herr Ohlon, f. d. läroverksrektor.

I det föregående ärendet yttrade han att vad vi än beslutar i riksdagen, betyder det ingenting, om vi inte får lärarna med oss. Jag hoppas att vi har läroverkslärarna med oss på denna punkt när det gäller denna höga lönesättning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Näsström har som vanligt missuppfattat mig. Jag har inte alls talat om några höga lönesättningar, utan jag har endast talat om att man har använt samma beteckning för en lång rad av tjänster av olika innebörd och med olika placering på löneskalan. Nu inväntar jag med spänning, herr talman, herr Näsströms nästa missuppfattning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 5—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18

Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 697 300 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kam-

maren av fru *Hamrin-Thorell* väckt motion (I: 268), vari hemställdes, »att riksdagen a) till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala måtte anvisa medel för att dels omändra en av skolans ordinarie facklärtjänster i sömnad i lönegrad Ca 23 till en facklärtjänst i lönegrad Ca 25 samt att fastställa tjänstgörings-skyldigheten till lägst 20 veckotimmar samt att dels ytterligare 4 ordinarie facklärtjänster inplaceras i lönegrad Ca 25, b) måtte anvisa ett med 19 000 kronor ökat driftbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1956/57».

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 268, till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 697 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* samt fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 268, till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 707 300 kronor.

Fru *HAMRIN-THORELL* (fp):

Herr talman! Till den här punkten är fogad en reservation med anledning av en motion som jag har väckt om bidraget till fackskolan i Uppsala. Det är naturligtvis ur de flestas synpunkter en fullkomligt oväsentlig punkt, eftersom det bara rör sig om 10 000 kronor, men för skolans del är det någonting ytterst väsentligt. Ty även om kammarens ledamöter inte tror mig, är det faktiskt så, att dessa pengar betyder mycket i skolans budget, medan jag däremot har svårt att förstå att det ur statens synpunkt kan vara av något större ekonomiskt värde att hålla så hårt om pungen,

Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala

att det sedan hämnar sig såväl för statens egen del som för skolans del, när så småningom en annan organisation av skolan ändå måste genomföras.

Saken är helt enkelt den, att om skolan skall kunna hålla uppe undervisningen på högsta nivå, tills den utredning angående lärarinneutbildningen som pågår blir färdig, och det får man hoppas blir i höst eller i slutet på året, så måste skolan ha medel för att tillfredsställande sköta sin verksamhet. Det går helt enkelt inte för fackskolan att hålla på så här. Den ökar sina skulder för varje år. I årets bokslut finns det en skuld på 22 000 kronor som det faktiskt inte finns täckning för, därför att driftanslaget är så oerhört knappt. Som styrelseledamot sedan många år tillbaka i denna skola vet jag att det är som att lägga pussel, när man håller på med dess ekonomi.

Fackskolan i Uppsala har årligen minst 335 elever. Av dessa utbildas bland annat årligen det största antalet av de skolkökslärarinnor som går till statens egna skolor. Jag vågar försäkra att det är endast med iakttagande av den allra största sparsamhet som det är möjligt att sköta denna utbildning åt staten. Jag skall bara nämna ett par exempel.

Eleverna vid skolan får på undervisningstid utföra åtskilligt av det rutinarbete med städning, diskning, sopning, skurning och fönstertvättning som borde åligga städpersonal. Detta sker, trots att skolöverstyrelsen har sagt ifrån, att på det sättet får elevtiden inte användas. Biblioteket är så blygsamt, att det närmar sig ren skandal. Allt undervisningsmaterial till den experimentella matlagningen, som anses vara en så viktig del av undervisningen, får eleverna betala själva. De får dessutom betala all hemvårdsmaterial, de får betala alla kompendier och de flesta studieresor, fastän allt detta är obligatoriskt på schemat. Som alla vet, har ju priserna på livsmedel stigit, och detta måste spela en stor roll för en skola av denna typ. Lönerna har också stigit, och det

gör för skolans del ett icke oväsentligt belopp.

Alla, som har följt med diskussionen kring våra husliga seminarier, vet att de flesta av dem lämnar mycket övrigt att önska i fråga om utrustning, lokaler o. s. v. Detta måste helt enkelt äventyra undervisningen, och det är en undervisning som vid alla lämpliga tillfällen i det här landet framhålles som oerhört viktig för våra hem och våra husmödrar.

Vad som återstår för skolan är helt enkelt att höja elevavgifterna och detta i en tid, då elevavgifterna på andra håll tas bort. Det kan inte vara rättvist mot denna grupp av flickor, i synnerhet inte mot dem, som utbildas till lärarinnor för de statliga skolorna. De betalar verkligen redan nu tillräckligt höga avgifter. Den tvååriga lärarinnekursen kostar 880 kronor, och därtill kommer den obligatoriska förberedande kursen som drar 505 kronor. Det gör sammanlagt 1 385 kronor, förutom allt vad jag förut har räknat upp, som eleverna själva får betala. Den ettåriga husmoderskursen kostar 470 kronor.

Jag vill naturligtvis gärna betyga utskottet min uppskattning för att det har lagt Kungl. Maj:t på hjärtat att beakta frågan om elevavgifterna, men medan Kungl. Maj:t tänker, måste förlusten för skolan obönhörligen stiga för varje år, och elevavgifterna, som redan är i farozonen, går knappast att hålla vid nuvarande belopp.

Jag skall inte trötta kammaren med att också framhålla det berättigade i den begäran som framlagts från skolans sida om att få omreglera en del av tjänsterna. Men det vore mycket att säga om detta. Bara en sådan sak som att några av de extra ordinarie tjänsterna vid skolan är placerade i högre lönegrad än de flesta ordinarie är ju orimlig. Följden har också blivit att när en av de extra ordinarie lärarinnorna i år har sökt och även fått en ordinarie tjänst, så har hon åkt ned två lönegrader, fastän hon har samma typ av tjänstgöring. Det är heller inte rimligt att det vid vårt största

Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala

seminarium, där man utbildar både slöjdlärarinnor och handarbetslärarinnor, inte skall finnas en facklärarinna i lönegrad 25 för detta stora område. Det finns nu ingen.

Trots att det alltså föreligger fullgoda skäl att yrka även på en omreglering av en del av tjänsterna, får jag härvidlag hoppas på framtiden och tro på en rättvisare placering, när väl lärarinneutbildningssakkunniga är färdiga. Men vad driftanslaget beträffar, herr talman, borde det av riksdagen kunna justeras uppåt åtminstone med den blygsamma summan av 10 000 kronor. Det är vad skolöverstyrelsen tillstyrkt i sina petita för skolans del. Skolan själv har begärt att få 19 000 kronor, och den summan är upptagen i min motion. Men med 10 000 kronor får man hoppas att vi kan hålla oss över vattnet och att höjningen av elevavgifterna kan uppskjutas eller bli så liten som möjligt.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Häri instämde fröken *Andersson* (h).

Herr *NÄSSTRÖM* (s):

Herr talman! Vi är eniga om vad utskottet har skrivit i avseende på svårigheterna för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Fru Hamrin-Thorell slutade ändå med att yrka bifall till den reservation som förekommer här. Majoriteten i utskottet har emellertid inte ansett sig kunna biträda det förslaget. Det betyder inte att vi hyser ett svagt intresse för denna skola. Vi har ett varmt intresse för den, men alla i denna kammare vet, att med den mängd av motioner om anslag, som vi har behandlat, har vi måst vara ganska konsekventa över hela linjen, och detta har gjort, att vi inte kunnat vara med om det här begärda anslaget.

Rent personligt kan jag säga, att jag nog skulle vilja vara med om en väsentlig omändring av denna skola, men det är en sak, som inte hör till dagens debattämne.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru *HAMRIN-THORELL* (fp):

Herr talman! Ja, vem skulle inte vilja vara med om en omläggning av fackskolan, så att ekonomien och även i viss mån undervisningen kom på en fullt tidsenlig basis! Men till dess att den möjligheten förefinns — jag tror utskottet och säkert också kammaren i övrigt delar mitt hopp om att detta en gång kommer att ske — vore det säkert från statens synpunkt lyckligt, om undervisningen kunde bringas till en sådan höjd, att den blir värdig vår tid och fyller de krav som vi måste ställa.

När det gäller en så blygsam summa som 10 000 kronor, tror jag staten skulle tjäna på att nu ge den till fackskolan, för att den skall kunna hålla undervisningen på en fullt tillfredsställande nivå.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 under avdelningen II punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid nämnda punkt anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 19—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till inredning och utrustning av nya lokaler vid musikaliska akademien med musikhögskolan jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkten 1

Anslag till musikaliska akademien

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Musikaliska akademien med musikhögskolan: Inredning och utrustning av nya lokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 220 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sandler* m. fl. (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herr *Hallén* m. fl. (II: 105), i vilka hemställts, dels att riksdagen måtte besluta att anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor för utförande av rivnings-, sprängnings- och schaktningsarbeten samt därmed sammanhängande planeringsarbeten för andra etappen i nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan, dels ock att det av Kungl. Maj:t för budgetåret 1956/57 föreslagna anslaget av 220 000 kronor till musikaliska akademien med musikhögskolan för inredning och utrustning av nya lokaler måtte höjas med 60 000 kronor till 280 000 kronor för i motionerna angivna ändamål.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på återopade grunder hemställt,

Anslag till musikaliska akademien

a) att motionerna I: 236 och II: 105, såvitt de avsåge investeringsanslag till påbörjande av andra etappen i nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 105, såvitt de icke behandlats under a, till Musikaliska akademien med musikhögskolan: Inredning och utrustning av nya lokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 220 000 kronor.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Då denna fråga berör bl. a. en motion, som jag skrivit under, skall jag be att få knyta några reflexioner till utskottetsutlåtandet.

Det är egentligen någonting ganska märkligt med den etappbyggnadspsykos, som gripit omkring sig så påtagligt under det senaste decenniet. Man planerar ett stort bygge och får så småningom tillstånd att sätta i gång arbetet, dock endast till en del. Det görs en etappindelning, och så får man tillstånd att bygga en etapp i sänder, vilket naturligtvis kan vara en fördel för de tillståndsbeviljande myndigheterna, men knappast för den som skall nyttja byggnaden och som skall betala den. Etappbyggandet blir nämligen dyrt, mycket dyrt.

I förevarande fall anmärkes, att varje etappuppehåll kommer att fördyra etappen med 15 procent, d. v. s. i detta fall kommer andra etappen — om den får den omfattning som byggnadsstyrelsen föreslår — att fördyras med 400 000 å 500 000 kronor. Troligen blir det mer för hela huset, eftersom det blir fler än ett etappuppehåll.

Men detta är endast *ett* fall. Tar man med alla de etappbyggnationer, som här i landet under de senaste tio åren efter kriget ägt rum på enskilda, kommunala och statliga byggnadsplatser, blir det enorma belopp som försvinner genom denna fördyring. Som ett exempel kan jag nämna, att Stockholms stad, som ju de senaste åren byggt skolor för något

Anslag till musikaliska akademien

tiotal miljoner kronor om året, räknar med att etappbyggandet av dessa skolor under de sista tio åren fördyrat dem med, jag vill minnas, 15—20 miljoner kronor. De olägenheter, som sammanhänger med etappbyggandet, är enligt min uppfattning så betydande, att det starkt talar för att man snarast möjligt bör försöka återgå till det gamla systemet. När ett byggnadsföretag får sättas i gång, borde också de tillståndsbeviljande myndigheterna verkligen räkna med att bygget skall få fortsätta kontinuerligt, tills hela arbetet är fullbordat. Det blir inte dyrare och betyder inga ytterligare utgifter. Det blir billigare för den som bygger, i det här fallet för staten själv.

Beträffande byggnadsfrågan för Musikaliska akademien med musikhögskolan hör man observera, att här ursprungligen räknades med ett kontinuerligt byggande. Detta motiverades också av alldeles speciella skäl, nämligen de svårigheter, som skulle skapas om man skulle nödgas ha undervisningen på olika platser. Här får man nu räkna med att ha dels undervisning på en plats, dels undervisning på en annan, oftast för samma elever. Man måste ha noter, grammofonskivor och annan arbetsmateriel på en annan plats än där undervisningen sker. Buden skall springa med arbetsmaterielen från den gamla Musikaliska akademien till den nya, när man flyttar in där, eleverna skall springa från det ena stället till det andra, lärare och administratörer måste räkna med dessa båda arbetsplatser. Läger man ihop allt vad detta kostar i merarbeten och transporter, förflyttningar och fördyringar av byggnaden, så undrar man, om det blir så mycket billigare med hela detta arrangemang och om man sparar något väsentligt genom etappbyggandet. Naturligtvis sparar man något i pengar för tillfället, men det uppväges av andra kostnader, direkta och indirekta.

När man tar hänsyn till detta, förstår man så väl utskottet, då det skriver att »utskottet förutsätter liksom tidigare att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptager i

motionerna angivna anslagsfrågor till förnyad prövning». Vad jag emellertid har svårt att förstå är att utskottet skriver »liksom tidigare» utan att göra något tillägg. När utskottet framfört samma synpunkt tidigare utan att det givit något resultat, hade man faktiskt väntat, att utskottet skulle ha understrukt detta genom att föreslå att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och ge till känna vad som anförts. Något sådant yrkande har inte ställts, och jag skall inte heller göra det för att inte skämma ut protokollet med ett yrkande, som kanske avslås. Det är måhända bättre att det inte förefinnes ett sådant avslag, när Kungl. Maj:t skall läsa detta ärende — om nu regeringen över huvud taget läser det, när den inte får en särskild skrivelse.

Under alla förhållanden har jag, herr talman, inte ansett mig kunna underlåta att starkt understryka de svårigheter, som denna försening av andra etappen på Musikaliska akademiens byggnad medför, och jag uttalar den förhoppningen att byggnadsarbetet må slutföras utan ytterligare dröjsmål, d. v. s. att det verkligen blir ett anslagsäskande från regeringens sida till nästa riksdag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till fiskares försäkring;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

budgetåret 1956/57 till epileptikervården jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckt förslag att åvägbringa full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärer vid statens järnvägar.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 108, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1956/57 till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 109, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckta motioner om avskaffande av investeringsavgiften och den särskilda investeringsavgiften för år 1956 m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av

utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 113 av herr *Spetz* och II: 160 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande förordning om investeringsavgift för år 1956, att investeringsavgift ej skulle utgå vid investering i fraktfartyg med en bruttodräktighet understigande 300 ton;

II) de likalydande motionerna I: 293 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 224 av herr *Ohlin* m. fl., vari bland annat hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att förordningen om investeringsavgift för år 1956 liksom förordningen om särskild investeringsavgift för år 1956 (bilaccis) skulle upphävas; ävensom

III) de likalydande motionerna I: 441 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 575 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari bland annat hemstälts, att riksdagen måtte antaga följande

1) *Förslag*
till

förordning angående upphävande av förordningen om investeringsavgift för år 1956

Härigenom förordnas att förordningen om investeringsavgift för år 1956 skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1956.

2) *Förslag*
till

förordning om upphävande av förordningen om avgift vid investering i motorfordon år 1956 (särskild investeringsavgift)

Härigenom förordnas att förordningen om avgift vid investering i motorfordon år 1956 (särskild investeringsavgift) skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1956.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 293 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 224 av herr *Ohlin* m. fl., i vad motionerna be-

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

handlats i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 441 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 575 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna behandlats i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att de likalydande motionerna I: 113 av herr Spetz och II: 160 av herr Johansson i Öckerö m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Velander*, *Kronstrand*, *Nilsson* i Svalöv, *Sjölin* och *Strandh*, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 293 av herr Ohlon m. fl. och II: 224 av herr Ohlin m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 441 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 575 av herr Hjalmarson m. fl., i vad nämnda motioner behandlats i detta betänkande — ansett, att utskottet under punkterna 1 och 2 bort hemställa,

1) att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 16 december 1955 (nr 695) om investeringsavgift för år 1956

Härigenom förordnas, att förordningen den 16 december 1955 om investeringsavgift för år 1956 skall upphöra att gälla med utgången av december månad 1956.

2) att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 16 december 1955 (nr 649) om avgift vid investering i motorfordon år 1956 (särskild investeringsavgift)

Härigenom förordnas, att förordningen den 16 december 1955 om avgift vid investering i motorfordon år 1956 (sär-

skild investeringsavgift) skall upphöra att gälla med utgången av maj månad 1956.

II) av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Velander*, *Kronstrand*, *Nilsson* i Svalöv, *Sjölin* och *Strandh*, vilka ansett, att, därest det i reservationen nr I framlagda förslaget om upphävande av förordningen om investeringsavgift för år 1956 icke skulle vinna riksdagens bifall, utskottet under punkten 3 bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 113 av herr Spetz och II: 160 av herr Johansson i Öckerö m. fl., antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 december 1955 (nr 695) om investeringsavgift för år 1956

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 16 december 1955 om investeringsavgift för år 1956 skall hava följande ändrade lydelse.

5 §.

Har myndighet — — — av lånegarantien.

Har tillgång — — — av anskaffningskostnaden.

Ersättninganskaffning i — — — avgiftspliktig investering.

Investering som — — — om fondskatt.

För den — — — 100 registerton.

Investering i fraktfartyg med en bruttodräktighet understigande 300 registerton är icke att anse såsom avgiftspliktig investering.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande på det sätt, att först föredroges i ett sammanhang punkterna 1 och 2 av utskottets hemställan samt där- efter punkten 3.

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

Punkterna 1 och 2

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Senast i onsdags fördes här i kammaren en fem timmar lång debatt om skattefrågor. Om någon vecka får vi ånyo en ekonomisk debatt i samband med bestämmande av skatteuttaget. Det kan då knappast vara vare sig lämpligt eller behövt att i dag dra upp någon lång debatt i denna fråga. Jag skall därför endast i korthet erinra om några tidigare uttalanden.

Jag skulle vilja börja med ett citat från företagsbeskattningskommittén. Kommittén skriver: »För kommittén har gällt att välja mellan ett system med för normala fall synnerligen liberala möjligheter till vinstdispositioner, vilket ofta måste kompletteras med särskilda åtgärder, och ett system med mer restriktiva permanenta regler, vilket system å andra sidan inte annat än i mycket extrema konjunkurlägen kräver speciella kompletterande bestämmelser.»

Kommittén fortsätter längre ned: »För kommittén har därvid även framstått såsom angeläget att tillgodose näringslivets krav på så fasta regler att ett mera långsiktigt bedömande av investeringarna och deras finansiering blir möjligt. Permanenta regler av innebörd att behöva överges eller kompletteras redan i mindre extrema högkonjunkurlägen måste, såsom tidigare framhållits, för näringslivet framstå såsom en väsentlig olägenhet.»

Nu blev ju riksdagens beslut, såsom kammarens ärade medlemmar torde erinra sig, i enlighet med de strängare regler, som kommittén för sin del hade föreslagit. Kompletterande åtgärder skulle alltså endast behöva vidtas i mycket extrema konjunkurlägen. Jag skulle vilja fråga: Är det verkligen förhållandet i dag? I så fall har dessa mycket extrema konjunkturförhållanden varat i åtskilliga år.

Hur verkar nu investeringsavgiften? Såvitt man kan bedöma av den utredning, som återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 175, har den *icke* påverkat

investeringarnas omfattning. Herr Sjö-dahl sade i en av debatterna i fjol, att meningen inte är att förhindra investeringar, utan meningen är endast att genom denna fördyring förmå företagen att göra endast vad man brukar kalla räntabla investeringar.

Följden har blivit att alla de investeringar som skett har fördyrats. Då det nu är så — vilket också konstateras i den åberopade propositionen — att köpkraften har stigit i förhållande till produktionsökningen, möter det i dagens läge inga större svårigheter för företagen att på hemmamarknaden kalkylera in i varupriset den ökade kostnaden för investeringsavgiften. Den blir alltså en ren övervältringsskatt, medförande krav på kompensation i den utsträckning, som vi blivit vana vid under senare år. Den blir alltså en inflationsskruv i stället för en broms på investeringarna.

På exportmarknaden är köpmotståndet betydligt större, vilket också vitsordas i propositionen. Den tar sig uttryck i försämrade terms of trade. Vi har från vår sida så mycket större anledning att yrka på ett upphävande av investeringsavgiften som man från regeringens och experternas sida förklarar, att grundvalen för en fortsatt ökning av vår levnadsstandard är en ökning av produktionen. Denna ökning av produktionen kan inte komma till stånd utan en ökning av investeringarna när det gäller produktionsmedlen. Men samtidigt lägger man hinder i vägen för investeringarna genom dessa avgifter. Man säger, att svensk industri visar alltför kraftiga expansions-tendenser. Det får den svenska industrien inte göra, utan den skall stagnera för att rädda penningvärdet, tycks man anse. Att vår industri också är på god väg att göra det visar den senaste rapporten från OEEC. Om regeringen skulle lyckas i sina strävanden härvidlag, vilket jag inte hoppas eller tror, skulle det faktiskt bli slut på den fortsatta standardhöjning, som vi alla eftersträvar.

Det kanske inte är förmätet att fråga vad man egentligen vill när man på detta sätt å ena sidan kräver ökade investe-

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

ringar och å andra sidan försöker att lägga hinder i vägen för samma investeringar.

När det gäller investeringsavgiften, herr talman, yrkar jag i punkterna 1) och 2) bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen I). Härutöver ber jag dock att få säga ytterligare några ord.

Det har i båda kamrarna väckts motioner, som går ut på att därest riksdagen inte vill vara med om att omedelbart avskaffa investeringsavgiften, skulle man dock göra det undantaget, att investeringsavgiften skall upphävas för den mindre sjöfarten, alltså när det gäller fartyg upp till högst 300 ton. Jag behöver inte särskilt motivera detta yrkande. Det är allmänt känt med vilka svårigheter den mindre sjöfarten kämpar. Vi har haft en utredning som påpekat, att det skulle behövas en ökning av lånefonden för den mindre sjöfarten till 25 miljoner kronor, men detta förslag har ännu inte föranlett någon åtgärd från regeringens sida. De flesta känner säkerligen också till att främmande länders fartyg övertagit en allt större del av den svenska kustfarten. 60—70 procent av vår kustfart ombesörjes inte längre av svenska fartyg.

Utskottet säger, att utskottet inte kan vara med om »undantagsbestämmelser med så vidsträckt innebörd att de skulle omfatta huvudparten av den mindre skeppsfarten». Jag fick, herr talman, förra fredagen mottaga en anmärkning för att jag gjorde mig skyldig till oerhörda överdrifter. Man kunde dock inte med något enda exempel visa att anmärkningen var befogad. Jag kan nu för min del inte annat än beteckna utskottets uttalanden i detta stycke som en oerhörd överdrift. Vad menas med »så vidsträckt innebörd» och »huvudparten av den mindre skeppsfarten»? Hur många båtar tänker man sig skulle hinna byggas under år 1956? Det kan för all del tänkas att en och annan kanske blivit — jag höll, herr talman, på att säga förledd av herr Sjö Dahl på grund av vad herr Sjö Dahl anförde i februari månad 1955, då herr Sjö Dahl förespeglade eventuella spekulan-

ter att det vore bättre att vänta till det sista halvåret 1955 med att beställa nya båtar, som alltså skulle levereras 1956, ty då skulle man kanske kunna undvika den belastning som investeringsavgiften utgör.

I själva verket skulle innebörden av ett sådant undantag, som reservationen föreslår, endast vara den att det ringa antal fartyg, som kan komma att levereras eller byta ägare under innevarande år, skulle slippa den extra belastning som investeringsavgiften utgör. Denna extra belastning utgör, när det gäller de mindre fartyg det här är fråga om, med de hårda pålagor som de drabbas av, en faktor av rätt avgörande betydelse.

Herr talman! Jag skall återkomma med mitt yrkande när punkten 3 har föredragits.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Den reviderade nationalbudgeten, som är en så kär läsning för oss alla, användes naturligtvis också i detta sammanhang. Den kommer att användas i alla de sammanhang, där man behöver statistiskt stöd för regeringspolitiken, ända till dess nästa nationalbudget anländer.

Det är emellertid måhända angeläget att i förbifarten påpeka dels att nationalbudgetens profetior om investeringsutvecklingen ingalunda är entydiga, dels att för den händelse sagda budgets uppgifter skulle visa sig vara riktiga — vilket man har all anledning att betvivla — detta faktum snarare är ett argument *mot* än ett argument *för* fortsatt investeringsavgift. Det visar nämligen, som också herr Spetz var inne på, att avgiften icke har den effekt med vilken den motiveras. Nu tror jag inte ett ögonblick, om jag skall vara ärlig — och det skall man kanske vara, åtminstone anser min vän strax till vänster bakom mig det — att majoritetens, hurudan nationalbudgeten än ser ut, kommer att återvända till en normal företagsbeskattning, till genomsnittet av vad den själv anser riktigt som företagsbeskattning.

Jag erinrar mig en episod, som den

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

engelske finansministern omnämnde i sitt budgettal. Han berättade, att en av hans vänner hade varit på resa i Amerika och under den resan frågat en negerkonduktör, hur mycket dricks man gav konduktörer. »Fem dollar, Sir, i genomsnitt», sade konduktören. »Men», tillade han, »det är aldrig någon som kommer upp till genomsnittet!» Jag tror ärligt talat inte att det någonsin kommer att finnas en socialdemokratisk regering som kommer *ned* till genomsnittet, d. v. s. sitt eget genomsnitt, när det gäller företagsbeskattningen. Därför får vi väl räkna med att år efter år i bevillningsutskottets betänkande rörande denna fråga läsa: »Den utveckling som ägt rum sedan föregående uttalande i saken gjordes ger icke utskottet anledning att i detta avseende inta annan ståndpunkt än det tidigare gjort.»

Jag förmodar, att detta blir ett stående tema. Ju längre investeringsavgiften fortsätter, desto starkare karaktär får den av en normal skatt på investeringar. Den kommer då att uppfattas, som herr Spetz också har framhållit, som en vanlig kostnad och egentligen bara medföra att kostnadsläget för investeringar justeras uppåt.

Jag skulle verkligen vilja fråga: Är den ekonomiska situation, i vilken vi nu lever, och de ekonomiska förhållanden, som vi har anledning räkna med i framtiden, av den arten, att man med skatteingripanden skall göra produktiva investeringar relativt dyrare än vad konsumtionen är? Har man verkligen bland statsråden, bland experterna och i majoriteten den uppfattningen, att vad vi för närvarande och för den närmaste framtiden behöver för att få balans i svensk ekonomi är en förskjutning i kostnadshänseende mellan det, som ger ökad och billigare produktion, och den omedelbara konsumtionen? Man kan ju nämligen inte komma ifrån att en permanentad investeringsavgift har den effekten — sedan må man anföra vilka auktoriteter man vill till stöd för en efter tillfället bättre anpassad uppfattning.

Att avveckla investeringsavgiften forslast möjligt är så långt ifrån en infla-

tionsdrivande åtgärd som det för mig framstår som en inflationshämmande åtgärd med tämligen snabba verkningar. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen, och jag instämmer också med herr Spetz i hans ännu icke framställda yrkande om bifall till reservation II.

Till vad herr Spetz här hade att säga om speciellt den mindre sjöfarten har jag inte mer att tillägga än att jag vill erinra om att det här också gäller en försvarsfråga. Med hänsyn till det förhållandet som icke ens riksdagsmajoriteten lär kunna förneka, nämligen att vi har långa kuster, är det av stor betydelse för det svenska försvarets effektivitet och uthållighet, att vi har just ett tillräckligt tonnage av mindre fartyg som kan användas dels för rena försvarsuppgifter, dels för de transportuppgifter, som i ett avspärrningsläge blir särskilt aktuella.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det var så sent som i december förra året som den svenska riksdagen diskuterade och beslöt en förlängning av investeringsavgiften, så att den skulle utgå även under innevarande år. Det har alltså inte förflutit mer än fem månader sedan dess. Riksdagen bör inte vara någon hopprerka — det måste föreliggande synnerligen starka skäl, om riksdagen skall upphäva ett sådant beslut så snart efter det att det har fattats.

Det står nog klart för de båda senaste talarna att det för närvarande råder en mycket kraftig högkonjunktur. Man må tala hur ringaktande som helst om nationalbudgeten, både den som uppgjordes förra hösten och den som sedermera har reviderats. Den är en prognos, ett försök att bedöma utsikterna för den närmaste framtiden. Man kan lyckas med det, man kan misslyckas. Men vi har ingenting annat att gå efter än denna av objektiva ekonomer upprättade nationalbudget, och av denna reviderade nationalbudget framgår att det skett en stark ökning särskilt av de privata investeringarna, en ökning med 400 miljoner kronor eller med 5 procent.

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

Om man skulle kunna något nedbringa dessa investeringar så innebär det ju inte någon stagnation på investeringsområdet. Det betyder ju bara att ökningen blir mindre än den eljest skulle ha blivit. I oktober 1955 räknade man med en ökning av investeringar i byggnader och anläggningar med 22 procent. Nu räknar man med en ökning av 33 procent. När det gäller investeringar i maskiner förutsågs i oktober en minskning med några procent. Nu i mars räknar man med en ökning med 14 procent. Det är denna ökning — mycket stark när det gäller anläggningar och byggnader, mindre stark när det gäller maskiner — man vill något förlångsamma.

Vi vet ju alla att investeringarna i längden är något nödvändigt, både för underhållet av hela vår produktionsapparat och för att ytterligare utbygga den. Men vi kan inte bygga ut den mer än vi orkar. När vi använder varenda arbetskraft, när vi använder all materiel i landet och efterfrågar den i större utsträckning än det finns tillgångar, måste detta ha inflatoriska verkningar. Det hör till de sanningar som knappast bestrids. Det är sådana påpekanden av dem, som har gjort upp eller reviderat nationalbudgeten, som ligger bakom det förslag, finansministern har framlagt i kompletteringspropositionen, och som har föranlett bevillningsutskottet att i sin motivering förklara att det inte föreligger några starka skäl för att nu gå ifrån beslutet om investeringsavgift.

Jag vill erinra om att det inte är så länge sedan bankofullmäktige beslöt skärpa kreditvillkoren, vilket vittnade om att de såg faran i ögonen. Det är inte så värst länge sedan riksbankschefen höjde en varnande stämma just i en företagarkrets. Man brukar i andra sammanhang mycket noga uppmärksamma vad riksbankschefen säger. Man borde lägga märke till hans varnande ord också i detta fall. Vi vet också att betalningsbalansen har försämrats. Vi vet att valutareserven har krympt och fortfar att krympa. Det kan under sådana omständigheter vara klokt att investeringarna begränsas till vad vi har ekonomiska

möjligheter till utan att genom alltför starkt ökade investeringar framkalla inflationistiska tendenser.

Det är riktigt, som herr Spetz anmärkte, att investeringsavgiften inte är avsedd att förhindra investeringar; meningen är att förlångsamma ökningen av investeringstakten. Det är för att förmå företagen att ännu noggrannare — ehuru jag tror att de redan nu är rätt noggranna — pröva om de nya investeringarna är så räntabla och så nödvändiga, att de inte skulle kunna uppskjutas. Det är ett intresse för alla i det svenska samhället. Motionärerna skriver, att löntagarna väl inte har något intresse av att investeringarna bromsas något. Löntagarna har ett utomordentligt intresse av att penningvärdet inte försämrans utan hålles uppe vid så högt värde, som det över huvud taget är möjligt för oss att med gemensamma ansträngningar åstadkomma. Det är därför ett intresse för hela vårt samhälle, löntagare och alla andra, att så långt möjligt är värna om penningvärdet.

Herr Spetz sade att företagsbeskattningskommittén på sin tid lagt fram två alternativ, antingen mycket liberala beskattningsregler för företagen, som gör att man ofta får ingripa med kompletterande regler, eller också strängare beskattningsregler, som gör att man behöver ingripa mindre ofta. Det är riktigt; vi skrev så. Jag tror fortfarande tanken än riktig. Men man måste ju erinra sig, att dessa företagsbeskattningskommitténs regler för det första inte blev fullt så stränga som från kommitténs sida föreslagits och för det andra ännu inte trätt i full kraft, vilket nog dröjer ännu åtskilliga år. Under sådana omständigheter gäller inte den regeln, att man med en verkligt sträng, effektivt verkande företagsbeskattning kan undvika att då och då ingripa, utan vi måste nog räkna med att även i fortsättningen ingripa. Företagsbeskattningskommittén hade vidare den uppfattningen, att man vid extrema högkonjunkturer under alla förhållanden måste ingripa. Vi lever just nu i en sådan högkonjunktur. Vår valutareserv håller på att rinna bort. Vi har, såsom herr

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

Spetz anmärkte, sämre terms of trade än vi haft förr. Vi får inte så mycket för vad vi säljer, och vi får betala mera för vad vi köper. Vi lever under en sådan press, att vi nog har all anledning att värna om vår valutareserv och vårt ekonomiska liv.

Men investeringsavgiften är ingen beständig åtgärd. Herr Svärd må befara det, men den är icke, vare sig från regeringens eller utskottets sida, avsedd såsom någonting annat än en temporär åtgärd. Kom ihåg, att lagstiftningen gäller för i år. Den kräver ett nytt beslut i höst, om den skall fortsätta, och från bevillningsutskottets sida sades ju redan förra hösten, att det kräves en mycket noggrann prövning, om investeringsavgiften skall fortsätta ytterligare ett år. Ty det är alldeles uppenbart, att ju längre den fortsätter, desto mera förlorar den sin udd och sin tyngd. Men så länge man inom företagarkretsar på allvar har ett intresse av att försöka uppskjuta en investering, har denna avgift sin verkan.

Jag tror därför för min del att det i nuvarande läge skulle vara mycket olyckligt, om riksdagen gick med på ett upphävande av denna lagstiftning.

Reservanterna har visserligen föreslagit, att lagen skall upphävas först med detta års utgång, och det ser ju litet besynnerligt ut, eftersom lagen endast avser år 1956. Men innebörden är väl att man skall stoppa taxeringen, som kommer nästa år, och i och med det inbjuder alltså reservanterna till det, tycker jag, lilla gyckelspelet att man låter lagen existera i år. De vill alltså upphäva lagen, när taxeringen skall begynna. Men reservanterna får gyckla med riksdagen — de hade ju motionerat om att riksdagen skulle upphäva lagen med, vill jag minnas, juli månads utgång.

Investeringsavgiften är enligt mitt förmenande behövlig. Lika behövlig är bilaccisen. Jag vill erinra om att bilaccisen inte har förändrat Sveriges karaktär av att vara det bilvänligaste landet i Europa när det gäller beskattning av bilismen. Vi har fortfarande de sammanlagt lägsta tullarna och acciserna,

och vi har praktiskt taget det lägsta bensinpriset i Europa.

Men även om man konstaterar denna bilvänlighet, som vi tydligen har visat och som gjort att det här i Sverige finns fler bilar i proportion till antalet invånare än i något annat europeiskt land, så får det givetvis inte hindra oss att — när vi lägger investeringsavgifter på alla produktionsfrämjande åtgärder inom industri, handel och hantverk — också lägga en investeringsavgift på bilar; i stor utsträckning är ju bilen ändå någonting som närmast har personlig betydelse och endast i relativt ringa mån främjar produktionen.

Men vi har ett annat område, sade bägge reservanterna, som man borde fritaga, om man nu inte vill avskaffa investeringsavgiften över hela linjen, och det skulle vara den mindre sjöfarten. Herr Spetz gycklade litet med att det var skrivet, att man i propositionen förra året hade framhållit att undantagsbestämmelser med så vidsträckt innebörd, att de skulle omfatta huvudparten av den mindre sjöfarten, inte kan införas utan att det skulle rubba cirkulerna. Herr Spetz sade, att det härvidlag bara skulle röra sig om ett och annat fartyg. Men om den mindre sjöfarten verkligen har den betydelse, som den anses ha i vår ekonomi, så är området ändå mycket omfattande; och det är hela den mindre sjöfarten det gäller. Likadant är det när man talar om den mindre handeln, den mindre industrien eller de mindre kommunikationsföretagen, lasttrafik- och bussföretag.

Den mindre sjöfarten är *ett* av alla dessa områden, och varför skulle man särskilja just den? Är det inte riktigare att gå fram efter mera generella regler och låta dem verka så länge de över huvud taget behövs? Vi får hoppas att den tid skall komma, då investeringsavgiften och diskussionerna om den skall kunna avföras.

Jag tror att det skulle vara lyckligt om man till ett följande år överväger — därest alla de medel, som man nu använder för att dämna upp de inflationsdrivande krafterna, sammantaget

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

kan få en gynnsam verkan på konjunkturen — huruvida det skulle vara möjligt att lätta trycket på någon punkt, och då skulle jag livligt önska, att man lättade det just när det gäller investeringsavgiften. Men blir inte detta möjligt, bör man i varje fall pröva om investeringsavgiften kan ersättas av något annat vapen i den arsenal av inflationsbekämpande åtgärder som man ändå, teoretiskt och praktiskt, har till sitt föfögande.

Sådant läget nu är, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i punkterna 1 och 2. Herr Spetz har redan annonserat, att han kommer att yrka avslag på utskottets hemställan i punkten 3, och herr Svärd har tillkännagivit sitt instämmande. Jag vill med anledning därav endast annonsera, herr talman, att jag kommer att även på den punkten yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjödahl erinrade om att riksdagen så sent som i december förra året hade beslutat om investeringsavgift för 1956 och ansåg, att ingenting sedan dess hade inträffat som förändrat läget. Men strax efteråt talade herr Sjödahl själv om den ytterligare kreditåtstramning som ägt rum. Jag skulle vilja citera vad finansministern yttrade här i kammaren den 14 december i fjol: »Skulle oppositionens förslag — d. v. s. om investeringsavgiftens slopande — »vinna, ser jag ingen annan utväg än att vi får dra åt ett par varv till när det gäller begränsningen på kreditpolitikens område.» Ja, det är ju precis vad som har skett! Och då borde väl den logiska slutsatsen vara, att vi i dag kan undvara investeringsavgiften.

Nu sade herr Sjödahl: Kom ihåg — det är ju ett uttryck som han ofta använder — att investeringsavgiften skulle avse endast innevarande år; det syftade på formuleringen i de lagförslag, som är intagna i reservationerna. Denna formulering — »med utgången av december månad 1956» — diskuterades

mycket ingående med de jurister som är knutna till utskottets kansli, och därvid förklarades, herr Sjödahl, att denna formulering var den juridiskt riktiga när det gällde att avskaffa investeringsavgiften för innevarande år; i och med att avgiften upphör med december månads utgång, skulle det icke finnas någon möjlighet att göra någon taxering nästa år. Det rör sig således inte alls om någon fint från reservanternas sida, utan detta är det lagtekniskt riktiga uttrycket för vad vi har velat genomföra.

När det gäller den mindre sjöfarten skulle jag vilja säga herr Sjödahl, att en anledning till att särskilja den från övriga näringsgrenar är att svenskt näringsliv i dag, industriellt och på andra områden, står på höjdpunkten, medan den mindre sjöfarten rör sig med omodern materiel.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Spetz fann i den nyligen genomförda ytterligare kreditåtstramningen ett skäl till att investeringsavgiften nu skulle kunna slopas. Det har ju sagts mycket ofta i denna kammare — jag vågar väl inte längre använda uttrycket, att herr Spetz nog kommer ihåg detta — att kreditåtstramningen inte verkar i samma utsträckning på självfinansierande företag som på andra. Då skulle man här öka kreditåtstramningen för icke självfinansierande företag och ta bort en av de begränsande åtgärder, som finns när det gäller de självfinansierande företagen.

Jag tycker att det är rätt egendomligt att vad som i december prövades inte skall få verka under detta år, utan redan i maj skall man lägga fram ett förslag om ett upphävande av vad riksdagen sålunda beslutat. Jag skulle ha förstått det under sådana omständigheter, att vårt ekonomiska läge och våra ekonomiska konjunkturen hade förbättrats och de inflationsdrivande tendenserna inte varit så starka som de för närvarande är. Det förhåller sig emellertid precis tvärtom.

Att man sedermera beträffande förslaget att upphäva förordningen av sina ju-

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

ridiska rådgivare blivit rådd till att använda den metoden, att man föreslår att förordningen skall gälla i år och först upphävas med utgången av december detta år, eftersom taxeringen för 1957 därigenom skulle försvinna, är en smak-sak, som här verkar som ett gyckel. Men jag har nu till min tillfredsställelse hört att detta gyckel är juridiskt motiverat.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Investeringsavgiften har aldrig varit något generellt verkande medel och är det ännu mindre nu. Man kan alltså inte med en hänvisning till denna förmenta egenskap hos denna skatt motsätta sig ett undantag, som eljest skulle vara motiverat. Det undantag, som här föreslås för den mindre sjöfarten, kan speciellt motiveras, och om den saken har ju regeringens egna experter varit överens, då de gjorde sin genomgång av speciellt den mindre sjöfartens läge.

Vad sedan gäller bilaccisen beror det förhållandet, att vi inte på den punkten gett oss in i någon utförligare argumentation, dels på den omständigheten att vi vågade tro på utskottets deklaration om att bilaccisen har ett oupplösligt samband med investeringsavgiften, dels på den omständigheten, att vi var angelägna att spara kammarens tid.

Herr Sjödahl har här motiverat en återhållsamhet med investeringar. Om nödvändigheten av en sådan återhållsamhet kan vi vara överens i nuläget, även om jag för min del inte fäster samma avseende vid nationalbudgetens prognos som herr Sjödahl tydligen gör. Det förtjänar erinras om att det egentliga underlaget för den är två enquéter, den ena gjord i oktober och den andra i mars, och jag tror att skiljaktigheter som framkommer vid sådana förfrågningar är en bra svag grund för att på den bygga en uppfattning om vad som kommer att hända på investeringsområdet.

Men det må vara som det vill med den saken. Vad herr Sjödahl *icke* motiverat — och denna gång knappast försökt motivera — är investeringsavgiften i dess egenskap av ett led i en politik, som kan

åstadkomma en verklig omprövning av olika investeringsobjekt. Herr Sjödahl har alltså, eftersom vi nu har talat om juridik, bevisat det som inte behöver bevisas, men alldeles avstått från att bevisa det som behöver bevisas. Jag vet inte vad det kan bero på!

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Även jag skall vara återhållsam i debatten, eftersom herr Svärd lovade att vara det, fastän han inte blev det.

Herr Svärd erkände, att han var ense med mig om att det erfordrades en återhållsamhet i vårt ekonomiska liv, och det omfattar väl, gissar jag, även investeringarna. Han menade emellertid att jag inte hade bevisat, att investeringsavgiften hade någon uppgift att fylla. Jag begriper inte herr Svärd, ty det finns väl massor av små och stora företagare i detta land, som när de skall göra sina efter deras förhållanden mer eller mindre betydande investeringar inte är så allmänt lättsinniga, att de inte kallt räknar med vad investeringen kostar och i vilken utsträckning den kommer att bli eller inte bli räntabel. Och i det senare fallet frågar de sig säkerligen, om de inte kan uppskjuta en sådan investering till ett lämpligare ögonblick. Jag tror inte, att Sveriges företagare är så lättsinniga som herr Svärd tror, herr talman!

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag känner inte till hur stort företagarnas allmänna lättsinne är — som väl är! Men jag tror inte, att de är så lättsinniga att de tror, att en skatt, som förlänges år efter år, är en tillfällig skatt som kommer att försvinna. Då känner jag företagarna bra dåligt.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Om vi räknar med in-vearande år, har vi haft denna skatt under två år i följd. Vi gav uttryck för en viss tveksamhet redan i höstas inför förslaget att förlänga den på ett år.

Om avskaffande av investeringsavgiften m. m.

Denna tveksamhet kommer ytterligare att stegras om det blir fråga om att förlänga den ett tredje år. Jag tror att herr Svärd, om han bara ville det, skulle kunna bedriva en upplysningsverksamhet på detta område, som kanske skapade lite större tillit till riksdagens omdöme än vad herr Svärd för närvarande är så särdeles angelägen om.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är en händelse som är värd att notera med tacksamhet, att herr Sjödahl är angelägen att skapa tilltro till riksdagens omdöme. Men det är inte den saken frågan nu gäller. Den gäller, huruvida denna i praktiken med undantag för ett år permanentade skatt bedömes bli bestående eller inte. Det är den frågan företagarna måste göra sig.

Men jag skall gärna lova herr Sjödahl, att jag till alla företagare jag träffar skall säga: För varje år som herr Sjödahl förlänger investeringsavgiften blir han mer och mer tveksam om investeringsavgiftens nytta!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i de nu ifrågavarande punkterna hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 42 punkterna 1 och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 3

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen II).

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Herr Svärd, Gunnar, instämmer i det yrkande, som nu framställts av herr Spetz, Gunnar.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Sjödahl, Edgar, ber att få yrka avslag på vad som hemställts av det värda syskonparet Gunnar och yrkar alltså bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 42 punkten 3, röstar

Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om jordbrukskasserörelse var 12 § första stycket så lydande:

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 36.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om beskattning av resekostnads- och traktamentsersättningar, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 16 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 122, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om jordbrukskasserörelsen samt
- 2) lag om vissa krediträttningskonkurs.

Till medlem i jordbrukskassa må antagas

den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom kassans verksamhetsområde,

den som äger eller brukar inom kassans verksamhetsområde belägen annan fastighet än jordbruksfastighet, om han själv idkar jordbruk eller därtill hörande binäring eller fiske eller ock med arbete eller tjänster biträder utövare av sådan näring i dennes verksamhet,

bolag, förening eller annan sammanlutning, som har till huvudsaklig uppgift att ekonomiskt eller på annat sätt främja jordbruket, binäring därtill eller fisket eller intressen som äro gemensamma för utövare av sådana näringar (*jordbruksorganisation*), samt

kommun vars förvaltningscentrum är beläget inom kassans verksamhetsområde.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft tre i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 565 i första kammaren av herr *Nilsson, Yngve*, m. fl. samt nr 731 i andra kammaren av herr *Petersson* i Dahl och nr 741, likaledes i andra kammaren, av herr *Magnusson* m. fl.

I motionerna I: 565 och II: 741, vilka voro likalydande, hade hemställts, att Kungl. Maj:ts förslag till lag om jordbrukskasserörelsen måtte godtagas med den ändringen, att ur 12 § första stycket utginge den punkt, enligt vilken till medlem i jordbrukskassa finge antagas kommun, vars förvaltningscentrum vore beläget inom kassans verksamhetsområde.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

A. — med avslag på motionerna I: 565 och II: 741 samt II: 731 — antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om jordbrukskasserörelsen;

Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.

B. antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om vissa kreditinrättningarnas konkurs.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ewerlöf, Danmans, Magnusson, Schmidt, Carlsson* i Tibro och *Magnusson* i Tumhult ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om jordbrukskasserörelsen — måtte med bifall till motionerna I: 565 och II: 741 för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändringen, att 12 § första stycket erhöles följande lydelse:

Till medlem i jordbrukskassa må antagas

den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom kassans verksamhetsområde,

den som äger eller brukar inom kassans verksamhetsområde belägen annan fastighet än jordbruksfastighet, om han själv idkar jordbruk eller därtill hörande binäring eller fiske eller ock med arbete eller tjänster biträder utövare av sådan näring i dennes verksamhet, samt bolag, förening eller annan sammanslutning, som har till huvudsaklig uppgift att ekonomiskt eller på annat sätt främja jordbruket, binäring därtill eller fisket eller intressen som äro gemensamma för utövare av sådana näringar (jordbruksorganisation).

B. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om vissa kreditinrättningars konkurs;

C. att motionen II: 731 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Vi möter här ett ärende som, ehuru både omfattande och betydelsefullt, inte torde behöva ta alltför mycket av kammarens tid i anspråk. Såsom framgår av utskottsutlåtandet har

utskottet varit enigt om att i allt väsentligt tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition nr 122 med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m. Härigenom erhåller jordbrukskasserörelsen i stort sett likställighet med affärsbanker och sparbanker. I utskottsutlåtandet har ju punkt för punkt genomgåts de mera väsentliga förändringar som denna lagstiftning förete i förhållande till vad som nu gäller. Jag behöver därför inte gå in på några detaljer.

Det är endast i ett avseende som det föreligger en meningsskiljaktighet. Det gäller frågan om kommuns rätt att vara medlem av jordbrukskassa. Enligt den nu föreslagna 12 § skulle normalt kommun anses såsom berättigad att vara medlem av jordbrukskassa. En rad av remissinstanser har vänt sig mot denna bestämmelse — bland dem kan jag särskilt nämna fullmäktige i riksgäldskontoret och statskontoret. Det förhöll sig så att jordbrukskassautredningen, uppenbarligen medvetet, hade syftat till en viss försvagning i sambandet mellan jordbruket och jordbrukskasserörelsen. Därför hade man i det förslag som utredningen serverade icke ens angivit, vilket ändamål som jordbrukskasserörelsen skulle ha. Man hade också i 12 § luckrat upp de bestämmelser som tidigare gällde angående vilka som kunde vara medlemmar i jordbrukskassa eller inte, bland annat i den formen att man hade föreslagit, att kommun skulle kunna vara medlem i sådan kassa.

När ärendet sedan blev föremål för Kungl. Maj:ts behandling, fann föredragande statsrådet, att det nog var nödvändigt att ge kassorna en ändamålsbestämelse, och därför har det nu föreslagits, att 1 § i förordningen skall fastslå ändamålet genom att framhålla, att jordbrukskasserörelsens huvudsakliga ändamål är att tillgodose jordbrukets kreditbehov samt att främja sparverksamhet. Fastän man på detta sätt fastslagit, att det skall gälla jordbrukets kreditbehov, har Kungl. Maj:t bibehållit det från jordbrukskassautredningen kvarstående förslaget om kommuns rätt att vara medlem i kassan, och det kan man ju be-

Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.

trakta såsom i viss mån en inkonsekvens, då det icke gärna lär gå att göra gällande, att kommuns rätt att utnyttja kassorna för upptagande av lån skulle röra sig om lån för jordbrukets behov. Det gäller ju ett kommunalt behov, som är av en helt annan innebörd än man lägger in i begreppet jordbrukets behov.

Därtill kommer, att vi reservanter inte har kunnat se, att det egentligen är några praktiska skäl som skulle tala för att man bereder kommunerna denna möjlighet. För närvarande har kommunerna rätt att sätta in pengar i jordbrukskasserörelsen, men de har icke rätt att låna inom denna. Efter den ändring som nu kommer att ske, med inrättande bland annat av en jordbrukets bank, kommer det icke att bli några hinder för kommuner som så önskar att låna i jordbrukets bank. De kommer fortsättningsvis att ha rätt att sätta in pengar i jordbrukskasserörelsen. Den enda ändringen i riktning mot större rörelsefrihet för kommunerna är att de skulle få en rätt att ta upp lån med jordbrukskassorna som mellanhand i centralkassorna.

Med denna summering av skälen, som är något utförligare framlagda i reservationen, hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen, som gäller 12 §. I övrigt är det som sagt inga meningsskilljaktigheter mellan utskottets olika medlemmar.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Med detta förslag till lag för jordbrukskassor har regeringen fullföljt en kodifiering av banklagstiftningen som började i följd med lagen om bankrörelse — alltså beträffande affärsbanker — och lagen om sparbanker. För samtliga dessa tre lagar föreligger den principiella grunden att man vill lämna ifrågavarande kreditinstitut alltmera frihet att sköta sig själva, medan statens inblandning i deras angelägenheter huvudsakligen skall inskränka sig till att slå vakt om insättarnas intressen.

För jordbrukskasserörelsen är detta

någoting mycket nytt. Dess verksamhet har tidigare reglerats av olika lagar och föreskrifter. När denna rörelse nu fortlevat under 40 år, har väl de som förstår sig på de här sakerna insett att nu kan man lika väl beträffande jordbrukskasserörelsen som för affärsbanker och sparbanker åtnöja sig med friare tillsyns- och verksamhetsformer än tidigare. Alla har också varit ense om detta.

Skillnaden är, som vi hörde den föregående ärade talaren nämna, beträffande årets förslag om jordbrukskasserörelsen endast den, att reservanterna inte vill gå med på att man i 12 § bland dem som kan vara medlemmar i jordbrukskassorna också skall kunna inräkna kommunerna. Man har motiverat detta tvivel om lämpligheten av att kommunerna får vara medlemmar i dessa primärorganisationer, jordbrukskassor, med att på det sättet skulle så att säga den rena jordbrukskrediten äventyras. I 1 § av detta kassalagsförslag heter det ju att jordbrukskasserörelsens huvudsakliga ändamål är att tillgodose jordbrukets kreditbehov. Man har befarat att detta mycket angelägna önskemål skulle eftersättas därest kommunerna också skulle kunna bryta in på detta område och konkurrera om kassornas kreditgivning. Som herr Ewerlöf nämnde har också vissa remissinstanser uttalat sitt tvivel beträffande lämpligheten härav. Det är inte bara riksgäldsfullmäktige som gjort så utan även Svenska bankföreningen, alltså de svenska affärsbankernas huvudorganisation, har här uttalat sin tvekan och sitt avrådan. Men man bör också observera att det finns remissinstanser som mycket ivrigt har tillstyrkt detta. Jag behöver bara nämna sådana som Landskommunernas förbund, Svenska jordbrukskreditkassan och en så stor jordbruksorganisation som Riksförbundet Landsbygdens folk. Dessa organisationer som närmast har med landsbygdens förhållanden att göra har alltså känt behovet av att kommunerna skulle få vara med här.

Om man ser på den ändamålsbeskriv-

Lagförslag om jordbrukskasserörelsen m. m.

ning i 1 § som jag här nyss citerade den första delen av, så finner man att det där också heter, att ändamålet skall vara att främja sparverksamhet. Därmed kommer man ju in på någonting som ännu starkare understryker behovet av att även kommunerna må äga medlemsrätt i primärorganisationen. Ty det förhåller sig som departementschefen säger, att eftersom kreditgivning förutsätter sparande — och han har i överensstämmelse därmed också upptagit sparande och sparverksamhet som en av kassornas uppgifter — så skulle det vara högeligen märkvärdigt om våra kommuner vid sina kreditbehov inte skulle kunna vända sig till jordbrukskassan på orten och få ett lån där. Stadgan föreskriver mycket klart, att kommuner och jordbruksorganisationer ingalunda skall kunna utplundra kassorna på deras möjligheter att ge lån. Man stadgar nämligen att högst 10 procent av lånemöjligheterna får utnyttjas av kommunerna. Det kan alltså aldrig bli fråga om att kommunerna skulle tränga undan de rena jordbrukskrediterna, eller att man skulle behöva befara, att kommunerna bleve enväldiga.

Nu vill jag påpeka att det egentligen inte är något nytt för jordbrukskassorna att ha kommuner som medlemmar. Så var fallet ända till 1930; till dess ägde jordbrukskassorna rätt att motta kommunernas medel och därmed också motta kommunerna som medlemmar. År 1930 vidtogs en lagändring som helt enkelt förbjöd kommunerna att göra insättningar i jordbrukskassorna. Däremot fick de gärna gå till centralkassorna som bildar det närmast högre ledet i jordbrukets kassaverksamhet. Vi menar, att det inte finns någon anledning att låta kommunerna, därest de vill låna pengar, gå till centralkassan och via den få sina pengar från den nya banken. Man måste fråga sig: Varför skall man krångla till saken när det är så relativt enkelt och ofarligt att låta jordbrukskassan som dock är en kommunens kreditinstitution få låna till kommunen? Det kan ju här aldrig bli fråga

om annat än rena jordbrukskommuner, ty inga andra kommuner får vara medlemmar av kassan än de kommuner i vilken jordbrukskassan har sitt säte.

Det är en sak till jag måste påpeka, som jag tycker bör lugna farhågorna hos dem som menar att kommunernas medlemskap skulle vålla särskilda vådor, och det är, att § 12, om medlems tillhörighet, dock är försedd med en klausul, som åt riksorganisationen och centralkassan ger möjlighet och skyldighet att pröva medlemskap. Det är ingenting som hindrar dessa högre led i kassaverksamheten att vara diskretionära, om så skulle erfordras.

Utskottet för sin del har länge och utförligt diskuterat denna detalj men inte kunnat finna sig övertygat om att behov föreligger att just för jordbrukskassornas vidkommande vidtaga en begränsning i rörelsefriheten, som man i övrigt inte brukar vidtaga.

Kungl. Maj:t, eller jordbruksministern som är föredragande statsråd i detta ärende, har förklarat, att i början bör riksorganisationen vara mycket mån om att tillse att kommunernas kreditansökningar granskas noga, så att inga vådor uppstår. När så har uttalats och skrivits, förefaller det mig som om vi nog skulle kunna med mycket gott samvete vara med om att bifalla utskottets förslag, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Mogårds yttrande instämde herrar *Eliasson* (bf), *Sundelin* (fp) och *Herbert Hermansson* (bf).

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övernående ja besvarad.

Om genomförande av viss form av bostadssparande

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels väckt motion om viss åtgärd för att stimulera ökat ungdomssparande, dels ock väckta motioner om genomförande av viss form av bostadssparande.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 452 i första kammaren av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Bengtson*, nr 453 i första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. och nr 579 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl.

I motionen I: 452 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag angående ett ungdomssparande, som i stort sett byggde på samma principer som det nuvarande premiesparandet, måtte föreläggas 1957 års riksdag.

I motionerna I: 453 och II: 579, som voro likalydande, hade bland annat föreslagits, att det allmänna i syfte att skapa en effektiv stimulans till ökat sparande skulle förbinda sig att ställa lägenhet till förfogande, när uppställt krav på visst sparande fullgjorts. Motionärerna hade hemställt, att riksdagen måtte besluta, att ett bostadssparande i enlighet med de i motionerna angivna riktlinjerna skulle genomföras, och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att närmare bestämmelser för denna sparform måtte utarbetas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 452 samt I: 453 och II: 579 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Mogård, De Geer, Schmidt* och *Carlsson* i Tibro, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan,

A. att motion I: 452 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B. att riksdagen med anledning av motionerna I: 543 och II: 579 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om ett bostadssparande i enlighet med det uppslag och de riktlinjer, som angivits i motionerna;

2) av herrar *Ewerlöf* och *Nordqvist* i Karlskoga, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! På denna punkt skall jag till omväxling be att få uppträda som reservant.

Jag vill inte säga, att det egentligen är så mycket som skiljer reservanterna från utskottsmajoriteten, ty både majoriteten och reservanterna förklarar sig vara övertygade om behovet av ett ökat sparande, både beträffande ungdomen och när det gäller ett sparande för bostadsanskaffning. Jag vill heller inte säga att meningarna skiljer sig så mycket när det gäller takten för främjandet av detta sparande. Men det som gör att reservanterna inte kunnat följa majoriteten är, att reservanterna finner att majoriteten alltför mycket litat på att den utredning, som tillsattes i december i fjol och som jag tror kallades bostadspolitiska utredningen, skulle på detta område ha särskild anledning att syssla med det problem som heter sparande, bostadssparandet i synnerhet.

Nu är visserligen direktiven för denna utredning avfattade i sällsynt krångliga ordalag. Det är faktiskt — som man brukar säga om det som är krångligt att läsa och förstå — som att titta ned i en ålakista. Men majoriteten är övertygad om att i denna s. k. bostadspolitiska utrednings direktiv finns även linjer för övervägande av lämpliga åtgärder för både ungdomssparande och sparande för anskaffande av bostäder.

Jag har visserligen erfarit, att en av denna utrednings ledamöter själv inte menar att det finns utrymme inom utredningen för att uppta ett sådant specialproblem som bostadssparandet, men det gör detsamma.

Utredningens direktiv åsyftar förnäm-

Om genomförande av viss form av bostadssparande

ligast en avrustning av statens bostadsstöd, alltså någonting som tar ifrån bostadsproduktionen en del av det stöd den förut haft genom olika sorters krediter. Som alla vet har det s. k. lånetaket sänkts. Man måste fråga sig vad vederbörande vill göra för att skaffa de medel som skall ersätta de uteblivna krediterna från det allmänna. Utredningen har, förefaller det mig, ett helt annat och större problem att syssla med, och då är det ju rimligt att man ger Kungl. Maj:t en anmodan att på något sätt även uppta det problem som gäller bostadssparande.

Jag vill inte säga, att motionen i fråga är idealisk, men den pekar dock på vad som kan övervägas och vad som bör göras. Man har ju bara att anhålla, att Kungl. Maj:t härvidlag ser till att det överväges som kan övervägas för att finna en antagbar lösning på problemet.

Om majoriteten åtminstone understrukit att frågan om bostadssparandet med nödvändighet skulle ingå i kommittédirektiven, hade det nog inte varit svårt att vinna enighet i utskottet.

Det kommer nu att uppstå en ganska engendomlig situation vid detta års utgång, som jag tycker tarvar en viss uppmärksamhet från regeringens sida. Det s. k. premiesparandet upphör. I år är det sista året för detta premiesparande. Vad skall man göra för att fortsätta den goda tendens som detta sparande inneburit, i det att man nu verkligen återigen väckt folk till medvetande om att ett eget kontantsparande är värdefullt och bör ske?

Ur dessa synpunkter vore det därför lyckligt om regeringen finge en anvisning från riksdagens sida att begrunda vad denna motion vill sa sagt, vilket jag tror på många håll i vårt land anses vara ett ord i rättan tid, nämligen att söka vänja människorna att spara för ett så gott ändamål som att skaffa sig ett hem och inte bara för en hög ränta. När inkomsterna är stora för praktiskt taget alla grupper i vårt samhälle är väl tiden inne att verkligen ge dem den anvisningen: gå nu åstad och ordna era förhållanden så att ni om ett eller annat

år kan skaffa er en bostad. Jag tycker att detta är ett mycket värdigare föremål för sparande än den sju procents ränta som premiesparandet innebär. Den här föreslagna sparformen är ju också billigare för staten, som näppeligen torde kunna fortsätta med ett sådant dyrbart sparande som premiesparandet.

Detta har varit de skäl som gjort att jag för min del tillstyrkt motionen i fråga och biträtt reservationen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *De Geer* (fp) och *Lindblom* (fp).

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Jag har att redovisa en blank reservation till detta ärende. Det händer inte så sällan att vi i bankoutskottet får lov att syssla med frågor som samtidigt behandlas inom andra utskott i riksdagen, och så är förhållandet just nu med de frågor som har aktualiserats i detta ärende. Här är det fråga om att åstadkomma ett bostadssparande efter vissa anvisningar. I reservationen hemställs det att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en utredning om ett bostadssparande i enlighet med det uppslag och de riktlinjer som angivits i motionerna.

Nu råkar jag ha medverkat till motioner som har hamnat på ett annat ställe i riksdagen, nämligen i bevillningsutskottet, och som också gäller ett bostadssparande, men eftersom detta bostadssparande skulle stödjas i form av möjlighet till vissa avdrag vid beskattningen har förslaget hamnat i bevillningsutskottet. Förslaget har inte behandlats ännu, och efter vad jag tror mig veta avser man att uppskjuta behandlingen av dessa motioner till höstrikdagen.

Innan det således har hunnit bli avgjort huruvida ett bostadssparande efter de grunder som är angivna i dessa motioner kommer till stånd eller inte, har jag varken kunnat medverka till att begära, som reservanterna här gör, en ut-

Om genomförande av viss form av bostadssparande

redning om ett bostadssparande av en annan typ, som jag inte tror lika mycket på som det förslag som alltså ligger under riksdagens prövning, eller ansluta mig till majoriteten med dess negativa inställning till hela problemet, som hänvisar till att redan befintlig utredning får tänkas ta dessa frågor om hand. Detta tror jag inte är mycket att lita till för den som i likhet med mig och också naturligtvis i likhet med de övriga reservanterna här anser att det är en mycket angelägen fråga att få ett skyndsammast möjliga resultat.

I denna situation kan jag därför, herr talman, för min personliga del inte intaga någon annan ståndpunkt än att avstå från att deltaga i omröstningen.

Herr BOO (s):

Herr talman! Föreliggande utlåtande från bankoutskottet behandlar motioner om ett ökat ungdomssparande. Här finns motionen 452 i första kammaren som föreslår att ungdomssparandet i fortsättningen skall byggas upp efter samma principer som nu gäller för premiesparande. Redan nu finns, som kammarens ledamöter väl vet, lönesparande för ungdom. Man skulle önska att det kunde ge ett bättre resultat än vad det gör, men som det nu är medverkar det ändå i hög grad till ett sparande bland ungdomen.

Utskottet är fullt överens med motionärerna om det angelägna i att söka åstadkomma ett omfattande ungdomssparande, men man vill inte för dagen utan vidare säga, att den nuvarande sparformen skall brytas för att ersättas med ett premiesparande.

Dessutom säges från utskottets sida, att det väl inte kan vara lyckligt att sätta dessa båda sparformer bredvid varandra. De hörda remissinstanserna har avstyrkt på de skäl som jag redan anför. Utskottet förklarar därför att även om man kan instämma i motionens syfte, vill man avvakta förslag från berörda myndigheter och sparinstitutioner. Med den motiveringen avstyrker utskottet den föreliggande motionen.

Sedan har vi de likalydande motioner-

na I:453 och II:579, som väckts som partimotioner från folkpartiet och vari kräves åtgärder för stimulans av ökat bostadssparande bland ungdomen.

Dessa motioner aktualiserar ett principiellt problem. Folkpartiet föreslår här ett långsiktigt bostadssparande som skulle ha anknytning till de anordningar som för närvarande finns när det gäller byggnadsreglering, hyresreglering, bostadsförmedling osv. Men som kammarens ledamöter väl vet, har folkpartiet också yrkat att en del av dessa anordningar skall avskaffas. Man måste då fråga sig, vilken av dessa båda framstötter från folkpartiets sida som man skall ta på allvar, de tidigare yrkandena om byggnadsregleringens avskaffande eller de nu föreslagna anordningarna, som ju faktiskt bygger på existensen av de krisåtgärder som folkpartiet enligt sina tidigare yrkanden vill avskaffa.

Utskottet är naturligtvis intresserat av att söka åstadkomma ett ökat bostadssparande, om man nu bara kan finna en lämplig form härför. Under diskussionerna i utskottet har det ganska klart framkommit, att om man t. ex. kunde finna lösningar som innebure att alla de tusentals egnahemsägarna gjorde en ännu större sparinsats — i den mån de hade ekonomiska möjligheter härtill — genom en snabbare amortering av sina lån, vore detta något som borde uppmuntras i en eller annan form. Även liknande anordningar i andra sammanhang borde enligt utskottets mening kunna övervägas. Utskottet hänvisar dock till den nu arbetande bostadspolitiska utredningen, vilken tillsattes förra hösten och som enligt sina direktiv skall bedriva sitt arbete med största skyndsamhet.

Herr Mogård var mycket tveksam beträffande bostadspolitiska utredningens direktiv. När man läser dessa direktiv är det ungefär som att titta ner i en ålakista, sade herr Mogård. Men i så fall tycker jag att det är allt skäl att göra en titt i denna ålakista. Utskottet har i detta sammanhang särskilt fäst sig vid följande uttalande i direktiven: »I detta sammanhang bör särskild uppmärksamhet ägnas åt hur amorteringsvillkoren i fråga om

Om genomförande av viss form av bostadssparande

både statliga lån och av enskilda kreditgivare lämnade lån bör vara utformade för att stabilitet i fastighetsförvaltningen och ett sparande av rimlig storlek skall uppnås.» Längre ned heter det: »Jämväl frågan om storleken av de insatser som byggherrarna själva skall göra bör beaktas.» Krångligare är inte de direktiv som herr Mogård fann så invecklade. De täcker faktiskt den del av motionärernas synpunkter som utskottet kan acceptera.

I reservationen yrkas att man vid sidan om den bostadspolitiska utredningen skall få en särskild utredning som skall syssla med de spörsmål angående bostadssparandet som angetts i motionerna. Reservanterna går här i sitt yrkande inte på samma linje som motionärerna. Det ursprungliga yrkandet i motionerna var nämligen, att riksdagen direkt skulle besluta att genomföra en sådan här anordning med bostadssparande och uppdraga åt Kungl. Maj:t att utforma de närmare bestämmelserna härför.

Vad är det då som säges i de föreliggande motionerna och som reservanterna hänvisar till i sin kläm? Jo, motionärerna vill ha till stånd ett ungdomens bostadssparande som bygger på att när de unga sparar ett visst belopp, förslagsvis 6 000 kronor, skall de garanteras att få en bostad. Motionärerna förklarar att det för detta ändamål är nödvändigt med en samverkan mellan sparinstitut, arbetsgivarna, kommunerna och även staten. Men ett dylikt bostadssparande skulle inte bli lika aktuellt i alla kommuner i vårt land utan väl främst avse de större tätorterna, där vi har den egentliga bostadsbristen. Det torde väl heller inte vara möjligt att tvinga kommunerna att medverka i den föreslagna anordningen. En hel rad problem radas då upp framför oss. Motionärerna vill tydligen med den garanti, som de här tänker sig, ge de bostadssparande ungdomarna företräde i bostadskön. Vi har ju hittills här i landet tillämpat den principen att väntetid, behov och sociala skäl fått vara bestämmande för turordningen i bostadskön. Nu skulle alltså pengarna, ett visst sparande, bli den faktor som bryter turord-

ningen. Det skulle kunna medföra många komplikationer. Ett par ungdomar, som råkar ha föräldrar som har det ekonomiskt gott ställt, skulle t. ex. med föräldrarnas hjälp lätt klara det erforderliga bostadssparandet och då få förtursrätt i bostadskön. Motionärerna säger nämligen att denna förtursrätt inte bara skall gälla vid egnahemsbyggande utan även när det gäller hyreslägenheter. Den sparande skulle alltså själv få välja mellan ett eget hem eller annan lägenhet.

Sedan kommer frågan hur de kommuner, som nu har en mycket svår situation på bostadsfronten, skall kunna utan vidare lämna garantier för att tillräckligt med egnahemstomter ställes till förfogande. Stockholms stad och en rad andra större städer kan säkerligen inte utan vidare lämna sådana garantier.

Utskottet har konstaterat, och det gör även reservanterna i sitt uttalande, att ett sådant bostadssparande, som här förordas, säkerligen inte blir någon sparform som i första hand vänder sig till ungdomen. Sparande för ett eget hem eller annan bostad kommer säkerligen i de flesta fallen att ske i de högre åldersgrupperna, kanske många gånger sedan giftermål ingåtts.

Det är alltså åtskilliga rätt besvärliga problem som skall lösas, innan man kan komma fram på den väg som motionärerna och reservanterna tänkt sig. Motionärerna är nog realistiska att säga att det föreslagna bostadssparandet kommer att stöta på åtskilliga svårigheter. Det var också det som herr Mogård antydde i sitt anförande, när han sade att motionerna var inga idealiska lösningar.

Alla de hörda remissinstanserna avstyrker förslaget. Bostadsstyrelsen säger att den kan tänka sig ett egnahemssparande men är i övrigt tveksam. När det gäller den del av förslaget, som skulle få ett sammanhang med bostadsbristen i städerna, alltså frågan om förtur i bostadsköerna, går bostadsstyrelsen så långt att den säger att förslaget är i stort sett verklighetsfrämmande. Stadsförbundet karakteriserar det som icke praktiskt genomförbart.

Nu har ändock företrädarna för folk-

Om genomförande av viss form av bostadssparande

partiet och herr Mogård framhårdat i sin åsikt och yrkar bifall till motionerna. Utskottet för sin del säger, att det som är av realiserbart värde i motionerna redan är under utredning, och föreslår därför att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag tycker att det anförande, som den ärade representanten för utskottsmajoriteten här höll, påminde om de obofärdigas förhinder. Vill man inte en sak, kan man alltid hitta på skäl emot, särskilt när det gäller bostadsfrågan, där vi har en sådan snårskog av problem.

Den ärade talaren ville göra gällande — och vände sig därvid speciellt till folkpartiet — att vi vill avskaffa byggnadsregleringen men samtidigt vill gynna ett bostadssparande och menade att det skulle ligga ett motsatsförhållande i dessa strävanden, där vi arbetar för en positiv lösning. Det kan jag inte inse. Det är riktigt att vi arbetar för att avskaffa byggnadsregleringen, om icke på en gång så dock så småningom. Men att ett avskaffande i etapper av byggnadsregleringen skulle omöjliggöra ett bostadssparande tror jag icke. Svårigheter finns, det är motionärerna medvetna om, ty hela vår bostadsfråga ligger i ett mycket komplicerat läge.

Detsamma gäller om ett annat skäl emot, som den ärade interpellanten anförde. Han sade att vi har ett lönesparande, och nu skulle vi få en dubbelring genom ett bostadssparande. Ja, herr Boo, men premiesparandet och lönesparandet har ju trivts ihop. Om nu premiesparandet försvinner får lönesparandet en ny partner, och de båda skall väl också kunna trivas bra ihop. Jag tycker att det vore mycket tilltalande om premiesparandet, när det upphör i och med utgången av detta år, avlöstes av en ur många synpunkter så tilltalande sparform som just bostadssparandet. Är det inte rättfärdigt att den som an-

stränger sig och sparar också får denna förmån när det gäller bostadskön? Jag erkänner gärna att det blir svårigheter att ge denna förmån, men svårigheterna är inte större än att de bör kunna övervinnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BOO (s):

Herr talman! Herr De Geer sade att om man inte vill en sak kan man finna de obofärdigas förhinder. Utskottet har dock varit positivt till den del av motionen, som vi anser vara realiserbar över huvud taget, nämligen ett bostadssparande i den formen att man ger möjligheter att premiera exempelvis snabbare amorteringar.

Herr De Geer berörde sedan frågan om den motsättning som förefinnes mellan byggnadsregleringens avskaffande och uppläggningsen av ett bostadssparande för ungdomen. Herr De Geer ansåg för sin del inte någon motsättning föreligga i det fallet.

Ja, det är väl på det sättet ändå, att folkpartiet var med om att kräva byggnadsregleringens avskaffande inom en ganska näraliggande tidpunkt — den 1 april 1957, om jag inte missminner mig. Redan nu ligger ju t. ex. egnahemmen utanför byggnadsregleringen, så att man kan bygga dessa fritt, men motionärerna går längre och vill ha förtur i bostadskön beträffande bostadsrättslägenheter och hyreslägenheter över huvud taget. Man an knyter alltså direkt till dessa krisanordningar och föreslår ett bostadssparande för ungdomen, som i alla fall måste vara långsiktigt och bygga på ett sparande under flera år, om det skall nå ut över de folkgrupper som har relativt små inkomster.

Herr De Geer var också inne på frågan om olika sparformer och talade om att annat ungdomssparande mycket väl skulle kunna tänkas vid sidan av det föreslagna bostadssparandet. Nu var det ju inte om den saken, som jag i mitt förra anförande sade, att utskottet inte velat vara med om att premiera två olika

Om genomförande av viss form av bostadssparande

sparformer, utan det uttalandet rörde ju en annan motion i denna kammare av herr Theodor Johansson och herr Torsten Bengtson, som föreslår att vi skall ersätta det nuvarande lönesparandet för ungdom med ett premiesparande. Då har utskottet sagt det som jag här refererat, och det har herr De Geer själv varit med om i utskottet utan att reservera sig, men det rör ett helt annat problem än det som vi diskuterar i det senare avsnittet.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Boo något för mycket blandar ihop den här motionen och reservationen. Det är dock reservationen som kammaren skall taga ställning till, och reservationen innefattar ju endast en önskan om att Kungl. Maj:t skall beakta frågan och ta upp den i en utredning som antingen redan är tillsatt eller kan komma att tillsättas för denna speciella fråga. Herr Boo sade ju själv, att han för sin del ingenting skulle ha emot en utredning, om man kunde finna en lämplig form, som hans uttryck löd, för åtgärden i fråga. Hur skall man kunna finna en lämplig form utan att man inom behöriga myndigheter gör en undersökning i frågan och framlägger förslag.

Jag måste också säga till herr Boo, att i den mycket förvirrade bostadss Diskussion som råder är dock kärnfrågan, sedan regeringen förklarat att staten inte kan vidhålla dessa enorma subventioner till bostadbyggandet som hittills utgått, hur man skall kunna leda in de blivande hyresgästernas egen sparverksamhet på att skaffa bostäder. Jag anser att detta är ett ofantligt viktigt och stort problem, och som det antydes i motionen är ju ändå detta problem bara ett delproblem, men det behöver undersökas. Jag kan fortfarande inte i direktiven för den s. k. bostadspolitiska utredningen finna någonting som gör det möjligt för utredningen att ta upp denna fråga. Det står i direktiven: »Behov föreligger av dels en på grundval av erfarenheten under efterkrigstiden företa-

gen översyn av den statliga bostadslånegivningen, dels en kartläggning av de grupper som har det mest trängande behovet av en förbättring i fråga om bostadsförhållandena.»

Den grupp som man särskilt åsyftar är, som det står i de sista raderna i direktiven, de som på grund av invaliditet behöver en specialinrättad lägenhet. Yrkandet i motionen om reservationen går emellertid vida utöver detta. Man frågar där inte, hur man skall slippa samhällets medverkan eller hur man skall kunna skaffa specialinredda bostäder åt invalider, utan man frågar hur man skall kunna ersätta de minskade statssubventionerna genom att förmå de enskilda bostadsspekulanterna att försöka själva skapa sig bostäder genom sina egna insatser. Detta är en mycket viktig angelägenhet, som man inte har rätt att förbise. Det må vara sant att på det sättet kommer de som har pengar, d. v. s. de som har sparat pengar, att få en viss förtur framför dem som inte har det. Men är det inte mycket bättre att det går till på detta legala sätt genom att samhället så att säga tar hand om saken än att man går och köper en bostad på svarta börsen och betalar 10 000 kronor under bordet till en obskyr individ? Jag måste för min del säga, att reservationens väg att skaffa bostäder är mycket mera hedersam, och jag tror också mera tilltalande för den stora mängd av bostadssökande som vi nu har. Att det är särskilt trängande i den stad som jag representerar är ju uppenbart, då 15 procent av landets befolkning bor i Stockholm men 50 procent av bostadskön finns här.

Herr **LINDBLOM** (fp):

Herr talman! När man lyssnar på denna debatt, kan man inte undgå att förvåna sig över att man över huvud taget anser sig böra gå emot ett förslag av denna karaktär. Visserligen ger väl inte motionerna någon hundra procentig lösning av frågan, men de har givit vissa antydningar om hur man skall gå fram och begär en utredning. Denna utred-

Om genomförande av viss form av bostadssparande

ning får då visa, i vad mån den ena eller andra vägen är framkomlig.

Utskottet har ju självt givit uttryck åt den uppfattningen, att hela frågan är mycket viktig och allvarlig, så mycket mer som ju ungdomen för närvarande i stor utsträckning har goda inkomster.

Det har ibland varit ett problem, hur man skall få dem att använda dessa inkomster på ett förnuftigt sätt, så att de den dag, då de skall sätta bo, har möjligheter att göra det. Den som läser bostadsstyrelsens yttrande, här återgivet på s. 6 och 7, inser att detta, åtminstone vad det gäller egnahemsbyggandet och även i någon mån bostadsrättslägenheterna, enligt styrelsens mening inte alls är någonting oframkomligt, utan att det finns möjligheter att tillgodose motionärernas syften, om man sedan kan finna någon lämplig form för det hela.

För resten är ju detta strängt taget ingen nyhet. Förfaringssättet tillämpas redan. Det är inte alls fråga om någonting så oerhört svårt att det inte skulle kunna genomföras. Se på Västerås t. ex.! Där har man i viss utsträckning genomfört systemet, och det finns väl inga större svårigheter, tänker jag, att genomföra det också på andra håll. Jag kan medge att det kan bli litet besvärligt på vissa platser, framför allt i storstäderna, där det med hänsyn till tomtmarksförhållandena inte blir så lätt att skaffa tomter att bygga på. Men nu för tiden har dock ungdomen i så stor omfattning skaffat sig bilar och motorcyklar att man säkert inte är så beroende av att få sin bostad så centralt utan kan bygga utanför själva samhället. I den mån man kan få folk att bygga utanför städerna underlättar man ju också i mycket hög grad lösningen av städernas problem.

Sedan vill jag säga ett par ord till herr Ewerlöf, om han nu vill lyssna på mig. Jag kan inte riktigt förstå, varför herr Ewerlöf, som själv är intresserad av den här saken, skall anse sig vara tvingad att gå emot denna motion därför att han har väckt en motion angående möjligheterna till avdrag vid beskatt-

ningen. Jag tycker att båda frågorna faktiskt hör ihop, låt vara att den här utredningen bör komma till stånd först. Kan den inte anvisa möjligheter för ungdomen att spara till bostad, är det ju ingen mening med att försöka få fram något avdrag vid beskattningen. Båda frågorna hör ihop, men jag tycker att det rent logiskt är riktigt att man först tar reda på om det går att ordna ett bostadsbyggande, innan bevillningsutskottet tar ställning till huruvida detta bostadsbyggande skall favoriseras skattevägen.

Herr DE GEER (fp):

Endast ett par ord för att påpeka en missuppfattning som uppstått i replikväxlingen mellan mig och herr Boo. Vi har talat om två olika sorters lönesparande. Den ena sorten är det hypotetiska lönesparandet som föres fram i herrar Johanssons och Bengtsons motion, vilken jag själv varit med och avstyrkt. Den andra sorten är ett verkligt lönesparande som förekommer i olika former enligt uppgörelser med banker och sparkassor överallt här i landet. Min parallell mellan bostadssparande och lönesparande gällde den senare formen.

Jag anser som sagt att det är mycket lämpligt att premiesparandet, när det upphör vid detta års utgång, ersättes med ett bostadssparande.

Herr BOO (s):

Herr talman! Bara några korta ord.

Herr Lindblom hade svårt att förstå, varför utskottsmajoriteten har gått emot motionärernas förslag. Som jag redan har försökt förklara, förhåller det sig på det sättet att även utskottet rekommenderar att förslag framläggs beträffande en del av motionärernas önskemål i fråga om bostadssparandet. Men när det gäller det väsentliga i motionerna, nämligen att man skall haka upp ett bostadssparande bland ungdomen på bostadsbristen i vissa tätorter, har utskot-

Om genomförande av viss form av bostadssparande

tet inte kunnat vara med om en sådan anordning. Motionärernas förslag skulle ju ändå få betydelse endast i de tätorter, där det råder en verklig bostadsbrist. Med den anordningen skulle man komma fram till det resultatet, att de som presterade ett visst sparande — reglerna för detta sparande kan kringgås på många sätt — skulle få företräde i bostadsköerna framför dem, som väntat där i årtal och som av sociala eller andra skäl bör få sin bostadsfråga ordnad så snabbt som möjligt. Det kan inte vara rimligt.

Däremot är det ingen som har något att invända mot sådana former för ett ökat bostadsbyggande som herr Lindblom pekat på i Västerås eller som en viss sparbank har satt i gång med i huvudstaden. Kan man komma fram på sådana vägar är det naturligtvis tacknämligt.

Herr Mogård påstår att jag på ett otillbörligt sätt blandade ihop vad som säges i motionerna och vad som står i reservationen och att jag talar alltför mycket om vad som står i dessa motioner. Det är ju ändå på det sättet, herr Mogård, att i reservationen yrkas på en skyndsamt utredning om ett bostadssparande i enlighet med det uppslag och de riktlinjer som angivits i motionerna. Då är det väl helt naturligt att man går till motionerna för att finna motiveringen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Endast några ord som replik till herr Lindblom — jag gjorde kanske inte tillräckligt klart hur jag såg på detta, eftersom han ställde sin fråga till mig.

Saken är den, att vid årets riksdag är de hänförliga frågorna om ett bostadssparande och ett sparande i form av påskyndad amortering av beviljade bostadslån. Det är bevillningsutskottet som prövar detta, och utskottets betänkande kommer inte att avges förrän i höst. Innan denna fråga blivit avgjord i ena eller andra riktningen, är det ju svårt för den, som är anhängare av dessa för-

slag, att hos Kungl. Maj:t begära en utredning om ett bostadssparande av en annan typ. Det rör sig ju här om ett annat slag av bostadssparande, och klämman i reservation 1 talar ju inte om en utredning i största allmänhet angående ett bostadssparande, utan om just den typ av bostadssparande som angivits i motionerna. Sedan det visat sig vilken ställning utskottet och riksdagen tar till de nämnda, alltför hänförliga motionerna, kan vi vara mogna att eventuellt begära en förutskönningslös utredning om ett bostadssparande både i den formen och de former som nu är i fråga, men i nuvarande läge — när man fortfarande önskar att få satsa på de motioner och den typ av bostadssparande, som riksdagen ännu inte tagit ställning till — har jag funnit det naturligare att icke delta i omröstningen.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Det förefaller mig som om herr Ewerlöf inte har uppmärksammat vad som anges i punkt 3 av motionen — det sammanfaller, såvitt jag förstår, i väsentlig grad med vad han nu har talat om. För övrigt tycker jag nog att hela vår bostadsfråga är av så stor betydelse och därtill så pass komplicerad, att det bara är tacknämligt att man kan gå fram på flera linjer. Jag kommer sannolikt att stödja herr Ewerlöf den dagen hans motion behandlas av riksdagen. Enligt min mening är både den ena och den andra vägen bra.

Till herr Boo vill jag säga, att man ju inte för närvarande kan vägra människor att bygga ett eget hem utanför ett samhälle, om de så vill. Varför skulle man då inte också kunna tillåta, att de sparar till detta egna hem? Man behöver väl inte ovillkorligen måla alltför svart, jag höll på att säga måla hin på väggen, som det heter, för att få nöjet att piska honom.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det

Lagförslag om ersättning åt smittbärare m. m.

nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mogård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *De Geer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mogård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 28, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag beträffande utarbetande av ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1951—1960, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om ersättning åt smittbärare m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt propositionen behandlats av andra lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 126, vilken — utom

såvitt avsåg i propositionen äskat förslagsanslag — hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ersättning åt smittbärare; samt

2) lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

dels medgiva, att ersättning finge utbetalas åt företagare m. fl. enligt i propositionen angivna grunder.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 539 i första kammaren av herr *Huss* och nr 711 i andra kammaren av fröken *Höjer* och fröken *Liljedahl*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 126, såvitt nu vore i fråga, måtte

A. antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ersättning åt smittbärare,

2) lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B. medgiva, att av statsmedel finge utbetalas ersättning åt företagare m. fl., som tillfogades kostnader och förluster i anledning av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan, enligt i propositionen angivna grunder;

II. att motionerna I: 539 och II: 711, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anført, icke

Lagförslag om ersättning åt smittbärare m. m.

mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Huss* och fröken *Höjer*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **HUSS** (fp):

Herr talman! Jag tror att det svenska samhället har anledning till tacksamhet över den proposition, till vilken detta utlåtande hänförs sig. Vi har länge känt ett starkt behov av en ordnad och definitiv lagstiftning på detta område. Å andra sidan är det uppenbart, att man näppeligen kan vänta sig att en lagstiftning på ett så nytt område inte skulle vara behäftad med vissa skönhetsfläckar, och det är för att påvisa några sådana, herr talman, som jag har fogat en blank reservation till utlåtandet.

Beklagligtvis har det inte varit möjligt att fullfölja klara principer vid utformandet av ersättningsbestämmelserna. Sålunda får tillfälliga smittbärare en ersättning, som är något fördelaktigare än ersättningen till sjuka personer, medan å andra sidan kroniska smittbärare får en ersättning, som skall prövas i varje särskilt fall och som i regel blir mindre än vad kroniskt sjuka personer kan få. Det hade varit önskvärt, att man här hade kunnat fullfölja en klar princip, som hade anslutit sig till både de akuta och kroniska fallen.

På ett annat område råder en viss tveksamhet. Det gäller avstängning av personer, behäftade med smittsam tuberkulos. På den punkten är uttalandena något tvekydiga, åtminstone i propositionen, medan utskottet medger att det, även om en avstängning enligt tuberkulosförordningens bestämmelser inte kan få förekomma enligt de nya bestämmelserna, inte är uteslutet att avstängning av en tuberkulöst smittsam person kan länkas äga rum med stöd av livsmedelsstadgans bestämmelser.

En annan omständighet, som kan förefalla något tveksam, är att ersättningen till tillfälliga smittbärare inte är beroende av om förlust uppkommit i andra fall

än då vederbörande får lön som utgår av allmänna medel. En konsekvens av detta, och en rätt stötande sådan, är att om någon blivit avstängd från arbete med livsmedel med stöd av livsmedelsstadgan ingenting hindrar vederbörande från att kanske nästa dag ta anställning i arbete av annan natur, alltså arbete som inte har med livsmedel att göra, och samtidigt uppbära full sjukpenning såsom akut smittbärare och full lön i det nya yrket.

Ersättning för kostnader för laboratorieundersökning vid en epidemi kommer enligt den föreslagna kompletterande kungörelsen att utgå till företagare, som har haft kostnader därför, i den mån de överstiger 1 000 kronor.

I motionsform har frambållits dels att gränsen 1 000 kronor är alltför hög i jämförelse med vad som gäller i andra sammanhang, nämligen vid kassation av livsmedelspartier, och dels att huvudproblemet här är att klarlägga var gränsen går mellan epidemidistriktets och företagarens skyldighet att bekosta proven. Innan denna gräns är känd, vet man inte heller omfattningen av statens ersättningsskyldighet, eftersom denna skyldighet inträder först när företagaren har drabbats av vissa utgifter för ändamålet.

Utskottet har emellertid inte velat göra någonting åt dessa brister i bestämmelserna, om man bortser från att utskottet säger, att ersättningsfrågan kanske framdeles får tagas upp till förnyat övervägande.

Efter att ha påvisat dessa skönhetsfel i en i övrigt förträfflig lagstiftning — det kanske finns ytterligare några smärre skönhetsfel — vill jag sluta med att uttala, att jag inte har något yrkande.

Herr **ELOWSSON**, NILS, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Av de för budgetåren 1954/55 och 1955/56 anvisade anslagen skulle enligt gällande bestämmelser tillhopa 600 000 kronor få tagas i anspråk först sedan Kungl. Maj:t efter särskild framställning av skogsstyrelsen lämnat medgivande därtill.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat åtskilliga inom riksdagen väckta motioner.

I de likalydande motionerna I:146 av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl. och II:202 av herr *Magnusson* m. fl. hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte uttala, att förevarande anslag för budgetåren 1955/56 och 1956/57 i sin helhet skulle utgå till angivet ändamål.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I:475 och II:615, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo å riksstaten för budgetåret 1956/57 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor;

2) att motionerna I:146 och II:202, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionerna I:148 och II:192 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t

ville hänskjuta de i motionerna I:147 och II:193 ävensom de i motionerna I:385 och II:622 berörda spörsmålen till prövning av 1955 års skogsvårdsutredning.

Reservation hade anförts av herrar *Nord, Eskilsson, Uno Olofsson, Johnsson* i Kastanjegården, *Hæggbloom, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2) hemställa, att motionerna I:146 och II:202, såvitt nu vore i fråga, måtte anses besvarade med vad i det av reservanterna föreslagna yttrandet anförts.

Den av reservanterna förordade motiveringen innehöll ett uttalande av följande lydelse:

»Det i motionerna I:146 och II:202 uttalade önskemålet, att förevarande anslag för budgetåren 1955/56 och 1956/57 i sin helhet skall utgå till angivet ändamål, finner utskottet i likhet med skogsstyrelsen beaktansvärt, då i motsatt fall av riksdagen beslutade anslagshöjningar i mer eller mindre grad blir verkningslösa.»

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 26, där förevarande punkt i huvudtiteln behandlas, redovisas en lång rad motioner, som behandlar frågan om anslag till enskilda skogsbilvägar. De många motionerna är i och för sig ett värtaligt vittnesbörd om den vikt, som man från olika håll tillmäter frågan om ett väl utvecklat vägväsen för skogens behov. Det gäller både de allmänna vägarna och enskilda skogsbilvägar; för en rationell skogsproduktion har båda dessa kategorier lika stor betydelse. Vid årets skogsvecka var vägväsendets utveckling och betydelse för skogsbruket det stora debattämnet. Där utsattes statens sätt att sköta det allmänna vägväsendet för en mycket skarp kritik, och i olika sammanhang klandrades anslagspolitiken på detta område. Eftersom flera av de i dag behandlade motionerna också innehåller önskemål om ökad medelstildelning till skogsbilvägar, an-

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar

sluter de sig på sätt och vis till den framförda kritiken.

Jordbruksutskottet uttalar sig i sitt utlåtande inledningsvis mycket positivt beträffande de framförda önskemålen. Utskottet säger: »Utskottet vill erinra om att det tidigare vid ett flertal tillfällen givit uttryck åt uppfattningen att en förbättring och utvidgning av skogsvägnätet är att anse såsom en av de mest angelägna rationaliseringsåtgärderna på det skogliga området. Otvivelaktigt har behovet av bilvägar för skogsbruket ökat än mer på senare tid.» Men eftersom det även på detta område finns en kommitté, 1955 års skogsvårdsutredning, nöjer sig utskottet efter denna positiva deklARATION med att hänvisa de olika motionerna till denna utredning.

Liksom övriga reservanter har jag anslutit mig till utskottets skrivning i det stora hela, dock med undantag för vad utskottet anför i ett stycke i sitt utlåtande, där man behandlar ett par motioner, nr 146 i första kammaren och nr 202 i andra kammaren, som jag skulle särskilt vilja yttra några ord om. Utskottet avstyrker dessa motioner utan någon egentlig motivering och endast med att kort och gott konstatera, att utskottet inte kan biträda det yrkande, som är framställt i motionerna.

Vad syftar då dessa motioner till? Jo, i motionernas kläm hemställes, att riksdagen måtte uttala att förevarande anslag för budgetåren 1955/56 och 1956/57 i sin helhet skall utgå till angivet ändamål. För att teckna bakgrunden till detta yrkande och för att för de av kammarens ledamöter, som till äventyrs kan ha något intresse för denna fråga, ange orsaken till motionerna och min framställning skall jag be att få citera några synpunkter, som skogsstyrelsen framfört i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående anslag för budgetåret 1956/57.

Skogsstyrelsen sade då: »Skogsstyrelsen framhåller, att behovet av bidrag för skogsbilvägar stegras för varje år. Redan de hos skogsvårdsstyrelserna vid innevarande budgetårs början inneliggande bidragsansökningarna motsvarar ett bidragsbelopp av 26 000 000 kronor.»

Skogsstyrelsen anför vidare: »Betydelserna av skogsvägnätets utbyggnad och förbättring framstår för varje år allt klarare. Ett väl utbyggt skogsvägnät förbättrar virkestransporterna och utgör samtidigt ofta en första förutsättning för intensiv skogsvård. — — — Genom vägnätets utbyggnad beredes också möjligheter till framtida förhöjd produktion genom intensivare skogsvård. Den stränga begränsningen av förevarande anslag har enligt skogsstyrelsen medfört, att medlen i huvudsak har måst reserveras för sådana större skogsvägar, som berör många delägare. De höjda kraven på bilvägar vid långa virkestransporter har vidare medfört, att anläggningskostnaderna numera ofta belöper sig till 30 kronor per meter.»

Skogsstyrelsen fortsätter: »Någon mot den stegrade efterfrågan av bidrag svarande höjning av anslaget har ej skett. För budgetåret 1953/54 beviljade visserligen riksdagen ett sammanlagt belopp av 2,1 miljoner kronor mot 1,7 miljoner kronor de föregående åren, men denna höjning blev enligt skogsstyrelsen endast skenbar, eftersom ett belopp av 300 000 kronor spärrades och 100 000 kronor avsågs för speciella vägar i anledning av stormfällningen vintern 1954. Även för innevarande budgetår har ett belopp av 300 000 kronor spärrats. Den medelsökning, som ställts till förfogande under året, inskränker sig sålunda till 500 000 kronor, vilket enligt styrelsen ungefär motsvarar höjningen av vägbyggnadskostnaderna under de senaste fem åren med hänsyn till såväl fördyring som standardhöjning. Någon vidgad verksamhet i jämförelse med tidigare period medger ökningen ej.»

Det var med anledning av denna framställning från skogsstyrelsens sida som vi vid årets början väckte motionen, som gick ut på att de anvisade medlen i sin helhet skulle utgå för angivet ändamål. Om så bleve fallet, kunde det stora medelsbehovet bättre tillgodoses än för närvarande, och eftersläpningen när det gäller byggandet av skogsbilvägar inhämtas snabbare.

I reservationen av herr Nord m. fl.

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar

har vi anslutit oss till motionens önskemål, och jag ber därför, herr talman, att med detta få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! Det är jordbruksutskottets och alla skogsintresserades mening, att en utbyggnad av skogsbilvägarna här i landet är nödvändig och bör ske. Riksdagen har visat sitt intresse genom att i fjol bevilja 2,5 miljoner kronor för ändamålet — en höjning av anslaget med 800 000 kronor.

Vederbörande statsråd har nu inte begärt någon höjning för budgetåret 1956/57, och detta beror därpå att det år 1955 tillsatts en kommitté för att utreda just förhållandena om hur dylika vägar skall planeras på litet längre sikt — det är nämligen nödvändigt att göra det — och att i övrigt utreda frågor som gäller det enskilda skogsbruket i landet. När vi har en utredning, som arbetar på området, är det kutym att man inte ändrar på anslagsposterna eller något nämnvärt på verksamheten inom det område, som utredningen skall omfatta. Detta är anledningen till jordbruksutskottets inställning till den motion, varom herr Eskilsson nu talade.

När herr Eskilsson sade, att 300 000 kronor var infrusna, är detta inte riktigt. Det förhåller sig på det sättet, att dessa medel icke får användas, förrän ansökan har kommit in till Kungl. Maj:t från skogsstyrelsen om att få utnyttja medlen. Men 1,9 miljoner kronor är ju i alla fall till fri disposition, och det är därför underligt när man säger i reservationen, att man anser att anslagshöjningarna på detta sätt blir verkningslösa. Så är långt ifrån fallet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! Det behov, som nu har motiverats av herr Eskilsson är ju ytterligare motiverat av skogsstyrelsen i dess

framställning för nästkommande budgetår. Även utskottet har för sin del varit positivt inställt till det hela.

Vad som emellertid inträffat med de medel, som står till förfogande, är att regeringen anlagt arbetsmarknadssynpunkter på frågan och alltså sin rätt likmätigt spärrat ett visst belopp. Det är klart, att regeringen har rätt att göra det — det är ju i enlighet med regeringsformens föreskrifter — varför vi inte har någonting att erinra mot det. Men jag vill bara med några ord erinra om att när man lägger arbetsmarknadssynpunkter på det hela, så är detta inte det rätta sättet att vinna någon besparing, ty dessa skogsbilvägar är avsedda att förbilliga avverkningen och därmed förbilliga kostnaderna för att få fram virket till ordentliga vägar. Det är sålunda en besparing, som härigenom förhindras.

Vi skall också komma ihåg, att avsevärda besparingar skulle kunna göras i arbetarnas bostads- och transportkostnader, om det funnes vägar, som möjliggjorde, att vederbörande kunde nå sina ordinarie bostäder, varigenom man släppe kostnaderna för kojbyggnader och alla andra kostnader. Det är därför enligt min uppfattning inte någon som helst investeringsbesparing, som här föreligger, utan det är helt enkelt bara ett fördröjande av hela denna behjärtansvärda fråga. Detta har varit anledningen till att jag anslutit mig till reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Med anledning av vad herr Bror Nilsson yttrade ber jag att få peka på att i den motion, som jag nyss talade för, har vi inte begärt någon förhöjning av det utgående anslaget. Vi har inte heller i reservationen anslutit oss till de motioner, vari man begärt höjning av anslaget för nästkommande budgetår av de skäl, som jag angav i mitt första anförande. Vi har bara i motionen och reservationen begärt, att de pengar, som har anvisats för detta ändamål såväl för innevarande som för näst-

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar

kommande budgetår, också skall få tagas i anspråk för ändamålet, eftersom behovet är så stort. Vi har ansett, att det behövligen beloppet är så blygsamt att man åtminstone borde få utnyttja det belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit och som riksdagen också har anvisat. Det är endast detta yrkande, som innefattas i den motion, som jag talade om, och i den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Jag har inte suttit med i utskottet vid behandlingen av detta ärende och återfinnes därför inte heller bland reservanterna. Jag skall emellertid i anledning av vad herr Bror Nilsson yttrade be att få tillrättalägga ett par saker.

Det är riktigt, att 1955 års skogsvårdsutredning på särskild önskan har fått i uppdrag att även reda ut finansieringen av skogsbilvägbyggandet. Jag tillhör utredningen och kan därför nämna, att vi rätt snart kom underfund med att om vi skall utreda skogsvårdens problem, så kommer vi icke ifrån skogsbilvägarna. Nu sade herr Bror Nilsson, att dessa 600 000 kronor, som är spärrade, lösgöres, så snart skogsstyrelsen kommer in med en anhållan om att få utnyttja pengarna. Men så är inte fallet, ty skogsstyrelsen har nog gjort allt vad styrelsen kan för att få loss dessa pengar, hittills utan att lyckas. Jag vill påpeka, att här föreligger ansökningar om bidrag uppgående till icke mindre än 26 miljoner kronor. Skogsstyrelsen är säkert den första att beklaga, att inte mer pengar ställes till förfogande. Det framgår också av det yttrande, som skogsstyrelsen avgivit och som är fogat till utskottsutlåtandet. Det framgår väl också indirekt därav att skogsstyrelsen begär hela 5 miljoner kronor i anslag för nästa budgetår. Jag finner det vara fel att spärra dessa medel, särskilt som statsrådet i olika sammanhang särskilt pekat på den ökade medelstildelning, som kommit skogsbruket till del. Det är därför ganska anmärkningsvärt att man trots det före-

liggande stora behovet spärrar pengar på detta sätt, och jag vet inte om det förekommer på något annat än vägbyggandets område — i varje fall har jag inte uppmärksammat det.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat säga, att jag kommer att rösta med reservanterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av det återstående ärendet på föredragningslistan, allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skall utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Detta förslag antogs.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under åt-

tonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 243, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. och till beföringskurser för folkskollärare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset;

nr 114, i anledning av väckta motioner angående dels godkännande av visst förslag till avtal rörande forskning och undervisning i kardiologi vid Södersjukhuset, dels ock anvisande av ett anslag för ändamålet; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Tullverket: Anskaffning av viss materiel jämte i ämnet väckt motion, m. m.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handelsamarbete (OTC) m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för glass;

bankoutskottets memorial nr 29, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Jönninge 1^a i Uppsala län m. fl. fastigheter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.03.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 15 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Werner* anmälde, att han den 14 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.; samt

nr 244, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om beskattning av resekostnads- och traktamentsersättningar.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av rättshjälpsavtal mellan Sverige och Frankrike; samt

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 (nr 84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser, nr 249, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i fiskerättslagen m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, statsutskottets utlåtanden nr 110—115, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 43 och 44, bankoutskottets memorial nr 29, första lagutskottets utlåtande nr 28, andra lagutskottets utlåtande nr 31, samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

På framställning av herr talmannen beslöts att allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22 skulle uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen; samt

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen m. m.; statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstebostadssystemet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.; samt

nr 120, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets memorial nr 47, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

första lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 29, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektiv minskning av bilstölder, m. m.;

andra lagutskottets memorial nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om ändring av 7 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 598, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, m. m.;

nr 599, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, m. m.;

nr 600, av herrar *Birke* och *Aastrup*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet;

nr 601, av herr *Öhman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.;

nr 602, av herr *Öhman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.;

nr 603, av herr *Öhman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.;

nr 604, av herr *Öhman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.; samt

nr 605, av herrar *Danmans* och *Huss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.05.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 16 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 9 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bilagda läkarintyg anhåller undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under i intyget angiven tid.

Fagersta den 15 maj 1956

Nils Ståhle

Härmed intygas på begäran, att riksdagsman *Nils Ståhle*, Fagersta, på grund av allmän kraftnedsättning efter genomgången influensa är i behov av vila under tiden 16/5—31/5 1956 och är under denna tid förhindrad tjänstgöra i riksdagen.

Fagersta den 15/5 1956

Karl Holmgren

e. provinsialläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att en gemensam omröstning komme att anställas vid början av kamrarnas sammanträden fredagen den 18 i denna månad kl. 13.00.

Vidare meddelade herr talmannen, att kvällsplenum icke komme att anordnas nämnda dag.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels och suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Ordet lämnades på begäran till herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Sjödahl
 Nilsson, Hjalmar
 Lindblom
 Hermansson, Albert
 Elofsson, Gustaf
 Falk
 Fahlander
 Sundelin
 Ewerlöf
 Mogård
 Andersson, Lars
 Anderberg
 Ohlon
 Hesselbom
 Boo
 Werner
 Bergman
 Spetz
 Heüman
 Velander
 Johansson, Rune
 Pålsson
 Bergh, Ragnar
 Olofsson, Per

Sedan denna lista upplästes och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgälds-

Om lån ur kyrkofonden till vissa skoglösa pastorat

kontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Elowsson, Nils
 Damström
 Weiland
 Holmqvist
 Eliasson
 fru Carlqvist
 Eriksson
 Andersson, Axel
 Svärd
 Jacobsson

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Om lån ur kyrkofonden till vissa skoglösa pastorat

Herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet **PERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantz interpellation om lån ur kyrkofonden till vissa skoglösa pastorat, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Mannerskantz till mig riktat följande fråga:

Kan man förvänta, att statsrådet till årets riksdag framlägger förslag i anledning av 1951 års kyrkomötes skrivelse nr 27 angående räntefria lån ur kyrkofonden till vissa skoglösa pastorat?

Till svar härför vill jag anföra följande. Den fråga om lånemöjlighet, som avses i interpellationen, är utan tvekan viktig för vissa pastorat, framför allt pastora-ten på Öland. Som interpellanten själv antytt, finns emellertid även andra frågor rörande den eklestastika boställsordningen, som behöver utredas. Jag har icke ansett mig kunna lösgöra den nu avsedda frågan ur det större sammanhanget och för riksdagen lägga fram ett separat förslag beträffande räntefria lån till vis-

sa skoglösa pastorat. Jag har emellertid i vår låtit inom departementet verkställa en allmän genomgång av de problem rörande den eklestastika boställsordningen, som bör utredas, och är beredd att inom den närmaste tiden utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att få tillkalla en eller flera särskilda utredningsmän för ändamålet. En av de viktigare uppgifterna för dessa utredningsmän kommer att bli den utredning som 1951 års kyrkomöte anhöll om.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, som jag emellertid tycker endast delvis är ägnat att glädja interpellanten.

Det har nämligen nu gått fem och ett halvt år sedan kyrkomötet fattade beslut i denna fråga och hemstälde, att åtgärder måtte vidtagas så att de pastorat, som inte har några skogstillgångar och vilkas åkerarrenden ger så dålig avkastning, att de inte själva kan finansiera uppförandet av ett ordentligt byggnadstillstånd, skall kunna få låna pengar ur kyrkofonden utan ränta. Nu meddelar herr statsrådet, att han avser att utreda denna fråga jämte en del andra till som sammanhänger med den eklestastika boställsordningen. Det meddelandet ger mig anledning att undra, varför denna utredning inte kunnat påbörjas redan för fem år sedan. Det borde väl ha varit lika möjligt då som nu. När så emellertid inte skett, tycker jag att det skulle ha varit mycket önskvärdt att denna speciella fråga nu kunnat utredas för sig. Det bör dock inte vara någon särskilt stor och besvärlig uppgift att här få fram bestämmelser som möjliggör de lån ur kyrkofonden som det här gäller.

Jag är inte särskilt glad över det ytterligare dröjsmål, som här kommer att uppstå, eftersom det faktiskt hastar när det gäller dessa gårdar. De finns framför allt på Öland. Jag har själv varit och sett många av dem. Det rör sig ofta om relativt stora gårdar med lätta och dåliga jordar. Man kan inte där pressa upp arrendena så mycket att de kan finansiera

Om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet

både amortering och ränta på kostnaden för uppförandet av erforderliga ekonomibyggnader, som brukar kosta mer än hundratusen kronor. Skulle man däremot kunna räkna endast med amortering, skulle arrendena relativt snabbt kunna förslå härtill. Kyrkofonden skulle ju sedan kunna komma i det läget, att man därifrån inte behövde ge så stora tillskott till prästerskapets avlöning i dessa pastorat. På så sätt får man igen en betydande del av den ränta, som kyrkofonden skulle få avstå från. Därigenom är denna anordning i viss mån självfinansierande.

Jag vill sluta med, herr talman, att uttala den förhoppningen, att herr statsrådet, som själv deltagit i kyrkomötets beslut i detta ärende och som alltså, enligt vad jag förstår, gärna vill ha någon ordning på denna fråga, nu tar fram den niosvansade katten och lagar så att det går undan med detta.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **LANGE**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Franzéns interpellation om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Franzén har i en interpellation frågat mig

1) om jag uppmärksammat de otillfredsställande förhållanden, som kännetecknar sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet och — därest så är förhållandet — om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att skapa en sådan trafikorganisation, att transporter mellan Gotland och fastlandet kan utföras till samma kostnader som på sträckor av motsvarande längd i andra delar av landet, samt

2) huruvida jag är villig medverka till att 1954 års öutredning får direktiv att i

samband med pågående utredning angående sysselsättningsproblemen på Gotland även pröva frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet.

I anledning därav vill jag till en början erinra, att chefen för kommunikationsdepartementet, inom vilket departement hithörande frågor handlades intill utgången av år 1955, i svar i november 1953 på en interpellation av herr Franzén angående åtgärder i anledning av Gotlandskommitténs år 1951 avgivna och av remissmyndigheterna starkt kritiserade förslag framhöll, att en omfattande rationalisering av transporter mellan Gotland och fastlandet ägt rum efter det att förslaget framlagts genom Ångfartygsaktiebolaget Gotlands egen försorg och att — sedan denna första etapp av rationaliseringsarbetet då vore slutförd — förhandlingar inletts mellan bolaget och kommunikationsdepartementet om trafikens framtida utformning.

Jag vill nu med anknytning härtill anføra, att ehuru rationaliseringen av bolagets verksamhet därefter fortsatt, denna dock i vad avser särskilt transporter av kött fortfarande synes ge fog för önskemål om ytterligare förbättringar. Beträffande hithörande spörsmål har, som interpellanten torde veta, överläggningar i olika omgångar ägt rum. Ett av syftena med dessa överläggningar har varit att söka lägga grunden till ett samarbete mellan det gottländska näringslivet och ångfartygsbolaget och att klarlägga i vilken utsträckning trafikanternas önskemål kan tillgodoses genom åtgärder från bolagets sida. Den sista fasen i överläggningarna utmynnade i att man i januari i år vid sammanträde i Visby beslöt uppdra åt en lokal kommitté av fyra ledamöter att utreda *dels* behovet av en eller två nya båtar för Gotlandstrafiken samt kostnaden härför *dels* ock när och hur en erforderlig ombyggnad av Visby hamn kunde ordnas. En representant för handelsdepartementet skall närvara vid kommitténs överläggningar såsom departementets rapportör och kontaktman. Vidare beslöts vid sammanträdet, att andelsslakteriföreningen

Om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet

och bolaget snarast skulle taga kontakt för att om möjligt undanröja eller minska aktuella svårigheter i fråga om transport av kött i kylutrymmen.

Såsom framgår av det sagda, har man i vederbörande departement haft sin uppmärksamhet fäst på frågan om sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Jag vill för min egen del understryka, att det givetvis ur olika synpunkter är av största betydelse, att dessa förbindelser ordnas på ett tillfredsställande sätt. Av lätt insedda skäl bör emellertid resultatet av den i år tillsatta kommitténs arbete avvaktas, innan ställning toges till frågan om eventuella åtgärder från statens sida.

Vad angår interpellantens andra fråga är mitt svar, att jag är tveksam om lämpligheten att belasta 1954 års öutredning, som redan har omfattande arbetsuppgifter, också med utredning av frågan om sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet.

Herr FRANZÉN (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Jag framställde i den två frågor. Den första är huruvida herr statsrådet uppmärksammat de otillfredsställande förhållanden, som kännetecknar sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet, och — därest så är förhållandet — om herr statsrådet har för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att skapa en sådan trafikorganisation, att transporten mellan Gotland och fastlandet kan utföras till samma kostnader som på sträckor av motsvarande längd i andra delar av landet. Den andra frågan gällde huruvida herr statsrådet är villig att medverka till att 1954 års öutredning får direktiv att i samband med pågående utredning angående sysselsättningsproblemen på Gotland även pröva frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet.

När jag ställde frågan om inte utredningen även kunde få direktiv att utreda trafikproblemen, var det därför att denna utredning arbetar med att lösa

sysselsättningsproblemen på Gotland. Om det skall bli ökad företagsamhet och därmed ökad sysselsättning är sjöfartsförbindelserna den viktigaste frågan; det är den väsentligaste frågan på Gotland för att näringslivet där skall kunna utvecklas i önskad riktning.

Herr statsrådet är tveksam om lämpligheten att belasta 1954 års öutredning med trafikspörsmål. Men frågan om kommunikationerna hänger dock intimt samman med sysselsättningsproblemen. Om utredningen fick direktiv att fortsätta med trafikfrågorna, kanske de kunde lösas snabbare. Det är nu tio år sedan riksdagen beslöt att tillsätta utredningen, och kommittén framlade sitt betänkande år 1951. Man kan alltså inte säga att arbetet har nämnvärt forcerats.

Herr statsrådet erinrade i sitt svar om att Gotlandskommitténs förslag starkt kritiserades av remissmyndigheterna. Det är nog riktigt, men de förbättringar som ändå har skett med trafiken vid Gotlands Ångfartygsaktiebolag har i alla fall vidtagits i enlighet med de synpunkter som utredningen framförde.

Herr statsrådet påpekade även i sitt svar, att den sista fasen i överläggningarna utmynnade i ett sammantråde under januari i år i Visby, där man beslöt att uppdraga åt en lokal kommitté att utreda dessa frågor. Jag hoppas att denna kommitté så fort som möjligt sätter i gång och arbetar snabbt. Jag är inte säker på att denna kommitté har haft något sammantråde sedan den blev tillsatt.

Det går alltför långsamt med denna fråga, som är av avgörande betydelse för Gotlands näringsliv och Gotlands folk. Enligt min mening fordras en helt ny trafikorganisation, varvid det allmänna på samma sätt som sker i andra delar av landet måste ta ansvaret för att det kapital som erfordras kommer fram.

Jag skall ta mig friheten att nämna ett exempel på hur orimligt det nu är. En bilägare får betala 125 à 150 kronor för att få sin bil övertransporterad med båt. Om man t. ex. för en sällskapsresa skall föra över en buss, får man betala en fraktagift av 700 à 800 kronor och

Ang. systemet med s. k. delade telefonledningar

ofta ännu mer. Dessa dryga avgifter, som gotlänningarna måste erlægga innan riksvägnätet på fastlandet över huvud taget kan användas, är en tung börda för bilismen, den yrkesmässiga såväl som den icke yrkesmässiga. Det måste betraktas som en orättvisa särskilt mot de gotländska bil- och bussägarna, som betalar fordonsskatt i samma utsträckning som andra men därutöver har att bära de dryga kostnaderna för att få sina fordon transporterade över till fastlandet. Det är nödvändigt att skapa sådana sjöfartsförbindelser, att transporter och trafik inte ställer sig dyrare för gotlänningarna än i andra delar av landet med motsvarande fraktavstånd.

Det skulle kunna anläggas flera synpunkter på denna för Gotland så viktiga fråga, men jag skall här sluta med att understryka vad herr statsrådet säger i slutet av sitt svar: »Jag vill för min del understryka, att det givetvis ur olika synpunkter är av största betydelse, att dessa förbindelser ordnas på ett tillfredsställande sätt. Av lätt insedda skäl bör emellertid resultatet av den i år tillsatta kommitténs arbete avvaktas, innan ställning togs till frågan om eventuella åtgärder från statens sida.»

Herr statsråd! Nu hoppas jag att den tillsatta kommittén kommer i arbete och arbetar så snabbt som möjligt.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Den kommitté som tillsattes för utredning av denna fråga har tillkommit på lokalt initiativ. Den tillsattes nämligen på ett sammanträde — om jag är rätt underrättad — under ordförandeskap av Gotlands landshövding. Herr Franzén torde vara ense med mig om att man bör avvakta resultatet av kommitténs arbete, innan staten vidtar några åtgärder på detta område. Det ligger närmare till hands för herr Franzén att tala med ledamöterna i kommittén, som torde stå herr Franzén ganska nära, än att till mig rikta en uppmaning, att kommitténs arbete bör påskyndas. Jag tror, att herr Franzén kan nå bättre resultat, om han talar med de kommittera-

de och inte med mig i denna fråga. Kommittén har ju inte tillkommit på mitt initiativ.

Herr **FRANZÉN** (bf):

Det har jag varit i tillfälle att göra. Jag var med på det sammanträde, där kommittén tillsattes, men jag är tveksam om man kommer någonstans med dessa frågor utan viss garanti från statens sida.

Jag tar emellertid fasta på herr statsrådets uttalande, att herr statsrådet kommer att medverka till att det i framtiden blir stöd från det allmännas sida.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. systemet med s. k. delade telefonledningar

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **ANDERSSON**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Pålssons interpellation angående systemet med s. k. delade telefonledningar, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Herr Pålsson har frågat mig

1. om jag anser, att nuvarande system med delade telefonledningar medger en fullgod och från rättvisesynpunkt godtagbar service; samt

2. om så inte är fallet, om jag ämnar vidta åtgärder för att åstadkomma en mera tillfredsställande ordning.

Som interpellanten påpekat är den service, som de delade telefonledningarna kan medge, inte under alla omständigheter fullt jämförbar med den, som kan uppnås genom individuella ledningar. Olägenheten med delad ledning är främst risk för att den gemensamma ledningen kan vara upptagen, när den ena abonnenten önskar ringa eller bli uppringd. I äldre anläggningar vid manuell stationer finns en annan olägenhet, nämligen att båda abonnenterna hör signalerna, men denna olägenhet kommer att successivt försvinna i och med att televerket börjat tillhandahålla apparat-typer med individuell signalgivning.

Ang. systemet med s. k. delade telefonledningar

Som regel utnyttjas abonnentledningarna på landsbygden endast för 2 å 3 avgående samtal per dag. Om man antar, att antalet ankommande samtal är lika stort, innebär detta med en genomsnittlig samtalstid av 5 minuter, att beläggningstiden per abonnent inte uppgår till mer än 20 å 30 minuter per dag. Systemet med delad ledning förekommer enligt uppgift från telestyrelsen inte i fråga om abonnemang med högt samtalsantal.

Interpellantens uppgift att i en del fall ända upp till tio abonnenter skulle vara hänvisade till en och samma ledning torde avse fall, då ett antal abonnenter kopplats till en mindre typ av hel- eller halvautomatisk telefonväxel för maximalt 10 abonnenter. Växeln är då ansluten med en eller två ledningar till överordnad sektion. Dessa växlar har som regel satts upp i glesbygder för att tillgodose telefonbehovet för en mindre grupp abonnenter med litet samtalsbehov. Det är här fråga om fall, då anläggningskostnaden för anslutning av abonnenterna till närmaste station skulle bli onormalt hög.

Förr, då abonnenterna själva hade att bestrida kostnaderna för ledning utanför ett visst för varje telefonstation avdelat s. k. frikretsområde, lät de ofta bygga delade ledningar för att minska kostnaderna. Sedan bestämmelsen om fria abonnentledningar trätt i kraft den 1 januari 1948, har tillströmningen av nya abonnenter varit synnerligen stark. Detta gäller särskilt landsbygden och då speciellt abonnenter med långa och kostnadskrävande ledningar. Kravet på ökade installationer av telefoner har gått jämsides med starkt ökade kostnader. Anläggningskostnaderna för ett telefonabonnemang på landsbygden uppgår nu i genomsnitt till 2 350 kronor under det att motsvarande genomsnitt för tätorterna är 850 kronor. Det är enligt min mening naturligt, om man under sådana förhållanden tar vara på de möjligheter som finns att hålla telefonkostnaderna nere. I ett läge som det nuvarande med investeringsbegränsningar skulle en övergång till enbart separata ledningar

innebära att årligen ett färre antal personer än för närvarande skulle kunna få telefon. Den redan nu stora kön av människor, som väntar på ny telefon, skulle alltså växa och väntetiderna ytterligare förlängas.

För de olägenheter, som följer med delad ledning, får abonnenterna kompensation genom lägre kvartalsavgifter. Att därutöver i någon annan form lämna ytterligare kompensation finner jag icke motiverat.

Jag vill slutligen framhålla, att vårt land internationellt sett ligger mycket långt framme på det område interpellanten berört. Här i landet uppgår nämligen antalet abonnenter med delad ledning till endast omkring 3 % av hela antalet. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande antal i Danmark uppgår till 23 %, i Schweiz till 9 %, i Storbritannien till 20 % och i USA till 56 %. Räknar man enbart bostadsabonnenter stiger siffran för USA till 67 %. I Storbritannien inkopplas för närvarande med hänsyn till investeringsbegränsningarna ca 84 % av alla nya abonnenter på delad ledning.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att televerket inom ramen för de ekonomiska resurserna synes lämna en service åt abonnenter med delade ledningar, som enligt min mening måste betecknas som acceptabel. Med hänsyn till de lägre kvartalsavgifterna, som tillämpas för sådana abonnenter, förefaller mig den lämnade servicen godtagbar sedd även ur rättvisesynpunkt.

Herr PALSSON (bf):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Emellertid är svarets innehåll sådant, att det inte helt tillfredsställer interpellantens synpunkter och syften och jag önskar därför säga några ord i detta sammanhang. Först vill jag emellertid säga, att jag ger mitt oreserverade erkännande åt att televerket i stort sett har skött servicen för abonnenterna på ett alldeles utmärkt sätt.

Ang. systemet med s. k. delade telefonledningar

Den grupp som interpellationen tagit sikte på är visserligen procentuellt liten — det är 3 procent — men antalet är dock 57 000, och det synes mig att man inte bör förbise vad en skäligen hänsyn till denna abonnentgrupp fordrar. Det kan vara riktigt att den redovisade beläggningsstiden, som det i interpellations svaret uppges inte uppgår till mer än 20 eller 30 minuter per dag, och jag skall inte taga upp någon debatt på den punkten, men om vi antar att det är fyra abonnenter på en gemensam ledning, blir det i alla fall ett par timmar om dagen, och vi får komma ihåg att flertalet av dessa abonnenter har sin dagliga sysselsättning så ordnad, att det är morgnar och kvällar som de företrädesvis använder telefonen, och då kan det givetvis bli en viss trängsel, som i vissa fall kan bli rätt besvärlig.

Det är kanske inte enbart i de rena glesbygderna, som de delade ledningarna förekommer. Jag gjorde häromdagen en hastig titt i telefonkatalogen i min hemtrakt, och fann att det på en medelstor landsbygdstation med 56 abonnenter förekom inte mindre än 20 med delad ledning, varav sex med C-nummer, i vilket sistnämnda fall det alltså finns 3 apparater på varje ledning. Det var alltså endast 36 enkla ledningar; de andra 20 hade delade.

Herr statsrådet framhåller, att abonnenterna får kompensation för de olägenheter som följer med delade ledningar genom lägre kvartalsavgifter. Det är riktigt, men det är en mycket ringa kompensation som lämnas; det är 5 kronor per kvartal, d. v. s. 20 kronor per år. Detta är skillnaden både med nu gällande taxa och med den som träder i kraft efter automatiseringen.

Jag hade i min interpellation yttrat beträffande just detta avsnitt: »Önskvärt vore att de olägenheter, som är förenade med delade telefonledningar, kunde undanröjas och samtliga abonnenter såvitt möjligt kunde beredas likvärdig service. I varje fall synes det skäligt att den höga inträdesavgiften minskades för abonnenter med delad ledning.» Inträdesavgiften är som bekant 300 kronor, och om det finns fyra abonnenter på en och samma

ledning, får de under nuvarande förhållanden — det är ju en enkel multiplikation — betala 1 200 kronor i inträdesavgift. Det är den omständigheten som enligt min mening rimligen borde föranleda överväganden om viss ändring. Jag gör ingen invändning mot påpekandet, att anläggningskostnaderna för landsbygdsubbonnemang är väsentligt högre än motsvarande kostnader i tätorterna. I förra fallet är kostnaden angiven till 2 350 kronor och i senare fallet till 850 kronor, och jag håller för troligt, att dessa siffror kan vara riktiga. Men jag vill erinra om att televerket och statsmakterna väl ändå har gått in för att en utjämnning i det avseendet skall ske. Det vore orimligt, om dessa abonnenter på landsbygden skulle behöva betala ännu mer än de gör; det gäller dock i många fall människor som har det allra största behovet av telefon för att nå kontakt med kringliggande bygd och yttervärlden i övrigt.

Det är knappast alldeles rimligt att ovanpå redovisningen av anläggningskostnaderna säga att det är naturligt att televerket tar vara på de möjligheter som finns att hålla telefonkostnaderna nere. Det förefaller mig som om andra utvägar skulle finnas än att ta ut full inträdesavgift av dessa abonnenter — orden i svaret måste väl sikta på just den saken.

Sedan är det i och för sig mycket glädjande, att vi ligger så långt framme som svaret redovisar när det gäller telefonservice, jämfört med övriga länder i Europa och Amerika. Men den omständigheten lär knappast utgöra något starkt motiv för att bibehålla den orimligt höga inträdesavgift som gäller speciellt för de abonnenter som har delade ledningar. Kompensationen till dem i form av lägre kvartalsavgifter utgör som nämnt bara 20 kronor per år. De fyra abonnenterna på en och samma ledning får med andra ord en kompensation av sammanlagt 80 kronor, samtidigt som de får betala inträdesavgifter på tillsammans 1 200 kronor. Det är kanske en något mager kompensation. Jag måste säga, herr talman, att jag inte kan dela statsrådets uppfattning att de lägre kvartalsavgifterna skul-

Om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

le vara av den betydelse, att den höga inträdesavgiften för de nämnda abonnenterna skulle kunna anses godtagbar ur rättvisesynpunkt.

Samtidigt som jag än en gång tackar för svaret, skulle jag därför vilja rikta en vädjan till statsrådet att överväga möjligheterna att bereda dessa abonnenter en lindring i fråga om inträdesavgiften.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

Ordet gavs härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara jämväl herr Weilands interpellation om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Herr Weiland har frågat mig

1) om jag är villig att låta undersöka möjligheten att minska rikstelefonkatalogen genom minskning av annonsutrymme; och

2) om det är möjligt att vartannat år trycka endast ett supplement till katalogen.

Beträffande den första frågan får jag framhålla följande.

Hos många affärsabbonenter finns ett starkt behov att på ett eller annat sätt komma mera till synes i den stora massan av abonnenter eller att få framhålla någon särskild specialitet i sin tillverkning eller försäljning. Annonsering lämpar sig synnerligen väl härför. Därtill kommer att telefonkatalogens stora spridning även gör en annonsering i densamma särskilt värdefull. Med hänsyn härtill har telestyrelsen hävdad, att annonserna är fullt berättigade, om de inte ges en sådan omfattning, att de försvårar läsningen av katalogtexten.

Samma uppfattning tycks även vara den internationellt mest förhärskande. Hos telestyrelsen förvaras kataloger från

46 länder. I 43 av dessa tillåtes annonsering.

Det är givet att annonseringen medför icke obetydliga kostnader för ackvisition, papper, tryck, bindning etc. Trots detta tillfördes rikstelefonkatalogens ekonomi under år 1955 ett belopp av omkring 1,8 milj. kronor netto. Om annonserna skulle ha slopats skulle nettokostnaden för katalogen ha ökat med motsvarande belopp eller inte mindre än 35 %.

Interpellanten har uttalat, att man till att börja med kunde slopa all ackvisition. Härtill vill jag framhålla, att även om det stora flertalet annonsörer kommer igen år från år, så är det nödvändigt att kontakta dem årligen. Det måste nämligen verifieras att annonsören fortfarande önskar behålla sin annons och annonsörernas önskemål om stilisering, placering o. s. v. måste inhämtas. En annonsverksamhet utan ackvisition torde väl för övrigt knappast vara tänkbar.

Det katalogutrymme, som annonserna tar i anspråk, utgjorde år 1955 i samtliga katalogdelar genomsnittligt 11 % av hela katalogvolymen. I Stockholmsdelen är annonserna koncentrerade till det förhållandevis tunna yrkesregistret, medan de i abonnentförteckningen, som på grund av sin tjocklek har uppdelats i två band, endast upptar 1,5 % av utrymmet. Om man slopade annonserna där skulle detta helt enkelt inte märkas som någon minskning i katalogens tjocklek från ett år till nästa, i synnerhet som katalogen samtidigt genom abonnenttillströmning ökar med 5 % årligen.

Det synes knappast föreligga något skäl att slopa det bidrag till finansieringen av de höga kostnaderna för rikstelefonkatalogen, som annonsbidragen innebär, särskilt som den övergång till mindre stil, som just nu pågår, kommer att minska katalogvolymen med omkring 25 %.

Vad beträffar interpellantens andra fråga, om det är möjligt att vartannat år trycka endast ett supplement till katalogen, är det klart, att en sådan åtgärd skulle innebära en betydande besparing av papper. Inom telestyrelsen har man det oaktat inte ansett sig böra vidta en

Om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

sådan anordning, beroende på att nackdelarna blir så många och betydande.

Till en början må framhållas, att antalet årliga ändringar i katalogen är mycket stort. År 1955 uppgick dessa till 975 000, varav i Stockholms-delen 161 000. Även om man nöjde sig med att ta med de otvivelaktigt betydelsefullaste ändringarna, såsom nya, transporterade och annullerade abonnemang samt flyttningar, skulle man ändå enbart i Stockholms-delen komma upp i ett antal av 65 000 ändringar. Ett supplement för Stockholms-delen skulle, om det upptog alla ändrade uppgifter, omfatta 900 sidor. Om endast de nödvändigaste ändringarna medtoges, skulle det likväl komma att omfatta 370 sidor.

För allmänheten skulle en sådan anordning bli ganska besvärande. Man skulle sannolikt få räkna med att följden bleve ett större antal felringningar än tidigare. Vidare finge man räkna med en kraftig ökning av arbetsbelastningen på nummerbyråerna. Detta komme i sin tur med nödvändighet att föranleda en utökning av de teletekniska anordningarna och av personalen på dessa tjänsteställen. Någon motsvarande kompensation för televerket genom minskat arbete på redaktionen vore knappast att räkna med.

Slutligen kan anföras, att en inskränkning i utgivningen av rikstelefonkatalogen skulle komma att få konsekvenser också utanför telefonområdet. Katalogen användes ju även som en adresskalender. Som sådan är den för allmänheten den billigaste tänkbara och anlitas för t. ex. besök, budskickning och adressering av postförsändelser. Det är ur denna synpunkt inte oväsentligt att allmänheten lätt tillgängligt har såvitt möjligt korrekta och aktuella uppgifter till sin disposition.

Med hänsyn till det anförda anser jag, att fullständiga kataloger är avgjort att föredra framför att utge supplement vartannat år.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsde-

partementet få framföra mitt tack för det svar jag erhållit på min interpellation.

Tyvärre kan jag dock icke känna mig helt tillfredsställd med svaret. »Hos många affärsabbonnenter finns ett starkt behov av att på ett eller annat sätt komma mera till synes i den stora massan av abonnenter», heter det i svaret, och vidare att »annonsering lämpar sig synnerligen väl härför». Jag är fullt överens med statsrådet härom. Men inte annonsering var som helst och hur som helst. Jag tror nämligen att en konfektionsaffär i en liten landsortsstad inte har någon nämnvärd nytta av att annonsera i rikstelefonkatalogen. Att tala om stor upplaga i detta sammanhang rimmar dåligt. De flesta exemplaren av rikstelefonkatalogen ligger olästa under stor del av årets dagar i den lilla landsortsstaden, där det i regel även finns en liten behändig lokal telefonkatalog, som blir betydligt mera använd än den stora katalogen.

Hela resonemanget om att rikstelefonkatalogen är ett lämpligt och värdefullt annonsorgan är ohållbart. Jag har aldrig hört talas om att någon affärsman ökat sin omsättning genom att annonsera i telefonkatalogen. En företagare, som har ett vidare område för sin verksamhet, kan möjligen ha det. Att annonsering är tillåten i olika länders telefonkataloger är ju inte detsamma som att man genom en hårt driven ackquisition söker att skaffa så mycket annonser som möjligt för ett i det närmaste värdelöst annonsorgan.

Det heter ju att all god reklam bygger på sanning. Så här låter det i en av televerkets egna annonser i katalogen: »Rikstelefonkatalogen sprides över hela landet i för närvarande mer än 2 900 000 exemplar och är därför ett av de effektivaste annonsorgan, som finns.» För det första ber jag att få påpeka, att de flesta annonserna införes endast i en liten del av här nämnda upplaga. Vad skulle det för övrigt gagna »Martins specierier», om annonsen från denna firma eller från firma »Garnboden» infördes i hela upplagan? På ett trettiotal katalogsidor

Om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

från en mindre landsortsstad finnes närmare femtiotalet liknande annonser införda. Ingen akquisitör kan anskaffa annonser för rikstelefonkatalogen av det slag, som förut nämnts och i den omfattning som här skett, om han lämnar sanningsenliga uppgifter om telefonkatalogen som annonsorgan.

Jag skulle sedan vilja efterlysa ytterligare några uppgifter, som jag saknar i statsrådets svar. Hur kan det vara möjligt, att nettokostnaden för katalogen skulle öka med 35 procent, om man slutade med att driva akquisition för annonser till katalogen? För att jag någorlunda skall kunna bedöma hur pass lönsam annonseringen i telefonkatalogen är för televerket, vore jag tacksam att få veta hur stor bruttointkomsten för annonserna är och storleken av hela den provisionssumma, som utgår till den byrå, som sköter annonsanskaffningen — i min interpellation meddelade jag, att jag fått en uppgift om att annonsbyrån har ända upp till 35 procent av bruttot på vissa annonser — och om i den angivna nettosumman, 1,8 miljoner kronor, ingår kostnaden för papper, redigering, sättning av annonserna, inbrytning, färdiggöring, tryckning, bindning, distribution och administration m. m.

För något år sedan lämnades den uppgiften från televerket, att annonserna tog i anspråk 6 procent av utrymmet i katalogen. Nu meddelas, att de genomsnittligt tar i anspråk 11 procent av hela katalogvolymen. Skall annonsanskaffningen drivas med samma kraft även i fortsättningen, dröjer det inte så länge, förrän en fjärdedel av katalogen utgöres av annonser. Är en sådan utveckling önskvärd?

Av statsrådets svar framgår ej heller, hur stor televerkets hela bruttokostnad för katalogen är. Jag vore tacksam att få kännedom härom, liksom om den kostnad omsättningen av hela katalogen belöper sig till. Om denna omsättning tillkommit för att annonsutrymmet skall kunna ökas, hör ju även detta tagas med i beräkningen då det gäller att avgöra vilken den egentliga bruttointkomsten är för annonserna.

Slutligen vore jag även tacksam att få kännedom om huruvida inkomsterna för extra text redovisas som annonsinkomster.

Vad jag nu sagt, gäller i stort sett icke yrkesregistret.

I telefonkatalogen finner vi på en av de första sidorna följande annons: »Korta, koncisa kataloguppgifter. Uppräkningar av olika avdelningar utan eget direkt nummer bidra till att göra katalogen onödigt omfångsrik. Det räcker med att i kort, koncis form ange den titel eller yrkesbeteckning, som bäst tjänar identifieringen.» Man kan fråga sig, om det är lämpligt att en annonsbyrå har monopol på annonsanskaffningen år efter år. Kan man inte göra det antagandet, att annonsbyrån på grund av kostnaderna för dessa annonser har större bruttointkomst, åtminstone procentuellt, av annonseringen än televerket?

När det sedan gäller tryckning av supplementet vartannat år kan man fråga: Är det riktigt, att nummerbyråns belastning på de olika telefonstationerna skulle öka i oroväckande grad, om man vartannat år endast tryckte ett supplement till katalogen? Ytterst få abonnenter köper ju nu alla katalogdelarna, och de flesta har sålunda utanför det område, som ingår i den del av katalogen de erhåller gratis, inte någon annan möjlighet att själva ta reda på de telefonnummer de önskar få kännedom om än genom att anlita nummerbyrån. Kunde man gå in för att endast trycka ett supplement vartannat år, så förmodar jag att det skulle innebära en besparing av flera miljoner kronor för televerket under dessa år. Men i denna tid av miljonrullning behöver man ju kanske inte räkna med miljonerna hos televerket!

Till abonnenterna skickas ut en liten trycksak. På den står det längst ned, att annonserna skall skickas till den annonsbyrå det nu gäller och sålunda inte till televerket. Varför kan man inte — jag ställer den frågan — skicka dessa annonser direkt till televerket?

Ja, jag tycker för min personliga del, att man verkligen kunde göra en ordentlig undersökning på detta område. Det

Om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

är inte uteslutet, att man skulle kunna komma till det resultatet att betydande besparingar kunde göras. Om det nu skall fortsätta på samma sätt som hittills, nämligen att ackquisitionerna skall pressas fram på sätt som skett, då blir det som jag här har antytt inom en ej alltför avlägsen framtid på det sättet, att ungefär en fjärdedel av telefonkatalogen kommer att utgöras av annonser. Jag tror att ingen har något större intresse av det, framför allt inte annonsörerna.

Jag skall bara be att få meddela, att anledningen till att jag framställt denna interpellation är den, att en av annonsörerna i en landsortsstad frågade mig varför man skall hålla på med att pressa fram så mycket annonser till telefonkatalogen.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Weiland tror inte på att annonseringen i katalogen är effektiv ur affärsmännens synpunkt. Det får emellertid affärsmännen själva avgöra — något tvång att annonsera i katalogen föreligger inte, utan det är fullt frivilligt.

De frågor, som herr Weiland ställde, skall jag gärna besvara — jag har här material till hands för att besvara de flesta av dem. Jag kan meddela att brutotinkomsten för denna annonsering när det gäller 1955 års upplaga av telefonkatalogen rörde sig om 3 362 512 kronor. Kostnaderna för anskaffningen av annonser var 842 223 kronor, och den nettoinkomst som på detta sätt uppstod var 2 790 289 kronor. Men härifrån måste man också dra vad annonserna tar för utrymme i katalogen, och annonsernas andel av papperskostnader, tryckningskostnader och bindningskostnader beräknas till 950 923 kronor. Den vinst, som uppstår för televerket genom annonseringen, är således 1 839 366 kronor. Jag menar att det vore orimligt att förbjuda televerket att göra en så fin affär varje år. Det bör på detta område ha rätt att sköta en så dyr sak som telefonkatalogen på ett affärsmässigt sätt.

Jag kan också på en fråga meddela, att de s. k. extra texterna inte redovisas här utan särskilt för sig, Textavgifterna går på över 3 miljoner kronor, som televerket får i inkomst av abonnenterna.

Jag tror att det var dessa uppgifter, som herr Weiland begärde av mig. Beträffande sedan frågan om supplementet kan ju kammarens ledamöter föreställa sig att det för allmänheten bleve ett stort besvär att vartannat år få bläddra i två kataloger — först se efter i den stora katalogen om vederbörande finns där, och om inte vederbörande finns där, ta fram nästa katalog. Det är klart att herr Weiland har rätt i att man med en sådan anordning skulle kunna göra en stor besparing — det har jag också erkänt — men jag tror att nackdelarna, framför allt för allmänheten, är så stora, att man knappast annat än i nödfall bör gå den vägen. Vi gjorde det någon gång strax efter kriget, men det var en nödfallsutväg, och jag anser att man inte bör göra det under normala tider.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Det var en uppgift till, som jag gärna skulle vilja ha, nämligen hur mycket telefonkatalogen kostar i sin helhet. Jag har fått olika uppgifter om den saken, och det vore intressant att få höra denna uppgift nu.

Det är alldeles riktigt att det inte föreligger något tvång att annonsera i katalogen, men jag känner till den här saken och jag vet också hur det går till. Vederbörande ackvisitör kommer till en plats, ringer upp vederbörande från hotellet där och besöker honom sedan och pressar honom så gott han kan. Jag tror inte att ackvisitören också talar om hur pass litet värde en annons i telefonkatalogen har, och det visar sig att antalet annonser ökat ständigt och jämt. Till slut kanske vi får trycka en särskild katalog för annonserna, om det skall fortsätta i samma takt som under senare år, och jag tycker därför att man bör tänka över detta problem en smula.

Det säges, att annonsering är tillåten i andra kataloger från olika länder, men

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning

det har sagts mig att dessa kataloger är förhållandevis små i jämförelse med den svenska katalogen. Om vi undersöker denna sak, tror jag nog att vi kan finna, att man på de flesta håll inte gått in för någon nämnvärd ackquisition när det gäller annonser i telefonkatalogen, ty man har kanske funnit att det inte blir så stor förtjänst, som här redovisas. Jag har tyvärr inte haft några siffror tillgängliga så att jag kunnat undersöka saken ordentligt, men hade jag haft siffrorna tillgängliga, är det mycket möjligt att jag kunnat komma fram till ett annat resultat. Jag vill bara meddela, att jag för några år sedan hade till uppgift att kontrollera en sådan här sak, och då befanns det vara på det sättet, att kostnaden för tryckningen av den katalog det då var fråga om egentligen var dubbelt så stor som man hade begärt. Det är klart att det inte går att fortsätta på detta sätt utan att man har sådana resurser som televerket.

Jag tror således inte att annonserna i katalogen har det värde, som här gjorts gällande.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Weiland efterlyste en uppgift till, och jag skall lämna den. Hela kostnaden för telefonkatalogens tryckning förra året var 11 816 513 kronor. Inkomsterna utgörs av annonsering 2 790 289 kronor, textavgifter 3 359 631 kronor och försålda kataloger 418 000 kronor. Nettokostnaden blir då 5 248 593 kronor. Där spelar alltså den inkomst televerket har på annonser en avgörande roll. Nettokostnaden skulle ha varit sju miljoner kronor i stället för fem miljoner om inte televerket hade utnyttjat möjligheten att få annonser. Jag tycker att herr Weiland som tidningsman inte skall vara så moraliskt indignerad över att man ringer till folk och frågar om de vill annonsera.

Herr Weiland kan få alla andra uppgifter antingen från departementet direkt eller från telestyrelsen, om herr Weiland vänder sig dit. Här rör det sig om ett statligt företag där det är full-

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Jag är inte alls indignerad för att man ringer efter annonser, men om man erbjuder annonserna i ett annonsorgan, som bevisligen är effektivt, kommer saken i ett annat läge. Det här är egentligen inte någonting att skratta åt. Det är faktiskt så att man kan annonsera på sådant sätt — det har alla köpmannaorganisationer kommit underfund med — att man kastar bort pengarna fullständigt. Jag är fullt överens med statsrådet om att en annonsering som sköts ordentligt ger goda resultat, men jag skulle gärna vilja ha något bevis för att annonseringen i telefonkatalogen ger så utomordentligt goda resultat som synes framgå av det här resonemanget. Jag tror inte på det, och jag har aldrig tidigare hört talas om det.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Huss interpellation angående bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning, erhöll nu ordet och anförde:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Huss frågat mig, om jag anser mig kunna medverka till en bättre koordination mellan judiciell och administrativ bestraffning samt om jag är i tillfälle att framlägga mina synpunkter på frågan om de disciplinära bestraffningsformerna, som enligt interpellanten för närvarande synes vara alltför stränga, åtminstone då de kombineras med judiciell dom.

Till svar härpå vill jag till en början framhålla, att jag i allt väsentligt delar interpellantens uppfattning i hithörande

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning

frågor. Till närmare utveckling av de synpunkter som kan anläggas på dessa frågor vill jag anföra följande.

Att påföljd för brott i viss utsträckning kan åläggas av administrativ myndighet är en gammal företeelse i vår rättsordning. Det kan ske i den formen, att det administrativa förfarandet helt ersätter domstolsprövningen, men även så att domstolsförfarandet kompletteras genom att administrativ myndighet ålägger påföljd för brottet utöver vad domstolen bestämt. Tidigare förekom ej sällan att en tjänstemans ansvar för brott utkrävdes vid specialdomstol. Medlemmarna i dessa särskilda domstolar tillhörde ofta samma yrkeskår som den som skulle dömas. Exempel på sådana specialdomstolar, som funnits kvar ända in i sen tid, är domkapitlen, som fram till år 1948 i viss utsträckning hade domsrätt över präster; ett annat exempel är krigsrätterna, vilka likaledes (för fredstid) upphörde år 1948. Numera anser man det mera betryggande att domsrätten är anförtrodd åt de allmänna domstolarna. Men det har ej ansetts möjligt att helt undvara ett administrativt förfarande vid sidan härav.

Jag skall försöka att — utan att alltför mycket fördjupa mig i detaljer — belysa hur detta system fungerar, och jag vill då börja med det förfarande som tillämpas i fråga om brott och förseelser av tjänstemän.

Om en tjänsteman begår ett brott i tjänsten, kan han, enligt de bestämmelser som meddelas i 25 kap. strafflagen, av allmän domstol dömas till påföljd i form av suspension eller avsättning, antingen ensamt eller i förening med frihetsstraff; även böter kan ådömas, om det gäller lindrigare fall. Domstolen kan enligt vissa i lagen givna regler ompröva hans ställning som tjänsteman, även i sådana fall då han begått brott utom tjänsten, t. ex. ett tjänvnadsbrott. Men också den förvaltningsmyndighet under vilken tjänstemannen lyder kan ingripa om han felar. Formerna och villkoren härför varierar för olika myndigheter. En enhetlig reglering har man numera sökt få till stånd genom 1955 års all-

männa verksstadga, som är avsedd att så småningom bli tillämplig eller normgivande för flertalet centrala verk. Denna stadga föreskriver, att disciplinär bestraffning kan åläggas, om tjänsteman av försummelse, oförstånd eller oskicklighet åsidosätter vad som åligger honom eller visar klandervärd uppförande i tjänsten eller vanvördnad mot förman. Besträffningen kan bestå i varning, löneavdrag eller suspension; i svårare fall kan myndigheten, om icke tjänstemannen är tillsatt med fullmakt, avsätta honom. Disciplinär bestraffning skall dock enligt reglerna i verksstadgan ej ske, om enskild målsägande finnes eller skadestånd kan ifrågakomma. Då skall i stället åtal vid domstol anhängiggöras, och detta skall även ske vid upprepade fel eller vid allvarligare brott. En viktig regel är vidare, att åtal skall anhängiggöras, om tjänstemannen bestrider vad som lägges honom till last och tillfredsställande utredning icke kan åstadkommas hos myndigheten. Det må ytterligare nämnas, att man i verksstadgan sökt tillskapa ett ur rätts-säkerhetssynpunkt betryggande förfarande; bl. a. har föreskrivits, att tjänstemannen skall beredas tillfälle att skriftligen eller muntligen uttala sig om vad som åberopas mot honom och att han skall kunna anlita biträde som försvarare.

Det finns sålunda ett område, där straffbestämmelser i allmän lag och disciplinära föreskrifter är tillämpliga samtidigt. Domstolen kan på ett visst förfarande tillämpa strafflagen, medan en administrativ myndighet på samma förfarande kan använda en disciplinär bestämmelse. Man har dock genom särskilda regler sökt förhindra att dubbelbesträffning äger rum. Det stadgas sålunda i 25 kap. strafflagen att, om förvaltningsmyndighet för visst brott ålagt tjänsteman bestraffning, domstolen har att taga hänsyn därtill vid bestämmande av straff för samma brott. Vidare föreskrives, att förvaltningsmyndighetens beslut skall förfalla, om det ej helt eller delvis verkställt, då åtal för brottet väckes. Sedan domstolen handlagt ett fall är det icke meningen, att den administrativa myndigheten skall kunna i disciplinär ord-

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning

ning ålägga ytterligare bestraffning för brottet.

Genom det sätt på vilket disciplinärbestraffningen för tjänstemän sålunda nu har blivit reglerad och samordnad med det judiciella förfarandet har hänsyn tagits till de synpunkter som angivits i interpellationen. Beträffande ett flertal myndigheter gäller visserligen för disciplinärförfarandet ännu bestämmelser av äldre typ, som mer eller mindre avviker från den allmänna verksstadgan, men som jag nämnde är det avsett att stadgan så småningom skall bli normgivande över lag. De regler i strafflagen till undvikande av dubbelstraffning, som jag berörde, är givetvis tillämpliga för alla myndigheter, oavsett hur disciplinärförfarandet hos myndigheten är utformat.

Vad angår det i interpellationen berörda fallet, då en tjänsteman först av domstol dömdes till suspension och därefter av förvaltningsmyndigheten förflyttades till en lägre tjänst, var myndighetens åtgärd formellt sett icke en disciplinärbestraffning utan grundade sig på myndighetens befogenheter enligt gällande författningar att ompröva den felandes tjänstgöringsförhållanden med hänsyn till hans allmänna lämplighet. I förflyttningsbeslutet hade föreskrivits, att tjänstemannen skulle åtnjuta de förmåner som enligt avlöningsförfattningarna tillkommer den som förflyttas på grund av sitt eget förvållande. Kungl. Maj:t, som efter besvär fick ärendet under prövning, ansåg att förflyttning till lägre tjänst icke bort äga rum och att förflyttningen i allt fall bort ske med de villkor som gäller då förflyttning sker utan befattningshavarens eget förvållande. Författningsbestämmelserna är här oklara och i behov av översyn, men man kan av denna ståndpunkt utläsa en strävan efter att frågan om påföljd för det begångna brottet skulle vara uttömmande behandlad med domstolens prövning. Det är dock givet, att en förvaltningsmyndighet icke kan fränkännas möjlighet att vidtaga ändringar i befattningshavarens tjänstgöringsförhållanden i den mån den brottsliga gärningen ställer hans tjänste-

duglighet i ny belysning — exempelvis förflytta den, som dömts för förskingring av anförtrödda medel, till befattning där han ej har hand om pengar — även om detta understundom kan te sig som en ytterligare prickning utöver domstolens dom. Här måste göras en avvägning mellan tjänstens krav och den felandes berättigade anspråk på att ha sonat sitt brott genom de åtgärder som domstolen bestämt. Det är angeläget att få till stånd en fördomsfri och human inställning från myndigheternas sida i detta avseende liksom över huvud taget i fråga om arbetsanställning för straffade personer. Jag vill i detta sammanhang erinra om att förra årets riksdag begärt omprövning av de grunder som tillämpas beträffande anställning i statens tjänst av straffade personer och att regeringen nyligen har tillsatt en utredning, som bl. a. skall taga upp detta spörsmål till behandling.

Såsom framgår av de i interpellationen anförda exemplen förekommer administrativa ingripanden i samband med brott även i andra fall än då fråga är om brott av tjänstemän. Interpellanten har särskilt uppehållit sig vid återkallelse av legitimation för läkare och förvisning av skolelev från läroanstalt. I dessa fall är det en klar gränslinje mellan den judiciella och den administrativa myndighetens kompetens. Då det gäller brott av tjänstemän kan, enligt vad jag förut påpekat, suspension eller avsättning beslutas av såväl domstol som administrativ myndighet, men beträffande läkare och skolelever ankommer det på domstolen att bestämma allmän straffpåföljd, medan det alltid är den administrativa myndigheten som har att taga ställning till frågan om återkallelse av läkarlegitimation resp. förvisning från undervisningsanstalt. Denna avgränsning medför givetvis vissa fördelar, men den försvårar också den önskvärda samordningen genom att förfarandet alltid måste uppdelas på skilda organ.

Vad angår läkarna är samordningsfrågan enligt gällande regler löst så, att en domstolsprövning alltid måste föregå det administrativa ingripandet. Enligt 1915 års behörighetslag kräves sålunda för

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning
återkallelse av legitimationen — bortsett från sådana fall då läkaren på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning i själstillståndet är ur stånd att nöjaktigt utöva läkarkonsten — att fällande dom för ett brott föreligger. För skolelever gäller ej detta som en obligatorisk regel, men det föreskrives — om jag håller mig till den allmänna läroverksstadgan i den lydelse som den erhållit efter en genomgripande revision år 1954 — att då fråga är om förvisning på grund av brottslig gärning, resultatet av inledd polis- eller åklagarundersökning eller påbörjad rättegång som regel skall avvaktas och att under inga omständigheter förvisning får grundas på brottslig gärning, för vilken lärjungen står under åtal, såvitt han inte har erkänt gärningen eller av domstol befunnits skyldig därtill. Det är alltså sörjt för att den administrativa prövningen — beträffande läkare alltid och då det gäller skolelever som regel — kommer efter och bygger på det judiciella förfarandet. Detta innebär å andra sidan att domstolen utmäter den allmänna straffpåföljden utan att med säkerhet veta, huruvida den åtalade sedermera kommer att åläggas ytterligare påföljd för brottet. I fråga om tjänstemän finnes som förut nämnts en uttrycklig regel om att domstolen vid bestämmande av påföljden har att taga hänsyn till eventuell bestraffning ålagd av administrativ myndighet, men någon motsvarande möjlighet har domstolen icke att beakta sådana efterföljande administrativa ingripanden som återkallelse av läkarlegitimation eller förvisning från undervisningsanstalt.

Interpellanten ger i samband med att han refererar vissa praktiska fall uttryck åt den uppfattningen, att de här avsedda administrativa ingripandena ofta är alltför rigorösa. Det är också givet, att en åtgärd som hindrar den dömda att i fortsättningen utöva det yrke för vilket han är utbildad eller att fullfölja en planerad utbildning är mycket allvarlig för honom och ägnad att försvåra hans anpassning till ett normalt samhällsliv. Jag delar interpellantens åsikt, att sådana ingripanden bör ske endast när de är

absolut nödvändiga. Ur denna synpunkt måste den i 1915 års behörighetslag för läkare upptagna grunden för återkallelse av legitimation, att läkaren genom det brott han begått visat sig ovärdig det förtroende som en läkare bör äga, anses mindre tillfredsställande. Vid omprövningen av legitimationen i anslutning till ett begånget brott bör huvudsynpunkten vara allmänhetens behov av skydd mot klart olämpliga utövare av läkaryrket. Även om avfattningen av regeln icke torde utesluta en sådan mera human tillämpning, måste en omarbetning av lagstiftningen anses påkallad. Såsom interpellanten påpekar är också 1915 års behörighetslag för närvarande under omprövning av en särskild utredning. Direktiven för utredningen anger uttryckligen, att bl. a. grunderna för återkallelse av legitimation skall omprövas. Utredningens betänkande är, enligt vad som upplysts, under tryckning.

Beträffande skolelever har — om jag fortfarande håller mig till den allmänna läroverksstadgan — tidigare förekommit den förvisningsgrunden, att lärjungen visat sig ovärdig att vid skolan åtnjuta undervisning. Denna grund har dock uteslutits ur stadgan i dess år 1954 antagna nya lydelse. För att förvisning skall ske kräves nu, att tidigare bestraffning för lindrigare forseelser — varning eller avstängning från undervisningen under viss tid — varit utan verkan eller elevens uppförande varit sådant att han kan antagas utöva skadligt inflytande på de övriga eleverna eller det eljest föreligger skäl till att han på grund av sina forseelser icke bör åtnjuta undervisning vid läroverket. Jag vill även nämna att förvisning icke får ske för alltid utan för högst tre terminer. Enligt vad jag inhämtat tjänar läroverksstadgan i dess nya lydelse som mönster vid den omarbetning av stadgorna för vissa andra grenar av undervisningsväsendet som för närvarande pågår.

Interpellanten har berört ett uppmärksammat fall av förvisning från en militär skola. I detta fall ägde förvisningen rum utan avbidan på domstolens dom. Jag vill framhålla att förvisningsbeslutet,

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning
som i det berörda fallet meddelades av Kungl. Maj:t, grundades på att elevernas beteende visat, att de ej var lämpliga för fortsatt utbildning vid skolan, oavsett om de komme att fällas till ansvar eller ej.

Såsom ytterligare exempel på fall, då brott föranleder både judiciell och administrativ påföljd, vill jag nämna in- dragningen av körkort i samband med brottslig gärning. Fråga om sådan in- dragning prövas för närvarande av läns- styrelse. Det har ifrågasatts, om det icke vore en lämpligare ordning att den dom- stol som dömer över brottet får taga ställning till denna fråga. Yrkande i så- dan riktning har framförts i en motion vid årets riksdag. Spörsmålet behand- las för närvarande av 1953 års trafik- säkerhetsutredning.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att jag anser det angeläget att åtgärder med anledning av brott i största möjliga ut- sträckning bestämmas inom ramen för ett judiciellt förfarande. I den mån en administrativ prövning av det ena eller andra skälet icke kan undvaras, bör den såvitt möjligt samordnas med det judi- ciella förfarandet och syfta till åtgärder som ej motverkar den brottsliges åter- anpassning till ett normalt samhällsliv. Såsom torde framgå av den redogörelse jag lämnat har man i nyare lagstiftning i stort sett sökt följa dessa grundsats- er. De brister som finnes är uppmärksa- made och föremål för utredning i skil- da sammanhang.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för detta svar på min interpellation. Detta tack är så mycket mer befogat, som statsrådet fram- håller att han i allt väsentligt delar min uppfattning i hithörande frågor. I sva- ret påvisas också, att statsrådet redan i gärning sökt eftersträva en sådan ord- ning, att åtgärder med anledning av brott i största möjliga utsträckning be- stäms inom ramen för ett judiciellt för- farande. Dessutom tycks åtminstone en del av de brister, som finns, vara upp-

märksammade och föremål för utred- ning i skilda sammanhang. Det är alltså bara på ett par punkter jag har några kommentarer att göra i anledning av in- terpellationssvaret.

Min interpellation redogjorde för nå- gra fall, då dubbelbesträffning förekom- mit och då en bristfällig koordination mellan dels domstolens, dels den admi- nistrativa myndighetens besträffningså- tgärder förelegat.

I fråga om tjänstemän framhåller nu statsrådet, att man redan sökt åstadkom- ma en bättre samordning genom utfär- dandet av 1955 års allmänna verksstad- ga. Denna vore avsedd att så småningom bli tillämplig eller normgivande för ver- ken, d. v. s. för flertalet centrala verk. För en lekman förefaller det måhända något egendomligt, att denna stadga en- dast träder i kraft så måningom och för övrigt inte för alla verk, men jag antar att orsaken härtill är av teknisk natur.

En kardinalpunkt i min interpellation var frågan, om man inte på något sätt kan förhindra, att myndighet beslutar administrativ bestraffning, trots att åtal vid domstol samtidigt eller senare an- ställs. Jag framhöll att konsekvenserna av den bestämmelse i strafflagen som säger, att förvaltningsmyndighetens be- slut skall förfalla, om det ej helt eller delvis verkställts, då åtal för brottet väckes, blir orimliga. Man måste i stäl- let försöka förhindra, att förvaltnings- myndighet beslutar disciplinär bestraff- ning om åtal kan väntas. Som det nu är, kan det alltså bero på ren tillfällig- het om en tjänsteman blir dubbelbe- straffad eller intet. Visserligen framhål- ler statsrådet, att domstolen har att ta hänsyn till redan ålagd disciplinär be- straffning vid bestämmande av straff för samma brott. Men antag, att förvalt- ningsmyndigheten utdömt ett hårdare straff än det domstolen skulle utdömt även vid frånvaro av disciplinär be- straffning, och att detta straff redan av- tjänats när domstolen fattar sitt beslut. Härav synes det mig framgå, att disci- plinär bestraffning inte under några för- hållanden bör förekomma, om åtal vän- tas, och att den allmänna verksstadgan

Ang. bättre koordination av judiciell och administrativ bestraffning

borde kompletteras med bestämmelser härom.

Statsrådet påpekar, att enligt reglerna i verksstadgan disciplinär bestraffning ej skall ske, om enskild målsägande finnes eller skadestånd kan ifrågakomma. Då skall i stället åtal vid domstol anhängiggöras. Men, herr statsråd, vore det inte lämpligast — och jag stöder mig härvid på de skäl som jag redan anfört — att reglerna ändrades så att disciplinär bestraffning över huvud taget inte skall komma i fråga i något fall då åtal skall ske eller väntas ske?

Jag noterar statsrådets medgivande, att, när det gäller andra än tjänstemän, t. ex. läkare och skolelever, en önskvärd samordning mellan administrativ och judiciell myndighets bestraffningsåtgärder för närvarande försvåras därigenom att förfarandet alltid måste uppdelas på skilda organ. Statsrådets uttalande i annat sammanhang, att bestraffningar i största allmänhet mer och mer bör föras in under ramen av judiciella bedömanden, tar jag som ett halvt löfte om att statsrådet även i fortsättningen ämnar verka för att minska det område, där bestämmelser i allmän lag och disciplinära föreskrifter är tillämpliga samtidigt.

Jag vill sluta med några ord om en fråga, som nära sammanhänger med den i interpellationen berörda. Är tiden inte nu snart mogen, herr statsråd, för att överväga ett allmänt slopande eller åtminstone en väsentlig lindring av påföljdsstraffen? Det synes mig vara föga tilltalande, att till bördan av ett fängelsestraff lägga stenen av en kortare eller längre tids suspension. Jag medger, att det finns brott, där ett frihetsstraff rimligen måste förenas med avsättning. Men strider inte dessa påföljdsstraff i största allmänhet mot andan i den utredning, som statsrådet omnämner och som bl. a. skall innebära omprövning av grunderna för anställning i statens tjänst av straffade personer?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Ohlson* m. fl. väckta motionen nr 598.

Vid föredragning av den av herr *Ewerlöf* m. fl. väckta motionen nr 599, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, m. m., hänvisades motionen, såvitt angick de delar av den kungl. propositionen, som hänvisats till bevillningsutskottet, till detta utskott, samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 600, av herrar *Birke* och *Aastrup*; samt

nr 601, av herr *Öhman* m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Öhman* m. fl. väckta motionen nr 602.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 603, av herr *Öhman* m. fl.;

nr 604, av herr *Öhman* m. fl.; samt

nr 605, av herrar *Danmans* och *Huss*.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10 och 11, statsutskottets utlåtanden nr 116—120, bevillningsutskottets memorial nr 47, första lagutskottets memorial nr 29 och utlåtande nr 30, andra lagutskottets memorial nr 33 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till fonden för idrottens främjande

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 9 850 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hansson* m. fl. (I: 18) och den andra inom andra kammaren av herr *Stenberg* m. fl. (II: 19), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 10 350 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* (II: 534), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 10 250 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 12), vari hemställts, att till avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1956/57 måtte anvisas ett anslag av 17 000 000 kronor samt att härutöver ett belopp som motsvarade ett anslag av 10 kronor per år och aktiv medlem måtte ställas till de lokala idrottsföreningarnas förfogande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 18 och II: 19, I: 277 och II: 534 samt II: 12, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 9 850 000 kronor.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *Arrhén* och *Skoglund* i Doverstorp, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Statsutskottet inleder som vanligt sitt utlåtande i detta ärende med att ge idrotten ett erkännande och skriver: »Med hänsyn till idrottens betydelse för samhället anser utskottet behjärtansvärt, att denna rörelse, som befinner sig i en fortgående expansion, erhåller verkningsfullt stöd av statsmakterna.» Ännu vackrare erkännande har uttalats tidigare år, men detta »verkningsfulla» stöd har ingalunda vuxit i takt med idrottens expansion och idrottens alltmera betydelsefulla roll i samhället. Anslaget stegring har väl ungefär motsvarat penningvärdets fall under senare år men på intet sätt vad idrottens målsmän haft anledning att förvänta. Riksidrottsförbundet redovisar ett behov av 17 miljoner kronor. Nu batar det naturligtvis föga att erinra om 1939 års principbeslut, som gick ut på att 50 procent av tipsmedlen skulle avsättas till fonden för idrottens främjande. Att det beslutet åter skall sättas i kraft, vågar vi inte hoppas på. Men nog hade man väntat att Kungl. Maj:t, statsutskottet och riksdagen så småningom skulle övertygas om den roll, idrotten spelar för det uppväxande släktet. Är det måhända så, att blicken skymmes av de relativt få men braskande idrottsevenemang, som tenderat att bli en gren av nöjesindustrin, och att man därför inte ser dethängivna, uppoffrande arbete för idrott, gymnastik och friluftsliv, som bedrivs av frivilliga krafter med små resurser i våra 10 000 större och mindre klubbar landet över och vad detta arbete betyder för folkhälsan och ungdomens fosteran? Jag har sett idrotten inifrån under mer än 40 år och är beredd att intyga, att idrotten i alla dess former är en samhällsfaktor av sådan ordning, att den förutan skulle nära nog kaos på många håll råda i ungdomsleden.

Tyvärr var det alltför få av riksdagens ledamöter, som hörsammade inbjudan till årets Lingvecka här i Stockholm. De

Anslag till fonden för idrottens främjande

som såg uppvisningarna, fick säkert ett övertygande bevis på vad våra frivilliga gymnastikföreningar gör för insats i fråga om att höja vår ungdoms spänst och pli och livsglädje i det goda kamratskapets tecken. Men eftersläpningen i fråga om gymnastiksalar är bedrövlig. Jag har inga säkra siffror att lägga fram, men den lär uppgå till många hundratal; 600—700 har nämnts, och det finns sådana som räknar eftersläpningen i tusental. Det är ett faktum som är ytterst beklagligt. Jag har hört att i förorten Vällingby finns det flera heltidsanställda gymnastikdirektörer, men man har inga gymnastiklokaler där. Många av våra ungdomar lämnar i dag skolorna utan att ha fått någon undervisning i gymnastik. Nu gäller detsamma i fråga om idrottsanläggningar och lekplatser, framför allt i städerna. Och ungdomsskarorna växer!

I många sammanhang har vårt land kommit att framstå som en förebild för samhällelig hjälp till självhjälp, men i fråga om stödet till idrotten visar staten en restriktivitet nästan utan motsvarighet i något europeiskt land.

Jag har tidigare här i kammaren vittnat om min tro på idrotten. I dag skall jag inskränka mig till att framhålla idrottsledningens allvarliga strävan att göra idrotten alltmer samhällsgagnande. Det sker på många olika sätt, t. ex. genom intimt samarbete med den medicinska sakkunskapen i syfte att få all idrottsutövning lämpligt avvägd, genom samarbete med skolmyndigheterna, genom att förena idrott och bildningsintresse, genom att bredda motionsidrotten och samtidigt förena familjemedlemmarna i gemensam idrottsutövning, genom att utforma idrott i för fysiskt handikappade lämpliga former o. s. v.

I det utlåtande rörande aktuella ungdoms- och uppfostringsfrågor, som ligger på kammarens bord, nämns icke idrotten. Måhända ligger den något vid sidan om vad motionärerna i dessa frågor har syftat till, och mitt påpekande utgör ingen anmärkning. Men att idrotten hör samman med dessa frågor såsom ett omistligt inslag i samhällslivet för

ungdomens fostran och lyftning, är odiskutabelt. Hur omistlig denna frivilliga ideella rörelse är, tyckes dock inte statsmakterna till fullo inse. För en effektiv, gagnande insats i samhället krävs hos individen ett harmoniskt samspel mellan kropp och själ; för ett sådant samspel är idrott i vidaste bemärkelse oundgängligen nödvändig. För de ledande inom den svenska idrottsrörelsen står detta klart, men hur är det härvidlag inom landets styrelse? Jag vill lägga alla på minnet, att ungdomsproblemen inte kan lösas utan idrottens medverkan.

Nu förmodar jag att kammaren kommer att följa det till synes enhälliga utskottet. Jag ämnar inte göra något försök att i en hast få kammarens ledamöter på bättre tankar och enligt motionärernas önskan få anslaget uppräknat med en halv miljon kronor. Min avsikt har närmast varit att rikta kammarens uppmärksamhet på hur vi på den fysiska fostrans område sackat efter. Vi är inte som förr ett föregångsland, inte ens längre bland de främsta. Behoven hopar sig, de växer dag från dag i takt med tätorternas tillväxt, den ökade industrialiseringen, de stigande ungdomskullarna och den ökade fritiden. Jag skulle uppriktigt önska att kammarens ärade ledamöter toge sin inställning till vår fysiska fostran under omprövning. Det krävs nämligen en snar och beslutsam ändring. Med mitt inlägg har jag, herr talman, syftat till att få såväl Kungl. Maj:t som utskott och kammare att besinna, vad jag här sagt, till nästa år, då frågan kommer åter, kanske bättre utredd, och då jag hoppas att vi kan enas om en mera helhjärtad insats till idrottens fromma.

Herr talman, jag har, som sagt, inget yrkande.

Häri instämde herrar *Arrhén* (h) och *Magnusson* (h).

Herr **NORLING** (k):

Herr talman! Beträffande samhällets stöd till idrottsrörelsen anför utskottet, att det är en behjärtansvärd uppgift för statsmakterna att stödja idrottsrörelsen, särskilt då med tanke på deltagandet i

Anslag till fonden för idrottens främjande

årets olympiad. Men de behjärtansvärda orden resulterar endast i en tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förslag om en höjning av anslaget med 850 000 kronor, varav 350 000 kronor får användas för att täcka kostnader för deltagande i olympiaden.

På grund av njuggheten i de statliga anslagen har idrottsrörelsen inte kunnat upprusta tillräckligt för att på ett effektivt sätt kunna delta i den internationella konkurrensen. Idrottsrörelsen får väl i första hand anses vara en rörelse för fostran av det uppväxande unga släktet och kan således närmast jämföras med de kulturella strävanden som bedrivs genom olika kulturella organ. Idrottsrörelsens behov av lokaler och anläggningar bör också tillmätas samma angelägenhetsgrad.

Sedan lång tid tillbaka har det i vårt land förekommit en stor eftersläpning i fråga om idrottsanläggningar på grund av att staten inte lämnat tillräckliga anslag för detta ändamål. Jag vill i likhet med herr Hansson påminna om 1939 års principbeslut här i riksdagen, vilket dock icke sedan förverkligats. Vad detta lett till framgår kanske bäst av att Svenska gymnastikförbundet måste avsäga sig uppdraget att anordna 1958 års VM i gymnastik, då en tillräckligt stor hall härför inte kunnat uppbringas. Av större idrottsplatser finns det inte mer än fem som rymmer 25 000 åskådare eller mer. Störst är Fotbollsstadion med sina 40 000 platser. För att kunna anordna ett VM i fotboll måste sammanlagt 600 000 åskådare beredas plats, om det ekonomiskt skall gå ihop. Bristen på idrotts-hallar är stor. Samtliga existerande idrottshallar i landet rymmer inalles 30 000 personer, varav Mässhallen i Göteborg svarar för en sjättedel. För simanläggningarna är förhållandet likartat. Det finns inte här i landet någon tillräckligt stor simanläggning för att vi skall kunna anordna en VM-tävling. Av simhallarna finns för övrigt endast nio norr om Dalälven.

Omkring 200 miljoner kronor behövs för att någorlunda fylla behovet av idrottsanläggningar, enligt en samman-

ställning som Idrottsförbundet har gjort. För att täcka det omedelbara behovet hemställer Idrottsförbundet om ett anslag av 17 miljoner kronor, medan regeringen nedprutat beloppet till 9 850 000 kronor, således till inte stort mer än hälften av behövt belopp. Vi har i den kommunistiska motionen upptagit samma belopp som Idrottsförbundet hemställt om.

De kommunala myndigheterna i landet synes ha mera förståelse för idrottens betydelse för ungdomen än de statliga myndigheterna. Enligt Svenska stadsförbundets delegation för idrott, bad- och friluftsliv var städernas och köpingarnas sammanlagda utgifter för idrotten under år 1954 33 miljoner kronor. Utslaget per invånare i städer och köpingar betyder det att varje invånare lämnade 8 kronor 20 öre i bidrag till idrotten. Tar man enbart städerna, utgör genomsnittet per invånare 8 kronor 60 öre, med en sammanlagd summa av 30,5 miljoner kronor.

När det gäller mindre bidrag för iordningställande av idrottsanordningar, t. ex. bollplaner, friidrottsanordningar etc., räcker de statliga anslagen endast till för att täcka en mycket ringa del av behoven. Här måste således idrottsfolket själva anskaffa medel för att tillgodose de mest trängande behoven. Man räknar med att iordningställandet av dylika idrottsanordningar till 80 procent bekostas av medlemmarna själva. Även om man anser, att idrottsfolket själva bör satsa en del pengar för att kunna utöva sin verksamhet, medför det likväl stora ekonomiska bekymmer för organisationerna. Vi har därför föreslagit, att det utöver det statliga bidraget på 17 miljoner kronor skall utgå ytterligare ett bidrag av 10 kronor per år och aktiv medlem som skulle ställas till de lokala klubbarnas förfogande. Samtidigt som ett sådant anslag skulle utgöra ett värdefullt stöd för klubbarna, skulle det stimulera till ökade insatser från medlemmarnas sida.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motion nr 12 i andra kammaren.

Ang. försäljning av ett markområde till Umeå stadHerr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Under hänvisning till den debatt, som fördes här i kammaren på ett angränsande ämnesområde den 9 maj, tillåter jag mig att yrka bifall till de föreliggande motionerna I: 277 och II: 534.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! När de föregående talarna så varmt understrukt idrottsrörelsens betydelse för samhället, finns det knappast någon anledning för mig såsom företrädare för utskottet att bestrida något av vad de här sagt. Utskottet måste emellertid tänka på att det inte bara är idrottsrörelsen som är intresserad i denna fråga, utan — såsom när det gäller alla statsutgifter — även skattebetalarna. Vi kan helt enkelt inte bevilja hur stora anslag som helst.

Därtill kommer att riksdagen i fjol ökade anslaget till idrotten med en miljon kronor, varjämte det i år föreslås en ytterligare höjning med 850 000 kronor. Av utskottets skrivning framgår även att utskottet hyser en inte ringa förståelse och välvilja för den verksamhet som idrottsrörelsen bedriver.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna I: 277 och II: 534; samt 3:o), att kammaren skulle bifalla motionen II: 12.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. försäljning av ett markområde till Umeå stad**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 151 därom framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att ett i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 mars 1956 omnämnt område om cirka 5 500 kvadratmeter finge försäljas till Umeå stad för en köpeskilling av 68 500 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som funnes angivna i ett rörande försäljningens upprättat avtal.

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! I punkterna 3, 4 och 5 av föreliggande utlåtande föreslås vissa områden till försäljning, och ur propositionen nr 151 kan man inhämta att priserna per kvadratmeter varierar mellan 12 och 15 kronor. Det är på den punkten jag vill säga några ord.

Det har ju alltid varit så, när man som kommunalman har haft att handlägga sådana ärenden, i synnerhet när det har gällt områden för militärt ändamål, att kommunerna ansetts böra helst skänka marken, och om någon ersättning har begärts, har denna hållits mycket, mycket låg, vanligen omkring 10—25 öre per kvadratmeter. I detta fall säljer militären vissa områden, och då har man här med bostadsstyrelsens hjälp fått fram ett värde av mellan 12 och 15 kronor per kvadratmeter råmark. Jag tycker det är ganska uppseendeväckande, att kungl. bostadsstyrelsen har kunnat gå med på ett sådant pris. Vi, som sysslar med byggande i detta land, har en bestämd känsla av att det just nu går en våg av spekulation praktiskt taget över hela landet när det gäller att sälja mark. Ingen kan ju få nog högt betalt för marken, när det skall byggas bostäder, och jag tycker det är ganska beklämmande, när de statliga verken smit-

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

tas på detta sätt och följer med i denna spekulatlon. Det pris som här åsättes betyder ju, att när gator och vägar och de frilagda områdena har fått sitt, så kommer vi upp i ett pris som varierar mellan 30 och 40 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta. Det är alltså det kapital, som varje lägenhetsinnehavare har att förränta och som skall slå igenom i hyrorna. Här har kungl. bostadsstyrelsen alltsedan 1935 spikat fast, att tomtpriserna skall vara låsta vid 1935 års värde, och man har haft detta som bas för sin värdering av tomtmark, när man har fastställt det slutliga värdet av våra bostadsfastigheter. Jag vet inte vad som har hänt i bostadsstyrelsen just nu, men jag erinrar om att det är endast några månader sedan samma styrelse vägrade tillstånd till ett köp, där priset låg under fem kronor kvadratmetern i min egen landsända. Hur kan man då själv vara med om att föreslå godkännande av ett pris mellan 12 och 15 kronor?

Nu har statsutskottet tydligen fäst någon uppmärksamhet vid detta, ty i ett par av ärendena har man ju fått in i utskottets utlåtande, att man skall ta hänsyn till om grundförstärkningskostnader tillkommer och således avslipa beloppen senare. Jag är tacksam för den uppmärksamhet som utskottet har ägnat ärendet, men jag vill starkt poängtera att vad som här förekommer sammanhänger med regeringens beslut den 16 december om maximering av byggnadskostnaderna. Där har regeringen sagt ifrån, att inom »taket» på respektive orter skall tomtkostnaden givas plats. Detta innebär sålunda, att vi på denna punkt måste vara mycket vaksamma och se noga upp med att ingen överkostnad tillkommer, som kan innebära att taket när det gäller våra bostadsfastigheter kommer i fara. Jag förmenar att det beslut, som regeringen har fattat och som jag har varit med om att tillstyrka, i princip är riktigt, men då måste också alla parter, som berörs av de detaljer, som ingår i byggnadskostnaden, vara skyldiga att medverka till att denna kostnad pressas ned så att vi kan hålla maximeringen av »taket».

Det är detta jag har velat påtala i all

korthet, herr talman. Jag tycker nämligen att den avvikelse, som kungl. bostadsstyrelsen här har gjort, är så uppseendeväckande att jag har måst påpeka saken. När bostadsstyrelsen, som har något att säga till om i fråga om byggnadskostnaderna, handlar på detta sätt, har ju ingen rätt att pretendera att de, som bygger, under alla betingelser skall hålla sig under »taket». Vi som bygger har rätt att begära att alla hjälper till med att söka hålla byggnadskostnaderna nere. Om andra parter då och då gör avsteg från denna linje, kan vi, som bygger, inte ansvara för att byggnadskostnaderna kan hållas under den nivå, som vi nu har kommit överens om att inte överskrida.

I detta anförande instämde herrar *Näsström* (s), *Falk* (s), *Anderberg* (s) och *Oscar Carlsson* (s).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. och till befodringskurser för folkskollärare jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 107 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 195 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att till Befodringskurser för folkskollärare för budgetåret 1956/57

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten proposition, nr 89, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 17 februari 1956, framlagt förslag till åtgärder för möjliggörande av ökad intagning av filosofie studerande i ämnena matematik, fysik och teoretisk fysik med mekanik samt intensifierad och förbättrad ett- och tvåbetygsundervisning i nämnda tre ämnen.

I samband med anslagen till Tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. och till Befordringskurser för folkskollärare hade utskottet till behandling förehäft följande moti-
oner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. (I: 421) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 513), i vilka, såvitt här var i fråga, hemstälts, att riksdagen måtte

a) under punkten 107. Tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor;

b) besluta, att av skolöverstyrelsen föreslagna kurser i psykologi med pedagogisk tillämpning skulle anordnas läsåret 1956/57 för lärare, som ville kvalificera sig för tjänster i 23:e lönegraden, och att erforderligt antal sådana tjänster därefter skulle inrättas på enhetsskolans högstadium;

c) under punkten 195. Befordringskurser för folkskollärare med frångående av Kungl. Maj:ts förslag anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

dels ock en inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* väckt motion (I: 494), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 89 måtte lämna Kungl. Maj:t bemyndigande att även i vad frågan gällde förstärkning av undervisningen i pedagogik och psykologi vidtaga erforderliga åtgärder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 421 och II: 513, såvitt de avsåge ifrågavarande medelsanvisning,

a) till Tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor;

b) till Befordringskurser för folkskollärare för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

II. att motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga och de icke behandlats under I, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen I: 494 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Ohlon*, *Boman*, *Sundelin*, *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Widén* och *Löfroth*, fröken *Vinge* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i viss del hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Såsom framgår av rubriken, är det två ärenden som här föreligger. Det ena gäller befordringskurser för folkskollärare, det andra förstärkningsanordningar vid universiteten.

För befordringskurser begärs 400 000 kronor av Kungl. Maj:t, under det att skolöverstyrelsen har hemställt om inte mindre än 600 000 kronor. Jag vill i förbigående säga att jag tror att Kungl. Maj:t befinner sig närmare verkligheten än skolöverstyrelsen gör. På andra avdelningen i statsutskottet har vi kunnat konstatera att det funnits en viss benägenhet hos skolöverstyrelsen att begära anslag i överkant. Men av handlingarna framgår att även de 400 000 kronorna kanske är ett övermått av anslag.

På s. 8 i utskottets utlåtande citeras departementschefen, när han uttalar sin glädje över att kurser i fysik och kemi

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

kunnat komma till stånd höstterminen 1955 och beräknas kunna anordnas även vårterminen 1956. »Även anslutningen till matematikkurserna var höstterminen 1955 förhållandevis god», heter det vidare. Jag får säga att departementschefen är blygsam, när han här väljer föremålet för sin glädje, ty såsom många i kammaren vet, har åtskilliga av befodringskurserna i nyssnämnda ämnen inte kunnat komma till stånd eller varit underbemannade på grund av brist på sökande. Samtidigt har det varit ett överflödigt antal sökande till kurser i ämnen, där lärarbrist inte är så starkt framträdande.

I själva verket har efterfrågan på befodringskurser i naturvetenskapliga ämnen varit så liten, att här föreligger en reservation på 325 000 kronor. Inalles står alltså till departementschefens förfogande en summa på inte mindre än 725 000 kronor för befodringskurser.

Vad sedan beträffar förstärkningsanordningarna vid universiteten begär ecklesiastikministern för det ändamålet ett anslag av två miljoner kronor. Men samtidigt säger han ifrån, att det anslagskravet är alldeles för litet. Egentligen behövs det mycket mera pengar. Han tänker kanske i det sammanhanget på det preliminära resultat som universitetsutredningen hade kommit till. Sedan universitetsutredningen närmare bedömt detta ärende, har utredningen funnit att det behövs ett anslag utöver de två miljoner kronorna på inte mindre än 750 000 kronor, d. v. s. sammanlagt 2 750 000 kronor, för att de mest aktuella behoven skall kunna tillgodoses. Man kan ju inte klandra ecklesiastikministern för att han inte tagit upp de 750 000 kronorna, eftersom det anslagsbehovet inte var aktuellt, när propositionen skrevs, men redan då kunde man konstatera att de två miljonerna var tilltagna i underkant. Universitetsutredningen säger bl. a. i sin inlaga till Kungl. Maj:t, att den har kommit till den slutsatsen, att ämnesgruppen matematik, fysik och teoretisk fysik alltmer intar en nyckelställning, då det gäller såväl det allmännas som näringslivets behov av aka-

demiskt utbildad arbetskraft. Utredningen tillägger: »Vårt samhälles utveckling är i hög grad beroende av att man kan täcka ett under de närmaste åren hastigt ökande behov av personal med högre utbildning och erfarenhet inom det matematisk-naturvetenskapliga området, där de här behandlade ämnena utgör några av de centrala delarna.» Vidare yttrar utredningen: »Mer än en mening torde icke heller råda om att det vore orimligt, om studerande måste vägras undervisning i just de ämnen, inom vilka bristen på akademisk arbetskraft är mest kännbar.» Men just det förhållandet har ju varit rådande under de senaste åren, att universiteten, trots att det råder en abnorm brist på arbetskraft i naturvetenskapliga ämnen, både när det gäller det enskilda näringslivet och när det gäller skolan, inte kunnat öppna sina portar för alla dem, som aspirerat på utbildning i naturvetenskapliga ämnen. Hur det kommer att bli i höst, vet vi inte.

Nu säger Kungl. Maj:t, och det gör även utskottet, att de två miljonerna är för litet och att vi säkerligen får lov att fylla på anslaget. Man tänker sig väl ett tilläggsanslag, men man behöver ju inte ha mycket fantasi för att förstå, att en sådan tågordning kommer att medföra väsentliga olägenheter för de utbildningsanstalter, som skall handha dessa uppgifter. Det blir en eftersläpning och sannolikt en tillstrypning, som inte kommer att möjliggöra utbildning, i varje fall inte en tillräckligt effektiv utbildning, för alla dem, som i höst kommer att aspirera på en sådan.

Sammanfattningsvis kan man konstatera, att det begäres ett onödigt stort anslag för befodringskurser, samtidigt som det begäres ett otillräckligt anslag till förstärkningsanordningar vid universiteten.

I en reservation, som bland andra jag har underskrivit, säges detta ifrån på följande sätt: »I det förra fallet» — alltså när det gäller befodringskurserna — »har departementschefen vid anslagsavvägningen räknat med den medelsåtgång, som kan komma att uppstå vid ett

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

realiserande fullt ut av ett av den förslagsställande myndigheten planerat utbildningsprogram» — jag vill inflika den anmärkningen, att detta program säkert inte kommer att kunna förverkligas — »i det senare fallet har departementschefen icke tagit annan hänsyn till de beräknade kostnaderna, än att han därest det under omförmälda punkt i åttonde huvudtiteln åskade anslaget skulle visa sig otillräckligt ställt i utsikt erforderlig medelförstärkning genom förslag till riksdagen om beviljande av tilläggsanslag.»

Säkerligen är vad som här begäres alldeles för litet; det framgår av universitetsutredningens framställning. Det hela är ganska oförklarligt. Det är en psykologisk företeelse som vi står inför, och jag för min del kan inte förklara den på annat sätt än att eklektiskministeren hyser en egenartad böjelse för det singuljära nya skott inom den svenska kulturens örtagård, som befordringskurserna utgör, medan han samtidigt bär på en instinktiv misstänksamhet mot universiteten såsom kulturhärdar.

I en reservation har vi reservanter försökt att rätta till skrivningen. Såsom läget nu är, då det inte föreligger någon motion om tillräckligt stort anslag till förstärkningsanordningar vid universiteten, har vi inte kunnat begära något sådant, emedan vi inte fick utskottet med oss. Vi har endast krävt en mera upplysande skrivning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna skrivning.

I herr Ohlons yttrande instämde herr Arrhén (h).

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Då reservanterna inte yrkat någon ändring av anslaget, skulle det kanske vara onödigt att jag tar till orda. Jag ber emellertid ändå att med några ord få beröra de båda punkter, som det här är fråga om.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning avser man ju att anordna 16 terminskurser jämte 3 läsårskurser i modersmålet, d. v. s. 32 plus 6, lika med 38 en-

terminskurser. För detta behövs det anslag, som här åskas.

Herr Ohlon försöker göra sig lustig över att dessa kurser i viss mån har varit underbemannade och t. o. m. fått inställas. Detta är emellertid inte en synpunkt, som jag kunnat föra fram såsom avgörande, när jag har gjort upp propositionen. För att det skall finnas möjlighet att få till stånd kurserna — herr Ohlon har inte förnekat att det skulle vara önskvärt — måste givetvis Kungl. Maj:ts förslag utgå från det maximalt tänkbara programmet. Att vi behöver betydligt fler 23-gradslärare är vi ju i dagens läge ändå överens om, både reservanterna och jag. Anslagsberäkningen skall givetvis inte grundas på vare sig förhoppning eller fruktan, att det maximala programmet inte skall kunna genomföras.

I detta sammanhang kan det måhända också påpekas, att anslaget till befordringskurser även får utnyttjas till utrustning, och eftersom dessa kurser i regel är förlagda till folkskoleseminarierna, kommer utrustningen seminarierna till godo. Jag kan nämna, att denna omständighet i viss mån har beaktats vid den för nästa budgetår beslutade prutningen av folkskoleseminariernas utrustningsanslag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag har sänkts från 400 000 till 360 000 kronor. Såvitt jag nu kan erinra mig, fanns inte på den punkten någon reservation av de nuvarande reservanterna till förmån för oförändrat utrustningsanslag till seminarierna.

Jag tror inte att herr Ohlon sade någonting om den föreslagna kursen i psykologi och pedagogik, men jag vill i detta sammanhang gärna framhålla, att den strider mot 1954 års riksdagsbesluts princip, att befordringskurserna med undantag av hjälpklasskursen skall avse ämnesutbildning. Naturligtvis är riksdagen suverän att ändra det beslutet, men jag har inte funnit anledning att till årets riksdag föreslå någon ändring på den punkten.

Vad sedan beträffar frågan om förstärkningsanordningar vid universiteten, så tycks herr Ohlon och jag vara överens om att allt som kan göras också bör bli

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

gjort. Nu ligger det ju så till att universitetsutredningen inte kunde presentera sitt förslag i ärendet förrän ett stycke in på detta år. Vi hade alltså inte möjlighet att lägga det förslaget till grund för vår prövning, när anslagssumman i årets statsverksproposition bestämdes. Inte heller reservanterna hade tillgång till utredningens siffror, när de avlät sina motioner till årets riksdag — eljest är det ju mycket populärt att väcka motioner, så snart Kungl. Maj:t inte kunnat ta hänsyn till förslag från vederbörande instanser. Motionärerna har denna gång kommit att sikta väsentligt i underkant, något som gjort att de nu inte ens funnit det lönt att yrka bifall till motionen.

Vad själva sakfrågan beträffar är det alldeles riktigt att under den senaste tiden en del studerande i naturvetenskapliga ämnen har måst avvisas. Naturligtvis är detta beklagligt, men märk väl, herr Ohlon, att avvisningarna — som i realiteten inte varit så omfattande som man ibland velat göra gällande — delvis har berott på att inte ens vederbörande universitetsmyndigheter, när de avgivit sina förslag till Kungl. Maj:t beträffande fördelning av tillgängliga medel, varit på det klara med hurdan utvecklingen skulle bli och kunnat fullt ut beakta antalet anmälda. Utvecklingen har helt enkelt ridit fortare än någon kunnat förutse, och därför har det inte varit möjligt att i tillräckligt god tid avpassa anslagssummorna så som varit mest önskvärt. När anslaget föreslogs till två miljoner, var vi inte heller alldeles säkra på att den summan skulle bli tillräcklig.

Då universitetsutredningen framlade sitt förslag, insåg jag mycket väl att det var önskvärt att så snart som möjligt genomföra ökningen av utbildningskapaciteten. Men det är ju ändå så, herrar reservanter, att vi försöker låta statsverkspropositionens siffror gälla så länge som möjligt. Vi förordar inte gärna ändringar eller tilläggsanslag redan på vårsidan, såsom reservanterna i detta fall nästan tycks önska att man skulle ha gjort. Regeringen har bedömt det som formellt riktigtast att man låter statsverkspropo-

sitionens siffror stå, men annonserar behov av tilläggsanslag i den ordning sådana anslag brukar anvisas. Jag kan inte finna annat än att detta måste vara formellt riktigt, samtidigt som det tillgodoser de sakliga önskemålen. Jag har ju skrivit rent ut, att jag räknar med att ett större belopp skall anvisas, och jag har till och med anbefallt universitetskanslern att snarast möjligt inkomma med förslag under beaktande härav. Det har kommit till min kännedom, att han räknar med att kunna framlägga sitt förslag redan denna månad. Det skall således inte behöva bli fråga om någon sådan eftersläpning, som herr Ohlon har talat om att det tidigare förekommit beträffande dessa anslag. Jag tror sålunda, att över huvud taget alla anslagsbelopp, som är möjliga att beräkna, också skall kunna skaffas fram. Men det är inte nödvändigt att fixera summan i dag, ty ingen av oss kan med bestämdhet påstå att summan blir just den eller den. Reservanterna har ju också beaktat detta så till vida, att de inte heller föreslagit någon viss ändring av summan.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Det sista yttrande, som ecklesiastikministern fällde, var glädjande. Enligt detta hade han gett universitetskanslern i uppdrag att utreda behovet av extra akademisk arbetskraft för höstterminen. Jag skulle då vilja ställa en kompletterande fråga: Kan universiteten redan nu få besked om att Kungl. Maj:t är beredd att äska tilläggsanslag, motsvarande de ytterligare krav, som kommer att framställas utöver dem som förelåg, när propositionen skrev, då det är viktigt för universiteten att i tid kunna organisera undervisningen?

Vad jag har påtalat har framför allt varit, att man här medvetet begär anslag, tilltagna i överkant, för folkskollärarnas befördringskurser och anslag i underkant för universiteten. Det vore lyckligt, ifall man kunde samordna dessa två anslag, så att, om det skulle visa sig uppstå ett underskott på det ena området och ett överskott på det andra, ett över-

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

förändring kunde ske ifrån det område, där överskott föreligger, till det, där det uppstår ett underskott.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! På herr Ohlons sista fråga vill jag svara, att när vi får in sammanställningen från universitetskanslern, kommer vi givetvis att pröva behoven och lämna de besked till universitetsmyndigheterna som det över huvud taget är möjligt för oss att ge.

Tack vare de uttalanden, som är gjorda i propositionen och i utskottets utlåtande, som jag hoppas blir bifallet, är det klart, att vi är oförhindrade att gå något utöver föreslagna två miljoner kronor. Men å andra sidan lade jag märke till att herr Ohlon själv sade, att det här i första hand gäller höstterminen. Så är ju i det stora hela fallet. Men det är klart, att vissa saker för nästa vårtermin kommer att stå i så intimt sammanhang med vad som påbörjas under hösten, att kanslern tar med dem i ett och samma förslag. Då får vi pröva saken, men lika väl som vi i fjol, då vi fick följa denna linje med ett relativt begränsat anslag beviljat av riksdagen och med förhoppningar om tilläggsanslag, skall det väl inte framkomma så stora önskemål för denna hösttermin jämte förut nämnda följdkurser, att mer än två miljoner då skall behöva anvisas.

Jag tror nog, att det hela skall löpa relativt smidigt, att prövning skall kunna verkställas och besked lämnas i tillräcklig tid till universitetsmyndigheterna.

Vad jag alluderade på i mitt förra anförande var emellertid, att inte ens universitetsmyndigheterna, när de skulle göra upp sina propäer för höstterminen, var på det klara med hur mycket som behövdes. Man räknade då hos vissa universitetsmyndigheter med att det inte skulle komma i fråga att få ett eventuellt behövt tilläggsanslag. Detta har, åtminstone i något fall som jag har aktuellt för mig, varit en felbedömning. Vi skulle trots allt kunna disponera ytterligare vissa medel redan under hösten. Det är klart, att vi kommer att så långt

det är möjligt söka tillgodose föreliggande behov och detta alldeles särskilt på de ämnesområden, där lärarbristen är störst.

Nu förstår jag, att herr Ohlon trycker på att en samordning av dessa anslag skulle vara önskvärd. Det skall jag icke i och för sig inte säga något emot. Nu har vi emellertid framlagt ett förslag, enligt vilket det inte blir någon samordning. Det är en sak, som kanske kan övervägas i fortsättningen.

En sak vill jag emellertid bestämt vidhålla. Den prutning på det första anslaget, som reservanterna tänkt sig, är en ren bagatell emot vad som i maximalt fall kan ifrågakomma såsom tillägg på det andra anslaget. Någon möjlighet att i dag fixera den sammanlagda summan hade sålunda ändå inte förelegat.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Sedan ecklesiastikministern nu ingående redogjort för denna sak, finns det ingen anledning att närmare gå in på detaljer.

Min vän herr Ohlon talade om de sällsamma blomster i den kulturella örtagården som 23-gradstjärnorna utgör. Till det vill jag bara säga, att herr Ohlon i fredags yttrade »att det gör precis det samma vad vi här beslutar, eftersom det ändå är lärarna som avgör det hela». Jag hoppas att han inte nu raderar bort även detta senaste uttryck, så att vi inte får se det i protokollet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det finns knappast någon anledning att förlänga denna debatt, så som ärendet nu ligger till.

Jag har endast begärt ordet för att säga, att jag rent principiellt, av budgettekniska skäl, ogillar metoden att operera med tilläggsanslag. Det har under de senare åren varit en tendens till att göra det, inte bara inom det departement, som det nu här är fråga om, utan även inom andra. När alltså herr stats-

Anslag till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

rådet med stor belåtenhet talar om de möjligheter, som metoden att utnyttja tilläggsanslag erbjuder, kan jag inte vara med. Jag finner, att det hade varit mera önskvärt, om herr statsrådet använt de möjligheter, som man inom ett departement ändå sitter inne med i sådana här sammanhang, att sätta förevarande anslag till ett beräknat högre belopp. I så fall hade man sluppit använda metoden med tilläggsanslag.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Det var med anledning av ett yttrande av herr Ohlon som jag begärde ordet.

Han beskyllde herr statsrådet för en viss egenartad böjelse för de singuljära nya skott inom den vetenskapliga kulturens ortagård, som de nya 23-gradstjänsterna för folkskollärarna utgjorde. Jag kan inte hålla med herr Ohlon om detta, ty herr statsrådet har ju prutat 200 000 kronor på det anslag till befördringskurser som skolöverstyrelsen begärt. Det är klart att det inte kan vara så synnerligen begärligt för folkskollärarna att gå igenom dessa befördringskurser, då de härigenom endast kommer två lönegrader högre än förut. Kostnaderna för genomgången av kurserna och den obetydliga löneökning som följer efter erhållen anställning efter kursernas slut medför, att denna utbildning anses föga lönsam.

Jag har från flera håll hört att särskilt de kurser, som hålles vid seminarierna, är speciellt lämpade för ämnesundervisningen på enhetsskolans högstadium, och det är detta som kurserna är avsedda för. Att man inte läst latin eller kan böja isländska verb har i detta sammanhang inte någon större betydelse.

Jag tror att man från akademiskt håll gärna vill undervärdera den utbildning, som dessa ämneslärare får vid befördringskurserna. Jag anser att denna värdering är oberättigad, och med hänsyn till den lärarbrist, som råder, är det både lämpligt och önskvärt, att dessa befördringskurser fortsätter och att lärarna stimuleras att delta i dem.

Herr talman! Jag har med detta endast velat framföra några synpunkter med anledning av vad herr Ohlon här yttrat.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag förstår att herr Sunne blev pikerad, när jag talade om befördringskurserna såsom varande singuljära. Jag avsåg då det faktum, att befördringskurserna i främsta rummet var avsedda för naturvetenskapliga ämnen, på vilket område det föreligger stor lärarbrist och verkligheten inte precis blivit sådan som vi hade hoppats på. Det har nämligen visat sig, att det är en uppsjö sökande till kurser i pluggämnen, som är lätta och där det inte råder någon nämnvärd lärarbrist, men däremot ett underskott av sökande i de svåra naturvetenskapliga ämnena. Det var detta jag avsåg med min beteckning av dessa kurser såsom varande singuljära.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset;

nr 114, i anledning av väckta motioner angående dels godkännande av visst förslag till avtal rörande forskning och undervisning i kardiologi vid södersjukhuset, dels ock anvisande av ett anslag för ändamålet; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde

Anslag till erkända arbetslöshetskassor

huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Tullverket: Anskaffning av viss materiel jämte i ämnet väckt motion, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 70 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

I två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 228 i första kammaren av herr *Bergh, Ragnar*, samt nr 500 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Svensson* i Kroks-torp, hade hemställts, att riksdagen måtte

a) antaga i motionerna infört förslag till ändrad lydelse av 2 § förordningen den 15 juni 1934 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

b) besluta, att den som bilaga till förordningen den 15 juni 1934 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor fogade tabellen skulle ändras på sätt i motionerna angivits;

c) till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kronor.

Motionerna hade, i vad de avsågo förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor, hänvisats till lagutskottet samt tilldelats andra lagutskottet. I övrigt hade motionerna hänvisats till statsutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade det i statsverkspropositionen på förevarande punkt framlagda förslaget ävensom motionerna överlämnats till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att förevarande motioner, I: 228 och II: 500, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Hagård*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 228 och II: 500, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen, som innebär att bestämmelserna för de erkända arbetslöshetskassorna inte skall utvidgas så att de drar så stora kostnader. Man kan ju säga att det särskilt under den sista vintern har varit ovanligt mycket påfrestningar på arbetslöshetskassorna. Det ser ut som om folk frestades att anlita dem även när det inte är alldeles nödvändigt. Visserligen finns det bestämmelser som säger, att om arbete anvisats och den arbetslöse inte tar det skall ingenting betalas ut från arbetslöshetskassorna, men det ser ut som om detta i praktiken kan kringgås. Jag har sär-

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

skilt i mina hemtrakter i vinter sett hur där stämplats mycket av sådana arbetslösa som man tycker skulle ha kunnat beredas arbete.

Då jag anser att det inte är lämpligt att arbetslöshetskassornas bestämmelser är sådana att de kan föranleda missbruk vill jag här, herr talman, hemställa att riksdagen måtte besluta i enlighet med den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Här träffar vi åter på en gammal bekant. Frågan behandlades i riksdagen på grund av proposition 1953, och sedan väcktes motioner därom både 1954 och 1955. I de båda sista fallen följde riksdagen utskottets förslag om avslag på motionerna.

I år ligger ärendet till på det sättet att en proposition väntar på behandling men har blivit uppskjuten till hösten. Av den anledningen kan man väl inte, som herr Mannerskantz ifrågasatt, ge sig till att ändra på bestämmelserna nu vid vårriksdagen. Det är också detta som är skälet till utskottets avstyrkande.

Jag ber, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Här har, som herr Svensson också nämner, i flera år förelegat ett utarbetat förslag. Därför tycker jag inte att det finns någon anledning att vänta år efter år. Den omständigheten att en proposition är uppskjuten till hösten tycker jag knappast är tillräckligt skäl för att inte göra något ingripande, när man ser att ett sådant verkligen är behövligt och har varit behövligt i flera år.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och för-

klarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handels-samarbete (OTC) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 74, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels för sin del godkänna Sveriges anslutning till det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) enligt en till statsrådsprotokollet i ärendet fogad bilaga 1;

dels för sin del godkänna Sveriges anslutning till avtalet rörande Organisatio-

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

nen för handelssamarbete (OTC) enligt en till statsrådsprotokollet i ärendet fogad bilaga 2;

dels och bemyndiga Kungl. Maj:t att för Sveriges del godkänna sådana ändringar i avtalet, som framdeles kunde komma att beslutas, i den mån dessa ändringar icke krävde författningsändringar av beskaffenhet att påkalla riksdagens medverkan.

Till utskottet hade vidare hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 495 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 657 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställdes, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 74 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att vid ratifikationen av det reviderade GATT-avtalet förbehåll måtte göras för Sveriges vidkommande om en sådan tillämpning av avtalet, att den svenska trädgårdsodlingens intressen såväl i nuvarande läge som i samband med kommande tullrevision kunde tillgodoses genom härför erforderligt tullskydd, samt att Kungl. Maj:t måtte söka uppnå en sådan utformning av avtalet, att kvantitativa importrestriktioner skulle kunna bibehållas i sådan utsträckning, att nuvarande gränsskydd för den svenska trädgårdsodlingen icke försvagades.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 74,

1) för sin del godkänna Sveriges anslutning till det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) enligt den till statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 17 februari 1956 fogade bilagan 1;

2) för sin del godkänna Sveriges anslutning till avtalet rörande Organisationen för handelssamarbete (OTC) enligt den till samma protokoll fogade bilagan 2;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att för Sveriges del godkänna sådana ändringar i avtalen, som framdeles kunde kom-

ma att beslutas, i den mån dessa ändringar icke krävde författningsändringar av beskaffenhet att påkalla riksdagens medverkan; samt

B. att de likalydande motionerna I: 495 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 657 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet funnos fogade tre särskilda yttranden, nämligen

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Anders Johansson*, *Kronstrand*, *Sjölin* och *Christenson* i Malmö;

II) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Bengtsson* och *Jansson* i Aspeboda;

III) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Bästekille.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När GATT-avtalet första gången antogs för sex år sedan här i riksdagen framförde vi från bondeförbundshåll den meningen, att den svenska trädgårdsnäringsen och fruktodlingen inte i det avtalet hade fått den garanti mot utländsk dumping och dylikt som den hade varit berättigad att få. Nu har dessa sex år gått, och avtalet skall förnyas. Trots alla exempel, som man skulle kunna dra fram på hur avtalet har verkat under dessa år, är utskottet ändå redo att ta samma avtal igen utan att på något sätt uppfylla de önskemål som har framförts från denna näringsgrens sida.

Det är självklart att en fri handel länderna emellan kan vara av mycket stor betydelse, men vi vet ju alla att om denna fria handel får fortsätta hur som helst kan det innebära, att yrkesutövare i ett land som vårt kan få det mycket svårt att fortsätta sin näring. Den svenska trädgårds- och fruktodlingen i vårt land har utvecklats och är nu mycket stor. Den fyller en betydande del av det behov av trädgårdsalster och frukt som innevånarna i vårt land behöver. Nu har man ju sett hur de olika systemen verkar. Vi har funnit att när gränserna får stå öppna utan något som helst skydd passar man i de länder, som har över-

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

skott av dessa varor, på att skicka hit sitt överskott till vilka priser som helst.

Jag skall inte här uppehålla kammaren någon längre tid, men jag kan inte underlåta, herr talman, att tala om vad som skedde i Norrtälje i förra veckan. En del personer åkte dit och ställde upp en butik på torget. Där försökte de med alla till buds stående medel sälja importerad frukt mycket billigt, och de fasta handlandena i staden fick stå med tomma butiker. Sådant medför naturligtvis mycket stor oro hos de handlande som säljer dessa varor, det behöver man inte alls undra på. Man har all anledning att slå vakt även om dem som odlar frukten. De bör ha rätt att få det skydd för sin näring som de behöver. Det kommer in frukt till underpriser. Jag vet att Italien säljer i konsignation; man skickar hit varorna och låter försäljarna ta de priser de kan få. Det är självklart att detta medför, att de svenska utövarna av trädgårdsnäringen och fruktodlingen många gånger inte ens får täckning för vad det kostar dem att framställa varorna. Det är därför som vi inom det parti som jag företräder har ansett, att man bättre än som sker skulle slå vakt om dessa odlare när man ingår nya avtal.

Nu sägs det, att man inte kan göra några förbehåll, utan det skall ankomma på regeringen att avgöra, om den anser att sådan illojal konkurrens föreligger, att ett ingripande behöver ske. Men låt oss se efter hur det är i Förenta staterna. Där följer man ingalunda GATT-avtalet, trots att Förenta staterna är med. Man gör förbehåll på olika sätt för att skydda sitt eget lands intressen. Här kräver vi inte, att Sverige inte skall ansluta sig till GATT-avtalet, utan vi vill bara att regeringen skall inleda förhandlingar, så att dumpingmetoder inte kan förekomma.

Gentemot detta kan visserligen sägas, att man har rätt att vidtaga åtgärder mot dumping. Men när man har konstaterat att dumping föreligger, är varorna redan hitkomna. Den svenska marknaden har kanske blivit mycket pressad, och de åtgärder som man då vidtar har inte nå-

gon större betydelse. Det är därför som vi har ansett att regeringen borde redan vid anslutningen till detta nya avtal göra sådana förbehåll, att den svenska marknaden inte skall kunna översvämmas av trädgårdsprodukter av olika slag, som andra länder vill göra sig av med.

Vi kan ju i år glädja oss åt att våra farhågor när avtalet först antogs nu har uppmärksammats av både högern och folkpartiet. När avtalet ingicks kämpade vi ensamma för den svenska trädgårdsodlingen. Då ansåg man att det inte förelåg någon risk. Men i år har även de två nämnda partierna ansett att förbehåll bör göras för att skydda denna näring.

Såsom jag förut har sagt skulle det ha varit önskvärt att nu yrka bifall till våra motioner, men detta är inte möjligt på grund av att avtalet är så avfattat, att det skall antingen antas eller förkastas. Med vår reservation har vi blott velat fästa regeringens uppmärksamhet på att den bör vidta åtgärder, så att inte den svenska trädgårdsnäringen och fruktodlingen kommer i ett sämre läge än andra näringar i vårt land.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr KRONSTRAND (fp):

Herr talman! I det särskilda yttrande, som herr Kristensson i Osby m. fl. har fogat till detta bevillningsutskottets betänkande, understrykes kraftigt, att trädgårdsnäringen i vårt land är i stort behov av skydd mot utländsk dumping av trädgårdsprodukter. Denna näringsgren, som väl måste betraktas som viktig och oumbärlig inte bara för vårt folkhushåll utan även med tanke på vår hårt ansträngda valuta-reserv, tillåtes kämpa med stora svårigheter därför att utlandet — som herr Elofsson redan sagt — tycks anse att den svenska marknaden är en avstjälpningsplats för överskottsprodukter av frukt och dylikt. Denna osunda och illojala konkurrens måste enligt min mening förhindras.

Motivet till detta vårt särskilda yttrande har också varit att vi ville peka på

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

de möjligheter, som redan finnes inom ramen för GATT-avtalet för att komma till rätta med dessa förhållanden. I tider, då den svenska marknaden utan vidare kan försörjas med svenska produkter och detta kan ske utan att konsumenterna på något sätt uppskörtas, bör man också säkra avsättningen av den svenska produktionen. Det gäller ju för övrigt åtgärder, som jag tror inget annat land skulle underlåta att vidtaga för att skydda en egen näringsgren. Jag behöver kanske bara peka på den rigorösa kontroll som den svenska exporten av träfiberplattor får undergå för att en var skall förstå riktigheten av det sagda.

Men vi syftar även till att den svenska trädgårdsnäringsens problem när det gäller utländska konkurrens skall bli föremål för en snar och snabb utredning. I en sådan utredning torde man kunna dra nytta av det arbete, som tullkommittén nedlagt just på den frågan. Efter en prövning av dessa förhållanden kan man vidtaga åtgärder, som ger näringen ett skydd, som nog bör motsvara det som det svenska jordbruket åtnjuter. I varje fall synes detta vara motiverat i dagens läge. På så sätt skulle näringen kunna arbeta på längre sikt och åstadkomma både en bättre försäljningsorganisation och bättre lagringsmöjligheter, något som vi tror skulle vara till gagn för vårt folkhushåll. För att nu inte tala om att yrkets utövare kanske också skulle få en »med andra yrkesgrupper jämförlig inkomststandard», som ju termen lyder i en del andra sammanhang.

I det läge som propositionen om GATT-avtalet ställt oss har vi inte haft någon annan möjlighet än denna att visa, att vi från vårt håll fäster särskild vikt vid att ett skydd beredes vår trädgårdshandling vid de tillfällen, då utländsk dumping försvarar avsättningen av näringens produkter.

Efter denna motivering för vårt särskilda yttrande har jag, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Johansson, Anders*, (fp).

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Kammarens ärade ledamöter kan ju fråga sig, om det varit absolut nödvändigt att de tre borgerliga partiernas representanter i bevillningsutskottet skulle producera sig i tre särskilda yttranden. För egen del har jag den inställningen, att det inte varit nödvändigt, utan att man mycket väl hade kunnat komma fram till en formulering av utskottets yttrande, som hade kunnat godtagas av alla.

Det ligger dock så till, att utskottet är enhälligt i den meningen, att riksdagen skall godtaga såväl det reviderade GATT-avtalet som också avtalet syftande till ett närmare och mera permanent samarbete på det handelspolitiska området. Någon möjlighet att till detta godtagande knyta förbehåll eller villkor har icke förelegat, detta alldeles bortsett från att de från bondeförbundshåll väckta motionerna enligt sin formulering syftat till sådant. Men även bondeförbundets egna representanter i utskottet har helt baktat ut från den linjen, och när herr Elofsson började med att säga, att man är beredd att gå in för en prolongation av det för sex år sedan antagna GATT-avtalet, inkluderar ordet »man» även bondeförbundets representanter. Hade de gått in för en annan linje och uppställt förbehåll eller villkor för ett accepterande av propositionen, hade detta varit detsamma som att de avvisat propositionen och ställt sig utanför GATT-avtalet och även utanför det avtal, som siktar till att befodra ett närmare samarbete handelspolitiskt sett.

Att man i sammanhang sådana som det här aktuella inte gärna kan undgå att uppmärksamma det prekära läge, variden svenska trädgårdsnärings befinner sig, ligger i sakens natur. Denna inställning har kommit till uttryck för högerns vidkommande i det yttrande, som av herr Nilsson i Bästekille och mig har fogats till utskottets betänkande. Vi har sålunda funnit oss böra understryka angelägenheten av att det gällande tullskyddet effektivt förstärkes samt att jämväl en tillämpning av kvantitativa importrestriktioner måste övervägas. Det

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

utgör de punkter i motionerna, som kan bli föremål för en fruktbar diskussion, och det har vi, som står för yttrandet nr III), velat slå fast.

Beträffande tullskyddet är det att hoppas, att 1952 års tulltaxekommitté snarast möjligt skall komma fram till ett slutligt ståndpunktstagande beträffande den utredningsuppgift, som den har sig förelagd, och att riksdagen därefter utan onödigt dröjsmål sätts i tillfälle att ta ställning därtill.

Vad möjligheten av kvantitativa importrestriktioner beträffar har det förefallit mig rätt anmärkningsvärt, att inte frågan därom har bedömts precis på samma sätt som när det gällt våra jordbruksprodukter. Med mitt sätt att se är ju trädgårdsodlingen ingenting annat än en del av vårt jordbruk, och vad som gäller för detta måste därför också kunna tillämpas beträffande trädgårdsodlingen.

Nu tycks det emellertid vara så, att det kräves särskilt beslut i det hänseendet. Det konstaterar nämligen utskottet i sitt yttrande.

När herr Elofsson är angelägen att nämna, hur ensamt bondeförbundet varit, när det gällt att bevaka den inhemska trädgårdsnäringens intressen, skall jag visserligen inte yttra mig närmare därom. Det förefaller mig i alla fall som om herr Elofsson inte har så särskilt gott minne, ty den frågan diskuterades också här i kammaren så sent som den 13 maj 1955. Om herr Elofsson närmare studerar, vad som då förekom, misstänker jag, att han inte kan ha så lätt att vidhålla en sådan mening som att bondeförbundet alltsedan 1950 och ända till nu varit alldeles ensamt, när det gällt att beakta trädgårdsnäringens särskilda läge.

Jag kan tänka mig, att det skulle kunna bli en alldeles särskilt fruktbar diskussion på den punkten, om herr Elofsson i något sammanhang kunde beredas tillfälle att närmare diskutera den frågan med min partikamrat i utskottet herr Nilsson i Bästekille, som väl ändock i hög grad har varit engagerad just när det gällt tillvaratagandet av trädgårdsnäringens intressen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att vi stod ensamma och kämpade för trädgårdsnäringen när detta GATT-avtal första gången antogs. Det är mycket riktigt, som herr Velander säger, att 1955 kom också högern med och tyckte att det gick för långt, och nu gläder det mig ytterligare att alla de tre borgerliga partierna inser, att trädgårdsnäringen kommit i ett mycket ogynnsamt läge genom det rådande GATT-avtalet.

Sedan sade herr Velander, att vi hade backat ut från vår motion. Men vi har inte backat ut på annat sätt än att vi, när man fick beskedet att man antingen skulle antaga eller också förkasta avtalet, avstod från att göra vårt yrkande för att inte ta risken att låta landet stå utan handelsavtal. Vi nöjde oss med det särskilda yttrande som avgivits.

Eftersom nu handelsministern är här närvarande och har hört denna diskussion, antar jag att han skall följa detta ärende med den uppmärksamhet som behövs.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall bli något missförstånd på den punkt, som herr Elofsson nu närmast berört, vill jag säga, att kammarens ärade ledamöter vid ett studium av bevillningsutskottets föreliggande betänkande torde finna, att motionerna har tagit sikte på »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 74 måtte besluta att i skrivelse till Kungl Maj:t begära, att vid ratifikationen av det reviderade GATT-avtalet förbehåll göres för Sveriges vidkommande om en sådan tillämpning av avtalet, att den svenska trädgårdsodlingens intressen såväl i nuvarande läge som i samband med kommande tullrevision kan tillgodoses genom härför erforderligt tullskydd, samt att Kungl. Maj:t må söka uppnå en sådan utformning av avtalet, att kvantitativa importrestriktioner må kunna bibehållas i sådan utsträckning, att nuvarande gränsskydd för den svenska trädgårdsodlingen icke försvagas».

Det skulle förvåna mig, om herr Elofs-

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

son menar, att han är ense med utskottet, när det gäller klämman i utskottets betänkande, men att han ändå fullföljer motionärernas yrkanden, sådana dessa enligt motionerna utformats. Jag misstänker, att ett sådant resonemang skulle innebära ett våldförande av sanningen. Utskottet konstaterar ju också, att de båda spörsmål, som kan diskuteras i detta sammanhang, dock icke såsom villkor eller förbehåll, är en förstärkning av tullskyddet samt kvantitativa importrestriktioner. Detta är emellertid, som jag yttrade i mitt tidigare anförande, något som man får sikta till för framtiden så, att man tillvaratar alla möjligheter i det hänseendet.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Utskottet har vid sin behandling av detta ärende i viss mån delat den uppfattning, som herr Gustaf Elofsson här gjort sig till tolk för, nämligen att trädgårdsnäringen inom vissa områden har svårigheter att kämpa med. Det visade sig emellertid att det icke var möjligt och ej heller ansågs lämpligt att i dag ta ställning till omfattningen och arten av det gränsskydd, som denna näringsgren är i behov av. Utskottet har sålunda ansett att de synpunkter, som motionärerna har framhållit, i varje fall icke bör utgöra hinder för att Sverige godtar det reviderade GATT-avtalet. Under utskottsbehandlingen har det ju framkommit från den föredragande, att det inte finns någon möjlighet att förena ett godkännande av GATT-avtalet med ett förbehåll beträffande någon punkt i avtalet, utan det måste bli antingen ett godkännande eller ett förkastande.

Det är också med hänsyn till detta som utskottet har gått på den linje det gjort. Det är också med hänsyn till att skyddet för denna näringsgren måste bestämmas i annat sammanhang som utskottets skrivning har kommit till stånd.

Herr BENGTSOON (bf):

Herr talman! Redan när GATT-avtalet första gången antogs framförde vi

mycket starka betänkligheter mot dess verkningar för trädgårdsnäringen. Också departementschefen sade då, att avtalet kan få svåra konsekvenser för frukt- och trädgårdsodlingen.

Vi ställde oss genast avvisande och ansåg att trädgårdsnäringen borde få ett bättre skydd. Vi har bestämt och målmedvetet hävdad den linjen varje gång GATT-avtalet varit uppe till behandling. Vi hade, som redan påpekats, inte högern på vår sida till en början — herr Velander och hans parti biträde inte vår linje. Jag tror att det stöd som herr Velander nu säger sig vilja lämna trädgårdsnäringen inte är så särskilt helhjärtat. Jag har tagit fram utskottets utlåtande nr 43 från förra året. Där finns en reservation på samma sätt som i år från vår sida. Men herr Velander återfinns endast under en blank reservation. Jag erinrar mig mycket väl att herr Velander höll ett välvilligt anförande om fruktodlarna, men han inskränkte sig, som sagt, till en blank reservation.

Vi har inte övergivit den linje som vi alltid har hävdad. Vi menade, när vi förde fram vår motion, att det borde göras ett förbehåll. Då vi emellertid måste konstatera att detta inte var tekniskt möjligt har vi i stället, vilket herr Velander bör observera, för det första uttalat en förväntan, att Kungl. Maj:t måtte pröva möjligheten att skyndsamt lämna riksdagen förslag om sådan lagstiftning rörande den svenska trädgårdsproduktionens mera betydande produktslag, att de får tillämpning vid en kommande revision av GATT-avtalet.

Därigenom skulle öppnas möjlighet att vinna likställighet med jordbruksnäringens produkter. Men vi har inte lämnat frågan därmed, utan det andra avsnittet i sista stycket i det särskilda yttrandet innebär, att Kungl. Maj:t skall vidta de åtgärder som är erforderliga för att GATT-revisionskonferensens beslut av den 5 mars 1955 angående vissa allmänna undantagsregler för temporärt bibehållande av kvantitativa importrestriktioner även sedan de inte längre kan motiveras av betalningsbalansskäl skall

Ang. Sveriges anslutning till GATT-avtalet m. m.

bli gällande för de trädgårdsprodukter, som i avtalets mening är kvalificerade härför.

Vi har alltså dels ansett att avtalet skall revideras så snart det finns möjlighet härtill, dels påpekat att man bör söka temporärt tillämpa kvantitativa importrestriktioner.

Sedan är det naturligtvis av stort intresse om man kan genomföra vad som innefattas i den sista meningen i herrar Velanders och Nilssons i Bästekille reservation, där det heter: »Enligt vår mening bör statsmakterna använda sig av möjligheten att ingå med begäran om ett nationellt undantag för kvantitativt importskydd även för trädgårdsnäringsens produkter.» Det är givetvis betydelsefullt om detta kan göras, men det sammanfaller ju med den första delen av det särskilda yttrande som vi har avgivit.

Med anledning av det anförda ber också jag att få ge min anslutning till vårt särskilda yttrande som betecknas med II).

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Herr Bengtson var angelägen att rycka upp vid herr Gustaf Elofssons sida för att något närmare beröra, vad som förekom här i kammaren i maj i fjol. Han konstaterade, att då från högerns sida förelåg endast en blank reservation!

Jag var i fjol av samma mening som i år, att de tre borgerliga partierna borde ha kunnat komma fram till en enhällig skrivning. Jag tror inte, att det skulle ha behövt föreligga några betänkligheter ens från utskottsmajoritetens sida att biträda vid en dylik skrivning. Även då hade emellertid bondeförbundet sin särskilda linje liksom folkpartiet hade sin. Det var dock inte så lätt att konkretisera vad som egentligen skilde de båda linjerna åt. Därför begärde jag under debatten här i kammaren en precisering i visst hänseende av handelsministern. Sedan besked av handelsministern lämnats, förklarade jag, att vare sig folkpartiets eller bondeförbundets ståndpunkt blev kontraposition i en blivande votering, så komme jag — och jag utgick

ifrån att hela högergruppen skulle göra detsamma — att rösta för kontrapositionen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag har mycket tvekat om jag skulle lägga mig i denna tvist. Här tvistar ju bondeförbundet, företrätt av herr Elofsson och herr Bengtson, högern, representerat av herr Velander, och folkpartiet, representerat av två talare, om vem som mest älskar trädgårdsnäringsen och om vem som först ville försöka visa sin vänlighet mot trädgårdsnäringsens utövare. Denna tvist knyter man an till en diskussion om huruvida Sverige skall biträda det reviderade GATT-avtalet. Då det gäller denna fråga, som har betydelse för hela vårt näringsliv och våra förbindelser med yttervärlden, drar man upp en diskussion om vem som en gång i förfluten tid varit mest älskvärd mot trädgårdsnäringsen! Jag tycker nog, herr talman, att debatten här minst sagt kommit på avvägar.

Jag vill för mitt partis vidkommande säga, att vi är lika intresserade som bondeförbundet, högern och folkpartiet av att trädgårdsnäringsens utövare skall ha det bra. Vi hoppas att de skall vara lika skickliga som bönderna har varit då de lagt till rätta sina bruksmetoder och skapat sina olika ekonomiska organisationer för att kunna göra det förmånligt för sig. Vi hoppas som sagt att trädgårdsnäringsens utövare i det avseendet skall kunna visa samma skicklighet.

Vi har emellertid ingen anledning att i detta sammanhang ta upp en diskussion om tullarna. Vi väntar ju när som helst att få ett stort förslag om tullarna, och då får vi ta upp hela detta komplex till diskussion.

När det gäller frågan om kvantitativa importrestriktioner vill jag endast säga, att sådana kan tillgripas om det blir ett starkt utflöde av valuta. Då kan man överväga sådana restriktioner för att skydda betalningsbalansen. Åtgärder kan naturligtvis även vidtagas vid dumping

och under en del andra omständigheter.

Vad som nu egentligen skiljer oss åt är hur vänliga våra anletsdrag skall anses vara gentemot trädgårdsnäringen. Jag tror nog att vi alla är vänliga! Jag undrar om inte trädgårdsnäringens utövare om de ser på herr Elofsson, på herr Velander, på folkpartiets företrädare och på mitt partis talesman, herr Oscar Carlsson, kan känna minst lika stor trygghet vid betraktandet av exempelvis herr Oscar Carlssons anletsdrag som av min ärade vän herr Gustaf Elofssons.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre, utan vill endast till herr Sjödahl säga, att om herr Sjödahl, när vi behandlade denna fråga i utskottet, hade varit lika angelägen att nå enighet som han tycks vara nu, så hade klämman kunnat få en annan lydelse än vad den har. Jag vill som sagt inte ta upp någon längre diskussion, men jag måste ändå erinra herr Sjödahl om att varje gång som det tidigare gällt att slå vakt om trädgårdsnäringens intressen har vi inte kunnat finna, att herr Sjödahl lagt någon särskild iver i dagen för att söka förbättra förhållandena för denna näringsgren.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Elofsson nämnde, att det borde ha varit mycket lätt att åstadkomma en enig skrivning. Jag undrar emellertid, om det varit så lätt, då ju inte ens de tre borgerliga partierna, såsom herr Elofsson benämnde dem, kunde komma överens om en enig skrivning. De ville, herr talman, vara skiljaktiga!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Om upphävande av varuskatten för glass

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för glass.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 314 av herr *Georg Carlsson* m. fl. samt II: 225 av herrar *Adolfsson* och *Hansson* i Önnarp hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att varuskatt å glass icke vidare skulle uttagas.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 314 av herr *Georg Carlsson* m. fl. samt II: 225 av herrar *Adolfsson* och *Hansson* i Önnarp om upphävande av varuskatten för glass icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Gustaf Elofsson*, *Bengtson* och *Jansson* i Aspeboda ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 314 av herr *Georg Carlsson* m. fl. samt II: 225 av herrar *Adolfsson* och *Hansson* i Önnarp, antaga i reservationen införd förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Förmodligen skulle varje människa bli högst förvånad om man vid inköp av livsmedel finge den upplysningen, att om man köper en något större kvantitet, t. ex. ett halvt kilo, får man varan till ett lägre marknadspris än om man köper en mindre kvantitet, på grund av att man vid köp av en mindre kvantitet måste betala inte mindre än 65 procent i skatt.

När man relaterar ett sådant exempel låter det otroligt, men faktum är att det finns sådana bestämmelser i fråga om

glassen. För färdigställda, för hushåll, restauranger eller matserveringar avsedda efterrätter, helt eller delvis bestående av glass, utgår ingen skatt. För övrig glass, som säljs i mindre proportioner, uppgår skatten till 65 procent. Dylig glass hänföres nämligen enligt förordningen den 25 maj 1941 till choklad- och konfityrvaror, för vilka skatt utgår med 65 procent.

Enda förklaringen till att man på detta sätt kunnat pålägga glass en så hög skatt är väl, att glasskonsumtionen för 15 år sedan var betydligt mindre än i dag. Då denna förordning tillkom ägnade man kanske saken inte så stor uppmärksamhet utan bara hänförde glassen till gruppen choklad- och konfityrvaror. Det är den enda förklaring som jag kan tänka mig till att man kunnat belägga ett högvärdigt livsmedel som glass med en så hög skatt. Man torde inte på något annat område kunna finna ett liknande förhållande. Jag kan förstå att man kanske kan anse det lämpligt att belägga choklad och konfityrer med en så hög skatt som 75 procent. Det gäller ju här varor, vars konsumtion bör hållas tillbaka med tanke på dessa sötsakers tand- och hälsovårdsförstörande effekt. Jag kan dock inte inse att man bör belägga ett sådant livsmedel som glass med en skatt på 65 procent.

Vi har under flera år försökt få bort denna skatt, och det har egentligen inte anförts några skäl emot dessa framställningar. Man har bara hänvisat till den utredning angående de indirekta skatterna, som pågår, och det gör man också i dag. Jag har all respekt för utredningar och anser att vi bör noggrant penetrera varje fråga, innan vi fattar beslut, men i detta fall tycker jag dock att saken är så klar att man inte behövt vara fullt så betänksam.

Vid årets jordbruksförhandlingar uttalades också att skatten på glass borde slopas. I det sammanhanget kan man peka på att avsättningen av t. ex. smör erbjuder ganska stora svårigheter, och även om glassförsäljningen inte betyder så oerhört mycket i det avseendet, kan man i alla fall försöka öka avsättning-

Om upphävande av varuskatten för glass
en av grädde genom att underlätta försäljningen av glass. Glasskonsumtionen ligger i Sverige betydligt lägre än i andra länder. Jag vill minnas att konsumtionen per person i Sverige uppgår till ett kilo om året mot t. ex. fjorton kilo i Förenta staterna. Jag tror därför att vår glasskonsumtion skulle kunna ökas något, och om detta skedde på bekostnad av förtäringen av choklad- och konfityrvarorna, skulle det väl bara vara en vinst.

Jag tycker, herr talman, att det är ett synnerligen egendomligt förhållande — jag tror knappast att det går att leta upp något motsvarande i fråga om någon annan vara — att glassen beskattas mycket högt vid försäljning i små kvantiteter men är skattefri annars. Konsekvensen borde väl fordra att skatten helt togs bort.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Georg*, (bf).

Herr **CARLSSON, OSCAR**, (s):

Herr talman! Utskottet har i denna fråga anslutit sig till den ståndpunkt som riksdagen tidigare har intagit. Samma yrkande som nu framställdes nämligen i motioner vid såväl 1953 som 1954 års riksdagar. Motionerna avslogs emellertid, och skälet härtill var ju att man inte ansåg sig böra föregripa resultatet av den pågående utredningen rörande den indirekta beskattningen.

Då 1952 års skattekommitté enligt vad som nu har tillkännagivits beräknas slutföra sitt utredningsarbete under innevarande år, har utskottet funnit att än större skäl än tidigare föreligger för att den utredningens resultat inväntas, innan riksdagen tar slutgiltig ställning till den föreliggande frågan. Detta är det enda motivet för utskottets ståndpunktstagande. Utskottet har därmed inte tagit ställning till frågan som sådan.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Om upphävande av varuskatten för glass

Herr BENGTON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Som jag tidigare sade har jag all respekt för utredningar, men jag tycker fortfarande att den här saken dock är så klar att det inte borde föreligga några svårigheter att redan nu avskaffa skatten i detta fall.

Jag kan för övrigt inte undgå att erinra mig den lilla ironiska historien om utredningar, där det sades, att om Moses hade varit en kommitté, skulle Israels barn ha varit kvar i Egypten än i dag.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Även om det kan föreligga skäl att avvakta resultatet av den pågående utredningen om den indirekta beskattningen, synes det mig dock vara av värde, att det från kammarens sida bestämt hävdas, att den beskattning som här föreligger inte bör förekomma framdeles. Vi har ju i glass att se ett av våra värdefullaste livsmedel, och det finns all anledning att uppmuntra försäljningen av detta livsmedel och på det sättet bekämpa de särskilt för tandvården betydligt farligare sötsaker som nu säljs i större omfattning, kanske mycket på grund av de relativt höga priserna på glass.

Jag ber därför, herr talman, att få instämna i herr Bengtsons yrkande, om inte annat så som en demonstration för min uppfattning i detta ärende.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Med hänsyn till den omvärdering som under sista tiden har skett till glassens fördel, då man kommit att anse den som ett värdefullt näringsämne och inte som någon lyxvara, är det självfallet att man måste betrakta glassskatten som ooberättigad. Jag har därför den bestämda uppfattningen, att denna skatt så snart som möjligt bör avskaffas. Att vi inom utskottet från det parti jag tillhör inte anmält någon reservation i ärendet beror på att vi, som det har sagts från annat håll här, vill avvakta resultatet av den utredning, som

läs komma att lägga sitt förslag på bordet inom den närmaste tiden, och detta så mycket mer som det där inte är fråga enbart om glass utan även om andra saker, som behöver inordnas i sammanhanget.

Jag har därför, som sagt, inte anmält någon reservation och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Herr Bengtson säger, att han har stor respekt för utredningar men att han anser denna fråga vara sådana, att man kan ta ställning till den utan att avvakta resultatet av den pågående utredningen. Men hade riksdagen så stor respekt för utredningar 1953 och 1954, att den då ansåg sig böra invänta resultatet av utredningen, så torde den väl i dag, då utredningens betänkande väntas ligga på bordet under innevarande år, kunna ge sig till tåls till dess.

För övrigt är väl denna fråga inte så obetydlig, om man ser den ur ekonomisk synpunkt. Om inte jag tar alldeles miste gäller det i alla fall 7 à 8 miljoner kronor, och nog borde det väl då vara skäl att vänta till dess utredningen föreligger.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bengtson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medels omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 36.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 29, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 mars 1956 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 139, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 miljoner kronor, avsett att upptagas av Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 558 av herr *Grym* och herr *Andersson, Lars*, samt II: 735 av herr *Larsson* i Hedenäset, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte uttala, att vid utredning angående Aktiebolaget Statens skogsindustriers kapitalförsörjning vissa i motionerna angivna synpunkter börde beaktas;

b) de likalydande motionerna I: 566 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 744 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå det i förevarande proposition begärda bemyndigandet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning beträffande Statens skogsindustrier i enlighet med vad i motionerna uttalats samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gäves någon privilegierad ställning utan behandlades på samma sätt som den enskilda företagsamheten; samt

c) motionen I: 567 av herr *Hagberg* m. fl., i vilken motion hemställts, att

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

riksdagen måtte dels avslå förevarande proposition, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning rörande principerna för och omfattningen av Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 000 000 kronor, avsett att upptagas av Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

2) att motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, i vad de avsåge hemställan om skyndsam utredning beträffande Aktiebolaget Statens skogsindustrier, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionerna I: 566 och II: 744, såvitt däri yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gäves någon privilegierad ställning utan behandlades på samma sätt som den enskilda företagsamheten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 558 och II: 735 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Hæggblom, Antby* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1—3 hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning;

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744 ävensom

I: 567, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels låta företaga en utredning beträffande Aktiebolaget Statens skogsindustrier i enlighet med de riktlinjer reservanterna i det föreslagna yttrandet förordat, dels ock förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

3) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gäves någon privilegierad ställning utan behandlades på samma sätt som den enskilda företagsamheten.

Herr **NORD** (fp):

Herr talman! Statens skogsindustrier, som började sin verksamhet 1942, har alltifrån starten visat en mycket stark expansion dels genom nyanläggningar, utbyggnader och upprustningar av redan befintliga anläggningar, dels genom övertagandet av industrier som inköpts från privata ägare. Enligt den tioårsberättelse över bolagets verksamhet som utgavs 1952 omfattade bolaget vid denna tid över 20 olika industrianläggningar, spridda över hela landet, med inte mindre än 15 olika förvaltningar. Utvidgningen av bolagets verksamhet har sedan ytterligare ökat. Under tiden från 1952 hade bolaget ett aktiekapital på 22 miljoner kronor, och 1953 ökades det till det dubbla. Samtidigt som bolaget sålunda fick sitt aktiekapital fördubblat erhöll domänverket möjlighet att öka kreditsumman för bolagets räkning med 30 miljoner kronor eller tillhoppa med tidigare krediter till högst 80 miljoner kronor. Från 1942 till årsskiftet 1955—56 har enligt propositionen nr 139 bolaget investerat i verksamheten 290 miljoner kronor. En sammanställning av bolagets utgivna årsberättelser visar, att det redovisade egna kapitalet år 1954 utgjorde 51,2 miljoner kronor, varav endast omkring 5,7 miljoner utgör fonderade vinstmedel. I det egna kapitalet ingår då nettovinsten, utan avdrag

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

för beslutad vinstutdelning. Ifall vinstutdelningen beaktats, hade siffran för nybildat kapital givetvis varit mindre.

I betraktande av omfattningen av det statliga bolagets rörelse måste man konstatera, att den redovisade vinsten varit relativt blygsam, och som en följd härav har skattebelastningen också varit jämförelsevis obetydlig — långt mindre än för företag av motsvarande storlek inom det enskilda näringslivet.

Den under åren 1949—1954 redovisade nettovinsten uppgår till 2,2 miljoner kronor per år, en avkastning som med hänsyn till rörelsens omfattning måste sägas vara låg.

Ja, herr talman, det kunde vara åtskilligt mer att säga om bolagets finansiella problem, men då jag vet att det kommer fler talare efter mig, som kanske kommer att beröra frågan ytterligare, kan jag fatta mig kort.

Jag har emellertid den uppfattningen, att det borde vara angeläget med ett klarläggande av bolagets ekonomiska struktur, och jag anser därför en utredning påkallad, som belyser hittills uppnådda resultat samt frågan huruvida en fortsatt väsentlig utvidgning av verksamheten skulle medföra samhällsekonomiska fördelar och på vad sätt den i så fall skall komma till stånd, utan att hindra en ur allmänna synpunkter fördelaktig utbyggnad av hittills mera räntabla företag.

Det har ofta påpekats även här i riksdagen, att Statens skogsindustrier bör ha samma förutsättningar som enskilda företag i branschen. Ett enskilt företag måste noga planlägga sitt investeringsprogram, inte minst med hänsyn till kapitalanskaffningen. Det är inom sådana företag inte vanligt att, såsom man i stor utsträckning tycks ha gjort inom Statens skogsindustrier, finansiera investeringarna med kortfristiga lån.

Det torde också vara uteslutet för ett enskilt företag att ställa ägarna inför situationen att i efterhand skaffa medel till mera varaktig finansiering av företagets expansion. Detta är emellertid vad som skett och sker beträffande Statens skogsindustrier. Riksdagen har vid olika

tillfällen ställts inför ett fullbordat faktum i detta fall.

Enligt den föreliggande propositionen är utbyggnader delvis i gång samt byggnadsplaner aktuella för bolagets vidkommande, som tillsammans med behovet av rörelsekapital inom den närmaste tiden torde komma att kräva minst 200 miljoner kronor. För ett sådant utbyggnadsprogram, och då bolaget redan nu befinner sig i likviditetssvårigheter, är det uppenbart att ett kortfristigt lån på 35 miljoner kronor endast kan vara en tillfällig lättnad och inte alls kan lösa bolagets kapitalbehov inom de närmaste åren.

Därför anser vi inom folkpartiet, att en utredning är nödvändig rörande förutsättningarna för bolagets verksamhet och framtida kapitalbehov, innan bolaget tillföres ytterligare medel. Vi anser således att denna utredning bör företagas innan ytterligare kreditgaranti beviljas. Om en sådan utredning bedrivs med skyndsamhet, skulle frågan om bolagets kapitalbehov kunna upptagas vid årets höstriksdag.

På grund av den nuvarande skärpta kreditåstramningen är frågan om bolagets kreditgaranti synnerligen känslig, då en kredit av denna storlek, utbruten ur budgetsammanhanget, måste leda till en motsvarande begränsning av kreditutrymmet för övriga lånesökande.

Då vi från folkpartiets sida anser det synnerligen viktigt, att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke medgives någon privilegierad ställning framför enskilda företag, utan anser att dessa i fråga om kreditgaranti skall behandlas lika, ber jag härmed, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåntandet fogade reservationen, som innebär dels avslag på propositionen, dels yrkande om en allsidig utredning.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! När vi i jordbruksutskottet diskuterade frågan om lån till Statens skogsindustrier, riktades mycket hårda beskyllningar mot de utskottsledamöter som ställde sig avvisande till jordbruks-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

ministerns förslag. Vi blev stämplade såsom mörkmän, som ville sätta käpp i hjulet för den lyckosamma utveckling, som präglat framför allt trävaruindustrin i Norrland sedan Statens skogsindustrier trätt till där uppe. Det är möjligt att vi får höra en återklang av dessa tongångar även i dagens debatt.

Låt mig då, herr talman, först och främst deklarerera, att åtminstone jag ingalunda är avogt inställd till Statens skogsindustriers verksamhet. Jag är klart medveten om att företaget varit till gagn för de bygder i olika delar av landet, där verksamheten bedrivs. När företaget bildades år 1941, fick det överta en rad anläggningar som behövde upprustas, och många av dessa var belägna i landsändar med särskilt framträdande sysselsättningssvårigheter. Även i fortsättningen har företaget fått ta hand om industriell verksamhet på platser, där det av olika anledningar blivit omöjligt att fortsätta rörelsen på samma sätt som tidigare. Av dessa orsaker har företags verksamhet hittills i hög grad fått ägnas åt moderniseringar och rationaliseringar av olika anläggningar. Jag vill inte på något vis ge mig sken av att ha studerat verksamheten på detta område så särskilt ingående, men vi har vid olika tillfällen mött problemen här i riksdagen. Vi har både i år och när frågan tidigare varit aktuell fått mycket belysande föredragningar i jordbruksutskottet, och vi hade tillfälle att under riksdagsresan härom året på ort och ställe studera en del av industrianläggningarna uppe i Norrbotten. Såvitt jag förstår, är Statens skogsindustrier ett välskött företag, som varit till gagn för de delar av landet där verksamheten huvudsakligen är lokaliserad; framför allt gäller detta naturligtvis Norrbotten.

Vi som i dagens läge ställt oss avvisande till förslaget om ökade krediter till Statens skogsindustrier är alltså ingalunda avogt inställda till företaget som sådant, och vi vill inte rasera de resultat som bolaget åstadkommit.

Reservanternas invändningar ligger i stället på ett helt annat plan. Vi har först och främst anslutit oss till de invänd-

ningar som kommit till uttryck från olika hörda myndigheter inför framställningen om tillstånd att upptaga ett nytt lån med statlig garanti. Allra tydligast kommer dessa invändningar fram i riksgäldsfullmäktiges yttrande, som är utförligt refererat i utskottsutlåtandet och som kammarens ledamöter alltså haft tillfälle att ta del av. I detta yttrande staplar faktiskt fullmäktige skäl på skäl mot ett bifall till framställningen.

Även statsrådet Norup är tveksam. Han använder i sitt uttalande i propositionen formuleringar som är rätt ovanliga. Han säger sig hysa »betänkligheter mot att tillstyrka bifall till bolagets hemställan redan på grund av den av statsmakterna för närvarande förda restriktiva kreditpolitiken. Därtill kommer att viss tveksamhet synes råda beträffande formen för utökningen av bolagets kapital». Efter att ha berört en förestående utredning om bolagets kapitalförsörjning på längre sikt fortsätter statsrådet: »Prövningen av frågan om statens medverkan till täckande av bolagets ytterligare behov av rörelsemedel borde givetvis principiellt ha fått anstå till dess resultatet av nämnda utredning föreläggas.»

Detta skrevs, herr talman, den 23 mars 1956. Hur skulle man ha skrivit, om förslaget lagts fram för riksdagen en månad senare? Under den tiden hade som bekant riksbankens nya kreditrestriktioner kommit, innebärande att bankernas kreditgivning skall minskas med 500 miljoner kronor före den 1 oktober 1956. Vad vill riksbanken åstadkomma med dessa nya åtgärder? Vad säger man till företagarna landet runt? Jo, man säger: »Håll tillbaka investeringarna, minska anläggningsverksamheten!» Denna maning får enligt vår uppfattning inte bara gälla enskilda företagare, den måste också gälla statlig verksamhet. Det kan inte vara rimligt att vi beviljar lån till ett statligt företag samtidigt som enskilda företag inom samma bransch förvägras denna möjlighet. Detta kommer emellertid att bli resultatet av ett bifall till propositionens och jordbruksutskottets förslag. En ökning av statens upplåning på den kärva lånemarknad, som för närva-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

rande råder, minskar i samma mån de enskilda företagens möjligheter att få kredit.

Statens skogsindustriers verksamhet har, såsom herr Nord redan framhållit, präglats av en mycket stark expansion, och det förefaller som om denna utveckling skulle fortsätta. Under åren 1942—1955 var den sammanlagda investeringsökningen i anläggningar och lager 290 miljoner kronor, och inför utskottet uppgavs det, att man beräknar att investeringsökningen under femårsperioden 1956—1960 skall uppgå till cirka 150 miljoner kronor. Av detta belopp skulle 45 miljoner komma på 1956 och ett lika stort belopp på 1957. Säkert har både verkställda och planerade investeringar varit nyttiga och önskvärda, men det samma gäller om de flesta investeringar som göres i vårt land. Trots detta åläggas näringslivet undan för undan allt strängare återhållsamhet och måste skjuta på även mycket angelägna arbeten.

Till betänkligheterna på grund av de aktuella kreditrestriktionerna kommer en del frågetecken rörande den fortsatta utvecklingen. Statens skogsindustrier tillkom ursprungligen för att i huvudsak förädla produkter från statens egna skogar. Under bolagets första verksamhetsår skedde också mer än 95 procent av virkesanskaffningen från domänverket. Enligt nu föreliggande utbyggnadsprogram förefaller det, som om den ursprungliga målsättningen skulle överges och som om bolaget i större utsträckning skulle ge sig ut på marknaden i konkurrens med andra företag. Vi kommer ihåg den förolyckade Åryaffären i fjol. I utskottet upplyste bolagets direktör, att bolaget f. n. tillgodoser 85—90 procent av råvarubehovet från domänverket. Konkurrens om skogsprodukterna är naturligtvis välkommen för en skogsägare, men ur samhällsekonomisk synpunkt får man se till att inte råvaruförsörjningen för redan befintliga företag med utbyggd produktionsapparat äventyras. Det är ur dessa synpunkter, som vi i reservationen begär en översyn av bolagets investerings- och finansieringspolitik på lång sikt. En sådan ut-

redning skulle, som vi framhåller i reservationen, bl. a. belysa »hittills uppnådda resultat liksom ock frågan huruvida en fortsatt väsentlig utvidgning av verksamheten skulle medföra samhällsekonomiska fördelar och på vad sätt den i så fall skall komma till stånd utan att hindra en ur allmänna synpunkter fördelaktig utvidgning av hittills mera ränntabla enskilda företag. Därvid bör bland annat de transportekonomiska förutsättningarna ägnas uppmärksamhet. Vidare bör utredningen beröra frågan hur bolagets virkesförsörjning bör ordnas, så att företaget konkurrerar under lika villkor som de enskilda förädlingsindustrierna.»

En sådan utredning kommer säkerligen inte att sakna arbetsuppgifter. Genom den skulle man kunna få uppgift om de verkliga kostnaderna för planerade investeringar och hur dessa skall finansieras. Och man kan få det besked angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt, varom både riksgäldsfullmäktige och jordbruksministern har talat i olika sammanhang.

Detta var, herr talman, motiven för att vi från vår sida yrkat avslag på den föreliggande propositionen och hemställt om en utredning om bolagets fortsatta verksamhet. Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som herr Nord m. fl. har fogat till utlåtandet.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag har i tidigare sammanhang haft anledning att något litet syssla med denna angelägenhet. Jag har också tillåtit mig att tillsammans med några kamrater här i kammaren väcka en motion. Det kan därför måhända tillgivas mig, om jag här tar till orda för att göra några reflexioner i detta ämne, som jag förmenar vara av stor både principiell och saklig innebörd, kanske betydligt större än åtskilliga ledamöter av kammaren anser, att den har.

Den siste ärade talaren har här med full rätt understrukit den betänksamhet, den tveksamhet, som jordbruksministern själv lägger i dagen, när han skall taga ståndpunkt till denna framställning från

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Jag kan mycket väl förstå denna statsrådets betänksamhet, och detta skulle jag för min del nästan vara böjd för att räkna honom till förtjänst. I varje fall skiljer den sig ganska markant ifrån den hurtighet, med vilken utskottet är berett att ge sin tillstyrkan till kända. Departementschefen framhåller sålunda i likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret, att han hyser betänkligheter mot att tillstyrka bifall till framställningen redan på grund av den av statsmakterna förda restriktiva kreditpolitiken. »Därtill kommer», säger han, »att viss tvksamhet synes råda beträffande formen för utökningen av bolagets kapital.» Men denna statsrådets betänksamhet har inte, vilket jag tycker borde ha varit både logiskt och naturligt, lett till avböjande av bolagets framställning. Jordbruksministern har på något sätt, som jag för min del har svårt att förklara, stannat på halva vägen och underlåtit att tänka sina egna tankar till slut. Hade han gjort detta, måste dessa premisser, såvitt jag förstår, ha under förhandenvarande omständigheter lett till avböjande av bolagets framställning.

Som jag sade för ett ögonblick sedan, har icke något av denna betänksamhet, i varje fall såvitt man vågar döma av det föreliggande utlåntagandet, varit till förmån inom utskottsmajoritetens krets. Där är man utan vidare beredd att med en anmärkningsvärt knapp motivering tillstyrka den ovanliga, för att inte säga — det är ett stort ord, men jag tror att jag vågar använda det — den uppseendeväckande transaktionen. Nåja, det innebär kanske någon förenkling av situationen, om jag gör gällande, att utskottsmajoriteten alldeles utan motivering eller med en *knapphändig* motivering har tillstyrkt förslaget. Det finns verkligen, om man studerar utlåntagandet, någonting som skulle kunna kallas för en motivering. Man tillstyrker förslaget, heter det ordagrant, »med hänsyn till bolagets betydelse för folkhushållet och exporten». Men, herr talman, står det inte redan sedan mycket länge en anmärkningsvärt lång kö av lånesökande företag i riksbanken,

vilkas betydelse för folkhushållet och exporten är fullt jämförlig med, ja, jag tvekar inte att säga i många fall är avsevärt större än den, som företrädes av Aktiebolaget Statens skogsindustrier, därmed intet förklenande sagt om detta bolags verksamhet som sådan.

En utomordentligt hård konkurrens råder om det, som vi alla vet otillräckliga sparande, vilket för närvarande tillföres kapitalmarknaden. Särskilt under dessa förhållanden är det, såvitt jag kan se, såväl ur rättvisesynpunkt som ur samhällsekonomisk synpunkt väsentligt — och detta är den principiella synpunkten på detta problem — att konkurrensen om dessa i och för sig knappa sparmedel får ske på lika villkor och utan prioritering av någon lånesökande. Jag har, herr talman, aldrig kunnat finna, att man, därför att man är ett statsföretag, skall slippa att stå i de köer, där alla andra får stå.

Såsom här redan påpekats bildades Statens skogsindustrier 1941 och övertog 1942 de skogsindustrier, som tidigare drivits i domänverkets egen regi. Det kanske inte är alldeles utan intresse för kammarens ledamöter att erinra om vad som hände här i kammaren vid detta tillfälle. Vid riksdagsbehandlingen, som föregick denna omorganisation, framhöll jordbruksutskottet såsom önskvärt, att bolaget arbetade under i huvudsak samma betingelser som ett av enskilt kapital stött företag. Både utskottet och riksdagen var enhälliga på denna punkt. Jag skulle vilja rikta en fråga till jordbruksutskottets ärade ordförande: Har jordbruksutskottets majoritet numera fullständigt glömt detta sitt tidigare, enhälligt gjorda, mycket bestämda ståndpunktstagande?

Man säger från utskottsmajoritetens sida, att de 35 miljoner kronor, som det här är fråga om, är nödvändiga, därför att bolaget nödgats binda just ett belopp av denna storlek i överskottslager av rundvirke, huvudsakligen härrörande från stormfällningar. Det är naturligtvis i och för sig ingenting att säga något om — det är fullständigt riktigt. Men, mina damer och herrar, gå ut i landet och se

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

er omkring i svenskt näringsliv just nu, och ni skall utan vidare finna hundratals och åter hundratals exempel, som principiellt ligger på precis samma plan som det ärende, vi nu har framför oss. Även dessa hundratals och åter hundratals företagare har under nuvarande förhållanden måst binda betydande belopp i lager, och även de har kommit i svårigheter genom situationen på kapitalmarknaden, men dessa företag får försöka klara sig så gott de kan i det uppkomna prekära läget — de har tyvärr ingen riksdag att gå till och be om pengar.

Den proposition, som vi nu går att behandla, är dagtecknad den 23 mars. Den 19 april — en knapp månad senare — kom beskedet om de ytterligare skärpta kreditrestriktionerna. Vi kan — oavsett hur vi ser på dessa ting — säga att detta besked blev något av en chock, som gick över landet. I ett anfall av obegränsad optimism hoppades jag, att propositionen i det sålunda uppkomna nya läget skulle återkallas. Vi läste nämligen alla i tidningarna den 20 april — dagen efter — uttalanden från högsta ort att »inflationshotet fortfarande är ytterst allvarligt» och att »bakgrunden till skärpningen av kreditpolitiken är kravet på en kärvare kapitalmarknad än den föreliggande». Och det tillades från samma håll, att »även de nya åtgärderna kan bli kännbara, men om så inte vore fallet, skulle de inte heller verka tillräckligt». Detta var alltså vad som sades från auktoritativt håll i anslutning till de skärpta kreditrestriktionerna. När man erinrar sig de deklARATIONER, som gjorts i samband med de nya kreditrestriktionerna, måste man fråga sig: Gäller detta resonemang, som sålunda framförts såsom motiv för en ytterligare åstramning, inte Aktiebolaget Statens skogsindustrier? Är de 35 miljoner kronor, det här är fråga om, på något mystiskt sätt mindre riskabla för vad finansministern i sitt majtal på Gärdet benämnde »vår kamp mot inflationsfebern i samhällskroppen» än andra pengar?

Herr talman! Jag skulle vilja göra ytterligare en erinran. I denna kammare

behandlade vi den 25 april — alltså för inte så länge sedan — ett par utlåtanden från bankoutskottet rörande motioner om lättnader i kreditrestriktionerna för vissa avsnitt av näringslivet. Från utskottets sida liksom från åtskilliga kammarledamöters sida omvittnades på ett mycket intressant och vederhäftigt sätt de svårigheter, som kreditrestriktionerna förorsakar på många håll inom näringslivet. Samtidigt underströks dock från skilda håll angelägenheten av att verkningarna blir likformiga över hela fältet, såsom avsikten varit med det hela. Prioritet för olika grupper borde icke ges, sades det. Det går omöjligt att påstå att dessa uttalanden möttes av några starkare gensagor, ty när voteringen kom, visade det sig vara en högst avsevärd majoritet av kammarens ledamöter som stod bakom denna mening om kreditrestriktionernas generella natur — jag vill minnas att siffrorna i voteringen var 98 röster mot 28. Borde nu inte, herr talman, logiken bjuda, att de ärade kammarledamöter, som så sent som den 25 april intog den ståndpunkt som jag här har skildrat, förfar på samma sätt i dag, i synnerhet när det gäller krav på utrymme på den tränga lånemarknaden för ett så avsevärt belopp som det här gäller. Det belopp som man närmast resonerade om i debatten här i kammaren för ett par veckor sedan var dock av mycket lägre storlek än det som vi nu diskuterar.

Jag vill göra en reflexion till, som kanske just i dag ligger nära till hands och har en viss aktualitet. Jag skulle vilja fråga de ärade representanterna på stockholmsbanken här i kammaren om en sak. Jag ser till min ledsnad, att primus inter pares i denna krets inte är tillstädes, men min fråga kan kanske framföras till honom. Jag skulle verkligen vilja fråga Stockholms stads representanter här i kammaren, om de från de utgångspunkter de måste ha kan vara beredda att skapa prioritet för detta lån på den tränga lånemarknaden, där i detta ögonblick så många kommuner och inte minst Stockholms stad trängs och tävlar om de knappa slantar

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

som står till förfogande? Ty man måste väl säga sig att därest man avger sin röst för utskottets förslag härvidlag och detta lån emitteras, så betyder detta ju en motsvarande minskning av möjligheterna för exempelvis Stockholms stad och en rad andra kommuner att tillgodose sitt mycket trängande lånebehov. Frågan är kanske en liten smula närgången, men jag har i alla fall dristat mig att här framställa den. Jag skulle naturligtvis vara glad, om jag kunde få något svar på den punkten.

Jag talade för en stund sedan om departementschefens betänkligheter. Jag tillåter mig att återkomma till den saken ytterligare ett ögonblick. Jordbruksministern säger i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, att han håller med om att en utredning bör komma till stånd angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt, och han menar att prövningen av frågan om statens medverkan till täckande av bolagets ytterligare behov av rörelsemedel givetvis principiellt borde ha fått anstå till dess resultatet av en dylik utredning föreligger. Ja, det är alldeles riktigt, menar jag, vad departementschefen här har anfört. Men även i detta sammanhang har han förfarit på det sätt, som jag tillät mig karakterisera för en stund sedan. Han har inte tänkt sina tankar till slut, han har stannat på halva vägen, han har icke ansett nödvändigt att avvakta resultatet av den utredning, som han själv anser principiellt erforderlig. Vi är ju dock alltid här i riksdagen mycket noga med att få en sak ordentligt utredd, innan vi beslutar därom. Vi vill ha en fast grund att stå på, när vi går att fatta våra beslut. Hur oändligt ofta hör man inte här i kammaren i våra debatter, att vi inte kan göra så eller så, vi kan inte för dagen handla på det eller det sättet, därför att ärendet inte är tillfyllestgörande utrett. I detta fall har vi ingen utredning alls, vilket ju departementschefen själv medger. Icke desto mindre begär man att kammaren skall votera bifall till den föreliggande propositionen. Jag tycker, att en sådan utredning skulle ha varit alldeles särskilt motiverad mot

bakgrunden av de skärpta kreditrestriktionerna.

När man gör sådana reflexioner, måste man samtidigt fråga sig, huruvida det inte är berättigat att denna fråga har väckt en sådan uppmärksamhet ute i landet.

Det är emellertid, herr talman, ytterligare ett par frågetecken, som man har anledning att sätta i kanten till jordbruksutskottets summariska motivering för dess tillstyrkande av propositionen. Som här redan har påpekats, både av herr Nord och av herr Eskilsson, företter detta bolag en mycket stark expansion. I och för sig har man ingen anledning till annat än att skänka erkänsla åt den ambition, som företagsledningen i detta hänseende lägger i dagen. En illustration av denna utvecklings storlek får man ju i den siffran, som är meddelad i propositionen, nämligen att fram till senaste årsskiftet har i anläggningar och lager totalt investerats 290 miljoner kronor. Även om, såsom här redan har påpekats, en genomgripande modernisering och rationalisering av de företag, som bolaget fick övertaga, har varit nödvändig, så torde nog i alla fall de senaste årens expansion överträffa vad som från början varit avsikten.

För närvarande pågår stora utvidgningsarbeten, t. ex. vid massafabriken och pappersbruket i Karlsborg samt vid wallboardfabriken i Skinnskatteberg. Vidare har man stora byggnadsplaner i Otterbäcken. Nu inträffar det märkvärdiga och kanske uppseendeväckande att någon specifikation över hur investeringarna är tänkta över huvud taget icke förekommer i de dokument som vi nu har framför oss. Om utskottet har fått en sådan information under hand vet jag ingenting om, men vi ledamöter av kammaren, som icke tillhör utskottet, har i alla fall inga som helst möjligheter att bilda oss någon uppfattning på grundval av sådant material, eftersom det inte är redovisat i utskottets utlåtande.

Det sammanlagda kapitalbehovet för dessa nya arbeten tycks man i alla fall kunna beräkna till minst 200 miljoner kronor. Endast en bråkdel av bolagets

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

tidigare investeringar har kunnat göras med egna vinstmedel. Det främmande kapitalet har vuxit undan för undan. Jag hoppas verkligen att kammarens ledamöter har observerat detta förhållande i handlingarna. De långfristiga skulderna har exempelvis enligt balansräkningen ökat från 49,9 miljoner kronor år 1953 till 124,7 miljoner år 1954.

Jag skulle i anslutning därtill vilja ställa ännu en fråga till utskottets aktade ordförande. Vilken kan anledningen vara till att jordbruksutskottet över huvud taget icke i sin motivering omnämner, än mindre kommenterar detta förhållande? Säkerligen frågar sig mer än en, om det kan vara ändamålsenligt att bolaget på detta sätt oavbrutet utvidgar sin verksamhet. En sund ekonomiskushållning borde kräva, att åtminstone råvaruskulderna regleras, innan mera omfattande utvidgningar genomförs.

Ännu en liten reflexion! En fullständig specifikation i fråga om långfristiga och kortfristiga skulder saknas på balansräkningens skuldsida, åtminstone i de officiella sifferredovisningarna. Har detta förhållande helt förbigått jordbruksutskottet? Såsom herr Nord erinrade om har den under åren 1949—1954 redovisade nettovinsten uppgått till ca 2,2 miljoner kronor per år. Om hänsyn tas till rörelsens omfattning, måste väl denna avkastning sägas ha varit låg. Har jordbruksutskottet ingen som helst egen uppfattning på den punkten?

Både principiellt och praktiskt har — såsom jag redan inledningsvis antydde — frågan om Statens skogsindustriers omfattning och kapitalförsörjning stor betydelse. Därtill kommer, att riksdagen enligt min mening icke i ännu ett fall bör ikläda statsverket engagemang, vilka förmodligen kommer att nödvändiggöra nya åtaganden av en storlek, som nu inte kan överblickas. Departementschefen har ju själv här påpekat, att reverslånet på 35 miljoner kronor endast är en åtgärd för att klara bolaget i en likviditetskris men inte har något att göra med de väldiga investeringsbehov som här signalerats. Då det nu dessutom måste anses rimligt, att

riksdagens egna åtgöranden samordnas med den proklamerade ekonomiska politiken, tycker jag att alla borde kunna vara ense om nödvändigheten av att riksdagen åtminstone skaffar sig en överblick över hela frågan, innan den går att fatta beslut. Jag vill starkt understryka, att riksdagen i dag saknar en sådan överblick. Den finns varken i propositionen eller utskottets utlåtande. En grundlig utredning rörande bolagets investerings- och finansieringspolitik på kort och lång sikt samt förutsättningarna härför måste enligt min mening komma till stånd. I annat fall — jag beklagar att jag måste säga det — handlar vi här i riksdagen i blindo. I avvaktan på resultatet av denna utredning bör, i enlighet med den ekonomiska politikens allmänna målsättning, projekterade investeringar uppskjutas. Något behov av den begärda lånegarantien föreligger då inte.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har tillåtit mig framföra yrkar jag bifall till den föreliggande reservationen av herr Nord m. fl.

I herr Hagbergs yttrande instämde herrar *Velander* (h) och *Magnusson* (h).

Herr **TJÄLLGREN** (bf):

Herr talman! Sedan nu inte mindre än tre ledamöter av kammaren här talat för avslagslinjen, d. v. s. för reservationen, kan det måhända vara på sin plats att något sägs även från utskottsmajoritetens sida. Då jag råkar tillhöra denna majoritet, skall jag, herr talman, be att få yttra några ord.

Innan jag går in på frågan om statlig lånegaranti åt Statens skogsindustrier, vill jag framföra några reflexioner av mera allmän karaktär.

Jag vill då först framhålla, att jag alltid hyst den uppfattningen, att statlig affärsdrift bör förekomma endast i begränsad utsträckning, och då i sådana fall när verksamheten i fråga kan anses klart allmännyttig. Jag anser det sålunda självklart, att kommunikationsgrenar som post, telefon, telegraf och järnvägar bör

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

drivas i statlig regi. Vidare anser jag det bäst, att staten handhar det allmänna vägväsendet och utbyggnaden av våra vattenfall. Jag tvekar inte att deklarerat denna min uppfattning. Däremot vill jag hävda, att näringslivet i princip bör överlätas till den enskilda företagsamheten. Till näringslivet räknar jag självfallet även skogsbruket och skogsindustrierna.

Från denna principiella huvudregel vill jag emellertid göra ett undantag för den verksamhet som bedrivs av Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Här är nämligen fråga om en verksamhet, som icke motiveras av eller handhas enbart med utgångspunkt från driftsekonomiska hänsyn, alltså hänsyn till räntabiliteten, utan här spelar sociala, befolkningspolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter in. Jag vill som hastigast erinra om hur och varför detta bolag kom till stånd.

Redan i mitten av 1930-talet väcktes frågan om att till ett särskilt statligt bolag överföra den affärsdrivande verksamhet, som i icke obetydlig utsträckning då utövades av domänverket. Den direkta orsaken till att frågan kom upp var att domänverket av sociala skäl för statens räkning förvärvat Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik uppe i Norrbotten. Härigenom icke blott utvidgades domänverkets industriella verksamhet avsevärt, utan betungades även verket mer än tidigare av företag, vilkas verksamhet icke var i första hand driftsekonomiskt motiverad. Redan tidigare hade domänverket fått övertaga rörelsen vid ett flertal — sammanlagt ett tiotal — liknande, förut privatägda industrier, som då av vissa anledningar hade gått omkull, om jag får begagna det uttrycket. Efter flera utredningar tog Kungl. Maj:t i proposition till 1941 års riksdag upp spörsmålet om det framtida handhavandet av domänverkets skogsindustriella rörelse. Därvid uttalade sig Kungl. Maj:t för att en sådan omorganisation genomfördes av denna verksamhet, att densamma hädanefter ägde rum i bolagsform. Rörelsen skulle vara ett rent affärsföretag och drivas i konkurrens med såväl inhemska som utländska företag i branschen. Kungl.

Maj:t betonade emellertid att vissa svårigheter skulle kunna uppkomma vid en affärsrörelse på föreslaget sätt. Bolagsformen var trots detta klart att föredraga framför ett bibehållande av verksamheten inom domänverkets ram, detta icke minst med hänsyn till den omfattning domänverkets skogsindustriella rörelse fått. Vid riksdagsbehandlingen av propositionen framhölls från många håll betydelsen av att upprätthålla verksamheten vid de olika norrländska företag, som staten förvärvat enbart för att förhindra att industrierna i fråga nedlades, med arbetslöshet och befolkningsminskning i berörda områden som följd. Sedan 1941 har ytterligare privatägda skogsindustrier av samma skäl inköpts av staten och hänförs till Statens skogsindustriers verksamhetsfält.

Jag ämnar här inte ingå på bolagets finansiella problem, såsom herr Nord gjorde. För bolagets kapitalförsörjning hittills har lämnats en fullständig redogörelse i propositionen nr 139 och även i jordbruksutskottets utlåtande i anledning därav, varför det är tämligen onödigt att här upprepa detta.

Enligt de upplysningar som lämnats i den nu föreliggande propositionen och av chefen för bolaget vid jordbruksutskottets behandling av propositionen tycks det vara uppenbart att bolagets läge för närvarande är sådant, att behov föreligger av ytterligare lån åt bolaget. Jag vill nämna att när vi behandlade ärendet i jordbruksutskottet uppkallade vi verkställande direktören i bolaget, herr Norlin, och han lämnade då en del upplysningar. Dessa lån avser ju bolaget att upptaga i den öppna marknaden.

När man går att diskutera den föreliggande framställningen om statlig lånegaranti finns det flera betydelsefulla fakta som man bör hålla i minnet. Räntabiliteten i bolagets verksamhet har i hög grad påverkats av att de anläggningar bolaget av sociala skäl fått övertaga har varit hårt nedkörda och omoderna och därför krävt avsevärda investeringar för att uppnå en acceptabel grad av effektivitet och maskinell utrustning. Om jag inte hörde fel medgavs detta även av en del

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

av talarna för reservationen, varför väl ingen kan jäva det påstående som står i utskottets utlåtande. Trots dessa investeringar har åtskilliga av ifrågakvarande företagsenheter ej kunnat ge en fullt godtagbar ekonomisk avkastning, just av samma skäl som ur privatekonomisk synpunkt sett lett till tanken på ett nedläggande. Ännu återstår att bygga om ett par av sågverken samt sulfatmassfabriken i Karlsborg. Med andra ord, bolagets ekonomi har belastats och kommer även under de närmaste åren att belastas med ett investeringsprogram som sammanhänger med statsmakternas socialpolitik.

Av grundläggande betydelse vid ställningstagandet till den framställning vi nu har att behandla är även att bolaget saknar tillgångar, såväl skogar som vattenfall, att nu ställa som säkerhet för ett lån i den öppna marknaden. Det är inte så med detta företag, att det har egna skogar eller vattenfall, utan det är hänvisat att inköpa virke av domänverket för varje år allt efter behov.

Jag delar den av, bland andra, reservanternas framförda uppfattningen att Statens skogsindustrier skall konkurrera på jämställd fot med övriga företag inom branschen. Visserligen har detta bolag förstahandsrätt att inköpa virke från domänverkens skogar men, märk väl, till samma pris som andra, och det är strängt frånsagt att bolaget icke skall få någon favör, utan virket skall betalas efter gällande dagspriser. En sådan jämställdhet kan emellertid inte uppnås, om inte bolaget får möjligheter att precis som de konkurrerande företagen ställa sådan säkerhet att lån kan upptagas på den allmänna lånemarknaden. Hade det här varit fråga om ett enskilt företag, hade det sannolikt kunnat skaffa pengar genom att ta ut inteckningar i bolagets fastighet och med dessa som säkerhet låna pengar på den öppna marknaden. Här är det ett statligt bolag, och företagsledningen kan icke göra en sådan manöver. Därför finner jag det för min del inte blott rimligt utan följdriktigt att riksdagen bifaller det av Kungl. Maj:t i propositionen framlagda förslaget att

riksgäldskontoret skall bemyndigas ikläda statens garanti för ett på högst tio år ställt reverslån å högst 35 miljoner kronor åt Statens skogsindustrier.

Jag har då också beaktat att bolaget för sin del hemställt om ett lån på 60 miljoner kronor men att departementschefen, jordbruksministern, ansett sig endast kunna tillstyrka garanti för ett till 35 miljoner kronor reducerat lånebelopp. Av en av de föregående ärade talarna har det sagts att det framgår av handlingarna att jordbruksministern här varit synnerligen tveksam och av en annan talare att han varit betänksam inför detta ärende. Jordbruksministern har därför inte så att säga utan vidare och i ogjort väder hoppat på detta utan tänkt sig för innan han tagit steget. Detta, tycker jag, bör räknas honom till heder.

Beloppet 35 miljoner kronor motsvarar för övrigt den summa bolaget tvingats binda i överskottslager av rundvirke, huvudsakligen härrörande från stormfällningarna vintern 1954. Denna stormfällning är väl i alla fall en omständighet, varöver bolagsledningen och dess experter knappast kunnat råda och knappast heller kunnat förutse.

På denna grund vill jag, som sagt, yrka bifall till utskottets hemställda rörande statlig lånegaranti åt bolaget.

I detta sammanhang vill jag bemöta reservanternas synpunkt om återhållsamhet i fråga om krediter även beträffande statliga företag. Man talar om den skärpta kreditpolitiken och säger, att i detta läge är det olämpligt att staten föregår med så dåligt exempel som att lämna en lånegaranti i föreslagen omfattning. Men hur är det? Den nyligen genomförda skärpningen av kreditrestriktionerna tar sikte på en minskning av utlåningsvolymen av 5 procent. Här har Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit en minskning av lånebeloppet från 60 miljoner till 35 miljoner kronor, d. v. s. med över 40 procent. Man får väl säga, att staten här föregår inte med dåligt exempel utan med förebildligt exempel. Enligt min uppfattning, och jag tror även enligt en del andras mening, bör man hålla regeringen och jordbruks-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

ministern räkning för att de tagit detta steg.

Reservanterna har för sin del ansett, att frågan om lånegaranti åt Statens skogsindustrier icke bör tagas upp till avgörande förrän en utredning skett om bolagets kreditförsörjning på längre sikt och av principerna för bolagets verksamhet. Från något håll har föreslagits, att denna utredning skulle ske så snabbt, att ärendet kunde prövas på nytt vid höstriksdagen. En sådan snabbhet i utredningsarbetet är det väl icke många som hoppas på och ännu färre som tror på. Nej, vi måste utgå från att ett bifall till förslaget om en utredning sådan reservanterna tänkt sig måste ta betydligt längre tid i anspråk. Vad sker då under tiden? Jo, enligt bolagschefen kommer ett avslag nu på Kungl. Maj:ts framställning att innebära en ytterligare försämrad likviditetsställning för bolaget och föra med sig en uppenbar risk för att bolaget måste företaga permitteringar bland de anställda. Jag vill i varje fall inte medverka till dylika konsekvenser.

Vad angår utredningskravet kan vidare sägas, att ett bifall till det framförda förslaget att utredningen skall ske genom personer, fristående från bolaget, måste inge stor betänksamhet. Bolaget får nämligen inte komma i sämre ställning än sina konkurrerande företag så till vida, att genom utredningen insyn erhålles i bolaget på ett sätt som aldrig skulle skett om bolaget varit privatägt. Av denna anledning vill jag uttala mig för att, såsom departementschefen synes ha utgått ifrån, en utredning om bolagets kreditbehov på längre sikt sker inom bolaget eller på så sätt bolaget självt finner lämpligast. Att i denna utredning även innesluta frågan om bolagets verksamhetsformer anser jag olämpligt, närmast därför att bl. a. denna fråga ingår i det utredningsuppdrag som lämnats kommittén för de statliga företagsformerna. Denna kommitté kommer, såvitt jag är riktigt underrättad, att även ta upp detta spörsmål, och kommittén har redan berört detta ämne i sina diskussioner. De övriga frågor, som reservan-

terna tänkt sig skulle bli föremål för prövning vid den av dem föreslagna utredningen, torde säkerligen komma att beaktas av bolaget vid dess fortsatta planering.

När jag hörde herr Nord här — det var ju han som började debatten — kom jag att ställa den frågan till mig själv: Hur skulle manne herr Nord ställt sig om i en liknande situation hans parti varit i regeringsställning, låt oss säga med herr Nord som jordbruksminister? Skulle herr Nord då ha intagit samma ståndpunkt, som han nu gör som reservant? Nej, säkerligen inte. Jag tror inte herr Nord och hans partivänner hade velat påtaga sig detta ansvar. Jag erkänner att jag hyser bättre tankar om herr Nord och det parti han tillhör än att jag tror han skulle gå till väga på det sättet. Det ansvaret hade han säkerligen inte velat ta på sig.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till herr Eskilsson. Han nämnde i sitt anförande, som jag för min del måste finna mycket hovsamt och sakligt, att inom utskottet hade de som velat gå på avslagslinjen tilldelats många hårda ord o. s. v. Jag känner inte till varifrån dessa ord kom, men jag tänker att herr Eskilsson är beredd att tala om här i kammarren, vilka som fallde sådana.

Min ärade vän Hagberg sade, att utskottet inte anfört någon motivering för sitt ståndpunktstagande, och han citerade också vad utskottet hade anfört i den vägen: »Utskottet har — med hänsyn till bolagets betydelse för folkhushållet och exporten samt till den omständigheten, att bolaget nödgats binda 35 miljoner kronor i överskottslager av rundvirke, huvudsakligen härrörande från stormfällningar — intet att invända mot att fullmäktige i riksgäldskontoret erhåller bemyndigande att ikläda staten garantin för ett kortfristigt reverslån å högst tio år.» Jag tycker att det är ganska bärande skäl som utskottet anför. Men det är klart att vill man inte en sak, kan man hitta på nästan vad som helst för att motivera sin ståndpunkt.

Jag vill inte vara med om att bära ansvaret för ett avslag på denna proposi-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

tion, vilket ett bifall till reservationen skulle innebära. Vi får komma ihåg att det är tusentals människor, som är beroende av detta bolags verksamhet. Väger staten att tillhandahålla nödiga medel för rörelsens bedrivande, tar den på sig ett stort ansvar genom att alla dessa människor kommer att bli ställda på bar backe. Är det inte bättre att de får vara i verksamhet och ha arbete i stället för att uppbära arbetslöshetshjälp?

Det skulle vara mycket att tillägga i denna fråga, men jag begränsar mig till det anförda och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande gjorde ett uttalande, som är ganska anmärkningsvärt. Han sade, att bolaget måste förfara på detta sätt, när bolaget inte har några egna skogar. Hade det haft egna skogar, kunde det ta inteckningar i dem och gå ut på allmänna lånemarknaden, menade han. Och han tillade, att hade det här varit fråga om ett enskilt företag, så hade detta tagit inteckningar i sina skogar och så gått ut på allmänna lånemarknaden. Men, herr Tjällgren, det är just det man inte kan göra för närvarande. Man kan presentera vilken säkerhet som helst — de mest fördelaktigt belägna inteckningar — men man har ändock ytterligt svårt att få lån på kapitalmarknaden. Det är ju det, som är kardinalpunkten i detta problem.

Sedan förklarade herr Tjällgren, att, om bolaget inte får dessa pengar, kan detta leda till permitteringar av folk, och det ville han inte medverka till. Jag vet ingenting närmare om den saken i detta fall, men jag vill fästa uppmärksamheten på att det i så fall är precis samma situation som föreligger för hela näringslivet såsom en följd av kreditrestriktionerna. Jag vill erinra om att från högsta ort deklarerades i samband med kreditrestriktionernas utfärdande, att just sådana konsekvenser måste man tyvärr under en övergångstid vara inställd på.

Herr NORD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den föregående talaren har till en del redan besvarat de frågor, som utskottets ärade ordförande framställt till mig och till honom. Men herr Tjällgren frågade mig vad jag skulle ha gjort, om jag suttit i ansvarig ställning vid behandlingen av denna fråga. Jag vill till svar härå hänvisa till det yrkande, som vi har ställt dels i motionen och dels i reservationen. Vi ställer oss inte avvisande, utan är väl medvetna om Statens skogsindustriers behov av kapital — såsom vi säger i vår motion — men vi vill ha en ordentlig redovisning och planläggning av bolagets fortsatta verksamhet.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Med hänsyn till de många anföranden som här hållits såväl av reservanterna som av talesmännen för utskottet, finner jag mig icke ha anledning att nu gå in på en mera detaljerad granskning av Statens skogsindustriers nuvarande och kommande verksamhet. Jag skall inte heller uttala mig om företagets ökade behov av rörelsekapital och om hur långt riksdagen i dylika fall bör sträcka sig i fråga om tillmötesgående. Det har redan från olika håll berörts i debatten, och man bör ju, som bekant, inte onödigtvis upprepa vad som redan har sagts. Jag skall därför vara mycket kortfattad och inskränka mig till att deklarerera några rent allmänna synpunkter.

Jag begärde ordet framför allt för att starkt understryka det av reservanterna ställda kravet på en objektiv och grundlig undersökning och utredning av alla de med nämnda företag förenade spörsmålerna. Efter allt som sagts och skrivits i anledning av den proposition, som nu ligger på kammarens bord, synes detta krav på utredning vara mycket starkt och väl motiverat. Det har bl. a. i detta sammanhang framhållits att man inte tycks ha riktigt klart för sig de principer, som skall ligga till grund för Statens skogsindustriers verksamhet eller i vilken omfattning detta statsägda företag skall utvidga sin verksamhet i fort-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

sättningen. Det synes mig därför vara ett intresse av första ordningen att man först klarlägger dessa frågor, innan riksdagen allt för mycket engagerar sig för ökade kreditgarantier och nya kapitaltillskott. Kravet på en sådan utredning, kan, som sagt, inte avfärdas. Det är starkt och välmotiverat, därest man vill att företaget i fortsättningen skall kunna påräkna det förtroende, som jag föreställer mig att det behöver för sin fortsatta existens.

I övrigt har jag, herr talman, begärt ordet för att påtala den minst sagt underliga linje, som man nu tycks vilja tillämpa i fråga om kreditrestriktionerna här i landet. Allmänheten och inte minst näringslivets representanter står med rätta undrande och spörjande, om det inte är statsmakternas mening att alla kategorier i omnämnda avseende skall behandlas lika. Jag vill erinra om att vi för blott ett par tre veckor sedan här i kammaren hade till avgörande en fråga, vilken berörde en i viss utsträckning förhöjd kreditgaranti åt företagarföreningarna, som betyder så mycket och på vilka vi ställer stora förhoppningar när det gäller deras uppgift att befrämja framför allt tillkomsten av ett differentierat näringsliv på landsbygden. Den gången var det fråga om ett relativt blygsamt belopp. Då framhölls emellertid, att man inte kan rucka på bestämmelserna, utan måste vara principerna trogna. Såväl det ena som det andra företaget, sade man, får ta följderna av kreditrestriktionerna. I dag däremot tillämpar man en annan synpunkt på föreliggande problem. Här gäller det inget blygsamt belopp utan 35 miljoner kronor på ett enda bräde till ett enda företag. Då har man inga betänkligheter.

Man skall inte bli förvånad över den reaktion som ett dylikt ställningstagande utlöser bland landets många företagare. Det har omvitnats att många av dem just i dag sitter i ett betryckt läge. Därom vittnar också det ökade antal konkurser som dagligen anmäles. Om nu riksdagen, såsom jag håller för troligt, antar den proposition, som ligger på kammarens bord, skall vi inte förundra

oss över om detta beslut kommer att utlösa en stark reaktion ute i bygderna, inte bara rent ekonomiskt utan också psykologiskt.

Jag vill, herr talman, med detta korta anförande bara ha understrukt kravet på en utredning, en objektiv och grundlig utredning, angående Statens skogsindustrier, dess verksamhet, målsättning och fortsatta kapitalbehov. För övrigt ber jag att få inlägga en bestämd gensaga mot den inkonsekvens i fråga om kreditrestriktionernas tillämpning som genom dagens beslut kommer till synes.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Det torde icke vara många som med överraskning åhörde den deklARATION som herrar Hagberg och Eskilsson framfört här i kammaren. Man har sedan lång tid tillbaka i vår politiska historia kunnat notera att högern satt det privatekonomiska intresset framför samhällsintresset. Men jag hade faktiskt i dag väntat mig att få höra tongångar som var helt annorlunda än vad vi tidigare hört från det hållet. Jag hade denna förväntan inte minst med tanke på vad som framkom under den debatt som för någon vecka sedan ägde rum här angående industriens lokalisering.

Då man jämför den statliga och den privata träindustrien, bör man också något syna de förutsättningar, som legat till grund för den statliga industriens verksamhet, och jämföra dem med de privata industriernas förutsättningar. Jag förstår mycket väl att de, som hävdar det privata intresset framför samhällsintresset, naturligtvis gärna vill ha större insyn i det statliga företagens förvaltning och produktion. Av den hemsällan, som Statens skogsindustrier riktat till Kungl. Maj:t, torde det stå klart för alla, att Statens skogsindustrier vid sin tillkomst år 1942 hade ett betydligt sämre utgångsläge än motsvarande privata företag. Av framställningen framgår, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier f. n. har ett aktiekapital, som motsvarar blott 19 procent av produktionsvärdet, mot 55 procent år 1942. Det

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

kapital, som de enskilda skogsindustrierna tillförts via aktier, ligger i genomsnitt vid 60 procent. Det pendlar mellan 30 och 80 procent.

Vidare bör man erinra sig, hurudant utgångsläget var, då domänstyrelsen övertog dessa skogsindustrier i övre Norrland. Vi hade haft den stora industridöden som sträckte sig från mitten av 1920-talet fram på 1930-talet. Under den perioden tog de enskilda företagen ingen som helst hänsyn vare sig till de anställda eller samhället. Man överantvade det sociala ansvaret på kommunerna att försöka bereda företagens tidigare anställda arbete. Ännu i dag ser vi tydligt sviterna av industridöden i övre Norrland. Det finns kommuner som alltfjämt får dras med tyngden av en stor social börda, som de åtdragit sig under försöken att bereda försörjningsmöjligheter åt de människor som en gång varit anställda vid de privata företagen. Jag nämner Byske kommun t. ex., som har en av de bästa hamnarna i övre Norrland men som ännu inte fått någon ersättningsindustri. Detsamma gäller Västerbottens län över huvud taget. Man planerar visserligen ett sågverk i Lappmarken, närmare bestämt i Lycksele. Men med den inställning, som reservanterna här gett till känna, torde det dröja länge, innan principerna om industriens lokalisering i något fall kan påverka de privata företagen att placera sina företag ute på svenska landsbygden.

Jag häpnade inte minst, när jag i utskottet fick ta del av herr Nord's ståndpunkt, i synnerhet som Statens skogsindustrier planerade ett företag inom hans eget län, nämligen vid Otterbäcken i Skaraborgs län, och Amnehärads företrädare i utskottet klart gav till känna förutsättningarna och förväntningarna för att Statens skogsindustrier skall fullfölja den avsedda anläggningen där. Amnehärad hade byggt hostäder för att ta emot den arbetskraft som erfordras för den industrien, men nu synes herrarna från högern och folkpartiet redan två veckor efter deklARATIONERNA om sin väl-

vilja för industriens lokalisering på landsbygden vilja sticka en käpp i hjulet för möjligheterna att åstadkomma ett företag, vars nödvändighet redan har klart belysts i Statens skogsindustriers rekommendationer. Här är fråga om att åstadkomma helförädling av avfallsprodukter från sågverk och från statens egna skogar, men herrarna inom högern har tydligen föresatt sig att söka stoppa företaget, även om det finns förutsättningar för en industriell utveckling, därför att de anser att staten inte skall driva några som helst företag i detta samhälle. Men jag tror, att om samhällets majoritet skulle kräva en större insyn i de privatekonomiska företagen, då skulle nog herrarna resa sig ganska snabbt och slå tillbaka varje krav på insyn vare sig från de anställda eller från samhället.

Utskottets ärade ordförande har här i allmänna ordalag deklarerat de synpunkter som utskottsmajoriteten haft på sakfrågan som sådan, men när det gäller att strypa möjligheten för Statens skogsindustrier att bli likställt med de övriga industriföretag som sysslar med trävaror, är man färdig att omedelbart försöka stoppa utvecklingen. Jag tycker att Statens skogsindustrier har åstadkommit ett berömvärdt initiativ och en god förvaltning sedan 1942, men det är en enorm skillnad mellan Statens skogsindustrier och de enskilda träindustrieföretagen. Statens skogsindustrier behärskar inte råvaran, utan de är tvärtom tvungna att även inleverera de vinster som företaget haft under de år, då man har varit i färd med att bygga upp en nedsliten industri, inte minst de industrier som i övre Norrland överfördes till domänstyrelsen och som fortfarande kräver väsentliga investeringar för att kunna följa den tekniska utvecklingen som har skett inom dessa industrigrenar.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan, men jag beklagar att inte Kungl. Maj:t har kunnat rekommendera riksdagen att acceptera Statens skogsindu-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

striers hela framställning om 60 miljoner kronor, ty då kan det hända att vi hade fått se att en industri hade uppkommit även på den skaraborgska landsbygden liksom inom Västerbottens län, där staten för närvarande inte har en enda industrianläggning, fastän den behärskar en stor areal med råvara.

Häri instämde herr *Branting* (s).

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Med all aktning för den senaste ärade talaren vågar jag dock ifrågasätta sammanhanget mellan de frågor, som han talade om, och det spörsmål vi här har att diskutera. Den fråga, vi här har att behandla, är ju den ställning, som det föreliggande förslaget bör inta mot bakgrunden av de skärpta kreditrestriktioner, som nu trätt i kraft. Här är det inte fråga om att diskutera enskild företagsamhet contra s. k. samhällelig företagsamhet; det är en fråga, som ligger alldeles utanför detta ämne.

Jag tycker nog också, att den ärade talaren begagnade några överord, när han talade om att man här önskade »sätta en käpp i hjulet» för Statens skogsindustriers utveckling. Sedermera tillspetsade han saken ytterligare genom att framhålla, att man önskade »strypa» denna verksamhet. Det är ju orimligt att göra sådana påståenden. De önskemål, som här framställts, är ju endast att denna låneframställning skall behandlas i samma ordning som alla andra framställningar om lån. Till detta yrkande har knutits ett annat, nämligen att riksdagen, som skall ställa pengarna till förfogande, åtminstone skall få en översikt över vad det kan bli fråga om i framtiden. Alla är vi ju ense om att dessa 35 miljoner endast är en initialkostnad. Jag skulle vilja direkt till den ärade talaren rikta en fråga: Vad kostar utbyggnaden vid Karlsborg? Vad kostar utbyggnaden i Skinnskatteberg? Vad kostar utbyggnaden i Otterbäcken? Det finns inte ett ord om detta vare sig i propositionen eller i jordbruksutskottets utlåtande.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! När det gäller frågan om att bereda Statens skogsindustrier möjligheter att ta upp ett lån genom att ställa en statsgaranti som säkerhet, tycks man från reservanternas och motionärernas sida ge ärendet större dimensioner än det i verkligheten har. Både i herr Eskilssons och i herr Hagbergs anföranden framfördes synpunkter, som jag måste ställa mig frågande till.

Det är i dag inte fråga om att bevilja något lån till Statens skogsindustrier, utan här gäller det endast att riksdagen skall besluta att ställa sådan säkerhet, att bolaget kan uppträda på den allmänna lånemarknaden. Det är inte heller meningen att bolagets lånebehov skall få någon sorts förtursrätt, utan Statens skogsindustrier får ställa sig i kön och vänta, tills det blir bolagets tur att få låna. När detta kommer att ske, skall riksdagen inte uttala sig om — det ankommer på riksbanken att avgöra den saken.

Det har vidare talats om att här skulle göras så väldigt stora investeringar. Det har väl inte riktigt med den föreliggande saken att skaffa. Därför att man nu skulle ge Statens skogsindustrier möjlighet att efter hand få låna upp pengar, är det inte fråga om att dessa skall användas till nyinvesteringar. Tvärtom har det tydligt sagts ifrån, att den frågan bör närmare utredas. Statens skogsindustrier är emellertid ett företag, som t. o. m. herr Hagberg fällde det omdömet om, att det sköts så väl, att det har en plats i vårt samhälle. Jag skulle tro att alla de många skogsägare, framför allt i Norrland, som tidigare var helt beroende av de rådande konkurrensförhållandena, i dag känner sig tillfredsställda med att Statens skogsindustrier kommit till.

Vad frågan nu gäller är att motverka de svårigheter som Statens skogsindustrier råkat in i på grund av en naturkatastrof. Det har som bekant förekommit stormskador, och det gäller här inte något annat än att återföra bolagets ekonomiska förhållande till det läge som de befann sig i, innan stormfällningen ägde

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

rum. Det var nödvändigt att Statens skogsindustrier tog hand om det stormfälda virket inte enbart från domänverkets skogar, utan även från en hel del privata skogar.

Här har sagts att det väl ändå borde utredas, hur det ligger till med Statens skogsindustriers verksamhet, innan man beslutar om ytterligare lån. Jag anser det vara nödvändigt att, innan Statens skogsindustrier i någon nämnvärd grad utökar sina investeringar, en utredning verkställs av den frågan. Bolaget har ju självt beslutat att utföra en sådan undersökning för att klarlägga det kapitalbehov som på längre sikt kommer att göra sig gällande för bolaget. Jag skulle tro att man då kommer upp i de summor, som herr Hagberg här nämnde. Vad man inom Statens skogsindustrier härvidlag siktar till, får vi givetvis reda på, när den utredningen är färdig, och resultatet kommer givetvis att föreläggas riksdagen.

När det nu gäller att anskaffa kapital till Statens skogsindustrier har jag anfört betänkligheter i fråga om den väg på vilken detta föreslagits skola ske. Jag tror att det kanske borde göras på annat sätt än här föreslagits. Det är klart att jag med hänsyn till de nuvarande kreditrestriktionerna blev tveksam, när bolaget begärde att få säkerhet för att kunna uppta ett lån på 60 miljoner kronor. Nu är det väl så, att alla vi, som är företagare, känner en viss aversion mot dessa kreditrestriktioner, men å andra sidan vågar väl ingen i dag hävda att de gällande restriktionerna skulle kunna slopas för närvarande. Jag tror därför, att detta är saker och ting som man nog måste tänka över, och jag har försökt göra det.

Jag kom då till det resultatet att man borde gå den vägen, att man hjälpte Statens skogsindustrier över de allra största svårigheterna för dagen, och därför stannade jag vid att gå bolaget till mötes med en garanti för hälften av den summa som det begärt att få låna. Jag var ju för övrigt inte ensam om att vilja ge bolaget möjligheter att ta upp ett lån. Riksgäldsfullmäktige var ganska eniga — herr

Hagberg hade en annan mening, men annars var fullmäktige beredda att tillstyrka ett lån, visserligen inte på 35 miljoner kronor men på 30 miljoner.

Jag kom faktiskt till den slutsatsen, då jag väjde skälen för och emot, att man måste låta betänkligheterna fara. Ty om Statens skogsindustrier inte får möjligheter att vid en tidpunkt, om vilken jag inte vet någonting närmare, ta upp ett lån, så att bolaget kan klara upp sina likviditetssvårigheter, så tror jag att detta vore olyckligt även för en hel del småbönder och mindre skogsägare inte minst i Norrland. Om Statens skogsindustrier skulle tvingas börja realisera sina lager för att på det sättet skaffa sig erforderligt rörelsekapital, skulle det nämligen uppstå en konkurrens, varigenom priserna ginge ned på ett sätt som visserligen de stora skogsbolagen skulle tycka om, när de skulle köpa skog, men som skulle bli mycket kännbar för de många mindre skogsägare över hela vårt land, som redan har gjort stora investeringar och som räknat med att efter hand sälja skog. Även för en del små sågverksägare tror jag att en sådan utveckling skulle kunna bli besvärlig.

Man får våga dessa ting emot varandra, och jag tror då att det förslag, som jag här framlagt — vilket nu också biträdades av en majoritet inom jordbruksutskottet — är det bästa man i nuvarande läge kan komma fram till. Sedan kan det givetvis råda delade meningar om hur man skall förfara i detta fall. Domänstyrelsen har tidigare tillhandahållit och skall även i fortsättningen tillhandahålla Statens skogsindustrier krediter, men varken Statens skogsindustrier eller domänstyrelsen bestämmer ju själva över möjligheterna att tillhandahålla förlagskapital. Domänstyrelsen måste varje år leverera in överskottet till staten och får följaktligen inte behålla pengar, som den skulle kunna låna ut till Statens skogsindustrier. Det är uppdraget en ram för detta.

När man överväger dessa ting, skulle jag ändå tro att man kommer till den slutsatsen, att man av två onda ting får ta det minst onda. Jag skulle i detta fall

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

inte våga helt säga nej och vänta kanske ett år med att ge Statens skogsindustrier möjlighet att ställa sig i kön. Det skulle kunna medföra påföljder som jag är övertygad om att en överväldigande majoritet av riksdagens ledamöter inte vill skall övergå den del av svenska medborgare, som inte fått så mycket att förvalta av det ekonomiska goda.

När man därför, ärade kammarledamöter, går att ta ställning till dessa frågor, kan man inte enbart säga, att man i nuvarande trängda situation på låne marknaden måste säga nej. Här gäller det att överväga vad som är rättvist och se till, att man tar hänsyn åt olika håll.

Jag har, herr talman, med anledning av att man från oppositionens sida velat ge denna fråga betydligt större dimensioner än den egentligen har, velat föra fram dessa synpunkter. Jag kan inte tänka mig annat än att kammarens ledamöter, med hänsyn till de konsekvenser ett avslag på utskottets förslag skulle medföra, kommer att ansluta sig till jordbruksutskottets förslag.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste bekänna, att jag blivit alltmåra konfunderad, ju längre denna debatt fortskridit, inte minst efter det anförande statsrådet Norup nu hållit.

Statsrådet deklarerade i början av anförandet mycket bestämt, att det här inte är fråga om att ge någon förtursrätt för lånet till Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Statsrådet sade: »Bolaget måste ställa sig i kö liksom alla andra företag, och sedan ankommer det på riksbanken att ta ställning till när lånet skall släppas fram.» Jag tror att jag uppfattat statsrådet rätt på denna punkt, och statsrådet nickar bifall till att jag inte missuppfattat honom. Men, herr statsråd, om denna låneansökan skall gå in i den stora kö, som i dag råder i riksbanken, måste ju detta betyda att lånet, med den ytterligt långsamma takt, i vilken denna kö avverkas, inte kommer att släppas ut på marknaden förrän i en ganska avlägsen framtid. Om denna ordning skall till-

lämpas, som herr statsrådet själv här har angivit, nämligen att bolaget inte skall ha någon förtursrätt, faller, såvitt jag kan förstå, hela den argumentering, som man här fört fram. Skulle vi då inte, herr statsråd, kunnat avvakta den utredning, som statsrådet själv mycket riktigt anser vara önskvärd? All sannolikhet talar för att vi då på ett helt annat sätt kunnat överblicka förhållandena än vi i dag har tillfälle att göra.

Därtill kommer ytterligare en omständighet, som jag gärna skulle vilja framhålla. Den här ifrågasatta upplåningen är ju i realiteten att likställa med statlig upplåning till motsvarande belopp. Låter den sig förena med strävandena att ernå en totalbalanserad budget, som ju innebär att statens kapitalinvesteringar icke skall täckas lånevägen? Jag vet inte, om herr statsrådet är beredd att svara på den frågan.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! När jag har sagt att företaget får ställa sig i kön, så kan jag hänvisa till utskottsutlåtandet, där det också tydligt står: »Tidpunkten för lånets utlämnande bör bestämmas av riksbanken i samma ordning som i övrigt gäller.» Jag vet inte vilken erfarenhet herr Hagberg har av bankverksamhet, men det är väl ändå inte så, herr Hagberg, att bankerna i allmänhet tillämpar den ordningen att de gör upp diarium på inkommande låneansökningar och behandlar och beviljar lånen strängt efter den förteckningen, utan jag förmodar att varje bankledning kommer att överväga behoven och möjligheterna att tillgodose olika krediter.

Om det skulle förhålla sig så, att privatbankerna går efter någon diarieförteckning och beviljar lånen i den ordning ansökningarna kommer in, då gratulerar jag småföretagarna i detta land.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! I propagandan har ju högern och folkpartiet ständigt hävdlat, att ett statligt bolag är en dålig ledare

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

av ett industriföretag. Det förvånar därför inte heller, att man från de hållen jämt och ständigt påyrkar en sådan utformning av den ekonomiska politiken, att man skall få största möjliga täckning för sina påståenden.

Det är inte första gången dessa frågor behandlas här i riksdagen. Jag för min del har alltid hävdad, att Statens skogsindustrier är ett exempel på att staten framgångsrikt kan driva industriföretag. De framgångar, som Statens skogsindustrier ovedersägligen haft, bevisar att detta statliga företag har gjort sin sak mycket bättre än det privata kapitalet, att Statens skogsindustrier har lyckats, där det privata kapitalet kapsejsat. Jag tror inte att Statens skogsindustriers aktuella kapitalbehov kommer att på något sätt rubba de deklARATIONER i det avseendet, som jag tidigare avgett här i kammaren.

Herr Eskilsson hävdade, att den ursprungliga målsättningen för Statens skogsindustriers verksamhet nu överges. Till det vill jag säga, att det nog är nödvändigt att frångå den snäva målsättning som ursprungligen drogs upp för verksamheten, och inte minst är detta angeläget, om man vill åstadkomma några resultat i Norrlands inland.

Vidare sade herr Eskilsson någonting om den olyckliga Ärydaffären i fjol. Ja, kammaren erinrar sig säkert den saken, men jag hävdade då och hävdar nu, att den affären inte alls var olycklig. Den tvingade de privata till handling, den liksom satte eld i ryggslutet på det privata kapitalet, resulterade i handling. Därför var denna affär ur regeringens synpunkt ingalunda olycklig.

Högerns talesman herr Hagberg säger, att detta förslag strider mot riktlinjerna för kreditpolitiken. Men är det inte så, att ramen för investeringarna varje år har sprängts och att investeringssumman alltid har varit 10—15 procent högre än man egentligen avsett och räknat med?

Utskottets talesman herr Tjällgren deklarerade några principer i anslutning till denna fråga. För sin del hade han den principen som utgångspunkt, sade han, att näringslivet skall drivas i privat

regi. Men om det är bondeförbundets princip, då måste jag säga att bondeförbundet egentligen inte har mycket att komma med i sin förkunnelse framför allt när det gäller övre Norrland. Jag tror inte heller att bondeförbundet har så mycket att komma med när det gäller landsbygdens industrialisering, om man jämt och ständigt skall ha dessa principer som utgångspunkt. I det fallet vore det hälsosamt, anser jag, om bondeförbundet ville ompröva sina principer och se litet mera realistiskt på hur förhållandena egentligen ligger till.

Reservanternas linje är närmast densamma som företrädades från det hållet, då vi behandlade frågan om kapitaltillskott till Norrbottens järnverk. Det enda nya i motiveringen är hänvisningen till de stränga kreditrestriktionerna. Men jag erinrar kammaren om att högern faktiskt gick på händerna, när man beslutade att beskära repetitionsövningarna för att spara in 60 miljoner kronor. De sparades ju in, och nog är det nödvändigare att lägga till Statens skogsindustrier det kapitalbehov som det har.

Ja, reservanterna önskar, att riksdagen skaffar sig en överblick över bolagets investerings- och finansieringspolitik såväl på kort som på lång sikt. Vidare önskar reservanterna en opartisk utredning om huruvida Statens skogsindustriers verksamhet kan verka menligt för enskilda företag. Därtill skyttar i reservationen ett påstående att Statens skogsindustrier i fråga om virkesförsörjningen skulle ha en mer favoriserad ställning än de stora enskilda företagen inom skogsförädlingsindustrin. Jag tyckte mig också i utskottstalets mansens formuleringar skymta en antydning att Statens skogsindustrier skulle vara favoriserat i fråga om virkesinköp. Jag hävdar emellertid bestämt, att exempelvis Cellulosakoncernen med sina väldiga skogsinnehav naturligtvis är mera favoriserad i fråga om råvaruinköp än Statens skogsindustrier.

Man kräver insyn beträffande företagets skötsel och dess framtidsperspektiv. Allt detta låter bestickande, men nog måste det sägas, att Statens skogs-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

industrier — i varje fall i större utsträckning än de privata industrierna — ger en inblick i sin verksamhet. Men så säger man, att Statens skogsindustrier är ett samhälleligt företag. Jag måste ju fråga: Spelar inte de stora privata industrierna också en samhällelig roll? I varje fall är det väl ingen från högern eller folkpartiet som inte menar, att de spelar en stor och viktig samhällelig roll. Men liksom herr Lage Svedberg vill jag fråga: Vilken insyn har vi i dessa företag? Den lyser med sin frånvaro. Jag måste här vidare fråga: Får riksdagen någonsin redogörelse för hur mycket storindustrien tjänar exempelvis på framställningen av de moderna stridsplanen, de moderna jagarna, radaranläggningarna o. s. v.? Mig veterligt har riksdagen inte fått någon uppgift om hur stora vinstmarginalerna är för den privata industrien i dessa fall. De lär vara väldigt stora, men man aktar sig för att tala om den saken, ty det betydde en insyn i den privata industrien. Den förvägras t. o. m. riksdagen. Inte har exempelvis Cellulosakoncernen öppnat portarna på vid gavel och delgivit svenska folket vad koncernen egentligen har i kikaren.

Såsom jag sadc tidigare, är det nödvändigt att utvidga Statens skogsindustriers verksamhet. Det vågar jag påstå. Jag har i denna kammare tidigare talat om nödvändigheten av att så sker framför allt för övre Norrlands vidkommande, men jag skulle också tro, att det med tanke på förhållandena i södra Sverige vore på sin plats, att Statens skogsindustrier där trädde in på arenan.

Reservanterna vill ha en utredning för att dels stoppa kapitaltillförseln, dels begränsa verksamheten för Statens skogsindustrier. Jag tror, att här gäller det för det första att få något till propagandan för att påvisa, att Statens skogsindustrier skötes dåligt, och för det andra är väl den yttersta och viktigaste målsättningen att man till varje pris vill begränsa Statens skogsindustriers verksamhet. En utredning efter dessa linjer måste bestämt avvisas, ty man har här presenterat en politik, som med hela sin

udd är riktad mot sysselsättningen, främst i Norrbotten.

Det har en längre tid rått ett osäkerhetstillstånd beträffande driften i Seskarö och Båtskärsnäs; och i Törefors vet man ännu ingenting om vad som skall ske. Utskottet skriver i anledning av motionerna I: 558 och II: 735 följande: »Beträffande slutligen det i motionerna uttalade önskemålet, att bolagets rörelsekapital skall erhålla sådan omfattning att detsamma även täcker den rörelse som bolaget bedriver i Törefors och Seskarö, vill utskottet hänvisa till att bolaget i en till utskottet ingiven promemoria uttalat sin avsikt att i fortsättningen upprätthålla dessa företagsenheter.» Ja, upprätthålla dessa företagsenheter, men i Töre vill man ha klart besked i vilken utsträckning företagen skall upprätthållas. Jag vill i anledning av osäkerhetstillståndet också i Båtskärsnäs direkt fråga: Hur kommer det att bli i Båtskärsnäs? Skall driften där fortsätta eller har man planer på att nedlägga densamma? Det är viktigt att ge folket i Båtskärsnäs besked på den punkten.

Bolaget har begärt 60 miljoner kronor men får endast 35 miljoner kronor. Beloppet 60 miljoner kronor skulle ha varit nödvändigt för att snabbt bygga om Töreforsverken. Men hur det nu skall bli med Töreforsverken, är synnerligen ovisst, framför allt med tanke på att man begränsar beloppet till 35 miljoner kronor. Man säger här, att det skall ske en utredning om kapitalbehovet för Statens skogsindustrier. Jag vill uttala den förhoppningen, att denna utredning skall ske snabbt och att denna utredning också skall äga rum med tanke på nödvändigheten av att Statens skogsindustriers verksamhet utbygges. Jag vill erinra om att Statens skogsindustrier har lanserat programmet om att bygga upp träförädlingsindustrien i Västerbottens inland, men om inte svenska staten genomför en politik, som gör detta ekonomiskt möjligt för Statens skogsindustrier, är det uppenbart att detta projekt måste skrinläggas. Behovet av industrier i Västerbottens inland, liksom också i Norrbottens inland, framstår emellertid klart.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Till sist skulle jag vilja säga, att det vore önskvärt med en smidigare lönepolitik i Statens skogsindustrier när det gäller att behålla bl. a. högt kvalificerade driftsledare och högt kvalificerade industrimän. Jag erinrar om att Karlsborgsverken — det är väl den största anläggningen — för ett par år sedan förlorade en mycket ung och driftig chef, som blev chef för Skogsägarnas cellulosaaktiebolag. Ryktet förtäljer att initiativet till denna förflyttning togs av chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Norup. Är detta rykte riktigt, är det ju ägnat att förvåna, ty Statens skogsindustrier sorterar ju främst under jordbruksdepartementet. Jag skulle här önska att få bekräftelse på huruvida detta rykte är med sanningen överensstämmande eller inte.

Jag ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Den föreliggande frågan har från olika håll blivit så djupgående analyserad, att jag för min del skall inskränka mig till att endast röra vid utanverka.

När jag läste utskottsbetänkandet och såg vilka som var reservanter, lade jag märke till att det var personer som — jag tror på ett undantag när — i vanliga fall har sin vistelse söder om Örebro län — det är det sydligaste län, där Statens skogsindustriers verksamhet för tillfället upphör, fastän bolaget inom en mycket nära framtid kommer att rycka in i herr Nords Skaraborgs län.

Jag tycker för min del att det är oriktigt att av detta spörsmål göra en partipolitisk fråga, ty det är faktiskt en fråga, som är betydelsefull inte bara ur rikspolitisk synpunkt utan kanske framför allt ur bygdesynpunkt. Ty vad är det som inträffar och har inträffat i de områden, där Statens skogsindustrier har börjat sin verksamhet? Jo, så långt jag känner, är det på det sättet, att bolaget fått tjänstgöra som ett sorts lasarett, som faktiskt har skött sig så bra, att det liksom andra lasarett inom några år fått patienten på fötterna igen.

Det är klart att bygdefrågor av detta slag i alldeles särskild grad intresserar oss, som bor i övre Norrland, i Västmanland eller i Örebro län. Det brukar ju också vara så, att riksdagsmännen inte är främmande för bygdepolitik, utan om någonting kan göras för en bygd, brukar man sluta upp omkring detta — oavsett vilken politisk mening man har. Norrlänningarna brukar ge det verkliga skolexemplet på hur man över parti-gränserna slår vakt om vissa bygdefrågor.

Jag har på mycket nära håll kunnat observera, hur Statens skogsindustriers verksamhet har utvecklats sig.

Statens skogsindustrier kom till ett område, där de förra ägarna av det ena eller andra skälet ansåg, att de inte ville investera någonting i industrien. Domänverket skulle ju överta skogen, och man kom då på kommunalt håll till den uppfattningen, att eftersom domänverket ägnade sig åt skogsbruk, komme skogen med all sannolikhet att växa fram över den industri som fanns. Men genom att Statens skogsindustrier övertog anläggningarna, visar de i dag lyckligtvis ett helt annat ansikte än tidigare. Man har inte bara byggt om industrierna och startat nya industrier och skaffat nya lokaler, utan man har också tänkt på de anställda. Tidigare var bostadsstandarden försumpad i särskilt hög grad. Där har man nu sedan flera år hållit på att få fram en bättre standard, lika väl som man lyckats skapa bärkraftiga industrier.

Det skulle inte falla mig in att förneka, att det naturligtvis finns enskilda företag, som också sköter sig lika bra. Men i dag måste vi uppskatta Statens skogsindustrier för att det satt i gång verksamhet i bygder och industrier som i det närmaste legat nersumpade. Det är klart att sådant måste kosta pengar. Skall man bygga upp företaget på detta sätt — både när det gäller industrilokalerna och när det gäller bostäderna — måste det investeras kapital. Det är ju till stor del om den saken som diskussionen står i dag. Jag har känsla för och är belåten med Statens skogsindustrier,

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

därför att jag känner dess verksamhet ganska ingående, och jag är glad över att ingen har sagt att företaget sköts dåligt, ehuru vissa önskemål i fråga om skötseln väl alltid kan framföras.

Jag lovade, herr talman, att jag inte skulle tala så länge. Jag är på det klara med att man här har olika meningar, och att de, som bor i Norrland och Mellansverige, kanske har en annan mening än de som bor söderut. Det är ingen som kämpat så mycket för reservanterna som herr Hagberg i Malmö. Å andra sidan har ju en annan skåning, statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, intagit en motsatt ståndpunkt, så det får väl jämnas ut sig. Jag tror, att frågan om Statens skogsindustrier kommer upp till diskussion även vid kommande tillfällen, och det är möjligt att vi vinner större enighet, ju längre söderut Statens skogsindustriers verksamhet kommer att utsträckas, ty då lär vi oss litet var att värdera detta statliga bolag, inte minst ur bygdesynpunkt, och då kanske heller inte debatterna behöver bli partipolitiskt färgade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! I denna debatt har ju bygdesynpunkterna kommit att spela en viss roll, detta inte utan orsak. Enligt reservanternas förslag skulle den planerade fabriken i Otterbäcken skjutas ytterligare på framtiden. Det är förden-skull förvånansvärt, att den, som står först bland reservanterna, är från det län, där just denna fabrik är avsedd att placeras. Skaraborgs län är ett av de få utflyttningslänen i landet, och av utflyttningsområdena är norra delen ganska betydande. Norra delen av Skaraborgs län har under åtskilliga år haft allvarliga bekymmer. Både länsstyrelsen och företagarföreningen har länge varit på jakt efter lämpliga industrier för att ge människorna sysselsättning i kommunerna kring och norr om Mariestad. När förden-skull Statens skogsindustrier planerade att bygga en stor fabrik i Otterbäc-

ken och vidtog en del förberedelser, var glädjen stor i länsstyrelsen och företagarföreningarna och framför allt i kommunerna. Men häpnaden blev så mycket större, när man märkte, att det var bl. a. skaraborgare som ville ställa detta projekt på en oviss framtid.

Det är klart att politiska hänsyn har spelat in, och många gånger är ju den politiska bundenheten starkare än de synpunkter som i detta fall är de väsentliga, nämligen att man bör bereda människorna utkomst. Den privata företagsamheten har misslyckats. Nu skulle Statens skogsindustrier gagna kommunerna och landet och inte minst skogsägarna i södra Värmland och norra Skaraborgs län, men detta vill den borgerliga oppositionen med herr Josef Nord från Skaraborgs län i spetsen inte vara med om.

Det är bara detta, herr talman, jag har velat anföra.

Herr NORD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste för min del protestera mot vad vännen Birger Andersson här har sagt.

Jag har inte yttrat något som ger stöd för den uppfattning som han har framfört. Jag har inte yttrat mig emot den av Statens skogsindustrier planerade anläggningen vid Otterbäcken. Där föreligger en ekonomisk fråga som givetvis inte kan lösas i ett sammanhang. Jag tror inte att Statens skogsindustrier är redo att sätta i gång där.

Jag måste emellertid för min del säga att jag lika väl som herr Birger Andersson gläder mig åt att det blir företagsamhet i Skaraborgs län, och jag vill bestämt tillbakavisa hans påstående om motsatsen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr Nord har visserligen inte yttrat någonting om Otterbäcken, men den reservation han har avgivit innebär att Otterbäcken får vänta på sin fabrik.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag skall bara säga ett par ord

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

om de motioner, som höger och folkparti har väckt i anledning av den proposition vi nu diskuterar. Vi kan väl vara överens om att höger och folkpartiets motioner bägge är lika negativa. Dessa två partier befinner sig i denna fråga liksom i så många andra på samma linje. Enhetsfronten synes vara rätt stabil, i varje fall när det gäller att propagera mot den statliga verksamheten och komma den till livs, även om det är fråga om ett så livsdugligt företag som Statens skogsindustrier.

Nu har man från höger och folkpartiets sida, alltså från reservanternas och motionärernas sida, talat ganska vackert om att man inte på något sätt vill Statens skogsindustrier något ont. Går vi närmare in på de här motionerna, finner vi emellertid att där yrkas avslag på propositionen. Saken är klar. Motionärerna säger att projekterade investeringar mycket väl kan uppskjutas — på hur lång tid nämnes inte — och något behov av dem anses inte heller föreligga.

Både i herr Hagbergs i Malmö m. fl. och i herr Ohlins m. fl. motioner kommer man fram till samma slutsatser även i en annan fråga. Det gäller utredningen. I båda motionerna yrkas på utredning. Höger yrkar på en parlamentarisk utredning rörande bolagets investerings- och finansieringspolitik på både kort och lång sikt samt förutsättningarna här för. Folkpartiet i sin tur anser att en opartisk utredning är erforderlig. Vad det är för skillnad på en parlamentarisk och en opartisk utredning kan jag inte svara på, men därom får väl de lärda tvista. Visserligen påstår folkpartiet i motionen att det i princip inte vill motsätta sig att bolaget erhåller ett kortfristigt lån på det sätt och i den omfattning som departementschefen föreslagit, men motionärerna anser att en utredning bör föregå beviljandet av ytterligare kreditgarantier, och så yrkas avslag på propositionen. Nu har jordbruksutskottet avstyrkt de av höger och folkpartiet väckta motionerna, och någonting annat var givetvis inte heller att vänta.

Motionärerna från oppositionspartierna vill göra gällande att Statens skogsin-

dustrier gynnas kreditmässigt i förhållande till jämförbara privata företag. Inför detta påstående måste man väl ändå sätta ett frågetecken i kanten. Detta storföretag, Statens skogsindustrier, är väl ändå tvärtom missgynnat, åtminstone i vissa avseenden. Statens skogsindustrier saknar som bekant egna naturtillgångar och måste köpa sitt virkesbehov främst från domänverket men även från andra skogsägare. Statens skogsindustrier har ju också köpt åtminstone en hel del specialdimensioner från Finland. De större privata företagen på det skogliga området har i allmänhet egna skogar. Statens skogsindustrier kan inte räkna med några vinster på rotvärdena, och det är givetvis en klar belastning. Jag tror för min del att det först och främst ur bolagets synpunkt skulle ha varit förmånligt, om man hade lagt statsskogarna exempelvis i Norrbotten under Statens skogsindustriers förvaltning.

Det är inte småkrav, som höger och folkpartiet ställer på Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Bolaget har fått ta hand om förädlingsindustrier, som uppbyggts i privat regi någon gång mellan 1850 och 1920 och som så småningom kom på fallrepet. Man måste förstå att det kostar, då man skall försöka blåsa nytt liv i dessa gamla bankruttrade företag.

Oppositionen menar, att företaget får klara sig bäst det kan med egna resurser, framlockade ur företaget, som i privat regi var förlustbringande.

Att Statens skogsindustrier är ett välskött företag kan väl inte bestridas, och det har inte gjorts heller under debatten. Under riksdagsresan 1953 fick vi tillfälle att bese skogsindustrier såväl i statlig som i privat regi. Den statliga förädlingsindustrien står sig säkerligen gott i denna jämförelse med privata företag.

Jag tror för min del att det riktigaste vore att öka aktiekapitalet och på så sätt förstärka företagets likviditet och expansionsförmåga. För denna gång får vi dock nöja oss med att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som sammanfaller med jordbruksutskottets hemställan. Jag ber,

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Nord replikerade jordbruksutskottets ordförande för någon timme sedan. Herr Tjällgren hade uttalat en vänlig förmodan, att om herr Nord hade varit jordbruksminister i stället för herr Norup, skulle han antagligen ha intagit samma ståndpunkt som herr Norup har gjort i propositionen. På det svarade herr Nord tvärt nej. Jag skulle till detta bara vilja anmärka, att om en av herr Nord's partivänner, herr Svensson i Ljungskile — som förmodligen skulle stå ännu närmare jordbruksministerposten om folkpartiet skulle bilda regering — hade varit jordbruksminister, skulle han med ganska stor säkerhet ha intagit samma ståndpunkt som herr Norup här gjort, ty herr Svensson i Ljungskile har, liksom jag, i riksgäldsfullmäktige tillstyrkt ett lån till Statens skogsindustrier. Vi har visserligen inte tillstyrkt 35 miljoner, men väl 30, och det kan väl inte göra någon skillnad ur principiell synpunkt.

Det tycks framgå av detta, att i varje fall inte folkpartiet är fullt enigt på denna punkt.

Med hänsyn till den knapphet som råder på lånemarknaden har jag för min del inte med någon entusiasm varit med om att tillstyrka detta lån, men liksom övriga ledamöter i riksgäldsfullmäktige — utom högerrepresentanten — ansåg jag att läget var sådant, att man inte kunde neka en tillstyrkan i den form som vi gjort. För mig var det i hög grad avgörande, att en viktig orsak till kapitalknappheten för Statens skogsindustrier är, att företaget har måst lägga sig till med så stora timmerlager efter stormfällningen år 1954. Jag tror inte att vare sig herr Hagberg, herr Eskilson eller herr Nord har några riktiga föreställningar om vilka härjningar stormen åstadkom i våra trakter i januari 1954. Om statens timmerförråd skulle ha släppts ut i marknaden så snart avverk-

ningarna hade kunnat äga rum, skulle det antagligen ha blivit kaos i försäljningen.

Skogsägareföreningen i min hemtrakt, som nu tack vare oerhörda ansträngningar lyckades någorlunda behålla kontroll över utbuden och få det hela att löpa relativt normalt, skulle ha förlorat alla möjligheter att påverka marknaden, om även statens stormfällda skog plötsligt kommit ut till försäljning. Man skall veta, att det i stora trakter gällde en avverkning som motsvarade tio års normala avverkningar. Det skulle inte ha blivit billigare sågade trävaror på det viset, utan förtjänsten av det kaos, som hade uppstått på marknaden, hade gått till spekulanter och jobbare, som växte upp som svampar ur jorden när olyckan inträffade.

Det är ett faktum att Statens skogsindustrier från början haft för litet kapital. Det har vitsordats från alla håll att bolaget har sköts på ett monstergillt sätt, och bolaget har lagt ned mycket stora belopp på att modernisera industrianläggningarna och har gjort en mycket förtjänstfull insats när det har gällt att ta till vara t. ex. klenvirke, vilket är synnerligen betydelsefullt för en rationell skogsvård. På grund av denna industriella utrustning var inte bolaget tillräckligt starkt att kunna möta den ytterligare påfrestning, som stormfällningen och därmed behovet av att lagra virke medförde.

Jag har inte anlagt några statsocialistiska synpunkter när jag har tillstyrkt detta förslag. Jag menar emellertid att även ett statligt bolag med den verksamhet som Statens skogsindustrier har bör utrustas så, att bolaget blir jämbördigt med enskilda bolag, vilket man inte kan säga att det har varit.

Det belopp som nu har föreslagits är naturligtvis inte tillräckligt, men det förutsättes ju i propositionen att vi skall få en fullständig utredning om Statens skogsindustriers kapitalbehov, och vi får väl vänta med ytterligare ställningstagande tills den är klar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det är några reflexioner jag vill göra med anledning av debatten i ämnet, och jag vill då börja med en helt allmän reflexion.

Här har från olika talares sida sjungits lovsånger till Statens skogsindustrier i mycket höga tonarter. Herr Lindahl har målat ut för oss vilken lyckosam utveckling bygden omkring Laxå har rönt på grund av Statens skogsindustriers verksamhet. Representanter från Norrbotten har också talat om vilket uppsving bygden däruppe har fått tack vare Statens skogsindustrier.

Jag betvivlar icke detta, jag nämnde det redan inledningsvis i mitt första anförande. Men jag undrar ändå om inte herrarna förväxlar orsak och verkan i detta sammanhang. Den bild av en lyckosam utveckling för en bygd, som här har tecknats, skulle man nog kunna komplettera med skildringar från många andra delar av vårt land, där vi har kunnat se samma företeelse under de senaste åren. Uppsvinget för Statens skogsindustrier beror naturligtvis i första hand på de goda konjunkturerna ute på världsmarknaden, det beror på den ökade efterfrågan på våra skogsprodukter, och det beror på de höga priser som rått ute på världsmarknaden på skogsprodukter. Detta är orsaken till uppsvinget. Utan denna konjunkturförändring tror jag inte att ens Statens skogsindustrier hade kunnat uträtta några stordåd i Laxå eller uppe i Seskarö eller i andra delar av landet. Vi måste ha denna bakgrund klar för oss när vi går att bedöma resultatet av Statens skogsindustriers verksamhet.

Jag skulle vidare vilja kommentera några yttranden som fällt under debatten här. Jag vill börja, som sig bör, med utskottets högt värderade ordförande, herr Tjällgren. Han började med att avge en principiell deklaration angående sin inställning till statlig och privat verksamhet, en deklaration som jag i stort sett kan ansluta mig till. Jag skulle emellertid vilja komma med en fråga. Vi är nu tydligen inne i ett skede av utvecklingen inom Statens skogsindustrier, där

man går ifrån de ursprungliga planerna och det ursprungliga programmet för bolagets verksamhet. Man ämnar utvidga verksamheten till nya områden och inte endast bygga på en förädling av produkterna ifrån statens skogar utan i stor utsträckning göra inköp även från andra säljare. Är herr Tjällgren även då med på att man skall göra ett undantag för Statens skogsindustrier i den principiella bedömningen av statlig och privat verksamhet?

Jag kan inte underlåta att göra en del anmärkningar med anledning av de motiv, som undan för undan har anförts för statsgarantien till Statens skogsindustrier. Man skjuter fram frågan om stormfällningarna i januari 1954; herr Näsgård har ju talat om dem alldeles nyss. Jag tyckte nog att herr Näsgårds skildring var behäftad med en del överdrifter. Herr Näsgård talade om 10 års avverkning. Även jag hade någon kontakt med stormfällningarna 1954, fast jag dess bättre bodde i en bygd som inte drabbades så hårt som herr Näsgårds hemtrakt. Talet om 10 års avverkning måste väl i alla fall innebära en betydande överdrift. Det måste gälla lokala härjningar på begränsade områden, varför siffran inte kan vara representativ för hela det område han talade om.

Ingen förnekar att Statens skogsindustrier fick ta hand om en hel del stormfällt virke. Men man kan inte låta bli att fråga sig, om det är nödvändigt att i maj månad 1956 bevilja ett lån för att finansiera stormfällningarna i januari 1954. Hur har konjunkturen varit under de mellanliggande åren? Både 1954 och 1955 har präglats av en mycket livlig verksamhet inom skogsindustrien och mycket stora möjligheter att avsätta det stormfällda virket, både till försågning och till massafabrikerna. Under 1955 var exporten från vårt land större än den varit på mycket länge. Efterfrågan på massaved var åtminstone i mina hemtrakter onormalt stor. Köparna tillämpade ibland faktiska överbud för att i konkurrens med skogsägareföreningen komma åt den önskade massaveden. Det borde alltså ha funnits möjligheter att

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

under de två mellanliggande åren täcka en del av de utgifter, som man fick vidkännas genom stormfällningarna i januari 1954.

Jag kan inte undgå att göra den reflexionen, att det föreligger en viss glidning i motiveringen för bifall till bolagets ansökan om kreditgaranti. Man talar om stormfällningarna och nödvändigheten att skaffa kapital för att täcka det behov som uppstod därigenom. Men samtidigt talar nu herrar Birger Andersson, Helmer Persson och statsrådet Norup om önskvärdheten att utbygga Statens skogsindustriers verksamhet till nya områden. Man tänker sig bl. a. att lägga ned betydande summor på investeringar i Otterbäcken. Detta anföres som ett motiv för att bevilja denna kreditgaranti. Det råder tydligen en viss dualism i motiveringen. Jag kan inte undgå att göra reflexionen, att debatten i dag i och för sig utgjort belägg för nödvändigheten av en utredning om vart vi syftar med Statens skogsindustriers verksamhet och hur de olika investeringarna i fortsättningen skall finansieras.

Hela detta lån innebär i själva verket bara en tillfällig hjälp. Man avhjälpjer ju inga kreditvärigheter på längre sikt genom ett lån på 35 miljoner kronor. Det såges att man måste ha lånet för att klara svårigheterna efter stormfällningen. Jag vill bara peka på en del förhållanden, som belyser nödvändigheten av en grundlig utredning. Statens skogsindustrier begärde själv att få uppta ett långfristigt lån på 60 miljoner kronor. Departementschefen föreslog ett kortfristigt reverslån på 35 miljoner kronor. Under utskottsbehandlingen framhöll verkställande direktören i bolaget, att det var nödvändigt att få ett lån med längre löptid än vad man menar med ett kortfristigt lån. Han nämnde tiden 15 år. Under intryck av detta önskemål har sedan utskottet föreslagit ett kortfristigt reverslån på högst 10 år. Borde inte dessa olika ståndpunkter vid behandlingen av ärendet motivera den utredning, som vi har begärt i reservationen?

Det var, herr talman, dessa reflexio-

ner som jag ville göra. Jag skall sluta med att besvara en direkt fråga som herr Tjällgren ställde till mig i sitt anförande. Han frågade, varifrån de hårda ord, som jag nämnt om tidigare, hade kommit i utskottet. Herr talman, ärade kammarledamöter! Alla har väl klart för sig att de orden inte kom från utskottets ordförande! Jag skall dock inte låta locka mig till att avslöja vad som hände inom utskottet. Jag kan bara säga att en del av de anföranden, som hållits här i dag, såsom jag vågade förmoda redan i början av debatten, utgjort en återklang av de hårda tillmälen som vi reservanter fick under utskottsbehandlingen.

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eskilsson betvivlade riktigheten av min uppgift att stormfällningen i mina hemtrakter motsvarade 10 års avverkningar. Jag vill då bara nämna att jag här återgett skogsvårdsstyrelsens beräkningar och inte litat enbart på de intryck jag fått när jag varit omkring i bygden.

Om herr Eskilsson vill göra ett besök i Gästrikland skall jag med nöje vara ciceron för honom en dag. Vi har nu lyckligtvis fått skogsvägar, så att vi kan fara ut i skogen och se på hyggena efter stormfällningen. Herr Eskilsson kommer då säkerligen att förstå att jag inte lämnat någon verklighetsfrämmande uppgift då jag påstått, att stormfällningen motsvarade 10 års avverkningar för den trakten.

Jag förstår att herr Eskilsson kanske inte har samma erfarenheter från sin hembygd som vi har gjort där uppe. Han menade för övrigt att man nu borde ha kommit förbi verkningarna av stormfällningen — stormfällningarna skedde i januari 1954, och nu har vi 1956, sade han. Om herr Eskilsson kommer på besök skall vi tillsammans titta på de stora timmermagasin, som fortfarande ligger kvar i sjöarna och som delvis härstammar ända från 1954. Det tog tre år att klara avverkningarna efter stormfällningarna. På sina håll ligger timret fort-

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

farande kvar i sjöarna såsom förråd. Bl. a. har Statens skogsindustrier mycket stora timmermängder liggande.

I övrigt behöver det väl inte vara någon motsättning mellan vad t. ex. jag anfört om stormfällningen och vad andra talare sagt om behovet av en industriell upprustning inom Statens skogsindustrier. Det är klart att om 35 miljoner kronor av kapitalet blir bundet i dessa timmerreserver, så kan icke dessa pengar användas för industriens upprustning.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara rätta en uppgift, som herr Näsgård nu lämnade.

Jag har inte betvivlat herr Näsgårds uppgifter, men jag har sagt att de innebar en avsevärd överdrift. De stormfällningar, som skulle ha varit lika stora som tio års avverkningar, avsåg väl mindre områden, och herr Näsgårds siffra kunde inte vara representativ för några större områden. Herr Näsgård har nu sagt att den gäller för Gästrikland. Men jag vågar påstå, även om jag inte har varit där uppe, att den i varje fall inte kan gälla för hela länet, utan bara för mindre, lokalt begränsade områden.

Även om stormfällningarna var mycket omfattande, så kom de ju dessbättre vid en sådan tidpunkt på året, att man lyckades ställa om en del av avverkningarna i landet i sin helhet. Stormfällningarna i och för sig betydde alltså inte ett nettotillskott till utbuden. I jämförelse med hela produktionen i landet betydde stormfällningarna i själva verket en relativt liten del.

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte lämna någon exakt uppgift från alla de områden, där stormskadorna skedde, men inom en sträcka från Hamrångefjärden i norra Gästrikland ned i Västmanland förbi Sala har jag iakttagit att förhållandena är ungefär desamma, och det är ju ett ganska avsevärt område.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rikta en kort replik till herr Eskilsson.

Han säger att det har sjungits lovsånger över de framgångar, som Statens skogsindustrier haft, och genmäler till detta, att Statens skogsindustrier har verkat under mycket gynnsamma ekonomiska betingelser. Jag vill dock erinra om att domänverket övertog Karlsborgsverken år 1928. Därefter följde den ekonomiska världskrisen under tre, fyra år. Därefter följde några uppgångsår, men sedan kom krigsåren. Under samma tid måste domänverket också inlösa Båt-skärnsnäs och Seskarö. Man kan därför säga att starten för Statens skogsindustrier, även om domänstyrelsen hade ägt det hela tidigare, skedde under mycket ogynnsamma ekonomiska villkor. Detta måste sägas, så att inte hela frågan skall framstå i oriktig dager, vilket herr Eskilsson ville åstadkomma.

Herr Eskilsson säger vidare, att hela den argumentation som här förts talar för en utredning. Ja, jag tror mycket väl att det behövs en utredning om Statens skogsindustriers framtida verksamhet. Men det kan inte gärna bli en utredning efter de linjer, som reservanterna här angivit, ty då skulle det bli en utredning med målsättningen att förkväva Statens skogsindustrier. Och det kan vi rimligtvis inte gå med på.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Först ett par ord till herr Näsgård.

I sitt tidigare inlägg ansåg han sig kunna konstatera att herrar Nord, Eskilsson och Hagberg hade föga kännedom om de stormfällningar, som i januari 1954 övergått Gästrikland. Senare inbjöd han herr Eskilsson till Gästrikland för att ta del av situationen där. Jag kan endast med beklagande konstatera, att denna inbjudan inte gällde även herrar Nord och Hagberg, men med kännedom om den gästfrihet, som herr Näsgård brukar lägga i dagen, utgår jag från att han i sin vänliga inbjudan även inkluderar dessa två ledamöter av kammaren.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Vidare skulle jag vilja konstatera följande, Jag tillät mig i mitt första anförande att rikta en direkt fråga till representanterna för Stockholms stad här i kammaren, hur de betraktar detta lånespörsmål mot bakgrunden av den aktuella, ytterst intrikata situationen för Stockholms stad. Här är det dock fråga om att på den knappa lånemarknaden bereda prioritet för ett belopp av 35 miljoner kronor, samtidigt som det tillkännages i tidningarna att Stockholms stad har lånebehov från detta ögonblick och fram till augusti månad på ca 100 miljoner kronor. Var och en förstår, att möjligheterna att tillmötesgå dessa önskemål från rikets huvudstad måste i väsentlig mån förminska, därest prioritet skall skänkas för det lån, som vi nu diskuterar. Med hänsyn till den mycket prominenta representation, som Stockholms stads myndigheter har i denna kammare, hade jag väntat mig ett svar på frågan. Jag nödgas emellertid konstatera, att något sådant svar inte kommit till handa.

Jag tillät mig också ställa en fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Jag framhöll att det lån, som vi här diskuterar, i realiteten måste likställas med en statlig upplåning till motsvarande belopp. Under sådana omständigheter låter det sig svårigen förena med strävandena att ernå en totalbalanserad budget, som ju innebär, att statens kapitalinvesteringar *icke* skall täckas lånevägen. Vi erinrar oss ju icke minst från remissdebaten hurusom framför allt finansministern starkt understök att staten inte kommer att låna — budgeten är totalbalanserad. Här gör man emellertid redan nu ett anmärkningsvärt avsteg från denna princip, som under så högtidliga former kungjordes i statsverkspropositionen.

Jag frågade herr statsrådet, om denna upplåning kan anses korrespondera med den sålunda knäsatta principen. Statsrådet avlägsnade sig, jag trodde att han ville något fundera på svaret, vilket jag fann naturligt. En god stund har sedan dess förflutit, och han har inte återkommit. Jag kan, herr talman, inte underlåta att konstatera, att det uteblivna svaret

måste tydas såsom ett tyst medgivande från statsrådets sida, att det här föreliggande lånekravet icke låter sig förena med tesen om en totalbalanserad budget. Jag undrar, ärade kammarledamöter, om inte detta rent av är den väsentliga behållningen av den debatt, som här har förts.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag har med uppmärksamhet lyssnat på herr Hagbergs deklamationer. Han bar förebrått oss för att vi inte talat om den sak, som det här gäller, och han menade att vi framför allt borde ha observerat den belysning som reservationen ger av den föreliggande frågans samband med kreditåtstramningen och de svårigheter på det området som gör sig gällande för näringslivet i allmänhet. Men om man drar ut konsekvenserna av reservationen skulle det ju innebära att man förkvävde Statens skogsindustriers möjligheter att utveckla sin industriella verksamhet, t. ex. när det gäller att försöka ytterligare öka framställningen av helförädlade produkter. De ärade damerna och herrarna här i riksdagen bör komma ihåg att de fyra nordligaste länen endast har 12,7 procent av folkmängden i detta land, men dessa län levererar 25 procent av de sågade varorna, 35 procent av pappersmassan och 75 å 80 procent av malmen, och från de fyra nordligaste länen kommer 77 procent av vattenkraften. Dessa fyra nordligaste län släpper till Sydsverige ifrån sig den yngsta och bästa arbetskraften, därför att denna inte får selsättning inom de egna länen.

Om reservanternas hade studerat problemet ur norrländska synpunkter, tror jag nog att de hade funnit skäl till självrannsakan när det gäller det förslag som de här rekommenderat riksdagen att acceptera.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag utvidgar gärna min inbjudan till herrar Hagberg och Nord. så mycket hellre som jag tror att de är i ännu större behov av denna åskådningsundervisning än herr Eskilsson.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Jag skulle inte ha begärt ordet nu inför avslutningen av denna debatt, om inte herr Svedberg på nytt hade uppträtt och sagt att om inte det här lånet ordnas, kan Statens skogsindustrier inte fortsätta sin utveckling. Ja, herr Svedberg och övriga åhörare, men samma argumentering kan ju tusen sinom tusen företag i Sverige anföra i dag! Detta är ju intet som helst skäl. Och det finns företag som är ofantligt mycket viktigare än det som det här gäller.

Jag vet inte vilket av de framförda skälen som är det riktiga. Det som herr Näsgård och statsrådet Norup anförde tror jag uppriktigt sagt inte på, nämligen att syftet med förslaget var att finansiera de stormfällningar som skedde år 1954. Jag behöver inte anhänga att få följa med på den resa upp till Gästrikland, som herr Näsgård har annonserat, ty jag har tagit ganska noga reda på dessa saker på annat sätt. Jag följer med virkesmarknaden och allt som har med den hanteringen att göra både på massa- och på sågverksområdet, och jag kan bara konstatera att den ökning av avverkningarna, som stormfällningarna i Gästrikland och Västmanland medförde, betyder platt intet när det gäller världsmarknaden. Att Statens skogsindustrier ligger inne med mycket virke och därigenom har besparat världsmarknaden en tillförsel av måhända 100 000 standardsågat trä — om det ens är så mycket — eller ett antal kubikmeter massaved, när det faktiskt har rått brist på massaved, för att skogsägarna därigenom skulle få lättare att sälja sitt virke, det håller inte streck. Jag är beredd att ta upp en skarp diskussion om den saken, därest det skulle vara erforderligt, men det kanske är tröttsamt att göra det här tvärsöver bänkarna — ja, om herr Näsgård och herr talmannen så önskar, så gärna det! Jag konstaterar emellertid att detta kan inte vara skälet till att man har så mycket virke kvar. Det beror väl snarare på att man har haft svårt att hinna såga det eller på att man har såsat med försäljningen, när marknaden var som bäst i fjol. I år är det en annan ton på mark-

naden, och nu kan man kanske förlora pengar.

Jag tror inte heller, att detta angår Norrbotten. Jag tror att det är frågan om att finansiera fabriken i Otterbäcken, men då tycker jag det hade varit rikti- gare att säga ut det ordentligt, så att det inte hade blivit någon dimma och oklarhet. Jag tror att herr Birger Andersson är den ende som har gissat rätt av alla dem som talat för utskottsutlåtandet. Han har ju varit närmast att göra ett sådant antagande, och jag skulle tro att han genom den tillfälligheten också har träffat mest rätt.

Jag tillhör styrelsen i en skogsägareförening med många industriella företag. Vi har ett investeringsprogram uppgjort, och enligt det behöver vi 47 miljoner för att rusta upp befintliga industrier. Vi kan göra det med mycket stor fördel, och vi kan öka produktionskapaciteten och exportkvantiteten med 40 000—50 000 ton. Vi behöver mycket väl göra detta, och det ligger ju likadant till över hela landet. Att anföra Statens skogsindustriers utveckling som ett skäl är alltså alldeles felaktigt. Då har ju vi alla minst lika goda skäl; jag tror till och med att man kan anföra starkare skäl från en mängd andra håll än dem som Statens skogsindustrier kan åberopa.

Vi har inte fått den klarhet som vi behöver få om var dessa pengar skall sättas in. Och det som härvidlag har framförts av statsrådet Norup tror åtminstone inte jag på.

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s):

Herr talman! Jag hänvisar bara till Statens skogsindustriers skrivelse till Kungl. Maj:t. Där framgår tydligt, att företagets rörelsekapital är väsentligt lägre än det är för övriga företag av samma art inom näringslivet och framför allt jämfört med industrier med likartad betydelse. Där påpekas att aktiekapitalet för Statens skogsindustrier utgör 19 procent av produktionens värde, under det övriga företag i samma bransch rör sig med 30—80 procent och medeltalet är 60 procent av företagens produktionsvärde.

Ang. garanti för lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkterna 1—3 av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan och särskilt angående punkten 4.

I fråga om punkterna 1—3, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkterna 1—3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat. Vid omröstningens slut angavs på voteringstavlorna, att rösterna utfallit med 92 ja och 36 nej, att 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta, samt att 16 ledamöter varit frånvarande.

Herr TALMANNEN yttrade:

Voteringsapparaten utvisar allenast 148 avgivna röster. Då den enstaka röst,

som icke blivit registrerad, icke kan påverka resultatet, hemställer jag att kammaren måtte godkänna det registrerade resultatet.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt i punkterna 1—3.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 4 hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Jönninge¹ i Uppsala län m. fl. fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av det återstående ärendet på föredragningslistan, allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, skulle uppskjutas till ett annat sammanträde samt att nämnda utlåtande skulle på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde uppföras närmast före första lagutskottets utlåtande nr 30.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till inredning och utrustning av nya lokaler vid Musikaliska akademien med musikhögskolan jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till fiskares försäkring;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m.; och

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till epileptikervården.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 256, till Konungen i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta moti-
ner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.32.

In fidem

G. H. Berggren